REVISTA TEOLOGICĂ



SERIE NOUĂ, Anul IV, (76), Nr. 4, OCT. — DECEMBRIE, 1994

EDITURA MITROPOLIEI ARDEALULUI
SIBIU

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢĂ ŞI VIAŢĂ BISERICEASCĂ
ÎNTEMEIAT ÎN 1907

CUPRINS

REVISTA TEOLOGICĂ

— REVISTA OFICIALĂ A MITROPOLIEI ARDEALULUI —

4

SERIE NOUĂ, Anul IV (76), Nr. 4, OCT. — DEC. 1994

Tiparul TIPOGRAFIEI EPARHIALE SIBIU

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ
ÎNTEMEIAT ÎN 1907

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
STR. MITROPOLIEI, Nr. 24, Cont B.C.R. 45.10.4.09.2

† ANTONIE

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL SIBIULUI ŞI MITROPOLIT AL ARDEALULUI, CRIŞANEI ŞI MARAMUREŞULUI

Cinului monahal, prea cucernicilor protopopi şi preoţi şi tuturor binecredincioşilor creştini, Har, pace şi milostivire de la Dumnezeu, iar de la noi arhierească binecuvântare.

Iubiţi credincioşi,

Ne bucurăm încă o dată, şi în anul acesta, că ne-a învrednicit Dumnezeu să ajungem cu bine, să sărbătorim *Naşterea Domnului*. Evenimentul acesta ne reînnoieşte an de an credinţa că Dumnezeu ne poartă de grijă, că se pogoară în mijlocul nostru, că ne doreşte buni unii cu alţii. Şi, într-adevăr, în zilele acestea parcă ne simţim oameni noi. În viaţa noastră e mai multă lumină, mai multă speranţă, mai deplină convingere că Dumnezeu e *Tatăl nostru* şi că, noi toţi, suntem fiii Săi şi fraţi între noi.

Ne adunăm în biserici şi facem rugăciuni de laudă şi de mulţumire. Mesele noastre sunt mai îmbelşugate. Ne întâlnim cu prietenii ca să sărbătorim împreună, iar copiii — şi nu numai ei — colindă pe la case ca să anunţe în cântece sfinte vestea cea mare, că s-a născut Iisus, că s-a Întrupat Fiul lui Dumnezeu şi că nu mai suntem singuri pe lume. *Cu noi este Dumnezeu.* S-a întrupat Mântuitorul.

Îngerul Gavriil a anunţat-o pe Maica Domnului că: *„Sfântul care se va naşte din tine se va numi Fiul lui Dumenzeu“* (Luca I, 35). Alţi îngeri îi vor vesti pe păstorii din preajma Betleemului: *„Iată vă vestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că astăzi în cetatea lui David, vi s-a născut Mântuitor, care este Hristos-Domnul“* (Luca II, 10—11).

Îngerii, Biserica şi colindătorii dezleagă în faţa lumii întregi şi tâlcuiesc ceea ce era până atunci o taină: taina cea din veac ascunsă (Rom. XVI, 25; Efeseni I, 9; Coloseni I, 26). Şi care era această taină care se desluşea? Era tocmai dezvăluirea că Cel promis, că Cel ce se întrupa era însuşi Fiul lui Dumenzeu. *„Fiul Celui de Sus se va chema“*, vesteşte arhanghelul Gavriil Fecioarei Maria (Luca I, 28—33). Se confirma astfel şi se dezlega taina din proorocia lui Miheia din Vechiul Testament: *„Şi tu, Betleeme, nu eşti mai mic între oraşele lui Iuda, pentru că din tine se va naşte Povăţuitorul“* (Miheia V, 2).

Profeţii prezisera aşadar unde se va naşte şi cine va fi Cel ce se va naşte. Şi iată că venise *„plinirea vremii“*, ca toate să se împlinească. Sfântul evanghelist Ioan spune: *„Cuvântul s-a făcut trup şi a locuit prin-*

tre noi, plin de har și adevăr" (Ioan I, 14). *Cuvântul*, Cel prin care s-au făcut toate, este numele pe care Sfântul Ioan I-l dă Mântuitorului: *„La început era Cuvântul, și Cuvântul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvântul*" (Ioan I, 1). Despre Iisus este vorba aici. Despre Iisus-Dumnezeu. A doua persoană a Sfintei Treimi care este alcătuită din Tatăl, Fiul și Sfântul Duh.

Nașterea Fiului lui Dumnezeu pe pământ o sărbătorim noi astăzi. Minune mare, mare bunăvoință a lui Dumnezeu față de noi oamenii. Căci Mântuitorul viețuind printre oameni, printre cei ca noi de odinioară, și printre noi cei de azi, ne descoperă și ne învață cum să trăim ca să fim plăcuți lui Dumnezeu și, după moarte, să moștenim Împărăția Cerurilor. Pe aceasta însă, trebuie să începem să ne-o asigurăm încă din viața aceasta. Cum? Prin recunoașterea lui Dumenzeu ca Tată al nostru, Făcător al cerului și al pământului, iubitor de oameni dar și Drept Judecător încă de aici, dar mai ales când ne vom înfățișa înaintea Lui.

Drept-măritori creștini,

Sărbătorim astăzi, așadar, Nașterea pe pământ a Unuia din Sfânta Treime, Care a venit *„pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire*", pentru luminarea minții noastre, pentru întărirea credinței noastre, pentru a ne asigura o viață bună aici pe pământ, și fericirea Dincolo, în viața veșnică. Fără întruparea Mântuitorului, am fi încă în întuneric. Acum știm. Și acesta e lucru improtant. Ce știm? Știm că suntem creați de Dumnezeu. Știm că Dumnezeu ne poartă de grijă. Ce frumos, ce extraordinar sunt toate orânduite în lume. Totul e creat cu scop bun, ca să slujească oamenilor. Cerul înstelat de deasupra noastră — cum spune filozoful german Kant — ne vorbește de Dumnezeu. Râurile, mările și oceanele ne vorbesc de Dumnezeu. Stau cuminți pe un pământ rotund și nu cad, așa cum nici noi nu cădem, deși stăm pe o planetă rotundă și unii față de alții, de pe partea cealaltă a lumii par și sunt față de noi cu capetele în jos. Și noi suntem tot așa față de ei. Dar toți stăm cu tălpile lipite de pământ și ne simțim bine stabiliți pe el. Pământul se învârtește cu mare viteză și-și schimbă poziția față de soare — și se face ziuă, și se face noapte, și iarăși se face ziuă — dar noi stăm pe locurile noastre și nici apa dintr-un pahar plin-ochi, cum se spune, nu se clintește, deși pământul se învârtește în continuu și cu mare viteză.

Iată numai una din minunile care sunt la îndemâna vederii noastre a tuturor, și care ar trebui să ne vorbească mereu despre Dumnezeu — Atotțiitorul.

Mântuitorul s-a întrupat să ne aducă aminte că *„toată darea cea bună și tot darul desăvârșit se pogoară de Sus, de la Părintele luminilor*" (Iacov I, 17).

Aceasta trebuie s-o știm, s-o credem și s-o propovăduim unii altora *„în toată vremea și în tot ceasul*". Așa ne vom atrage și mai mult bunăvoința lui Dumnezeu, de care avem atâta nevoie în toată viața noastră.

Încă o dată, să ne aducem aminte: Mântuitorul de aceea s-a întrupat, ca să ne învețe despre Dumnezeu, despre cum să ne trăim viața și despre faptul că vom da socoteală pentru credința și faptele noastre.

Iubiți credincioși,

Un singur lucru aș vrea să vă mai spun: să ne păstrăm credința curată, așa cum ne-a lăsat-o Mântuitorul prin sfinții Săi ucenici, și cum o propovăduiește Biserica Ortodoxă de aproape două mii de ani. Sfântul Apostol Pavel ne avertizează: *„Și chiar de se luptă cineva, nu se încununează, dacă nu se luptă după lege"* (II Tim. II, 15). Ce se înțelege aici prin *„lege"*? Se înțelege *„dreapta credință"*, cea pe care Biserica o păstrează și o propovăduiește de la Hristos până astăzi. În ea s-au mântuit moșii și strămoșii noștri vreme de aproape două mii de ani, în Biserică, prin Sfintele Taine, prin slujbele tradiționale, prin slujirea preoțească, prin păstrarea obiceiurilor din vechime. Ar fi păcat să ne luăm după niște propovăduitori mai noi care ne schimbă tradițiile, ne rup de strămoșii noștri adormiți întru credința cea dreaptă, ortodoxă, și ne ademenesc cu interpretări greșite ale credinței, cu care vor să ne rupă de credința strămoșească. Sfântul Pavel scria Romanilor: *„Vă îndemn, fraților, să vă păziți de cei ce fac dezbinări și sminteli împotriva învățăturii pe care ați primit-o. Depărtați-vă de ei"* (Romani XVI, 17). Tot Sfântul Pavel îi scria ucenicului său Timotei: *„Tu însă rămâi în cele ce ai învățat și de care ești încredințat"* (II Tim. III, 14).

Să rămânem așadar în credința strămoșească, sigură, adevărată, trăită vreme de aproape două mii de ani, și având garanția adevărului care vine din Izvorul cel dintru început, care este Mântuitorul, a cărui Naștere o serbăm astăzi. Așa, El va fi cu noi în toate zilele vieții noastre, precum ne-a promis, și în această credință ne vom mântui.

Vă fac tuturor cele mai bune urări cu prilejul *Nașterii Domnului.* Și, cu prilejul *Anului Nou* care se apropie, rog pe Dumnezeu să vă dea sănătate, bună sporire în toate, bucurii în familie și să ne rugăm toți ca Dumnezeu să ne ajute să avem parte de binecuvântarea și Harurile Sale, în toate zilele vieții noastre.

Fiți sănătoși!

La mulți ani!

Al vostru al tuturor, de tot binele
voitor și pururea rugător către Domnul
† A N T O N I E
Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit
al Ardealului, Crișanei și Maramureșului

Ziua Nașterii
1994

† BARTOLOMEU

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Cinului monahal, Prea Cucernicilor protopopi, preoți și diaconi, precum și tuturor binecredincioșilor creștini: har, pace, ajutor și milă de la Dumnezeu, iar de la noi, arhierească binecuvântare!

Iubiții mei fii sufletești,

Sfântul evanghelist Luca istorisește că la patruzeci de zile după ce Sfânta Fecioară Îl născuse pe Domnul Iisus, L-a dus la templul din Ierusalim ca să plinească cele rânduite de Lege[1]. Acolo dumenzeiescul Prunc a fost întâmpinat și ținut în brațe de bătrânul Simeon, care I-a mulțumit lui Dumnezeu că-L vedea cu ochii săi pe Cel ce aducea, în sfârșit, mântuirea tuturor popoarelor. Evanghelistul însă ne dă și un amănunt: Dreptul Simeon era și el *„așteptând* mângâierea lui Israel". Cu alte cuvinte, el se număra printre cei ce *așteptau* nașterea lui Iisus, o naștere ce avea să aducă eliberarea poporului israelit și, prin el, a tuturor neamurilor, din robia păcatului. Înaintat în vârstă, Simeon era purtătorul unei făgăduințe din partea Duhului Sfânt, anume că „nu va vedea moartea până ce nu-L va vedea pe Hristosul Domnului": omul îmbătrânise întru așteptare.

Așteptarea e o vege sufletească în care se amestecă neliniștea, nerăbdarea, teama, speranța, dorul, uneori desnădejdea prelungă, alteori bucuria prematură. Dacă-i vorba de un eveniment, nu aștepți decât ceea ce știi, ceea ce bănuiești sau ceea ce s-a spus că trebuie să se întâmple. Așteptarea nu-i niciodată fără obiect; ea are întotdeauna înainte-i fie o persoană, fie un fapt, fie pe amândouă. Dacă evenimentul se presupune fericit, atunci intervine și o enormă dilatare a timpului: celui ce așteaptă „i se pare mult" până să se bucure de fericire.

Noi, creștinii, știm că în lumea aceasta nimic nu e întâmplător, că totul face parte dintr-o anume rânduială a lui Dumnezeu. Cu atât mai mult nașterea propriului Său Fiu, a Domnului nostru Iisus Hristos. Dacă ea era așteptată, înseamnă că fusese vestită; și dacă fusese vestită, înseamnă că mai înainte fusese făgăduită.

Făgăduită de cine? și când? și de ce? Ne-o spune Sfânta Scriptură, în capitolul 3 din Cartea Facerii: După ce Eva s-a lăsat amăgită de șarpe și după ce l-a făcut și pe bărbatul ei să devină neascultător față de Dumnezeu, amândoi oamenii, strămoșii noștri, au fost alungați din rai, ca pedeapsă pentru păcatul lor. Atunci Dumnezeu l-a blestemat pe șarpele-diavol, adăugând: „Dușmănie voi pune între tine și femeie, între seminția ta și seminția ei; Acela îți va ținti ție capul, iar tu îi vei ținti călcâiul".[2] Să

---

1 Lc. 2, 22—39.

2 Fc. 3, 15.

ne oprim puţin asupra acestui text şi să observăm mai întâi că blestemul nu cade asupra omului, ci asupra diavolului, de la care pornise ispitirea. În al doilea rând, o mare adversitate se instituie între femeia care se lăsase ispitită şi şarpele care o ispitise; dar nu numai între ei ca persoane, ci şi între urmaşii lor; aşadar, un război de lungă durată, în care diavolul va căuta să-şi menţină şi consolideze victoria, dar în care, pe de altă parte, omul va căuta să-şi răzbune înfrângerea şi să-l înfrângă pe Cel-Viclean. În al treilea rând, dacă lupta s-ar da numai între cele două seminţii, adică între urmaşi, aceasta n-ar spune mare lucru; e ca şi cum am vorbi de două armate fără comandanţi (există şi unele traduceri greşite ale Bibliei, care pot duce la această concluzie). Acum însă intervine importanţa textului. Ascultaţi: „*Acela* îţi va ţinti ţie capul, iar tu îi vei ţinti călcâiul". Ei bine, cuvântul „Acela" (sau „El")e un pronume care nu se referă la seminţe (la urmaşi, la descendenţă), ci la o persoană de sex masculin ce se va naşte din această seminţie, adică din urmaşii Evei. Sfinţii Părinţi, încă din vechime, au văzut aici un text profetic: „Acela" nu poate fi decât Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Cel ce se va naşte din „Eva cea nouă", Sfânta Fecioară Maria. E motivul pentru care acest verset a fost numit „Protoevanghelia", adică Evanghelia de dinainte de Evanghelie.

Vedeţi acum, iubiţii mei fraţi, părinteasca purtare de grijă a lui Dumnezeu faţă de copiii care-l greşiseră: în chiar clipa când i-a pedepsit, tot atunci le-a făgăduit iertarea. Blestemul asupra şarpelui este, în fapt, binecuvântare asupra omului. Prin păcat, omul se solidarizase cu Cel-Rău; Dumnezeu însă îi desparte printr-o duşmănie perpetuă (de altfel, aceasta este singura ură pe care El o permite: aceea împotriva diavolului). Şi pentru ca omul să simtă că locul său nu este alături de Satana, Dumenzeu îi făgăduieşte mântuirea prin „Acela" ce avea să se nască în Betleemul Iudeii. Aşadar, începutul întrupării Domnului este *făgăduinţa*.

La rândul ei, făgăduinţa avea să devină *vestire*. Prin Duhul Sfânt, ea va rămâne trează în conştiinţa proorocilor Vechiului Testament şi, prin ei, în conştiinţa lumii. Cel dintâi care a anunţat venirea lui Mesia a fost însuşi Moise, marele şi puternicul profet al poporului ales: „Prooroc ca mine vă va ridica Domnul, Dumnezeul vostru, dintre fraţii voştri; pe Acela să-L ascultaţi".[3] Observaţi cum Moise prevesteşte chiar cuvintele pe care Dumnezeu-Tatăl le va rosti atunci când Domnul se va schimba la faţă pe muntele Taborului: „pe Acesta să-L ascultaţi!".[4]

Aproape toţi proorocii de după Moise, de-a lungul câtorva secole, L-au vestit pe Mesia cel făgăduit, fiecare aruncând asupră-I un anume snop de lumină: Isaia, că se va naşte din fecioară[5]; Miheea, că naşterea se va petrece în Betleem[6]; Osea, că va pribegi în Egipt;[7] Ieremia, că-n urma Sa vor fi ucişi pruncii din Betleem;[8] Isaia, că va fi precedat de Ioan Botezătorul[9]; acelaşi Isaia, că va locui în Galileea[10]; Zaharia, că va fi

3 Dt. 18, 15.
4 Mt. 17; 5; Mc. 9, 7; Lc. 9, 35.
5 Is. 7, 14.
6 Mi. 5, 2.
7 Os. 11, 1.
8 Ir. 31, 15.
9 Is. 40, 3.
10 Is. 9, 1—2.

vândut pe 30 de arginţi[11]; şi iarăşi Isaia, supranumit şi „evanghelistul Vechiului Testament", deşi a trăit cu 800 de ani înainte de Hristos, a descris pe larg propovăduirea, patimile, moartea şi Învierea Domnului, deseori cu amănunte menite să uimească; şi nu mai puţin a făcut aceasta proorocul şi regele David, în Cartea Psalmilor săi. Ei bine, toate aceste texte profetice, citite săptămânal în sinagogă, pătrundeau din ce în ce mai adânc în conştiinţa poporului, se perpetuau din generaţie în generaţie şi întreţineau continuitatea idealului mesianic.

Aşa se face că vestirea făgăduinţei a devenit *aşteptare*. Am amintit de Dreptul Simeon, cel ce era *aşteptând* mângâierea lui Israel. Dar nu numai el. Pe lângă acelaşi templu vieţuia şi bătrâna proorociţă Ana, care „Îi mulţumea lui Dumnezeu şi le grăia despre El tuturor celor ce *aşteptau* mântuire în Ierusalim."[12] Aşadar, era vorba de un fenomen generalizat. Sfântul Evanghelist Luca e foarte limpede atunci când vorbeşte despre momentul în care a apărut Ioan Botezătorul: „Şi cum tot poporul era în *aşteptare* şi toţi se întrebau în inimile lor despre Ioan: Nu cumva el este Hristosul?"[13] Şi cum să nu se întrebe, de vreme ce însuşi Ioan avea să-şi trimită ucenicii la Iisus cu întrebarea: „Tu eşti Cel ce va să vină, sau pe altul *să aşteptăm?*"[14] Sentimentul acesta dăinuia nu numai printre oamenii sărmani, ci şi printre dregătorii de seamă ai societăţii iudaice. Unul din aceştia era şi Iosif din Arimateea, cel ce după răstignirea Domnului s-a dus la Pilat să-i ceară trupul spre a fi înmormântat; despre el ni se spune că *„aştepta împărăţia lui Dumnezeu"*.[15] Peste tot, aşteptare, aşteptare.

Acum e momentul, iubiţii mei, să băgăm de seamă că toată această aşteptare se întemeia pe *nădejde*. Ştiţi că într-un fel aşteaptă soldatul în tranşee începerea atacului, şi în alt fel aşteaptă prizonierul eliberarea din lagăr. Omenirea avea sentimentul prizonieratului, al lipsei de libertate, al încercuirii, amintirea dureroasă — chiar dacă uneori subconştientă — că şi-a pierdut cândva fericirea de a fi liberă. În auzul poporului ales stăruiau cuvintele proorocului Isaia, pe care evanghelistul Matei le leagă de venirea Fiului lui Dumnezeu: „În numele Lui (al acestui Fiu) *vor nădăjdui* neamurile".[16] Aşa se face că, după răstignirea Domnului, apostolii Luca şi Cleopa merg pe calea spre Emaus şi-şi mărturisesc tristeţea faţă de „străinul" ce li se alăturase, fără să ştie că, de fapt, „străinul" nu era altcineva decât Cel răstignit şi înviat: „Iar noi *nădăjduiam* că El este Cel ce avea să izbăvească pe Israel".[17] Acest „noi" se referă, desigur, nu numai la ei, cei doi apostoli drumeţi, ci şi la toţi cei ce purtau într-înşii nădejdea în elibrearea de sub robia păcatului.

Aşteptarea devenise nădejde datorită faptului că la obârşia ei se afla o făgăduinţă, dar nu orice fel de făgăduinţă, ci anume aceea a lui Dumnezeu. El, Dumnezeu, este singurul care poate cu adevărat făgădui, pentru că este şi singurul care poate să-şi ţină promisiunea. Şi de vreme ce numai El e-n stare să-şi ţină cuvântul, înseamnă că numai în El se poate nădăjdui fără teama de a spera în zadar.

---

11 Za. 11, 12—13.
12 Lc. 2, 38.
13 Lc. 3, 15.
14 Lc. 7, 19.
15 Lc. 23, 51.
16 Mt. 12, 21.
17 Lc. 24, 21.

Și acum, la capătul nădejdii se află *plinirea*, adică prefacerea acesteia în realitate. Când anume se plinește făgăduința? Atunci când hotărăște Cel ce a făgăduit. Ne-o spune limpede sfântul apostol Pavel în Epistola sa către Galateni: „Când a venit *plinirea vremii*, Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea".[18] „Plinirea vremii" înseamnă, de fapt, plinirea planului lui Dumenzeu.

Iubiții mei fii sufletești,

Am zis „planul lui Dumnezeu" pentru că, dacă în lumea aceasta nimic nu e întâmplător, cu atât mai puțin întâmplătoare a fost Nașterea Domnului. Ea se înscrie în uriașul plan al Creatorului de a-și elibera creatura din robia în care căzuse prin propria ei voință. Acest plan, așa cum am văzut, cuprinde patru acte: *făgăduința; vestirea; așteptarea; plinirea.* Primul și ultimul act, adică făgăduința și plinirea, îi aparțin lui Dumnezeu. Cele două de la mijloc, adică vestirea și așteptarea, îi aparțin omului. Pe de-o parte, dacă Domnul a făgăduit, El este și Cel ce plinește; pe de alta, fiind beneficiar al făgăduinței, omul este cel ce o vestește de-a lungul generațiilor și-i așteaptă, nădăjduind, plinirea. Aceasta-nseamnă că Dumnezeu i-a rezervat omului dreptul, libertatea și bucuria de a participa la propria sa mântuire; dar pentru că acesta se dovedise slab în a-și chivernisi de unul singur libertatea, participarea lui e asistată de Duhul Sfânt, Cel ce i-a inspirat pe proorocii-vestitori și a făcut ca așteptarea mulțimilor să devină nădejde. Vedeți acum lucrarea lui Dumnezeu în toată măreția ei? Și atunci, de ce să ne mirăm că nașterea lui Iisus a fost cântată de îngeri, cinstită de păstori, temută de regi, adorată de magi, cercetată de astre, trimisă de cer și găzduită de pământ într-o mântuitoare îmbrățișare cosmică? O biată iesle dintr-o umilă peșteră devine sălașul întregului univers!

Cu toate acestea, iubiții mei, dacă întruparea Domnului înseamnă o încheiere, ea este, în același timp, și un început. De acum istoria omenirii se împarte în două, anii se vor număra în cei de dinainte de Hristos și în cei de după Hristos. Odată întrupat, Fiul lui Dumnezeu va trăi pe pământ timp de peste treizeci de ani, va propovădui, va face minuni, va pătimi, va fi răstignit și va învia din morți. Dar nu S-a întors la Tatăl Său înainte de a ne face nouă, oamenilor, încă două mari făgăduințe. Pe cea dintâi le-a făcut-o sfinților săi ucenici și apostoli: aceea că le va trimite pe Duhul Sfânt, ca să desăvârșească ceea ce El învățase și să ne sfințească prin Biserica Sa. Ieșiți dintr-o așteptare, apostolii intrau în alta: încrezători în ceea ce le spusese Domnul, ei n-au părăsit Ierusalimul până în cea de a cincizecea zi de după Înviere, când Duhul Sfânt S-a pogorât într-adevăr peste ei și i-a mânat la propovăduire.

Pe cealaltă o făcuse mai înainte, dar plinirea ei nu va avea loc decât la sfârșitul veacurilor; e vorba de cea de a doua venire a Domnului. Odată cu ea se vor petrece învierea cea de obște, judecata de apoi și începutul

18 Gal. 4, 4—5.

definitiv al vieţii veşnice. Şi dacă aşteptarea este, aşa cum am spus, o stare de veghe a sufletului, iată-ne şi pe noi veghind în perspectiva ultimei făgăduinţe a lui Dumnezeu, aşa cum o şi mărturisim, fiecare, în Simbolul Credinţei: „aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie". Mărturisim şi credem. Credem şi mărturisim. Mărturisim întru credinţă şi credem întru mărturisire. Nădăjduim întru aşteptare şi aşteptăm întru nădejde. În Domnul Dumenzeu ne e nădejdea, căci „El a zis şi s-a făcut"[19]: a zis că Se va întrupa şi S-a întrupat; a zis că va învia din morţi — şi a înviat; a zis că-L va trimite pe Sfântul Duh — şi L-a trimis; a zis că va să vină din nou — şi, în mod sigur, va veni!

În această stare de veghe sufletească vă doresc din toată inima să petreceţi Sfintele Sărbători în pace, sănătate, belşug de lumină şi spor de bucurii duhovniceşti. La mulţi ani!

† B A R T O L O M E U
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului
şi Clujului

Dată în reşedinţa noastră din Cluj-Napoca, la sărbătoarea Naşterii Domnului, 1994.

---

19 Ps. 148, 5.

† ANDREI

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOPUL ALBA IULIEI

Cinstitului cler, cinului monahal și drept credincioșilor creștini din Eparhia de Alba Iulia, har și bucurie de la Hristos cel născut în iesle, iar de la noi arhierești binecuvântări.

„Celui ce va birui îi voi da să mănânce din Pomul Vieții, care este în raiul lui Dumnezeu."
(Apocalipsa 2, 7)

Iubiți fii duhovnicești,

A venit din nou Crăciunul. Sufletește ne aflăm așezați în fața ieslei din Betleem, dimpreună cu păstorii, pentru că pe tot parcursul postului îngerii ne-au binevestit că *„ni se va naște azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul"*, și că vom găsi *„un Prunc înfășat, culcat în iesle"* (Luca 2, 11-12). Ne înfrățim cu oastea cerească și cântăm *„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bună voire"*. „Cântăm, lăudăm și ne bucurăm" văzându-L pe Hristos Dumnezeu „mititel înfășețel, în scutec de bumbăcel", coborât printre noi păcătoșii pentru a ne face mai buni, pentru a ne mântui.

Oricât de simple și de naive ni s-ar părea colindele și datinile noastre, trebuie să recunoaștem faptul că de două mii de ani ele ne-au crescut și ne-au păzit să nu pierim. În preajma acestor clipe de cântec și de lumină ne saltă inimile în jurul *Pomului de Crăciun* și vedem dimpreună cu copiii nevinovați cum se deschid porțile cerului și îngerii coboară „cu flori de măr în mână", iar sufletele noastre urcă pe treptele scării „de mătase" pe care S-a coborât la noi Iisus Mântuitorul. Nici nu ști la ce să te uiți mai întâi. Toate se bucură, toate grăiesc, toate au un tâlc. De aceea vă propun ca deocamdată să ne oprim la *„Pomul de Crăciun"*.

Nu vom face un studiu critic asupra semnificației religioase pe care a avut-o, și o are, pomul pe toate meridianele și în toate timpurile, ci vom încerca o tâlcuire duhovnicească a înțelesului pe care-l are *Pomul de Crăciun*. Înainte de a face acest lucru, ținem să precizăm că pomul, măr sau prun, brad, salcie, nuc sau tei, este prezent din vechime și în alte momente importante din viața liturgică: la nuntă, la înmormântare, la Florii sau la Rusalii. În calitate de *Pom de Crăciun* bradul a intrat în casele românilor relativ târziu, venind dinspre nord-vestul continentului. Semnificația lui este însă clară: Îl simbolizează pe Cel fără de moarte, pe Cel viu în vecii vecilor. Bradul frumos, „cu cetina tot verde" sugerează nemurirea.

Teologia noastră populară, fiindcă suntem popor creștin din născare, se oprește asupra semnificației bradului: „Sus în vărful mun-

telui/, crește bradul brazilor/, de mare și înfoiat/ tot cerul l-a îmbrădat,/ soarele în cetini,/ luna între ramuri,/ mii și mii de stele între rămurele". Sau într-o colindă: „Sus la munte ce-mi vedere?/ Leru-i Doamne,/ îmi vedere-ncetinat/ brad cu stele încărcat,/ brad cu neguri îmbrăcat,/ și în vârfuri ce-mi vedere?/ Cerul leagăn de mătase,/ dar în leagăn cine-mi șade?/ Șade luna sfântă/ și cu bradul precuvântă."

Iubiți frați,

Să vedem ce ne spune Sfânta Scriptură despre Pom. În cartea Facerii ni se relatează că atunci când l-a zidit Dumnezeu pe om, așezându-l în rai, *„a făcut să răsară din pământ tot soiul de pomi, plăcuți la vedere și cu roade bune de mâncat; iar în mijlocul Raiului era Pomul Vieții și pomul cunoștinței binelui și răului"* (Facere 2, 9). Părinții Bisericii, deși dau o tâlcuire duhovnicească celor doi pomi, afirmă faptul că ei sunt pomi adevărați și nu simboluri. *Pomul Vieții* servea pentru nemurirea trupească, de aceea în urma căderii în păcat drumul înspre El s-a închis: *„și izgonind pe Adam, l-a așezat în preajma grădinii celei din Eden și a pus heruvimi și sabie de flacără vâlvâitoare, să păzească drumul către Pomul Vieții"*. (Facere 3, 24).

După Sfântul Maxim Mărturisitorul și Nichita Stithatul pomul cunoștinței binelui și răului înseamnă aplecarea simțirii spre lumea materială, spre trup. Diavolul n-a putut suporta lumea ca operă frumoasă și ordonată a lui Dumnezeu și a adus dezordine în ea. Urându-l pe om, și lumea întreagă, l-a ispitit prin mândrie și lăcomie făcându-l să păcătuiască, gustând din pomul cunoștinței binelui și răului.

Pomul Vieții este Hristos prin care s-au făcut toate și întru care este viața: *„Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. Întru El era viață și viața era lumina oamenilor."* (Ioan 1, 3-4). El odrăslește în Raiul tainic, în brazda binecuvântată în sânul Preacuratei Fecioare Maria. Așa și cântăm într-o catavasie la ziua Sfintei Cruci: *„Rai de taină ești Născătoare de Dumnezeu, care ai odrăslit nelucrat pe Hristos"*. Mai limpede însă ne lămurește troparul înainte prăznuirii Crăciunului: *„Gătește-te Betleeme că s-a deschis Edenul pentru toți; înfrumusețează-te Efrata că Pomul Vieții a înflorit în peșteră din Fecioară. Pentru că pântecele aceleia s-a arătat rai înțelegător, întru care este Dumnezeiescul Pom, din care mâncând vom fi vii și nu vom muri ca Adam. Hristos se naște ca să ridice chipul cel căzut mai înainte*. Sau cum spune colindul: *„Raiul cel închis,/ azi iar s-a deschis"*.

Pentru că l-a născut pe *Hristos-Pomul Dumnezeiesc* în acatist o numim pe Maica Domnului *„rai sufletesc, odrasla pomului celui de viață purtător, floarea cea preafrumoasă, care a înflorit nouă veselie cerească, strugurele mântuirii noastre, paharul Împăratului Ceresc, întru care s-a dres de la Duhul Sfânt vinul harului celui neîmpuținat."*

Iubiţi credincioşi,

Maica Domnului, raiul în care a crescut Pomul Vieţii, este icoana, este imaginea Bisericii. Şi Biserica este rai având-L în mijloc pe *Pomul Vieţii*. Din El, la Sfânta Liturghie se nutresc credincioşii şi devin ei înşişi fericiţi cetăţeni ai raiului, participanţi la ospăţul credinţei, moştenitori ai vieţii veşnice. Prin botez, noi, ramurile *„măslinului celui din fire sălbatic"*, am fost altoiţi în *„măslin bun"* (Romani 11, 24), în *Pomul Vieţii*. El este tulpina şi noi ramurile. Fără de El nu avem viaţă pentru că ne-o spune răspicat: *„Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viaţa lumii este trupul Meu"* (Ioan 6, 51).

Sfinţii, mucenicii, mărturisitorii, trăind după voia lui Dumnezeu şi nutrindu-se din *Pomul Vieţii* devin şi ei „rai". *„Rai s-a arătat mulţimea Mucenicilor, având în mijloc pe Hristos Pomul Vieţii, pentru carele cu cuget viteaz, moarte de ocară răbdând, au omorât cu dumnezeiască putere pe şarpele cel ce a omorât pe începătorul neamului cu mâncarea."*

Şi dacă în tot răstimpul dinaintea Naşterii Domnului Hristos omenirea aştepta clipa redeschiderii porţilor raiului, veacul viitor nu va fi altceva decât o nesfârşită desfătare la Liturghia cea cerească. *„Şi mi-a arătat, spune Sfântul Ioan Teologul, râul şi apa vieţii, limpede cum e cristalul şi care izvorăşte din tronul lui Dumnezeu şi al Mielului, şi în mijlocul pieţei din cetate, de o parte şi de alta a râului, creşte Pomul Vieţii, făcând rod de douăsprezece ori pe an..."* (Apocalipsa 22, 1—2). Observăm o providenţială simetrie. Sfânta Scriptură pomeneşte pe primele pagini, în cartea Facerii, de Pomul Vieţii şi aminteşte la sfârşitul ei, în cartea Apocalipsei, tot de Pomul Vieţii, pentru că El este Alfa şi Omega, începutul şi sfârşitul, *„Cel dintâi şi Cel de pe urmă"* (Apocalipsa 1, 17).

Dreptmăritori creştini,

Vremurile pe care le trăim au amărăciunile lor. Pentru un moment, în decembrie 1989, ne-am bucurat de duhul libertăţii, care plutea în aer şi nădăjduiam într-o rapidă schimbare a lumii în bine. N-am putea spune că nu s-a făcut nimic. S-au realizat o seamă de lucruri, şi în primul rând suntem liberi. Dar, încă vedem icoana tragică a ceea ce este, în locul chipului senin şi biruitor a ceea ce ar fi trebuit şi, credem noi, ar fi putut să fie. Vedem cum omenirea este sfâşiată de tot felul de diviziuni şi adversităţi, din păcate nu numai politice, ci şi religioase. Chinuindu-ne să ne integrăm în comunitatea europeană suntem pe punctul de a deschide porţile unor păcate a căror efect negativ nu-l vor putea compensa toate avantajele de natură economică. Perversiunea, sodomia, drogurile, avorturile, puzderia de secte religioase mai vechi şi mai noi, vor deşerta tot mai mult de Dumnezeu cugetul omului modern, aşa cum au făcut şi în ţările secularizate din

apus. Ba, în acest târg ruşinos unii ar dori să includă şi ceea ce au românii transilvăneni mai scump: bisericile. Să n-o facă! N-o să-i ierte nici Dumnezeu şi nici istoria, aşa cum nu l-au iertat nici pe Bukow şi nici pe alţi vrăjmaşi ai Bisericii şi neamului. Iar preoţii şi credincioşii vor şti să-şi apere bisericile.

Şi totuşi Crăciunul este sărbătoarea bucuriei şi a păcii. El vine din adânc de dalbe datini şi ne învaţă să fim buni. Ne învaţă *„să cântăm, să lăudăm şi să ne bucurăm."* Să ne petrecem *„cuviincios; ca ziua: nu în ospeţe şi în beţii, nu în desfătări şi fapte de ruşine, nu în ceartă şi în pizmă"*. (Romani 13, 13). Cea mai mare desfătare este participarea la Sfânta Liturghie, gustarea din *Pomul Vieţii*. După ce ne-am spovedit sincer şi bine, să fim siguri că porţile raiului ne sunt deschise. Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că Mântuitorul *„prin împungerea prea curatei Sale coaste a îndepărtat sabia de foc care păzea Raiul."* Iar din faţa sfântului altar părintele duhovnicesc ne îndeamnă: *„Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi."* *Pomul vieţii* încărcat de roade ne aşteaptă nu numai acum la Crăciun, ci mereu, ori de câte ori suntem flămânzi de adevăr, de viaţă, de Dumnezeu. Pe măsură ce lumea va redescoperi puterea purificatoare a spovedaniei, şi dulceaţa Liturghiei, va putea progresa din punct de vedere spiritual.

În preajma clipelor de cântec şi de lumină când cerul şi pământul cântă împreună, preamărindu-L pe Domnul pogorât printre noi, vă îmbrăţişăm cu părintească dragoste şi vă urăm să petreceţi cu pace şi cu bucurie sfintele sărbători ale Crăciunului, Anului Nou şi Bobotezii.

Al vostru rugător către Dumnezeu
† ANDREI
Episcopul Alba Iuliei

† IOAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL DE DUMNEZEU PĂZITEI EPISCOPII ORTODOXE ROMÂNE A ORADIEI

Iubitului cler, cinului monahal și credincioșilor creștini, har, milă și pace de la Iisus Hristos, Domnul nostru, iar de la smerenia noastră arhierești binecuvântări.

„În dureri vei naște fii" . . (Fac. 3, 16)

„Înainte de a avea dureri ea a născut un fiu". (Is. 66, 7)

Iubiții noștri credincioși,

Din nou, din darul lui Dumnezeu, am ajuns la sărbătoarea Nașterii Domnului. Din nou încercăm, împreună cu același dar dumnezeiesc, să retrăim frumusețile acestei sfinte sărbători, a frumoasei noastre copilării. De data aceasta doar cu răscolitoare amintiri ale unor realități spirituale, care la vremea aceea erau brăzdate adânc în centrul curat al unei inimi de copil nevinovat.

Diferențierile dintre amintirile copilăriei și realitățile spirituale de acum nu sunt chiar așa de neînsemnate. De atunci au trecut vremi și peste inima de copil așa de curată s-au brăzdat și s-au adâncit alte și alte realități spirituale, și de altă nuanță, cu oarecare umbre s-au chiar întunecimi, cu oarecare îndoieli și cu mai puține bucurii. Deci de la trăirile reale ale frumuseților sfinte am rămas doar cu amintirile. O amintire nu e identică niciodată cu o reală trăire. „O, vremi, o obiceiuri" sau „O, vremi, o evenimente".

Fiind vorba despre Nașterea Mântuitorului, să încercăm a medita mai adânc asupra a două versete scrise altă dată, de mult, încă în Vechiul Testament, dar care sunt actuale până în vremurile noastre. Este vorba de un verset care spune: „în dureri vei naște fii" (Fac. 3, 16) și altul care zice: „înainte de a avea dureri ea a născut un fiu" (Isaia 66, 7).

Iubiți credincioși,

De la bun început ne dăm seama că este vorba de două nașteri, de două evenimente deosebite. O naștere cu urmări osânditoare, cu suferințe, și una fără dureri și ducătoare de pliniri duhovnicești. E vorba de Eva, strămoașa neamului omenesc, și de a doua Evă, Născătoare de Dumnezeu, începutul mântuirii acestui neam.

După prima naștere osândă, după a doua binecuvântare. După prima naștere urmează câștigarea „pâinii de toate zilele cu sudoarea frunții", iar după a doua naștere câștigarea „pâinii celei veșnice", tot

cu sudoarea frunții în luptele noastre duhovnicești. Diferențierile dintre aceste două evenimente se înscriu pe scara valorilor la trepte mult distanțate. Unul pentru o pâine de scurtă durată, nu cu puține nemulțumiri, iar celălalt pentru o pâine veșnică cu deosebite bucurii.

Născuți din prima Evă am dobândit părinți care să ne îngrijească într-un timp al unei vieți mai mult orizontale, iar născuți din Cel ce S-a născut din a doua Evă, Născătoarea de Dumnezeu, ne-am făcut părtași firii dumnezeiești, „mai presus de minte și de cuvânt" într-o viață de continuu urcuș în veșnicie, „din slavă în slavă".

Ca urmași ai primilor noștri părinți dobândim mai mult cele vremelnice, împreunate cu multe valuri și „ce e val, ca valul trece" și de multe ori „te lasă la toate rece", pe când ca urmași ai Părintelui Ceresc, prin Născătoarea de Dumnezeu, dobândim cele veșnice, devenim „dintr-un neam cu Dumnezeu" și ca urmare nu mai suntem doar un simplu „val care trece", nici „nu mai rămânem la toate rece" pentru că am devenit fiii Celui Prea Înalt la care strigăm plini de căldura nădejdii „Ava", adică Părinte.

Nu S-a mulțumit ca Părinte să ne lase într-un orizont îngust, ci a trimis la noi pe Domnul nostru Iisus Hristos pentru ca să ne ridice la El și ca să putem cânta mereu „cu noi este Dumnezeu". S-a coborât la noi Mântuitorul ca să ne ridice, s-a coborât ca să ne înfieze, s-a coborât ca să ne ajute, s-a coborât ca să rămână cu noi până la sfârșitul veacurilor, s-a coborât ca să lucreze cu noi mântuirea noastră, adică salvarea noastră, ușurarea noastră din „sudoarea frunții".

Ca Părinte I-a fost milă de noi, copiii Săi, și când ești cuprins de milă cobori la cel de care ți-e milă, nu treci pe lângă el nepăsător, nici pe „alături de el", că nu te lasă inima. Nu ai pretenția ca să vină el la tine, nu stai fără grijă când știi că este în primejdii, pentru că ai inimă de părinte față de copiii tăi și oricum ar fi ei, sunt ai tăi. Inima de părinte nu osândește pe cel ce greșește. Știe că a greșit, dar îi este milă de el, de suferințele ce urmează greșelii lui și vrea în orice chip să ușureze ceva din suferințele acestor greșeli. Așa am fost și suntem noi oamenii născuți din prima Evă, dar Mântuitorul nostru, născut din a doua Evă, Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioară Maria, S-a străduit și Se străduiește să devenim alții și altfel din toate punctele de vedere.

Iubiții noștri credincioși,

Dacă nașterea Celui de al doilea Adam n-a fost cu durere, asemenea întru câtva cu creerea primului Adam, pentru creșterea duhovnicească a fiilor Săi nu a lipsit nici durerea, nici suferința, din prima zi a Nașterii Sale și până la ultima zi când S-a înălțat la cer. Asemănările dintre cel ce ne poartă grijă pentru pâinea cea de toate zilele, tatăl nostru cel după trup, și Cel ce ne poartă grijă de pâinea cea veșnică rămân, dar se și diferențiază. Și tatăl nostru cel după trup transpiră mult cu palmele, cu alergările și mai ales cu frământările, ca să ne asigure „o pâine câștigată cu amar", vorba românului, „ce nu face

un tată pentru copiii săi!". Diferenţierile sunt însă incomparabile. Dacă pe tatăl nostru după trup, întru câtva, îl înţelegem, tainele legate de Mântuitorul rămân în mare parte nedeslegate. Pe drept cuvânt Irmosul Naşterii ne spune că „taină străină văd". Care taină? Ne întrebăm, cum Cel ce a făcut cerul şi pământul nu a avut loc să se nască decât într-un grajd? Fiul Celui ce ne ocroteşte pe toţi a trebuit să fugă de cei pe care-I ocroteşte, într-o ţară străină, cu Maica Sa, ce abia născuse, călare pe un asin.

Cât de nepătrunse sunt tainele acestea pentru noi oamenii de pe pământ? Dar dincolo de Taina Naşterii, rămân un şir întreg de taine nepătrunse până azi. Să suferi pentru nişte păcătoşi! Să rabzi înjosiri de la cei pe care I-ai vindecat şi învăţat, şi mai ales să nu te opreşti, după toate acestea, din darul de a-i mântui! Mari taine, mari minuni!

Dar pe lângă acestea iată-ne în faţa unei taine şi mai neînţelese, taina iubirii, nepătrunsa taină a iubirii. Câte obstacole nu trece ea? Ce frumoasă şi folositoare energie! Ea răspunde celor ce-I vreau răul cu bine. Binecuvântează pe cei ce Îl blestemă şi se roagă pentru cei ce-L răstignesc.

Noi cei de rând, care suntem mai străini de această energie sfântă, rămânem doar la teorii faţă de ea şi rămânem doar la atitudinea ucenicului din Filocalie, care dându-şi seama de slaba sa iubire răspunde bătrânului filocalic: „pot să iert, pot să nu urăsc, dar să iubesc mi se pare ceva greu de plinit, aproape imposibil, mai ales când este vorba de a iubi pe vrăşmaşii mei". Sunt departe de sfântul (Isac Sirul) care se ruga pentru oameni, flori, animale şi chiar pentru demoni. Vai mie! Mai degrab înţeleg răzbunarea. Şi în sinceritatea inimii mele trebuie să mărturisesc că dacă aş fi fost în locul Mântuitorului nu ar fi biruit în mine iubirea peste dreptate şi nici iertarea peste răzbunare, încât rămân doar un teoretician a celor sfinte şi mari, s-au poate într-un caz şi mai grav, încerc să fac pe sfântul „având înfăţişarea evlaviei", dar „puterea ei tăgăduind-o". Doamne miluieşte-ne!

Uneori chiar şi Sfinţii Ucenici înţelegeau greu energia iubirii: „zi să se coboare foc din cer şi să-i nimicească" au zis cei doi fraţi pentru cei care nu L-au primit pe El, la care Mântuitorul le răspunde: „nu ştiţi de ce duh sunteţi însufleţiţi". Poate şi noi uneori, cuprinşi de un astfel de duh al răzbunării, nu ştim de ce duh suntem însufleţiţi, că un astfel de duh ne întunecă fiinţa. Alteori poate ne dăm seama de ce duh suntem însufleţiţi şi că el nu e bun, nici binefăcător nouă, dar rămânem doar la faptul că ştim, dar nu-l alungăm de la noi, ne alăturăm zicerii Sf. Ap. Pavel şi convingerii lui, cum că „văd binele şi îl aprob, dar nu fac binele pe care-l vreau ci răul pe care nu-l vreau pe acela îl fac" şi continuă Sf. Apostol: „ticălos om sunt eu". Ar fi folositor şi nouă să recunoaştem în sinceritatea inimii ca şi Sf. Pavel păcătoşenia noastră, pentru că mare e înaintea lui Dumnezeu şi dătătoare de iertare recunoaşterea păcătoşeniei noastre.

Dar culmea tainei iubirii dumnezeieşti celei mai presus de minte a fost şi rămâne răstignirea, jertfa cea pentru noi. Nu a murit scrâşnind din dinţi, ca alţi aşa-zişi eroi, cu dor de răzbunare. I-a fost greu,

a strigat către Dumnezeu, pentru ce l-a lăsat, dar a iertat iubind și iubind s-a rugat: „Doamne iartă-i pe ei", pe aceștia care nu ne înțeleg pe Noi, Treimea cea de o ființă și nedespărțită și nici comuniunea noastră cea dumnezeiască, dar iartă-i că sunt ai Noștri, din neamul Nostru, după chipul Nostru, chiar dacă mai puțini au reușit să se asemene Nouă. „Iartă-i că nu știu ce fac", pentrucă ori de câte ori nu iubesc, nu știu ce fac pentru că în întunericul urii nu văd ce fac, spre a lor nefericire și nenorocire. Deși fac ce fac, Noi tot să nu-i lăsăm Părinte Sfinte în patimile lor întunecate, contra firii, sunt neputincioși dar sunt ai Noștri. Îi așteptăm să se întoarcă acasă că pentru aceea M-ai trimis și pentru aceea am rămas într-o continuă stare de jertfă în ceruri, ca să aibă parte de această sfântă Jertfă cea pentru ei, nu numai cei de acum 2000 de ani, ci toți până la sfârșitul veacurilor, prin Biserica ce am întemeiat-o, „pe care porțile iadului nu o vor birui" și prin al cărei har din Sfintele Taine să-i ridicăm la asemănarea Noastră.

Avem bucuria Părinte Sfinte că unii dintre ei urcând prin luptele duhovnicești s-au ridicat cu harul dat lor, prin Biserică asemenea Nouă, devenind făcători de minuni, cu sfinte moaște neputrezite, într-un șir neîntrerupt de la primele zile ale întemeierii Bisericii și până azi. Ei ca Sfinți Părinți au înțeles care e rostul Nașterii celei de a doua, au înțeles ce e chipul și ce e asemănarea. Ei au înțeles din însăși viața Mea că creșterea duhovnicească este grea, că se cer jertfiri multe de lupte și har pentru plinirea ei, dar au biruit ca și Mine de la Naștere și până la Înălțare, de la nașterea lor și până la marea lor trecere din lumea aceasta.

Unii însă înțeleg mai greu și îi deplâng Părinte Sfinte pentru că faptele lor nu sunt „fapte vrednice de pocăință". Sunt creștini botezați, dar se ucid între ei, se urăsc, nu se iubesc ca frații lor din veacurile primare ale Bisericii, admirați și de păgâni, care ziceau: „Minunat Dumnezeu au creștinii aceștia, priviți la ei cum se iubesc!" Au uitat îndemnul crezului nostru bisericesc: „să ne iubim unul pe altul, ca într-un gând să mărturisim". Ce, dureros că azi, privind evenimentele războaielor ucigătoare ce împăienjenesc lumea, nu mai putem spune despre noi creștinii „priviți la ei cum se iubesc!", ci „priviți la ei cum se urăsc!"

Iubiți credincioși,

La acest praznic al Nașterii Domnului, cel al 1994-lea, rugăm pe Bunul nostru Dumnezeu ca să stea aproape de noi, să nu ne lase să adormim întru moarte cu păcate, ci să aprindă inimile noastre de dorul întrupării, cât e cu putință, a curatei noastre copilării, ca să nu rămânem doar la amintirile frumoase, ci și la plinirile ei bucuroase, să ne pară rău de înstrăinările noastre care ne duc departe de Biserica moșilor și strămoșilor noștri și astfel, printr-o sinceră părere de rău, să zicem: „Dumnezeule, milostiv fii nouă păcătoșilor!".

Dacă prima noastră naştere a rămas încă tot în dureri, să ne străduim ca prin neîntrerupte osteneli duhovniceşti de trude şi har, spre naşterea noastră cea de a doua şi spre creşterea noastră duhovnicească, asemănându-se Mântuitorului şi sfinţilor Bisericii noastre străbune, ca să ajungem la mai multă împăcare, noi românii, ca să nu slăbim unitatea neamului nostru românesc, precum o doresc unii, uneori chiar sub forme religioase. Să ajungem la mai multă pace în familiile noastre, în familiile copiilor noştri şi în lumea întreagă.

Cu aceste gânduri şi simţăminte Vă întâmpin pe Voi pe toţi, iubiţii noştri credincioşi, de Sfintele Sărbători ale Naşterii Domnului, Anului Nou şi ale Bobotezii, rămânând al Vostru sincer rugător către Bunul nostru Dumnezeu.

† *IOAN*
Episcopul Oradiei

P. S.

Nu putem să nu aducem mulţumiri preoţimii şi credincioşilor noştri pentru larga înţelegere acordată chemării pe care am făcut-o, de a-l ajuta pe preotul Teofil Chilba, care în urma unui accident are nevoie de o proteză, pentru a mai putea umbla. Spre bucuria noastră s-a putut, din aceste donaţii ale dvs., să se acopere aceste cheltuieli.

Bunul Dumnezeu să vă răsplătească după a Sa iubire de oameni!

† JUSTINIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP
AL MARAMUREŞULUI ŞI SĂTMARULUI

Iubitului cler, cinului monahal şi dreptcredinciosului popor român, har, bucurie şi pace de la Dumnezeu Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos.

Şi de data aceasta ne-am pregătit pentru Sfintele Sărbători cu post şi rugăciune. De aceea încă o dată vă rog să-mi daţi voie mai întâi să spun câteva cuvinte despre Sfântul Post.

Postul este o rânduială aşezată de Dumnezeu. Această rânduială a fost respectată de toţi oamenii aleşi de Dumnezeu, a fost cinstită şi împlinită chiar de Iisus Hristos (Mt. 4, 2).

Postul este un mijloc de purificare, de eliberare de pornirile cele nesănătoase, de salvare din robia diavolului (Mt. 17—21).

Postul este un mijloc de iluminare. Postul este şi o ofrandă şi o jertfă adusă lui Dumnezeu pentru împăcarea şi iertarea păcatelor şi de sfinţire. Postul este un mijloc de pregătire pentru momente sfinte, pentru o lucrare improtantă (F. Ap. 14—23). De aceea şi sf. Ap. Pavel ne îndeamnă: „Să vă îndeletniciţi cu post şi rugăciuni" (I Cor. 7, 5).

Postul adevărat trebuie să fie însoţit de rugăciuni şi milostenie. Milostenia, rugăciunea şi postul fac parte din „FAPTELE DREPTĂŢII VOASTRE", zice Mântuitorul în Mt. 6, 1.

Postul trebuie să fie însoţit de iubire, iertare şi împăcare cu toată lumea, după cum ne porunceşte Cuvântul lui Dumenzeu (Mt. 5, 44).

Post nu înseamnă numai schimbarea unor mâncăruri, ci şi o înnoire, o schimbare a vieţii, a gândurilor, a faptelor.

Biserica noastră, credincioasă fiind poruncilor lui Dumnezeu, cinsteşte cu sfinţenie posturile.

Mai înainte de marile sărbători, creştinii dreptcredincioşi postesc, pregătindu-se astfel să cinstească aceste sărbători.

În afară de cele patru posturi: postul Naşterii Domnului, postul Patimilor sau al Paştilor, postul Sf. Apostoli Petru şi Pavel şi postul Adormirii Maicii Domnului, noi mai cinstim în fiecare săptămână două zile: miercurea şi vinerea. Aceasta s-a moştenit de la evrei şi dincolo de ei, din adâncul veacurilor, s-a postit două zile pe săptămână.

Ştiinţific s-a constatat acum că este deosebit de necesar şi benefic pentru organismul uman ca în două zile pe săptămână să se hrănească numai cu hrană vegetală, prin aceasta omul reîntorcându-se la regimul pe care Dumnezeu de la Creaţie l-a destinat pentru om, după cum vedem clar în Geneză cap. 1 v. 29, unde Dumnezeu îi vorbeşte omului şi îi zice: „Iată vă dau toată iarba ce face sămânţă de pe toată faţa pământului şi tot pomul ce face rod cu sămânţă în el. ACESTEA VOR FI HRANA VOASTRĂ" (Fac. 1, 29).

De la această lege s-a dat o abatere numai mai târziu când omul ajunsese într-o stare de epuizare, din cauza fărădelegilor şi a păcatelor. Deci numai după potop Dumnezeu a îngăduit omului să sacrifice toate animalele, toate păsările şi toţi peştii mării: „căci toate acestea vi le-am dat la îndemână" zice Domnul. „Tot ce se mişcă şi ce trăieşte să vă fie de mâncare, toate vi le-am dat, ca şi iarba verde" (Fac. 9, 2, 3).

Dar la început n-a fost aşa, după cum am văzut; ci hrana omului a fost formată numai din roadele pământului, din sămânţa ierburilor şi din rodul pomilor.

În mod normal roadele pământului, sămânţa ierburilor, adică cerealele şi fructele, sunt hrana omului.

Încă o dată să ne plecăm fruntea pe paginile Scripturilor şi să învăţăm bine acest lucru.

Din mila lui Dumnezeu, ne-a fost îngăduită şi hrana ce o câştigăm prin sacrificarea celorlalte vieţuitoare. Deci El ne-a descoperit ca periodic, spre folosul sufletului şi al trupului, să ne reîntoarcem la regimul pe care l-a dat pentru om.

Postul Naşterii Domnului, la noi, la români, mai are şi o prea frumoasă rânduială. În acest post este timpul colindelor. Copiii noştri şi noi împreună cu ei, începem să ne reamintim de cântecele specifice acestui post, care sunt legate de Naşterea Domnului şi care ne aduc o mare bucurie în suflet. Ele, colindele, numai acum au farmec, au frumuseţe şi numai acum este permis să le cântăm.

În afară de perioada postului (15 noiembrie şi până după Anul Nou), colindele nu mai mişcă sufletul, nu mai înalţă, nu mai au aspect sărbătoresc, întocmai cum troparul „Hristos a înviat", după ce trec cele patruzeci de zile de la Învierea Domnului, nu mai are măreţia, puterea şi frumuseţea pe care acest cântec dumnezeiesc îl are de la Paşti până la Înălţarea Domnului. Colindele sunt legate de praznicul Naşterii Domnului, de măreaţa sărbătoare a Crăciunului când toată creatura se luminează pentru că Fiul lui Dumnezeu s-a născut ca un om.

Când cel fără început s-a născut în peştera Betleemului — cerul şi pământul, îngerii şi păstorii, craii şi dobitoacele, toată creatura, a rămas uimită, văzând mila, frumuseţea şi bunătatea Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh faţă de creatura Sa, faţă de fiinţa omenească. De aceea când s-a născut Hristos, toate au început să înalţe cântece de preamărire şi de bucurie (Lc. 2, 14). „Îngerii strigau: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu. . ." Păstorii uimiţi murmurau: „Să mergem dar la Betleem să vedem cuvântul acesta ce s-a făcut şi pe care Domnul ni l-a făcut cunoscut". Magii ce veniseră de la Răsărit şi-au plecat frunţile şi au înălţat, odată cu darurile, cel mai sfânt imn Pruncului în care ei au recunoscut pe Cel care-L aşteptau toate popoarele lumii, pe Arhiereul Împăratul şi Dumnezeul cel adevărat. La Naşterea Domnului odată cu îngerii şi cu oamenii, au început să se frământe codrii, izvoarele, ţarinile, munţii, văile, mările şi oceanele, chiar şi animalele cele sălbatice au sărit din culcuşurile lor cu bucurie. Zeii din multe capişti, când s-a născut Iisus, au căzut cu faţa la pământ şi stelele cerului şi corpurile cereşti au început să dea glas. În univers s-a stârnit o simfonie al cărei ecou n-a încetat nici astăzi şi pe

care au simţit-o şi cei care s-au ridicat până la lună. Ei au mărturisit şi au zis: „Când am trecut dincolo de marginile atmosferei pământului care este tulburată, perturbată şi poluată de activitatea uneltelor inventate de oameni, am simţit o linişte sufletească, o înălţare a gândurilor, o mişcare a inimii, dulce şi înălţătoare, şi mai ales am auzit o muzică care venea de pretutindeni şi ne copleşea pe cei ce eram cu inima curată".

Naşterea Domnului este un act cu mult mai important decât actul de creare a lumii, când, printr-un cuvânt dumnezeiesc, a fost scoasă din nefiinţă la fiinţă toată zidirea. Creatura aceasta nu ar fi avut şi nu ar avea nici o frumuseţe, nici un rost, nici o valoare, dacă Iisus Hristos, care este Domn şi Dumnezeu necreat, nu s-ar fi îndurat să coboare în sânul creaţiei, dând acestei lumi o strălucire nouă, o strălucire spirituală, o strălucire dumnezeiască, plină de o nouă viaţă, întemeind o nouă împărăţie care „nu va avea sfârşit" după cum mărturisim fiecare când rostim Crezul.

Prin Naşterea Domnului, fiii lui Adam au devenit fiii lui Dumnezeu. Naşterea Domnului a oprit prăbuşirea în care omul se rostogolea din momentul în care Adam a călcat greşit şi s-a pierdut în prăpastia fără fund a morţii. Iadul s-a cutremurat când în peştera din Betleem s-a născut Marele Împărat al cerului şi al pământului după cum zice proorocul: „Şeolul (iadul) se mişca în dimensiunile sale, ca să iasă întru întâmpinarea ta. Pentru tine el deşteaptă umbrele . . ." (Isaia 14, 9).

S-a cutremurat iadul şi s-a înspăimântat neînţelegând de unde vine puterea ce l-a zguduit. Demonii au fugit din adâncuri şi au privit cerul, dar pe cer n-au văzut decât o stea care nu călătorea în rând cu celelalte. Această stea nu au cunoscut-o, nu au înţeles apariţia ei şi nu i-a înspăimântat. Au cercetat pământul şi s-au oprit în faţa peşterii de la Betleem, da aici n-au văzut decât un bătrân blând, o femeie cu chip de fecioară şi un prunc chinuit de frig şi n-au crezut că acesta este cel ce se ştia că trebuie să vină. După aceea, puterile întunericului au plecat în largul lumii şi au căutat pretutindeni pe Omul cel nou, care trebuia să vină ca să mântuiască tot neamul lui Adam. „O mlădiţă va ieşi din tulpina lui Iesei şi un Lăstar din rădăcinile lui va da. Şi se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu, duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, duhul sfatului şi al tăriei, duhul cunoştinţei şi al bunei credinţe. Şi-l va umplea pe El duhul temerii de Dumnezeu. Şi va judeca nu după înfăţişarea cea din afară şi nici nu va da hotărârea sa după cele ce se zvonesc, ci va judeca pe cei săraci întru dreptate şi după lege va mustra pe sărmanii din ţară. Pe cel aprig îl va bate cu toiagul gurii Lui şi cu suflarea buzelor Lui va omorî pe cel fără de lege. Dreptatea va fi ca o cingătoare pentru rărunchii Lui şi credincioşia ca un brâu pentru coapsele Lui . . . În vremea aceea, Mlădiţa cea din rădăcina lui Iesei, va fi ca un steag pentru popoare; pe Ea o vor căuta neamurile şi sălaşul ei va fi plin de slavă . . . (Isaia 11, 1—5, 10). Atunci poporul care locuia întru întuneric va vedea lumină mare şi voi cei ce locuiţi în latura umbrei morţii, lumină va străluci peste voi . . . Căci Prunc s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă, a Cărui stăpânire e pe umărul Lui şi se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare biruitor, Domn al păcii, Părinte al

veacului ce va să fie. Şi mare va fi stăpânirea Lui şi pacea Lui nu va avea hotar . . ." (Isaia, 9, 1—5—6).

De la Naştere până la Înviere, puterile iadului au fost în nedumerire mereu faţă de Iisus Hristos, neînţelegând că El este Mântuitorul lumii. Aşa a fost rânduiala lui Dumnezeu. Nici oamenii care erau slugile satanei n-au înţeles minunea Naşterii Domnului, nici puterea cuvântului Său, nici prezenţa dumnezeirii Lui. Irod, Pilat, Anna, Caiafa şi Iuda şi de atunci şi până astăzi, cei ce sunt slugi ai diavolului nu au înţeles că Fiul Omului, ce s-a născut în ieslea dobitoacelor la Betleem, este Fiul lui Dumnezeu.

Mii, zeci de mii, sute de mii, milioane de martiri şi sfinţi creştini şi-au dăruit viaţa pentru Cel ce s-a născut în Betleem, dar slugile satanei n-au înţeles nimic din măreţia Naşterii Domnului.

S-au înălţat altare, s-au scris opere, s-a creat o cultură, s-a schimbat o lume, dar slugile satanei cu îndărătnicie preferă să rămână în afara razei de lumină ce a apărut pe cerul Iudeii la Naşterea Domnului. „Au ochi de văzut dar nu văd. Au urechi de auzit, dar nu aud", zice Domnul despre aceştia.

Cântă cerul şi pământul în fiecare an. Copiii pornesc cu steaua. Ferestrele se luminează. Casa creştinului se umple de zvon de sărbătoare. Colinde, colinde, colinde, repetă cântarea pe care îngerii, păstorii şi craii au cântat-o la Naşterea Domnului în timp ce undeva, ca în nişte prăpăstii întunecate, urlă slugile iadului care încearcă să încurajeze fărădelegea, desfrâul, păcatul. Pe anumite unde, prin unele programe, prin unele pagini, satana cu insistenţă încearcă să ni se strecoare în suflet, în gând, în inimă, în viaţă, nouă şi copiilor noştri. O luptă, un război uriaş a pornit satana pe pământ împotriva lui Hristos; a ucis prunci, crezând că astfel îl ucide şi pe Iisus Hristos; a zidit temniţe în care a aruncat pe cei mai înţelepţi şi curaţi tineri, profanându-le trupul, spurcându-le chipul, batjocorindu-le sufletele, încercând să strivească în ei chipul lui Hristos, dar n-au reuşit. A umilit bărbaţi şi femei, nu i-a cruţat nici pe bătrâni, tot din ură faţă de Hristos, dar Hristos n-a fost trădat.

Lumina care există şi arde în sufletele oamenilor, lumina credinţei în Dumnezeu n-a putut fi stinsă. Toţi cei ce l-au cunoscut pe Hristos, toţi cei ce au colindat odată la porţile cerului în copilărie, au rămas cu amintirea nopţii de Crăciun chiar şi atunci când din neputinţă s-au prăbuşit, au alunecat şi au căzut pentru o clipă în prăpastia păcatului, în prăpastia necredinţei, în prăpastia trădării şi a pustiului, în care nimeni nu mai cântă, în care doar materia moartă, uscată, rece stăpâneşte pe toţi ce-i ce şi-au întors faţa de la Soarele Vieţii ce a răsărit în Betleem în urmă cu 1994 de ani.

Să ne întoarcem, iubiţii mei fraţi, de pe uliţele pe care v-am purtat o clipă. Să cântăm şi noi împreună cu toată făptura: Mărire lui Dumnezeu şi pe pământ pace şi între oameni bunăvoire.

Să ne bucurăm toţi „că azi s-a născut Hristos, Mesia cel luminos".

Pace şi bucurie vă urez la toţi. În casa voastră, a tuturor, rog pe Dumnezeu să trimită „Înger de pace, credincios îndreptător, păzitor sufletelor şi trupurilor" voastre.

O vară întreagă cu toiagul în mână, am trecut pe la porţile voastre, pe la bisericile noastre, pe la mânăstirile noastre şi în fiecare loc am aprins o lumânare în sufletele voastre.

Vă văd, vă aud, privesc şi acum faţa voastră fraţii mei, care împreună cu noi v-aţi rugat lui Dumnezeu, aţi lăudat pe Maica Domnului, care ne apără şi ne ajută ca să slujim şi să vestim cuvântul lui Dumnezeu.

Pe copiii aceia minunaţi care ne-au oferit cele mai frumoase flori îi binecuvântez şi acum. Eu nu i-am uitat; eu şi pentru ei m-am rugat în timpul acestui post.

Binecuvântaţi creştini, voi vă mai aduceţi aminte de cuvintele cele sfinte cu care împreună am lăudat pe Dumnezeu.

Primiţi, vă rog sfânta noastră binecuvântare şi urarea pe care din tot sufletul v-o fac: Sărbători fericite şi An Nou binecuvântat de Dumnezeu!

Al vostru al tuturor şi neadormit rugător către Dumnezeu,

† J U S T I N I A N

Episcopul Maramureşului şi Sătmarului

† IOAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPISCOPIEI COVASNEI ŞI HARGHITEI

Iubitului cler, cinului monahal şi dreptmăritorilor creştini, har şi bucurie de la Hristos cel născut în peşteră, iar de la noi arhiereşti binecuvântări.

„Hristos se naşte, slăviţi-L
Hristos din ceruri, întâmpinaţi-L
Hristos pe pământ, înălţaţi-vă!".

Iubiţi credincioşi,

„Iată, vă binevestesc vouă bucurie mare . . .; în cetatea lui David s-a născut, astăzi, pentru voi Mântuitorul, care este Hristos Domnul" (Lc. 2. 11).

Acestea sunt cuvintele pe care îngerul Gavriil, vestitorul împlinirii făgăduinţei lui Dumnezeu de a mântui neamul omenesc, le-a grăit către păstorii care îşi păzeau turmele lor în apropiere de Betleem, în noaptea de taină a Naşterii Domnului.

Betleemul — casă a pâinii — aici s-a născut Cel care, va spune despre Sine: „Eu sunt pâinea ce s-a coborât din cer" (In. 6, 41). Semnul, adică adeverirea celor spuse de înger a fost acesta: „veţi găsi un prunc înfăşat culcat în iesle" (Lc. 2, 12).

Îndreptându-se spre peştera din Betleem, păstorii au auzit glasul „oastei îngereşti" care lăuda pe Dumnezeu zicând: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, întru oameni bunăvoire! (Lc. 2, 14).

Ascultând îndemnul îngeresc, păstorii s-au îndreptat de grabă către peşteră.

Taina cea din veac ascunsă, acum li s-a descoperit, aflând Pruncul culcat în iesle, pe mama Lui Sfânta Fecioara Maria şi pe Dreptul Iosif.

Plini de bucurie au mărturisit ce văzuseră şi auziseră de la înger. Păstorii s-au întors apoi la turmele lor, preamărind şi lăudând, pe Dumnezeu iar, ei, spuneau tuturor cele văzute şi „toţi se mirau".

Cineva, „ţinea toate aceste cuvinte, păstrându-le în inima ei", (Lc. 2, 19) era Maica Domnului care, le va mărturisi mai târziu Sfinţilor Apostoli şi ucenici ai Domnului nostru Iisus Hristos.

Lumea păgână a fost şi ea într-un fel pregătită pentru acest mare eveniment din istoria mântuirii neamului omenesc.

Având ca semn o stea şi luându-se după mersul ei, cei trei magi de la răsărit, au sosit în Iudeea şi au găsit pe Iisus Domnul.

„Venind în casă ,ei au văzut Pruncul, împreună cu Maria, mama Lui, şi căzând s-au închinat Lui şi deschizând vistieriile lor, I-au adus Lui daruri: aur, tămâie şi smirnă" (Mt. 2,11), ca: „Celui ce este Dumnezeul tuturor, împărat veşnic şi ziditor a toată lumea".

Vestea naşterii Domnului a ajuns şi la urechile lui Irod, însă de

teamă să nu-i ia tronul, acesta a pus la cale uciderea pruncului Iisus.

Însă, „iată îngerul Domnului se arată în vis lui Iosif, zicând: Scoală-te, ia Pruncul și pe mama lui și fugi în Egipt și stai acolo până ce-ți voi spune, fiindcă Irod are să caute Pruncul ca să-L ucidă“ (Mt. 2, 13).

Aici în pământul Egiptului a rămas Maica Domnului, cu Pruncul și Dreptul Iosif, până la moartea tiranului Irod, de unde s-au întors apoi în Nazaret, orașul lor.

Acolo „Copilul creștea și se întărea cu Duhul, umplându-se de înțelepciune și harul lui Dumnezeu era peste El“ (Lc. 2, 40).

În fiecare an, în această zi prăznuim și trăim noaptea cea de taină a Nașterii Domnului.

Marea veste a Nașterii Domnului ne este adusă astăzi de Sfânta Biserică și de colindători, primindu-o cu aceeași mirare și emoție sfântă cu care au primit-o atunci păstorii și magii.

Având pilda magilor de la răsărit, închinându-ne înaintea pruncului Iisus, să-i aducem darurile cele mai de preț pe care le avem: credința noastră dreaptă, nădejdea noastră stăruitoare și dragostea noastră fierbinte.

Iubiți fii duhovnicești,

Făgăduința lui Dumnezeu de a trimite pe Mântuitorul în lume, pentru a o izbăvi de rău, a fost dată protopărinților noștri, îndată după căderea în păcat.

Prin proorocii Vechiului Testament a fost menținută trează nădejdea mântuirii de-a lungul veacurilor, până la Sf. Ioan Botezătorul și Înainte Mergătorul Domnului nostru Iisus Hristos.

Dacă profeții vestiseră mai dinainte venirea lui Mesia-Hristos-unsul lui Dumnezeu, Sf. Ioan Botezătorul, îl va arăta oamenilor zicând: „Iată Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii... Eu nu-l cunoșteam pe El, dar cel ce m-a trimis pe mine să botez cu apă, Acela mi-a spus: Peste care vei vedea Duhul pogorându-se și rămânând deasupra Lui, Acela este cel ce botează cu Duhul Sfânt. Iar eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu“ (In. 1.29, 34).

Sfântul Ioan Botezătorul a auzit glas ceresc la botezul Domnului zicându-i: „Acesta este Fiul meu cel iubit, întru care am binevoit“ (Mt. 3, 17).

Același glas a fost auzit, mai târziu, pe Muntele Taborului de cei trei Apostoli: Petru, Iacob și Ioan, la Schimbarea la Față a Domnului.

Sfântul Ioan Botezătorul nu se limitează să spună doar ceea ce a auzit, ci el dă mărturie și despre ceea ce a văzut, adică despre Duhul Sfânt care s-a coborât peste Iisus în chip de porumbel, subliniind în același timp și rămânerea Duhului Sfânt peste Iisus Domnul.

Întru acest semn a văzut el adevărul că Iisus este Fiul lui Dumnezeu.

Profetul Isaia a vestit că peste Hristos, „se va odihni Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul voinței și al tăriei, duhul cunoștinței și al evlaviei, și-l va umple pe El, duhul temerii de

Dumnezeu" (Is. 11, 2). Aceasta însemnând, plinătatea darurilor Sfântului Duh sălășluite în El.

Modul în care Iisus Domnul a trăit printre oameni, învățătura pe care a propovăduit-o și faptele pe care le-a săvârșit, toate poartă pecetea puterii Duhului Sfânt.

Așa le vedeau cei din jurul Lui, după cum ne relatează Sf. Evangheliști.

Sf. Evanghelist Luca zice că Iisus, copil fiind, „creștea și se întărea cu Duhul", iar mai târziu, când avea doisprezece ani, spune că, „sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul lui Dumnezeu și la oameni" (Lc. 2.40, 52).

La Botez, Duhul Sfânt a coborât din cer și a rămas asupra Lui (In. 1.32), când s-a întors de la Iordan, El „era plin de Duhul Sfânt". Apoi „a fost purtat de Duhul în pustie", iar din pustie s-a înapoiat „întru puterea Duhului în Galileea". (Lc. 4.1, 14).

Aici în Nazaret „a intrat în ziua Sâmbetei în sinagogă și s-a ridicat să citească și I-au dat cartea profetului Isaia și deschizând El cartea, a găsit locul unde era scris: „Duhul Domnului este asupra mea" (Lc. 1.18, 19). Sfârșind citirea, a mărturisit grăind: „Astăzi s-a împlinit scrierea aceasta în urechile voastre" (Lc. 4.21).

Mărturia lui Iisus era adevărată, acum proorociile s-au împlinit, Hristos venise în lume.

În urma acestei mărturisiri Domnul nostru Iisus Hristos va trebui să părăsească Nazaretul, îndreptându-se spre Capernaum, spunându-le înainte de a pleca: „Adevărat zic vouă că nici un prooroc nu este bine primit în patria sa" (Lc. 4.24).

Părăsind Nazaretul, Mântuitorul va începe propovăduirea Evangheliei împărăției și tămăduind orice boală și neputință în popor (Mt. 4.23). Din acest moment îl vom găsi pe Iisus străbătând dintr-o parte în alta Țara Sfântă, propovăduind în sinagogi, în cetăți, pe malul Tiberiadei, în pustie și chiar în Templu din Ierusalim.

Mulțimile îl urmau peste tot, ascultându-I învățăturile divine, le propovăduia o Lege nouă, Legea iubirii. El „îi învăța ca unul care are putere și nu ca învățătorii lor" (Mc. 1.22).

Unii vor mărturisi că „niciodată n-a vorbit așa un om cum vorbește Omul Acesta" (In. 7, 46).

Iisus deschizându-le o nouă perspectivă în calea mântuirii, El rămânea alături de ei, intra în viața lor cotidiană. În orice loc se aflau mulțimile, porneau spre El, ducându-și cu ei pe cei bolnavi ca să-I tămăduiască.

Sfântul Evanghelist Matei consemnează în referatul său biblic că Iisus „străbătea toate orașele și satele vindecând toată boala și neputința în popor" (Mt. 9, 35).

În cartea Faptelor Apostolilor, îi vedem pe Sf. Apostol Petru mărturisind despre Iisus că „a fost uns de Dumnezeu cu Duhul Sfânt și cu putere și a umblat din loc în loc, făcând binele și tămăduind pe toți... pentru că Dumnezeu era cu El" (F. Ap. 10, 38).

Toate aceste semne și minuni au fost pentru contemporanii săi cât și pentru noi dovezi ale puterii Sale dumnezeiești.

Ele erau izvorâte din marea Sa iubire față de om, pentru care venise să-l restaureze, să-l pună la locul de cinste, la starea primară de „coroană a creației". Sfântul Apostol Petru mărturisește că, Iisus „păcat n-a săvârșit, nici s-a aflat vicleșug în gura Lui" (I Pt. 2.22), s-a dovedit a fi „sfânt fără de răutate, fără de pată osebit de păcătoși și mai înalt decât cerurile" (Evr. 7.26).

Într-adevăr „mai înalt decât cerurile" n-a trăit niciodată pe pământ alt om în afară de Dumnezeu-Omul, Iisus din Nazaret Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului născut din Fecioara Maria, la „plinirea vremii" în peștera din Betleem.

Frați creștini,

Fiul lui Dumnezeu s-a născut așa cum ne relatează sfinții evangheliști, într-un sălaș sărac, dar nașterea lui s-a făcut mai presus de fire, așa cum a făcut toate semnele și minunile în fața contemporanilor săi.

Îngerii lui Dumnezeu din ceruri I-au venit întru întâmpinare împlinindu-se în acest fel cuvântul profetului, care zice: „Veseliți-vă ceruri, împreună cu El; să se închine lui toți îngerii lui Dumnezeu" (Deutr. 32.43).

Neamurile îl așteptau, dar nimeni din lumea lor, nu putea spune ceva despre vremea și locul nașterii Lui.

Dacă poporul ales era mereu înștiințat despre venirea Lui Mesia, prin profeți pentru neamuri, semnul nașterii Lui a fost minunata stea care a călăuzit pașii magilor spre Betleem, unde L-au aflat pe pruncul Iisus.

Venind din înălțimea slavei Sale dumnezeești, Fiul lui Dumnezeu s-a pogorât la cele pământești și s-a făcut Om. Făcându-se Om, Fiul Tatălui ceresc n-a încetat să fie Dumnezeu, este Dumezeu și Om, adică Dumnezeu-Omul.

Hristos este Omul, pentru că toată umanitatea este restaurată în El.

Lucrarea de mântuire a neamului omenesc și de împăcare a tuturor cu Dumnezeu, pe care a săvârșit-o în timpul vieții Sale pe pământ, este continuată și acum de Domnul nostru Iisus Hristos prin darurile Sf. Duh. Nașterea Domnului deschide perspectiva unei noi creații, așa cum spune dumnezeiescul Apostol Pavel: „Deci, dacă este cineva în Hristos, este făptura nouă; cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi" (II Cor. 5.17).

S-a făcut Om, pentru a elibera omul din moartea eternă, s-a „golit pe sine" făcându-se asemenea nouă, umil fiind, fără însă a scădea din măreția Sa.

Dumnezeul adevărat și Omul adevărat sunt prezente în unicul Domn Iisus Hristos.

Cine nu s-a minunat văzând pe Domnul îngerilor cum se naște din Fecioară? Puterile cerurilor se bucură și pământul cu oamenii se veselesc.

Naşterea Domnului putem să o socotim „originea poporului creştin", intraţi în apa Botezului cu Hristos, suntem nou-născuţi în El, devenim apoi Templu al Duhului Sfânt.

În acest fel omul devine restaurat în Hristos, devenind un om nou „sămânţă" a lui Hristos care, s-a făcut Fiul Omului pentru ca noi să devenim fiii lui Dumnezeu. Hristos s-a născut pentru ca noi să ne renaştem în El.

La acest praznic Dumnezeiesc al naşterii Domnului nostru Iisus Hristos se cuvine să aducem rugăciune de mulţumire Tatălui ceresc, care, din dragostea cea fără margini faţă de noi a trimis pe Fiul Său în lume pentru mântuirea noastră.

Astăzi, Hristos în Betleem se naşte, să mergem şi noi dar, fraţi creştini acolo în peştera unde a venit pe lume Mântuitorul nostru Iisus Hristos şi împreună cu păstorii, cuvânt de laudă şi preamărire să-I aducem, lăcaş sfânt gătindu-i în inimile noastre cu gânduri curate, cu fapte bune şi cu adâncă evlavie creştină.

Având pe Hristos în noi, să ne înălţăm cu duhul nostru de pe pământ la cer căutând „pe cele de sus unde Hristos se află, şezând de-a dreapta lui Dumnezeu" (Col. 3.2).

Odată cu acest cuvânt sărbătoresc în ziua de astăzi a luminatului praznic al Naşterii Domnului, vă îmbrăţişez cu părintească dragoste, ridicându-mi cugetul către Domnul nostru Iisus Hristos, rugându-L să reverse din plin peste noi toţi darurile sale cele bogate.

Al vostru de tot binele voitor şi pururea
către Domnul fierbinte rugător,
† I O A N
Episcopul Covasnei şi Harghitei

APLICAREA PASTORALĂ A SFINTELOR CANOANE ÎN VIAŢA FAMILIEI CREŞTINE AZI

Introducere

Familia este temelia întregii vieţi umane. În sânul ei se întăresc şi se perpetuează caracterele şi moravurile, tradiţiile şi virtuţile care sunt sufletul popoarelor. În comunitatea familială, ca într-un noviciat fecund, se întâlneşte autoritatea cea mai necontestată, pentru că se sprijină pe devotament, ca şi ascultarea cea mai afectuoasă, pentru că este plină de iubire. Dacă sacrificiul este esenţa oricărei comunităţi autentice nu există o mai bună şcoală pentru înfăptuirea ei decât familia, unde bucuria căminului comun izvorăşte din abnegaţia fiecăruia. Din punct de vedere creştin, familia este mai mult decât tot ce am spus până acum, fiind aşezată de către Dumnezeu în centrul operei de înnoire şi de mântuire a lumii. Venind pe pământ, Mântuitorul Iisus Hristos a conferit familiei, prin naşterea Sa din sânul Fecoarei, ca şi prin toate actele Sale răscumpărătoare, o demnitate supremă, făcând din ea un paradis regăsit, o „ecclesia domestica". Familia creştină este matricea generatoare a vieţii spirituale, este laboratorul sacru în care se pregăteşte şi se formează, în fiecare ceas şi în orice loc, firea zidită ca atare de Dumnezeu, restaurată însă în Hristos, după cum se prelucrează şi se întreţine zestrea vieţii creştine îndumnezeite.

Ca instituţie socială şi celulă organică activă, familia a avut întotdeauna drept reazim de prestigiu valorile religiei. Dar singura religie creştină i-a permis să dobândească o dezvoltare deplină. Este o lege generală, înregistrată de istorie, că natura, lăsată la singurele sale puteri, este neputincioasă a se conserva, precum şi că morala şi virtuţiile, fără intervenţiile lui Dumnezeu, nu pot subzista nici ele intacte. Creştinismul, în schimb, pătrunde cu forţa sa divină fiinţa familiei, susţinându-i scopurile şi desăvârşindu-i funcţiile. Întemeiată de Dumnezeu în vederea promovării vieţii şi înzestrată de Hristos cu misiunea şi harul de a înnoi şi mântui lumea, familia creştină este supusă şi ea, în zilele noastre, unei profunde degradări morale. Cu cât înălţimea la care este ridicată de Hristos este mai mare, cu atât şi căderea din această demnitate şi răspunderea este şi ea mai mare. Nu vrem să spunem prin aceasta că imoralitatea zilelor noastre a inundat totul. În mijlocul unei decăderi pe care nu o putem trece cu vederea, morala familiei se încăpăţânează, totuşi, să dureze. E vorba despre o morală pe care corupţia moravurilor nu o răpune definitiv şi care mai dă încă naştere la virtuţi vrednice de luat în seamă.

La degradarea familiei creştine din vremea noastră contribuie o serie întreagă de factori, cum ar fi libertinajul tinerilor necăsătoriţi, între-

ținut de vicii, pornografie, alcoolism, etc.; căsătoria privată dintr-un punct de vedere hedonist și individualist, mercantilist și pragmatist, puternic așezată pe principiul sterilității sistematice; posibilitatea căsătoriei de a se menține sau desface cu colaborarea avortului, adulterului și al divorțului. Toate aceste practici nu sunt decât părți constitutive ale unui sistem perfect coerent, care ruinează familia din interior și din afară. În vederea protejării familiei, ca și a remedierii situației în care, în genere, se află, suntem obligați să apelăm la Sfintele Canoane.

I. Sensul ortodox al înțelegerii și aplicării Sfintelor Canoane în viața familiei creștine

1. *Taina Căsătoriei ca temei al familiei creștine*

Despre Taina Nunții, în mod explicit, ne vorbește Sfântul Apostol Pavel: „Taina aceasta este mare, iar eu zic în Hristos și în Biserică" (Efs. I, 32). Cu aceste cuvinte, Sfântul Apostol relevă ceea ce este într-adevăr nou în căsătoria creștină și care nu poate fi redus la un fapt de ordin natural. Creștinismul nu înnobilează doar căsătoria, ci o zidește pentru a doua oară în calitatea ei de „taină". Acest lucru înseamnă ceva mai mult decât spiritualizarea scopurilor pe care căsătoria le are în mod firesc și, de asemenea, mai mult decât purificarea dintre soți care au avut de suferit pe urma căderii. Desigur, ne referim la o unire reală a soților cu Hristos, după modul unirii Bisericii însăși cu Hristos-Domnul.

Dacă, în esența ei, căsătoria este o taină, privind un fapt teandric, familia creștină ce are ca fundament căsătoria, este la rândul ei, taina Trupului lui Hristos, „ecclesia domestica". În felul acesta explică Clement Alexandrinul înțelesul cuvintelor lui Hristos: „unde sunt doi sau trei adunați în Numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor". Sfințenia familiei creștine nu este o sfințenie în sine, ci una derivată, venind de la Hristos, care a iubit Biserica și s-a dat pe Sine pentru ea: „ca să fie sfântă și fără de prihană". (Efes. 5, 27). Caracterul creștin al familiei nu poate fi înțeles în profunzime decât punându-l în legătură cu sfințenia despre care vorbește Sfântul Apostol. Autoritatea și ascultarea, puterea și datoria care revin, într-un fel sau altul, membrilor familiei, privite toate în perspectiva sfințeniei care pogoară de la Dumnezeu, încetează de a mai fi doar lucruri omenești. Ele aparțin familiei, după cum aparțin și lui Hristos, descoperind în ele iubirea lui Hristos. Dacă membrii familiei, în exercitarea funcțiilor ce le sunt proprii, trădează conlucrarea lor cu Hristos-Domnul și se întorc de la Har și iubire la lege, iar de la lege la fărădelege, atunci, fără îndoială, nu avem cum să ne închipuim că s-ar putea readuce Duhul lui Hristos în viața familiei prin simple reglementări ale „lumii acesteia". Refacerea ordinii distruse în familie nu poate avea loc decât printr-o nouă „aprindere a Harului lui Dumnezeu" (II Tim. 1, 6; I Tes. 5, 19). Căci, de fapt, autoritatea și ordinea din familie atârnă de una și aceeași autoritate a Sfântului Duh. De acest lucru se cuvine să

ţinem seama mai ales când avem ca sarcină aplicarea Sfintelor Canoane, ele însele fiind pecetluite cu autoritatea Duhului.

2. *Autoritatea Sfântului Duh şi autoritatea Sfintelor Canoane*

Când vorbim de Sfintele Canoane ne referim numai la acelea care se inspiră direct din Evanghelie, iar nu la normele de drept care se numesc şi ele canoane, pentru că sunt trecute prin conştiinţa Bisericii. Datorită conţinutului ei divin, Evanghelia este inepuizabilă pentru noi. Sfintele Canoane sunt acelea care delimitează anumite sensuri ale conţinutului revelaţional din Evanghelie, conţinut infinit şi permanent actual, cu scopul de a fi transformat de către Biserică în conţinut de viaţă spirituală. În acest sens, Părinţii Sinodului VII Ecumenic (787) precizează următoarele: „Cu bucurie primim dumnezeieştile Canoane şi întărind aşezământul lor întreg şi nestrămutat, date fiind de trâmbiţele Duhului Sfânt". (Canonul I). Prin urmare, autoritatea Sfintelor Canoane se acoperă cu autoritatea Sfântului Duh. Ce trebuie însă să înţelegem prin aceastâ autoritate a Duhului? În genere, Sfântul Duh are, în iconomia divină, rolul de a descoperi divinitatea Fiului (Cf. I Cor. 12, 3). Prin El se păstrează în Biserică tezaurul credinţei (Cf. I Tim. 1, 14). Adevărul credinţei şi al vieţii, însă, este Iisus Hristos Domnul însuşi, potrivit cuvintelor Sale: „Eu sunt adevărul" (Ioan 14, 6). Despre Sfântul Duh se mai spune că este şi Duhul libertăţii: „Unde este Duhul Domnului, acolo este libertate" (II Cor. 3, 17). În nici un caz nu putem deduce că Duhul libertăţii nu ar fi, în acelaşi timp, şi Duhul autorităţii, pentru că atunci nu ar mai descoperi pe Hristos-Adevărul. În adevărul lui Hristos, creştinul îşi află autentica lui libertate: „dacă Fiul vă va elibera, liberi veţi fi într-adevăr". (Ioan 8, 36). Sfinţii Părinţi, amintiţi mai înainte, nu au „întărit" dumnezeieştile canoane pentru a le asemăna „literei care ucide" (cf. II Cor. 3, 6), ci le-au încredinţat menirea de a sluji vieţii celei noi, adusă de Hristos. De aceea, nu putem înţelege „aprinderea Duhului", desfiinţând autoritatea pe care o reprezintă în viaţa familiei Sfintele Canoane, ci dimpotrivă, în directă legătură cu aplicarea lor.

Potrivit unei concepţii scolastice, apusene, canonul nu este altceva decât o normă juridică, fiind considerată o lege asemănătoare oricărei legi pământeşti, ce se cuvine să fie observată şi împlinită. Mai ales în cazul epitimiilor, împlinirea ei are caracter de „satisfacere". Dimpotrivă, conform gândirii ortodoxe, canoanele nu sunt atât de mult „legi", cât sunt „porunci", în care este ascuns Hristos. „Domnul este ascuns în poruncile Sale, — ne spune Marcu Ascetul. — Şi cei ce-L caută pe El îl găsesc pe măsura împlinirii lor". Să nu ne închipuim că poruncile ne sunt date doar pentru a fi ţinute de noi, ci sensul lor este altul, le-am primit pentru a ne ţine ele pe noi, cum ne învaţă şi Sfântul Simeon, Noul Teolog. Neîmplinirea poruncilor este una cu căderea din Har. Dacă la această idee adăugăm şi pe cea a legăturii dintre autoritatea Duhului şi aceea a Sfintelor Canoane, înţelegem mai deplin semnificaţia pe care acestea din urmă o au în viaţa creştină. Ele nu se cuvin a fi observate ca nişte porunci, pe care împlinidu-le, întreţinem în viaţa de familie arderea Duhului.

II. Sfintele Canoane în slujba sfinţeniei vieţii familiale

1. *Sfintele Canoane şi încadrarea vieţii familiale în ritmul liturgic*

În general, canoanele indică o cale de acces la viaţa în Hristos, o viziune deschisă spre realizarea împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ. Această cale nu este alta decât viaţa liturgică, ea însăşi un adevărat izvor de sfinţenie. Este necesar, mai întâi, să punem în lumină raportul dintre Cununie şi Euharistie, din perioada creştină primară. La Taina Nunţii, nu erau primiţi, în vremea aceea, decât mirii care puteau să fie cuminecaţi. Expresia paulină: „vor fi amândoi un trup" (Efes. 1, 31), privitoare la Cununie, era pusă în paralelă şi corelaţie cu o altă expresie, tot paulină: „o pâine, un trup suntem" (I Cor. 10, 17), privitoare la Euharistie şi Biserică. Toate canoanele Sfântului Vasile cel Mare ce se referă la Nuntă, Căsătorie şi familie sunt formulate în spiritul acestei corelaţii, datorită căreia de sfinţenia pâinii euharistice se împărtăşeşte şi Taina Cununiei şi, prin urmare, căsnicia însăşi. După cum ne arată şi alte canoane, sacrilegiul împărtăşirii cu nevrednicie era considerat şi sacrilegiu la Taina Căsătoriei. Pentru Taina Nunţii, nu exista o altă slujbă decât aceea a Sfintei Liturghii. Slăbind cu timpul disciplina euharistică, privind pe cei care se cunună, apare şi oficierea cununiei ca o slujbă religioasă deosebită. În vremea noastră nu au rămas, din vechea rânduială prenupţială, decât canoanele ce stabilesc impedimentele la căsătorie, cu scopul principal de a împiedica incestul, dar de acestea nu ne ocupăm.

Din punctul de vedere al dumnezeieştilor canoane, sfinţenia în căsătorie şi familie nu se păstrează decât în ritmul liturgic neîntrerupt al vieţii bisericeşti. Potrivit canoanelor 5 şi 15 ale lui Timotei al Alexandriei, în zilele în care se săvârşeşte Sfânta Liturghie, adică în duminici şi sărbători, ca şi în ajunurile lor, se cuvine ca soţii să trăiască în înfrânare. Aceeaşi încadrare într-o rânduială liturgică este pretinsă şi pe durata postului celui mare sau chiar pe a tuturor posturilor de peste an (vezi canonul 133 Trulan). Nu trebuie să vedem în asceza pretinsă de la soţi o obligaţie de ordin negativ, ci mai degrabă una de ordin pozitiv, considerând că faptele de asceză sunt acte de participare la postul pe care Hristos însuşi îl săvârşeşte pentru noi. Oricum, curăţia trupească a persoanelor căsătorite îşi află drept principiu normativ spusele Sfântului Apostol Pavel: „să nu vă lipsiţi unul de altul decât cu o bună învoială pentru un timp, ca să vă îndeletniciţi cu postul şi cu rugăciunea şi iarăşi să fiţi împreună, ca să nu vă ispitească satana, din pricina neînfrânării voastre" (I Cor. 7, 5).

2. *Sfintele Canoane şi aplicarea lor în combaterea adulterului*

Sfinţenia căsătoriei este umbrită de multe impurităţi şi necuviinţe, dar este suprimată în mod definitiv de către adulter. Mai mult decât o înfrângere, adulterul este dărâmarea unui templu, e o moarte spirituală. Prin adulter înţelegem o legătură nelegiuită a unui bărbat căsătorit cu o altă femeie decât a sa sau legătura unei femei căsătorite cu un alt băr-

bat decât soțul ei. Se deosebește de desfrâu, întrucât acesta este un raport nelegiuit între persoane libere de orice angajamente căsătoriale. Adulterul se referă la unirea trupească ilicită, la consumarea faptului rușinos, iar la natura acestei crime de ordin spiritual participă și dorințele impudice, îmbrățișările necinstite și chiar, după unii moraliști, abuzul egoist de propriul corp al persoanei căsătorite. Călcând în picioare drepturile cele mai sfinte înscrise în suflet de însăși mâna lui Dumnezeu, adulterul, pe cale de trădare și sperjur, răpește sau prostituează un trup care este proprietatea altuia, aduce dezolare și ruină în societatea domestică, otrăvește izvoarele vieții, disprețuind legile privitoare la propagarea neamului omenesc, corupe bucuriile și satisfacțiile paternității. După toate acestea, nu e de mirare că în perioada creștină primară se refuză primirea adulterilor la Biserică, ca și de la Sfânta Împărtășanie, până în ceasul morții (vezi: Tert., Origen, Hipolit, Sinodul de la Elvira — 300 — etc.).

În perioada patristică, urmând exemplul pe care îl dă Sfântul Apostol Pavel cu incestuosul din Corint (conf. I Cor. 5, 5; II Cor. 2, 5—11), Sfinții Părinți socotesc că adulterii care fac pocăință suficientă să fie primiți în Biserică. Astfel s-a impus, din această vreme, pentru combaterea adulterului, Canonul 20 de la Ancira, potrivit căruia se opresc adulterii de la Împărtășanie 7 ani, Canonul 58 al Sfântului Vasile, care îi oprește 15 ani, Canonul 4 al Sfântului Grigore de Nyssa, care îi oprește 18 ani. Dată fiind, în vechime, râvna fierbinte a credincioșilor de a se împărtăși, îndepărtarea termenului de unire cu Hristos, prin primirea Sfintei Euharisti, făcea să se resimtă mai adânc gravitatea păcatului săvârșit și să se mobilizeze mai eficient sforțarea de îndreptare. Prin natura sa, adulterul otrăvește profund firea omului, provocând o tulburare accentuată a funcțiilor vieții morale, așa încât, pentru dezinfectarea și pentru eliminarea toxinelor este nevoie de un proces îndelungat. Se înțelege că oprirea de la împărtășanie nu constituie singură un canon de penitență, ci la ea se adaugă epitimiile ascetice care reduc mult perioada opririi de la cele sfinte.

III. Sfintele Canoane în sprijinul nașterii de prunci

Căsătoria este taina iubirii, iar iubirea este creatoare, pentru că poartă în esența ei răsunetul creator: „Să fie!“ „Porunca dată de Dumnezeu primilor oameni: „Creșteți și vă înmulțiți“ (Fac. 1, 28), aparține stării edenice. Purtând în ei chipul lui Dumnezeu, soții de căsătorie posedă, în același timp, și răspunderea de a da viață altora. „Refuzând această responsabilitate a procreației, omul respinge asemănarea cu Dumnezeu“, după cum refuză și conlucrarea cu Dumnezeu, Nașterea de prunci este unul dintre scopurile de seamă ale căsătoriei, respectiv ale familiei, în sprijinul căreia stau numeroase canoane. E adevărat, ele privesc mai mult combaterea păcatelor ce ruinează acest dar al lui Dumnezeu.

1. *Combaterea practicilor anticoncepţionale*

De încălcarea planului divin al naşterii de prunci ţine un întreg cortegiu de nelegiuiri, o serie de acţiuni şi fapte, pe care le-am putea împărţi în trei mari categorii de păcate: onanismul conjugal (frauda conjugală), tehnica contraceptivă (practicile folosirii produselor farmaceutice şi a altor tertipuri) şi avortul provocat (pruncuciderea). În ce priveşte onanismul conjugal, răspândit ca un sistem generalizat în numeroase medii, este păcatul ce se datorează mentalităţii actuale anticoncepţionale. Soţii de căsătorie au ajuns să considere plăcerea fizică, făcută artificial sterilă, drept scop al legăturilor conjugale. Acest scop ar fi, chipurile, în măsură să legitimeze orice manevră în stare să împiedice transmiterea vieţii. Pe Onan, însă, care a săvârşit acest păcat, ne spune Sfânta Scriptură, Dumnezeu l-a pedepsit cu moartea (cf. Fac. 38, 10). În Legea Nouă, Sfântul Apostol Pavel scrie: „Nu vă amăgiţi... malahienii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu" (I Cor. 9, 10). „A împiedica naşterea — zice şi Tertulian — înseamnă a te grăbi să ucizi".

Introducerea mijloacelor artificiale de restricţie în calea fecundităţii, cum sunt acelea ale utilizării produselor farmaceutice, constituie şi aceasta o practică interzisă categoric de canoane. Luarea unor substanţe chimice sau produse biologice, în mod preventiv, ar putea fi considerată după maniera de lucru, ca şi după intenţie, un păcat asemănător fraudei sau onaniei conjugale. Cu toate acestea, nesiguranţa în distrugerea celulei germinative, care putea să fie mai mult, adică un embrion format, face ca acest păcat să fie trecut în rândul pruncuciderii. Sfântul Vasile cel Mare, în Canonul 2, se pronunţă astfel: „Cei care dau medicamente avortive sunt ucigaşi. Şi ei şi cele care primesc otrăvuri ucigătoare de embrioni". Spre precizare, ne referim şi la spusele Fericitului Augustin: „iată, până unde ajunge uneori această cruzime destrăbălată sau destrăbălare crudă, încât caută doctorii pentru sterilitate".

2. *Combaterea avortului provocat*

Asupra avortului voluntar cade cea mai grea osândă a împiedicării naşterii de prunci. Viaţa copilului începe din clipa în care e conceput. În acel moment, Dumnezeu îi creează sufletul nemuritor. Din momentul întâlnirii celor două celule vitale, fătul este zămislit ca un principiu de viaţă de sine stătător, de esenţă spirituală, cu o identitate proprie. Deci, embrionul este o persoană distinctă de mamă. O întreagă viaţă omenească începe de atunci şi porunca lui Dumnezeu: „Să nu ucizi!" se întinde până acolo. Avortul este ucidere, crimă, genocid şi deicid. Este o ucidere, şi încă ucidere cu premeditare. Este o crimă, cu atât mai vinovată cu cât ia dreptul la viaţă unei fiinţe omeneşti înainte de a se bucura de ea şi de a se învrednici de Sfântul Botez. Este un genocid, pentru că odată cu o viaţă se distrug şi vieţile urmaşilor posibili, adică a unui neam. Este deicid, pentru că cu sângele copilului se varsă „sângele" lui Hristos (vezi identitatea după Matei 25, 32—46): „întrucât nu aţi făcut unuia dintre aceştia prea mici, nici Mie nu mi-aţi făcut" (45). Sfinţii Părinţi, chiar de ar

fi să numim numai pe Grigore Teologul, Maxim Mărturisitorul, Atanasie Sinaitul, condamnă în unanimitate avortul provocat drept ucidere, crimă, deicid. În canonul 2 al Sfântului Vasile se precizează: „Cea care leapădă fătul cu voie este supusă judecății pentru ucidere". Canoanele 91, Trulan, 21 Ancira, 2 și 50 ale Marelui Vasile consideră doar un pogorământ oprirea femeii vinovate de săvârșirea avortului la 10 ani de la cele sfinte. Altfel, oprirea ar fi pe viață. Aceleași canoane și pentru complici. De asemenea, canoanele: 66 Apostolic, 5 Sfântul Grigore de Nyssa, 13, 45 și 55 Sfântul Vasile caterisesc pe preoții care sunt vinovați de complicitate în propriile lor familii de uciderea copiilor. Dată fiind gravitatea acestui păcat, ca și marea lui răspândire în zilele noastre, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe din Grecia atrage atenția duhovnicilor să se arate severi cu cei care săvârșeșsc această nelegiuire, prescriindu-le, în scaunul Mărturisirii, canoanele Sfinților Părinți.

IV. **Sfintele Canoane în apărarea indisolubilității căsătoriei**

1. *Căsătoria nefericită și disoluția ei*

E un fapt de constatare curentă că sunt multe căsătorii nefericite și, prin urmare, familii neîmplinite. Acestea au drept cauză principală lipsa unuia sau a altuia dintre soți, dacă nu a amândurora, de la obligațiile lor sfinte, lipsă ce se traduce prin nesocotirea fidelității, bunăvoinței, înțelegerii și respectului dintre ei. Absența iubirii adevărate dintre soți are efecte lamentabile în viața conjugală, care poate duce până la disoluția căsătoriei însăși, adică la divorț. Esența tainică a căsătoriei este distrusă de adulter. El devine semnul evident al faptului că din căsătorie a dispărut iubirea, că viața conjugală și-a pierdut sfințenia. „Divorțul nu este decât o constatare a absenței, a dispariției, a distrugerii iubirii și, prin urmare, simpla declarație a neexistenței căsătoriei", se spune în Novela 74 a Împăratului Justinian. De fapt, singura excepție admisă în Evanghelie pentru desfacerea căsătoriei este păcatul adulterului. „Din pricina împietririi inimii voastre a îngăduit Moise să vă lăsați femeile, dar la început nu a fost așa — zice Domnul — iar Eu zic vouă că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, și se va însura cu alta, săvârșește adulter". (Matei, 19, 8—9). În canoanele Bisericii Ortodoxe, adulterul este menționat ca o dovadă a faptului că nu a fost realizată căsătoria, că legea împărăției lui Dumnezeu nu a fost împlinită. Dragostea și adulterul se exclud reciproc, de aceea Taina Căsătoriei este incompatibilă cu infidelitatea conjugală.

Desigur, divorțul este o soluție extremă. Pe linia indicată de Mântuitorul Iisus Hristos, Biserica Ortodoxă și-a stabilit atitudinea sa canonică față de divorț. „Legătura de căsătorie încheiată între două persoane legal, se poate desface numai prin moarte sau printr-un astfel de motiv, care prin sine însuși este mai puternic decât ideea Bisericii despre indisolubilitatea căsătoriei și care, de asemenea, este moarte numai că în

altă formă" (N. Milaş, Canoanele Bisericii Ortodoxe, p. 465). Biserica noastră admite, aşadar, divorţul, dar „nu pentru orice pricină" (Vezi şi I Cor. 7, 10; Rom. 7, 3) dând dreptul la recăsătorire numai părţii rămase nevinovate, potrivit canoanelor 48 Ap., 87 Trulan, 107 Cartagina, 97 Sf. Vasile. Ideea că numai moartea fizică şi cea spirituală are puterea să dezlege unitatea căsătoriei stă pe tăria de neclintit a sfintelor canoane, în acestea fiind încorporată voia însăşi a lui Dumnezeu transmisă prin Evanghelie. Canonicitatea este expresia adevărului divin din Evanghelie.

2. *Sfintele canoane împotriva divorţului neavenit*

Aplicarea pastorală a sfintelor canoane în viaţa familiei creştine, în cazul de faţă, urmăreşte salvarea, iar nu dezorganizarea căminului conjugal. Acceptarea divorţului în condiţii necanonice antrenează multe rele, care ar putea fi evitate. Opinia că divorţul bisericesc se poate obţine de către soţ, oricând şi oricum, totul depinzând de decizia sa personală, face ca legăturile dintre partenerii de viaţă să fie firave, schimbătoare, să slăbească încrederea mutuală dintre ei, să apară stimulente periculoase pentru infidelitate, să pună în primejdie conceperea şi creşterea copiilor, să se scadă şi să deprecieze demnitatea soţilor. Oricât de favorabile ar apărea soluţiile pe care le oferă divorţul căsătoriei nefericite, acesta rămâne o instituţie nefastă. Căci el, datorită simplei lui produceri, clatină toate căsniciile prin primejdia exemplului rău, putând să arunce în unirile cele mai sfinte un ferment de discordie şi care ar putea, mai devreme sau mai târziu, chiar să răsară. În orice caz, canoanele nu prevăd datoria soţului înşelat de a divorţa, în orice condiţii, ci numai dreptul la despărţire. Datoria despărţirii nu apare decât atunci când acest soţ s-ar afla în situaţia de a fi el însuşi, prin îngăduinţă şi iertare, vinovat de complicitate cu nelegiurea partenerului său trădător.

V. **Dilema acrivie-iconomie**

1. *Aplicarea sfintelor canoane între rigorism şi laxism*

Dacă din punct de vedere canonic putem vorbi despre acrivie şi iconomie, din punct de vedere moral şi pastoral aceşti termeni se traduc prin aceia de rigorism şi laxism. Sfinţii Părinţi atrag atenţia preoţilor, chemaţi să aplice canoanele privitoare la viaţa de familie, că ei pot comite două mari greşeli: fie să ierte, fără discernământ şi afara rânduielii tradiţionale, prea mari păcate, adulter, divorţ, avort pentru că ei înşişi au nevoie de iertare, şi astfel fărădelegea să nu fie stingherită, ci chiar să fie învăţată, fie să se arate prea aspri, apelând de o manieră juridică la canoane, pentru ca să-şi tăinuiască propriile lor păcate. În toate cazurile, locul acriviei sau al iconomiei, respectiv a rigorismului şi al laxismului să-l ia realismul. Este tocmai ceea ce prevede şi canonul 102 trulan, indicând la aplicarea canoanelor de penitenţă dreapta măsură,

precum şi observarea concretă a posibilităţilor de îndreptare pe care le are penitentul.

2. *Câteva principii privitoare la aplicarea pastorală a sfintelor canoane*

a) Păcatul nu se vindecă decât adăugând la Harul lui Dumnezeu exerciţiul virtuţii contrare lui (accentul pus pe caracterul pozitiv al canonului, iar nu pe cel negativ).

b) Canonul este mijloc de tămăduire, mai mult decât de ispăşire (în nici un caz de „satisfacere"), mijloc de control al pocăinţei şi măsură de siguranţă al îndreptării.

c) La aplicarea canonului, să nu fie pocăinţa penitentului mai mică decât crima săvârşită.

d) Să nu se omită principiul restituţiei: „nu poţi fi iertat, păstrându-ţi rodul crimei".

e) Odată cu înlăturarea păcatului, canonul să aibă în vedere şi înlăturarea pricinilor care au produs păcatul.

f) Aplicarea canonului să ţină seama de încadrarea în ritmul liturgic.

g) La aplicarea canonului, păstorul de suflete să-şi descopere întreaga dragoste faţă de penitent.

3. *Sensul realismului în aplicarea canoanelor*

Realismul are în vedere trezirea şi educarea conştiinţei creştine a soţilor ca soţi şi a părinţilor ca părinţi în familie. Întreaga noastră tactică de severitate sau indulgenţă, la care ne îndeamnă canonul 102 trulan, ne va fi fără folos dacă nu vom câştiga conştiinţa soţilor şi părinţilor de partea lui Hristos. Zadarnice vor fi toate exerciţiile de voinţă pe care le recomandă canoanele, dacă nu oferim celor în cauză o certitudine, un sentiment profund al responsabilităţii faptelor lor înaintea lui Dumnezeu. Restabilirea autorităţii unei vieţi trăite în sfinţenie, imperativul suprem al zilelor noastre, nu poate să aibă loc decât în forul interior al sufletului. Lupta dintre bine şi rău, între avânturile înalte ale spiritului şi înclinările spre păcat se dau în conştiinţă. În momentul în care am reuşit să fixăm conştiinţa celor doi soţi înaintea lui Dumnezeu, să le descoperim adevărul că ei sunt doi într-un duh, nu numai doi într-un trup, ei se vor bizui pe această certitudine absolută şi se vor simţi în stare să se smulgă din ispita oricăror tentaţii vinovate.

Realismul despre care vorbim contrastă, după cum am mai spus, atât cu rigorismul cât şi cu laxismul. În ce priveşte aceasta din urmă, adică laxismul, prin realism ne dăm seama că Dumnezeu nu iartă pe păcătos pentru a rămâne păcătos, ci pentru hotărârea lui de îndreptare. Convingerea că poţi călca orice lege divină şi omenească şi totuşi să primeşti iertare, respectiv poţi să comiţi adulter sau să ucizi pruncul în sânul matern, nesocotind canoanele Sfinţilor Părinţi, e un puternic stimul de imoralitate, căreia îi urmează degradarea personală şi socială. Pe de altă parte, nesocotirea canoanelor este tot una cu nesocotirea responsabilităţii faţă de faptele săvârşite. Ori se ştie că responsabilitatea micşorată, micşorează, la rândul ei, responsabilitatea. Cu alte cuvinte, accentuează slăbiciunea

celor lipsiţi de voinţă. Mulţi păstori de suflete, cu preocupări vădite de a-i ajuta pe soţii vinovaţi, nu ştiu câtă cruzime se găseşte în înţelegerea şi aşa-zisa lor milă, decât ajutor lipsesc pe aceea pe care ar voi să-i ajute, dar şi câtă caritate se găseşte în tărie, în observarea justă a canoanelor. Dacă acest adevăr trece neobservat este că de prea multe ori severitatea se uneşte cu o falsă asprime, respectiv cu observarea juridică a canoanelor, pierzând astfel sensul autorităţii Sfântului Duh, amintit mai înainte.

Dar realismul contrastă şi cu rigorismul. Suferinţa este purificatoare şi ispăşitoare, dar numai dacă este transfigurată de prezenţa în ea a lui Hristos, dacă ea însăşi devine un dar al lui Dumnezeu. Timpul acordat penitenţei, trebuie văzut şi el din perspectiva acestui realism. După ce indică anii de penitenţă, în canoanele sale, Sfântul Vasile cel Mare precizează următoarele: „acestea toate vi le scriem pentru a se încerca roadele pocăinţei. Fiindcă noi judecăm despre acestea nu după timp, ci privim la modul pocăinţei". Orice roadă de pocăinţă descoperă în ea dobândirea Sfântului Duh.

Spre încheiere, ne putem da seama că aplicarea pastorală a Sfintelor Canoane aparţine celei mai înalte şi desăvârşite arte. E vorba despre arta care presupune la păstorul de suflete o vocaţie divină, o formaţie sufletească dobândită sub călăuzirea unui adevărat duhovnic în speţă teodidact, o pătrundere adâncă în Sfintele Scripturi, dar şi în esenţa Sfintei Liturghii, şi numai în cele din urmă o autentică pregătire teologică, privind viaţa creştină în general şi canoanele Bisericii în special. Nici una dintre acestea, dacă cumva lipseşte, nu poate fi înlocuită cu nimic.

Pr. prof. dr. Ilie Moldovan

BIBLIOGRAFIE

1. Paul Bureau, *L'indiscipline des moeurs*, Paris, 1931.
2. D. I. Belu, *Despre iubire*, Timişoara, 1946.
3. E. Baudin, *Cours de philosiphie morale*, Paris, 1935.
4. Prof. N. Chitescu, *Deosebirea dintre „oros" şi „canon" şi însemnătatea ei pentru recepţia Sinodului de la Calcedon* în „Ortodoxia", XXII (1970) nr. 3.
5. J. Dermine, *L'institution du mariage*, Paris, 1932.
6. P. Evdokimov, *Sacrement de l'amour*, Paris, 1962.
7. Archev. B. Krivocheine, *Autoritè de Saint-Esprit*, în „Messager de l'Exharchat du Patriarche Russe en Europe Occidentale", nr. 67, XVII (1969), nr. 4.
8. F. Grelot, *Le couple humain dans l'Ecriture*, Ed. du Cerf, Paris.
9. J. Meyendorff, *Mariage et Euharistie*, în „Messager Orthodoxe", nr. 49.
10. N. Milaş, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoţite de comentarii*, vol. I, partea II, Arad, 1931.
11. Pr. I. Moldovan, *Sfintele canoane şi raportul lor cu Revelaţia divină*, în „Mitropolia Banatului" XXVII (1977), nr. 4.
12. Nicodim, (Aghioritul), *Carte folositoare de suflet*, Bucureşti, 1?28.
13. C. Popovici, *Fontânile şi Codicii Dreptului Bisericii Ortodoxe* în „Candela", 1886, nr. 5.
14. Pr. Prof. L. Ştan, *Har şi jurisdicţie*, în „Studii Teologice" XXII (1970), nr. 1—2.
15. Idem, *Tăria de nezdruncinat a sfintelor canoane*, în „Ortodoxia" XXII (1970), nr. 2.
16. Idem, *Codificarea canoanelor*, în „Studii Teologice" XXI (1969), nr. 9—10.
17. Pr. P. Vintilescu, *Spovedania şi Duhovnicia*, Bucureşti 1939.
18. J. Villet, *Morale familliale*, Paris, 1933.

DIALOGUL CATOLIC-ORTODOX LA UN AN DUPĂ BALAMAND

Dialogul dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă a fost urmărit cu interes deosebit de întreaga comunitate creștină. Cu ocazia întrunirilor au fost redactate documente teologice comune, care au umplut de speranță pe creștinii ortodocși și catolici. După restabilirea Bisericilor Catolice Orientale de rit bizantin din țările Europei de răsărit însă, tema propriu-zisă a dialogului a fost părăsită și, începând din ianuarie 1990 (Viena), întrunirile subcomisiilor sau cele ale Comisiei mixte internaționale au fost ocupate cu problema uniatismului și a prozelitismului legat de el. Cea de a șasea Adunare generală de la Freising (iunie 1990) și-a consacrat lucrările, la cererea ortodocșilor, tulburărilor apărute prin libertatea de a se organiza pe care au primit-o Bisericile Catolice de rit bizantin. Într-un comunicat comun, delegații celor două Biserici participante la Freising au respins uniatismul ca model de unitate al Bisericilor, recunoscând însă existența istorică a Bisericilor unite cu Roma. Prozelitismul a fost, de asemenea, definit „ca o deturnare a energiei pastorale" și din acest motiv a fost exclus (Freising n. 7c).

În cuvinte cât se poate de clare, uniatismul a fost definit la Freising după cum urmează:

a. „Termenul „uniatism" desemnează aici efortul de a realiza unitatea Bisericii, separând de Biserica ortodoxă comunități sau credincioși ortodocși, fără a lua în considerare că din punct de vedere ecleziologic, Biserica ortodoxă este o Biserică soră, care oferă ea însăși mijloacele de har și mântuire. În acest sens și în conformitate cu documentul stabilit de către subcomisia de la Viena, noi respingem „uniatismul" ca metodă de căutare a unității, pentru că se opune tradiției comune a Bisericilor noastre".

b. „Acolo unde uniatismul a fost folosit ca metodă, el nu și-a atins scopul său care era acela de a apropia Bisericile, ci el a provocat noi diviziuni. Situația astfel creată a fost sursă de conflicte și suferințe, care au marcat profund memoria și conștiința colectivă a celor două Biserici. De altă parte, din motive ecleziologice, s-a dezvoltat convingerea că alte căi trebuie căutate".

c. „Astăzi, când Bisericile noastre se întâlnesc pe baza ecleziologiei comuniunii între Bisericile surori, ar fi regretabil ca întorcându-ne la metoda „uniatismului" să distrugem lucrarea importantă pentru unitatea Bisericilor împlinită în dialog" (Freising n. 6b — d)[1].

La Freising, Comisia mixtă internațională s-a străduit să definească uniatismul ca o metodă și un model nepotrivit de unitate față de situația în care se găsesc astăzi cele două Biserici, catolică și ortodoxă. El a creat doar tensiune și a adus suferință în ambele Bise-

---

1 Am reprodus textul de la Freising cu intenția de a marca sensul și definiția pe care Comisia mixtă internațională pentru dialogul dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă a dat-o uniatismului.

rici şi din acest motiv este astăzi respins ca opus tradiţiei noastre comune. În plus, el n-a adus o apropiere între Biserica catolică şi cea ortodoxă, aşa cum şi-a propus, ci şi-a ratat din acest punct de vedere ţelul. Ideea de unitate a Bisericilor, care stă la baza dialogului actual porneşte de la o ecleziologie cu totul nouă faţă de cea care a stat la baza mişcării ce a generat uniatismul. În această direcţie s-au orientat lucrările Comisiei mixte internaţionale,, care au dus la textul de la Ariccia şi care a constituit baza discuţiilor celei de a 7-a Adunări generale de la Balamand (iunie 1993). Aici, delegaţii celor două Biserici, referindu-se la documentul de la Freising declară următoarele: „Cu privire la metoda care a fost numită „uniatism" s-a declarat la Freising (iunie 1990) că „o respingem ca metodă de căutare a unităţii pentru că se opune tradiţiei comune a Bisericilor noastre" (Balamand n. 2). Pentru a evita ori ce neînţelegere, în introducerea documentului comun de la Balamand şi imediat după respingerea uniatismului ca metodă de unitate, delegaţii catolici şi ortodocşi subliniază dreptul la existenţă al Bisericilor unite „ca parte a Comuniunii catolice". „În ceea ce priveşte Bisericile Orientale Catolice, afirmă documentul amintit, este limpede că ele, ca parte a Comuniunii catolice, au dreptul de a exista şi de a acţiona pentru a răspunde nevoilor spirituale ale credincioşilor lor" (Balamand n. 3).

La Ariccia (iunie 1991), Comisia mixtă de coordonare şi apoi la Balamand (iunie 1993), cea de a 7-a Adunare generală indică metoda adoptată pentru căutarea deplinei comuniuni şi oferă astfel motivul pentru care cele două Biserici au exclus uniatismul ca metaodă şi model de unitate a Bisericii. Această respingere comună, catolică şi ortodoxă, a metodei uniatismului a creat reacţia Bisericilor Catolice de rit bizantin[2].

I

Între Bisericile Catolice Orientale, cea din România adoptă în Conferinţa episcopală a Mitropoliei Române Unite o atitudine intransigentă ce se remarcă prin originalitate şi respingere totală a textelor dialogului referitoare la uniatism. În Scrisoarea acestei Biserici către Sf. Părinte se menţionează: „Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, nu acceptă nimic din textele de la Rhodos, Freising, Ariccia şi Balamand şi declara nule semnăturile pe aceste texte"[3]. Considerăm de prisos orice comentar referitor la această poziţie.

Cu totul de altă factură este scrisoarea Cardinalului Myroslav Iwan Lubaschewsky adresată Cardinalului Edward Idris Cassidy.[4] În numele Bisericii Unite Ucrainiene pe care o prezidează, Cardinalul

2 Myroslav Iwan Lubaschewsky, *Der griechisch-katholische Groß-Erzbischof von Lemberg zum Balamand-Dokument der katholisch-orthodoxen Dialogkommission*, în Una Sancta, Jhg. 49, Nr. 1/1994, p. 68—75; George Guţiu, Episcop de Cluj—Gherla, *Scrisoare către Inaltul Pontif, Papa Ioan Paul II*, în Viaţa creştină, Nr. 20/1993.

3 Scrisoarea către Înaltul Pontif...

4 M. I. Lubaschewsky, *Der griechisch-katholische*... p. 68—72.

Lubaschewsky face o analiză competentă a textului de la Balamand. Sunt subliniate punctele pozitive ca şi cele considerate inacceptabile pentru uniţi. Aprecierile ca şi observaţiile critice sunt legate atât de partea dogmatică, ecleziologică a textului cât şi de regulile practice. Ortodocşilor, bunăoară, li se reproşează lipsa de recunoaştere a rolului pe care Biserica Ortodoxă l-a jucat în desfiinţarea Bisericii Unite din Ucraina (1945—46), precum şi neînţelegerile în care sunt implicaţi ortodocşi şi catolici orientali cu privire la anumite locaşuri de cult.

Interesante din punct de vedere ecleziologic sunt două observaţii ale Cardinalului Lubaschewsky. Prima se referă la sintagma Biserici surori, pe care o consideră ca referindu-se atât la raportul Bisericii Catolice Orientale faţă de Bisericile Ortodoxe locale, cât şi la relaţia Bisericilor Greco-Catolice cu Biserica Romano-Catolică. Primul raport se bazează pe decretul asupra ecumenismului „Unitatis redintegratio" (n. 14—15), în timp ce legătura cu Scaunul Romei se sprijină pe raţionamentul că relaţia de Biserici surori nu se anulează între Bisericile ce au ajuns la comuniune deplină.

Nu mai puţin importantă este cea de a doua observaţie, legată de respingerea formei de „apostolat misionar" numită uniatism şi care nu poate fi acceptată ca metodă şi nici folosită ca model, dat fiind modul în care Bisericile, catolică şi ortodoxă, se consideră astăzi în raport cu misterul Bisericii (Balamand n. 12). Cardinalul Lubaschewsky înţelege dificultatea în care se găsesc Bisericile Catolice Orientale. Pentru a oferi o soluţie, el face o distincţie categorică între metodă, care se referă la mijloacele folosite şi model care vizează rezultatul final. Întrucât metodele aparţin trecutului istoric, ele nu mai pot fi schimbate, dar acceptă ca posibilă o schimbare a modelului uniatismului: a Bisericilor Catolice Orientale. Schimbarea trebuie făcută de aşa manieră, afirmă Cardinalul Lubaschewsky, încât noul model să poată fi acceptat şi de ortodocşi şi ea implică un efort atât din partea Bisericilor Catolice Orientale pentru a-şi redescoperi identitatea, cât şi din partea Romei, care va trebui să schimbe relaţiile ei canonice cu Bisericile Catolice Orientale, încât acestea să devină acceptabile din punct de vedere ecleziologic şi pentru ortodocşi.

Cardinalul Lubaschewsky nu rămâne o voce singulară. Înaintaşul său deja, Cardinalul Iosyp Slipyj era nemulţumit de raportul Romei cu Bisericile Catolice Orientale şi referindu-se la Codul de drept bisericesc oriental, care reflectă acest raport, declară că el înseamnă „pierderea autonomiei noastre, totala supunere şi coborârea pe o treaptă inferioară în Biserică"[5]. Despre latinizarea cultului, a spiritualităţii şi pierderea identităţii ecleziastice se plânge şi Arhiepiscopul melkit Elias Zoghby[6]. Nemulţumiţi cu poziţia pe care o ocupă din punct de vedere ecleziologic Bisericile Catolice Orientale în docu-

5 Elias Zoghby, *Den zerrissenen Rock flicken*, Paderborn, Verlag Bonifatius, 1984, p. 67.

6 Idem, Ibidem, p. 60—76.

mentul de la Balamand sunt și alți teologi uniți ucrainieni.[7] Tot în sensul celor afirmate de Cardinalul Lubaschewsky se pronunță preotul melkit Ignatie Dick de la Alep: „Dacă tipul nostru de unire, subliniază pr. Dick, nu este cel preconizat în cazul reluării comuniunii Răsăritului cu Roma, suntem chemați să-l părăsim sau să-l reformăm, stabilind cu Roma relațiile pe care aceasta înțelege să le aibe cu Răsăritul reconciliat"[8].

Este ușor de observat faptul că reproșul uniților se adresează pentru unele aspecte ortodocșilor, iar pentru altele romano-catolicilor. Unii[9] reproșează documentului de la Balamand faptul că n-ar acorda locul cuvenit din punct de vedere eclezioIogic Bisericilor Catolice Orientale. Prin afirmația că ele n-ar fi decât „părți ale comuniunii catolice" s-ar refuza acestor Biserici, în opoziție cu Bisericile Ortodoxe autocefale, o eclezialitate proprie. Alții sunt nemulțumiți din cauza respingerii uniatismului ca metodă și declară că metoda nu le aparține și n-a fost inventată de ei[10].

Din luările de poziție amintite se desprinde o stare de tensiune între Biserica Ortodoxă și Bisericile Catolice Orientale, care în unele locuri primește forme grave din punct de vedere creștin. O anume lipsă de acord apare și între Biserica Romano-Catolică și anumite personalități din lumea teologilor catolici orientali. În bună parte însă, neînțelegerile provin și de o parte și de alta, din faptul că uniatismul și metoda practicată pentru realizarea lui n-au fost înțelese în contextul în care acestea au fost definite la Freising (iunie 1990). Alte aspecte ridicate și care țin de relația dintre Scaunul Romei și Bisericile Catolice Orientale depășesc cadrul dialogului dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă. Rezolvarea acestor probleme aparține altor foruri și trebuie căutată în altă parte.

II

Din partea ortodocșilor sunt, de asemenea, voci care critică documentul încheiat la Balamand. Participanților ortodocși la cea de a 7-a Adunare generală li se reproșează faptul că au căzut în capcană și au recunoscut tainele catolicilor[11]. Unirea creștinilor bazată pe rugăciunea Domnului (Ioan 17) nu poate fi luată drept punct de sprijin de către documentul de la Balamand pentru unirea Bisericilor, atâta timp cât credincioșii unei Biserici nu înțeleg că unirea membrilor Trupului lui Hristos presupune aici încă iluminarea, purificarea și

7 Georgios Eldarov, *Licht und Schatten einer ökumenischen Erklärung, Balamand 1993*, în Rundbrief der Missionsgemeinschaft des Hl. Kyrillos und Methodios, Januar—März 1994, p. 1—4; *Stellungnahme von Professor Ivan Muzyczka, Ukrainische Universität Rom*, în Rundbrief der MKM, Januar—März, 1994, p. 5—6.

8 Vestitorul Ortodoxiei, An. VI, Nr. 116, 1994, p. 8.

9 Georgios Eldarov, *art. cit.*, p. 4.

10 I. Muzyczka, *art. cit.*, p. 5—6.

11 John Romanides, *Orthodox and Vatican agreement* (Balamand, Lebanon, June 1993), în Theologia, Oct. — Dec. 1993, p. 576 urm.; Dinu Cruga, *Între Fanar și Vatican*, în Solia, vol. LIX, Nr. 6, June 1994, p. 20.

îndumnezeirea (theosis). Acordul de la Balamand apare straniu şi în privinţa folosirii sintagmei „Biserici surori", ca şi cum îndumnezeirea ar avea o soră a ei însăşi. De asemenea apare curios faptul că învăţătura latinilor despre Sf. Taine şi învăţătura cu privire la natura harului obţnut prin intermediul lor nu sunt numai neortodoxe, ci chiar antiortodoxe şi cu toate acestea ortodocşii la Balamand, fără vreo remarcă de rigoare, au acceptat validitatea Tainelor latinilor[12].

S-a ajuns chiar să fie pusă sub semnul întrebării sinceritatea dialogului însuşi dintre catolici şi ortodocşi[13]. Au fost aduse în discuţie „doctrina Atenagora" sau „modelul iubirii", noţiuni ca „Biserici surori", „ecleziologia euharistică" sau cea de „comuniune a Bisericilor" prin care, în fond, nu s-au obţinut decât compromisuri, un fel de acorduri în detrimentul acurateţii credinţei. Nu putem accepta în numele iubirii compromisuri doctrinare, pentru că iubirea nu poate minimaliza credinţa şi nici n-o poate suplini. De dragul intercomuniunii nu putem sacrifica unitatea dogmatică. În fond, credinţa adevărată este cea care dă naştere unei adevărate euharistii şi unei adevărate iubiri. Documentul de la Balamand este privit ca un acord în care mărturisirea credinţei apostolice, a Sf. Taine, succesiunea apostolică nu sunt tratate în conformitate cu acurateţea mărturisirii ortodoxe din totdeauna. Documentul este mai degrabă o mărturisire generală care ocoleşte cu subtilitate afirmările precise. Este vorba de luări de poziţie, care atrag atenţia asupra unor aspecte ce neliniştesc pe ortodocşi în privinţa dialogului cu catolicii. Sunt voci care pretind o exigenţă mai mare a participanţilor ortodocşi la dialog cu referire la problemele de credinţă şi mai ales la folosirea unor formule sau modele prin intermediul cărora se caută soluţiile de unitate.

III

Desigur, dialogul ca orice manifestare omenească are şi aspecte care ar putea fi îmbunătăţite. Acribia manifestată şi propusă de unii ortodocşi este binevenită, dar nu trebuie uitat nici faptul că Biserica a folosit adeseori iconomia în relaţiile ei cu credincioşii sau cu alte Biserici. Şi una şi alta au stat la dispoziţia Bisericii şi ea le-a aplicat, după caz, cu succes în istoria ei bimilenară. Dialogul a încercat în primii ani discutarea unor teme ce privesc credinţa şi a reuşit să redacteze texte comune (München, Bari, Valamo), apreciate în ambele Biserici. Documentele amintite au tratat teme legate de taina Bisericii şi a Euharistiei în lumina Sf. Treimi (München, 1982), a credinţei, a Sf. Taine şi a unităţii Bisericii (Bari, 1987), precum şi a Tainei preoţiei în structura sacramentală a Bisericii (Valamo, 1988). A fost pus pe această cale în evidenţă în ce măsură cele două Biserici, redescoperite ca surori, pot vorbi de o credinţă comună, fără să se ascundă realitatea diferenţelor. Pe ordinea de zi a Comisiei mixte internaţio-

12 John Romanides, *art. cit.*, p. 576; D. Cruga, *art. cit.*, p. 20.
13 Dinu Cruga, *art. cit.*, p. 15—20.

nale urmau teme care implicau aspecte delicate ce despart, într-adevăr, categoric opiniile teologilor celor două Biserici.

La aceste aspecte ale credinţei nu s-a mai ajuns pentru că libertatea de organizare pe care au primit-o Bisericile Catolice Orientale, precum şi prozelitismul şi tensiunea pe care le implică reapariţia lor, au adus pe primul plan al dialogului problema uniatismului. Pentru ortodocşi, uniatismul reprezintă calul troian introdus în Bisericile Ortodoxe care a determinat prin tensiunile ce l-au acompaniat retragerea unora dintre ele din dialog[14]. La Balamand n-au mai luat parte decât 9 din cele 15 Biserici Ortodoxe. Prin acest protest, ele au dorit să sublinieze criza în care au intrat relaţiile lor cu Biserica Romano-Catolică şi în special cu Bisericile Catolice Orientale de rit bizantin. Aşa cum am arătat deja, atât la Freising cât şi la Balamand, Biserica Romano-Catolică şi cea Ortodoxă au condamnat uniatismul ca incompatibil cu tradiţia comună a celor două Biserici. După aceste două întruniri, protestele uniţilor şi ale ortodocşilor au crescut, pe de o parte cu referire la maniera în care a fost respins uniatismul, iar pe de alta cu privire la atitudinea pe care autoritatea bisericească catolică o manifestă faţă de Bisericile unite şi prozelitismul practicat de acestea[15]. Propriu-zis, ortodocşii se plâng de faptul că în cadrul dialogului se obţin acorduri de care apoi autorităţile bisericeşti nu ţin cont şi se întreabă dacă dialogul în acest caz mai are rost. Î.P.S. Arhiepiscop Stylianos, copreşedintele ortodox al Comisiei mixte pentru dialog a concretizat această situaţie într-un interviu oferit în august 1993, la scurt timp după întrunirea de la Balamand, în Santiago de Compostela: „Noi n-avem nici o plângere contra partenerilor noştri de discuţie la dialog, spunea I.P.S. Sa. Noi ne plângem şi suntem decepţionaţi nu de partenerii noştri de discuţie, ci de autorităţile bisericeşti care n-au urmat succesele dialogului. Dacă Bisericile, autorităţile bisericeşti, politica bisericească ar fi urmat dezvoltarea discuţiei teologice din dialog, atunci n-am avea nici o dificultate"[16].

Ca o încercare de a aplica regulile practice de la Balamand trebuie să vedem şi întâlnirea Î.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscopul ortodox al Clujului cu P. S. George Guţiu, Episcopul unit din localitate. S-a căutat cu această ocazie rezolvarea unor conflicte locale dintre Biserica ortodoxă şi cea greco-catolică. Înţelegerea încheiată şi care apărea satisfăcătoare pentru ambele părţi, oferind posibilitatea unor servicii divine alternative până la soluţia finală a predării locaşurilor, n-a găsit, se pare, curajul punerii ei în practică[17].

În ceea ce privesc noţiunile de Biserici surori, ecleziologia euharistică sau comuniune a Bisericilor, atât de mult folosite în lucrările teologice din ultimii ani, s-au ridicat unele obiecţiuni.[18] Acestea au

14 *Interwiev mit Erzbischof Stylianos zum Stand des Dialogs*, în Ökumenisches Forum, Grazer Hefte für konkrete Ökumene, Nr. 16, Graz 1993, p. 118.
15 John Romanides, *art. cit.*, p. 570.
16 *Interwiev mit Erzbischof Stylianos*... p. 118.
17 Vestitorul Ortodoxiei, An. VI, Nr. 115, Mai 1994, p. 6.
18 D. Cruga, *art. cit.*, p. 18—19.

plecat de la noţiunea de Biserici surori pe care şi-o atribuie Bisericile ortodoxe între ele, Biserici care mărturisesc aceeaşi credinţă şi se întreabă dacă putem, din acest punct de vedere, extinde noţiunea şi la Biserica romană. În acest ultim sens, sintagma amintită, a fost folosită în corespondenţa Patriarhului Atenagora şi a Papei Paul VI, precum şi la Conciliul Vatican II. De atunci, ea apare frecvent în textele dialogului catolic-ortodox.

Conferinţele panortodoxe au lăsat însă să se înţeleagă că o comuniune sacramentală între cele două Biserici va fi posibilă doar atunci când va fi cazul de unitatea unor Biserici locale în Biserica una. În acest sens, textul de la Balamand (n. 14), citând pe Papa Ioan Paul II, sublinia faptul că unitatea Bisericii tinde către „o comuniune desăvârşită şi deplină, care să nu fie nici contopire nici absorbţie, ci o întâlnire în adevăr şi iubire" (Cf. Slavorum Apostoli n. 27). Textul marchează în acest fel calea şi modelul unităţii Bisericii. Participarea la aceeaşi Euharistie trebuie să fie precedată însă de unitatea credinţei şi din acest motiv, în prezent, nu există intercomuniune între ortodocşi şi catolici. Dar, tot atât de adevărat este şi faptul că între cele două Biserici sunt deja multe elemente de credinţă comună şi acest lucru le aşează în cadrul ecumenic într-o poziţie aparte.

Prin intermediul unui colocviu, care a avut loc deja în 1974 la Viena[19], s-a încercat, atât din partea catolică cât şi din cea ortodoxă, să se dea o explicaţie a termenilor Biserici surori şi koinonia-comuniune, iar mai recent, Î.P.S. Mitropolit John Zizioulas de Pargamon, în cadrul celei de a 5-a Conferinţe a comisiei „Credinţă şi Constituţie", în Santiago de Compostela (august 1993), a ţinut referatul „Biserica drept comuniune" în care a explicat sensul ortodox al termenului koinoniacomuniune şi a arătat rădăcinile lui biblice şi patristice. Desigur, o exigenţă sporită asupra explicaţiei termenilor Biserici surori şi comuniune nu poate fi decât binevenită, deşi la înţelesul sensului lor contribuie însăşi documentele dialogului.

În privinţa folosirii expresiei „eclesiologia euharistică" a lui N. Afanasieff trebuie, de asemenea, să menţionăm că ea nu este decât un punct de vedere teologic, alături de altele care încearcă să exprime unitatea Bisericii, iar acceptarea acestei explicaţii a fost, după cum se ştie, foarte diferită în rândurile teologilor ortodocşi. Formulele pe care le vehiculează teologia contemporană sau care apar mereu în textele dialogului reflectă accentul pe care epoca noastră îl atribuie anumitor aspecte teologice. În fond însă, termenii nu sunt aşa de noi, ci de cele mai multe ori ei au rădăcini în Noul Testament sau Tradiţia apostolică a Bisericii una. De fiecare dată când se acceptă o „nouă formulă", teologii se străduiesc să demonstreze în ce măsură noua formulare a credinţei se găseşte în Scriptură şi literatura patristică. Străduinţa de a păstra continuitatea cu cele afirmate în Noul Testament şi Tradiţia apostolică este evidentă.

---

19 *KOINONIA*, Premier Colloque ecclésiologique entre théologiens orthodoxes et catholiques, Vienne 1—7 Avril 1974, Istina, Paris 1975.

Cu toate greutăţile care apar, de o parte şi de alta, dialogul trebuie continuat. Creştinismul nu se poate justifica astăzi decât în dialog. Dialogul tratează pe interlocutor ca partener cu drepturi egale. El creează destindere, elimină suspiciunile şi introduce încrederea reciprocă atât de necesară discuţiilor. Prin intermediul dialogului se oferă posibilitea de a ne cunoaşte mai bine, de a discuta probleme delicate, de a ne explica pe loc şi detaliat, de a elimina neînţelegerile şi de a depăşi dificultăţile existente. Dialogul rămâne calea rapidă de înţelegere, mijlocul cel mai eficace pentru înlăturarea diferendelor. Succesul constă nu numai în seriozitatea cu care delegaţii Bisericilor se antrenează în discuţii, ci şi în profunzimea cu care Bisericile receptează şi urmează acordurile încheiate în cadrul dialogului. Cu mici excepţii, teologii ortodocşi au dat o mare atenţie textelor documentelor de la Freising şi Balamand, în timp ce, impresia noastră rămâne că din partea catolică, unii s-au străduit să ne convingă că documentele antrenează doar responsabilitatea proprie a Comisiei mixte internaţionale[20]. De o parte observăm o referire la textele amintite, în care s-a învestit încredere şi chiar o anumită autoritate, în timp ce pentru cealaltă parte, declaraţiile n-au decât „un caracter provizoriu şi pregătitor"[21] Textele n-au redactare definitivă şi oficială şi din acest motiv se susţine că ele invită la completări şi propuneri de schimbare. În această situaţie, Bisericile Catolice Orientale sunt invitate să-şi spună părerea, ceea ce ele au şi făcut. Procesul acesta de completare şi discuţe asupra documentului de la Balamand poate dura ani îndelungaţi şi ca exemplu convingător ni se aduce cazul textului teologic al dialogului anglicano-catolic (ARCIC I), care nici după zece ani n-a primit o aprobare oficială[22]. De o parte se observă deci tendinţa de a învesti textele documentelor cu autoritatea unei Comisii mixte internaţionale, în care sunt antrenaţi delegaţi ai Bisericilor şi care lucrează în numele Bisericilor pe care le reprezintă, iar, pe de altă parte, încercarea evidentă de a diminua autoritatea textelor, care merge pentru unii chiar până la respingerea lor şi anularea semnăturilor de pe ele[23]. N-ar trebui uitat însă faptul că înainte de a publica documentele, Comisia mixtă internaţională prezintă textul Bisericilor, şi abia după ce acestea iau cunoştinţă de conţinutul lui, el poate fi publicat. Amănuntul nu este lipsit de semnificaţie! Din acest motiv considerăm că şi autoritatea Bisericilor este într-o oarecare măsură implicată în publicarea textului, oferindu-i o anumită autoritate, chiar dacă ele nu s-au pronunţat expressis verbis asupra acestui lucru.

Din partea catolică, Papa Ioan Paul II, la primirea în audienţă, în 28 iunie 1994, a delegaţiei Patriarhiei de Constantinopol, condusă de

20 Cel puţin aşa se menţionează în textul ce introduce documentul de la Balamand, publicat în Service d'information, buletinul oficial al Comisiei pontificale petnru promovarea unităţii creştinilor, Nr. 83/1993 II, p. 99.

21 Georgios, Eldarov, *art. cit.*, p. 1.

22 Idem, ibidem.

23 Scrisoare către Înaltul Pontif...

I.P.S. Mitropolit Atanasie de Helioupolis, cu ocazia sărbătorii Sf. Apostoli Petru şi Pavel şi-a exprimat convingerea că la Balamand, Comisia mixtă internaţională a „împlinit un pas semnificativ" şi a pus „bazele unei soluţii" într-o problemă delicată[24]. Suveranul pontif şi-a exprimat de asemenea, convingerea că dialogul teologic trebuie continuat pentru că „el creează fundamentul unei noi vieţi comune şi poate permite să depăşim obstacolele practice care subzistă încă". Pentru acest lucru, a spus Sf. Părinte, „dorinţa mea cea mai arzătoare" este ca şi Comisia mixtă internaţională „să reia dialogul teologic cât mai curând posibil, în spiritul de încredere care a inspirat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Dimitrios I şi pe mine însumi, atunci când a fost anunţată creearea ei, în noiembrie 1979, cu ocazia sărbătorii Sf. Andrei"[25]. Să sperăm că apelul suveranului pontif va găsi ecoul necesar în sânul Bisericilor orientale ce fac parte din Comuniunea catolică. Sperăm, de asemenea, că textele comune vor găsi o înţelegere şi o aprobare mai mare, atât din partea teologilor, cât şi a Bisericilor ce au rezerve sau sunt ostile documentelor.

Dacă nu luăm în serios textul documentelor n-avem de ce să ne mirăm că unele Biserici Ortodoxe autocefale au refuzat să mai participe la dialog. Din moment ce întrunirile dialogului nu antrenează cu nimic Bisericile reprezentate, însemnează că dialogul a devenit o problemă de bună dispoziţie. Considerăm că în astfel de împrejurări, dialogul, început cu entuziasm şi care a adus şi rezultate frumoase, îşi pierde din importanţă. Pentru a evita o astfel de situaţie, Bisericile participante la dialog trebuie să acorde autoritatea necesară documentelor comune şi mai ales să se angajeze în respectarea regulilor practice ale documentului de la Balamand. Întreruperea dialogului ar fi un semn de pauperitate spirituală, în timp ce continuarea lui, fără a-i acorda atenţia cuvenită, ar însemna un joc periculos ce ar conduce în mod inevitabil la pierderea credibilităţii în faţa propriilor credincioşi.

München, august 1994 *Pr. Mircea Basarab*

24 Actes du pape Jean Paul II, *Nous devons poursuivre le dialogue théologique*, în La documentation catholique, Nr. 2099 din 21 Août 1994, Nr. 15, p. 701.

25 Idem, ibidem, p. 702.

E) MITROPOLIA ARDEALULUI

1. *Antimisul mitropolitului Ioasaf (1682—1683)*
— anul 1682 —

(urmare din nr. 3/1994)

Antimisul este confecţionat din pânză albă de in. Dimensiunile celor două exemplare sunt diferite: 40×46,8 cm şi 49,8×59 cm.

Scena punerii în mormânt este executată în cerneală tipografică neagră. Sub raport artistic, nu este o realizare deosebită.

În planul întâi, Mântuitorul Iisus Hristos înfăşurat, având mâinile întinse pe lângă trup, este aşezat în mormânt. Giulgiul este ţinut, la cap, de către Iosif din Arimateia iar la picioare de către Nicodim. Maica Domnului (MP QU) plânge. În dreapta sa se află Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan, ucenicul pe care-l iubea Iisus. În stânga Maicii Domnului stă, plângând, Maria lui Cleopa. În faţa acesteia, îngenunchiată lângă piatra mormântului, stă Maria Magdalena care-i sărută Mântuitorului mâna stângă. În partea stângă a Mariei lui Cleopa se află o altă femeie mironosiţă (?).

În spate, în planul al doilea, se află crucea pe care este scrisă „vina" Mântuitorului: I.N.Ţ.I. Cununa de spini, suliţa şi trestia de isop cu buretele din care i s-a dat Mântuitorului să bea oţet, sunt sprijinite pe cruce. În unghiurile din interiorul crucii sunt scrse iniţialele: Is.Hs.Ni.Ka.

În partea stângă a crucii se află arhanghelul Gavriil, iar în dreapta arhanghelul Mihail, ţinând fiecare în mâini, în formă de ripizi, doi serafimi. Pe fundal, în spatele crucii, se află cerul înstelat, cu soarele şi luna în colţurile de sus. În cele patru colţuri ale antimisului sunt înfăţişaţi, în chenare frumos ornate cu motive florale, cei patru Sfinţi Evanghelişti.

Întreaga scenă a punerii în mormânt este încadrată într-un chenar dublu, împodobit cu motive florale stilizate.

Încadrând scena punerii în mormânt pe partea dreaptă şi în stânga, se află scrisă cu majuscule chirilice, în limba română, următoarea însemnare: „J(ă)rtăvnicul dumnezăesc prespe carele să obrşesc dumnezeeştile slujbe. Bl(a)g(oslo)vitu-s-au şi s-au sfinţit de pre Sfinţitul Mitropolit Ioasaf al Mitropoliei Bălgradului şi s-au dat în zilele măriei sale craiului Apafi Mihail, vă leat 168 . . . (urmând a fi completat anul).

2. *Antimisul mitropolitului Varlaam (1685—1692)*
— anul 1685 —

Confecţionat din pânză albă de in, variază ca dimensiune de la exemplar la exemplar. Din punct de vedere iconografic, este identic cu cel al mitropolitului Ioasaf.

Însemnarea: „J(ă)rtăvnicul dumnezăesc prespe carele să obrşesc dumnezeeştile slujbe. (Bl(a)g(oslo)vitu-s-au şi s-au Sfinţit de Pre Sfinţitul Mitropolit Varlaam al Mitropoliei Bélgradului şi s-au dat în zilele craiului Apafi Mihail vă leat 168 (. . .)".

3. *Antimisul mitropolitului Teofil (1692—1697)*
— anul 1692 —

Atât din punct de vedere al materialului din care este confecţionat cât şi iconografic, reproduce antimisul mitropolitului Ioasaf al Transilvaniei. Are dimensiunea de 43×51,5 cm.

Însemnarea: „Jertvenicul dumnezeesc pre carele să obrşesc dumnezeeştile slujbe. Blagoslovitu-s-au şi s-au sfinţit de Prea Sfinţitul Mitropolit Teofil al Mitropoliei Bélgradului şi s-au dat în zilele măriei sale Leopold Iosif 169 (. . .)".

4. *Antimisul mitropolitului Atanasie Anghel (1698—1701, apoi episcop: 1701—1713)*
— anul 1711 —

Acest exemplar provine din parohia Viscri, jud. Braşov. Are dimensiunea de 42×48 cm. Reproduce întocmai antimisul imprimat de înaintaşii săi, mai sus pomeniţi, în scaunul vlădicesc de Alba Iulia.

Însemnare: Jertvenicul dumnezeesc pre carele să obrşesc dumnezeeştile slujbe. Blagoslovitu-s-au şi s-au sfinţit de Prea Sfinţitul Mitropolit Atanasie al Mitropoliei Belgradului şi s-au dat în zilele măriei sale craiului nostru Karoliaş".

Acest antimis este de o importanţă deosebită pentru istoria Bisericii Ortodoxe Române întrucât aruncă o nouă lumină asupra încercării de înlăturare a uniaţiei, care a avut loc în anul 1711.

Se ştie că, datorită împrejurărilor politice şi bisericeşti favorabile (muriseră împăraţii Leopold I şi Iosif I, precum şi cardinalul Kollonich, care au jucat un rol însemnat în înfăptuirea unirii), protopopul Vasile, „notăraşul" soborului mare şi fratele său, protopopul Petru din Daia, au iniţiat această încercare de refacere a unităţii bisericeşti. La îndemnul celor doi „schismaticis coriphaeis,[84] în luna iunie a anului 1711,[85] s-a întrunit soborul protopopilor care — împreună cu Atanasie Anghel — au înlăturat uniaţia şi au revenit la Ortodoxie. Însuşi Atanasie a semnat actul prin care soborul înlătura uniaţia.[86] Îşi puseseră cu toţii, probabil, nădejdea în „dreptatea şi bunăvoinţa" noului împărat austriac Carol VI (17 aprilie 1711—1740), la începutul domniei căruia a avut loc această acţiune de revenire la Ortodoxie.

---

84 Nicolaus Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris coronae S. Stephani*, vol. I, Oeniponte (Innsbruck), 1885, p. 386.

85 Silviu Dragomir, *Istoria dezbinării religioase a românilor ardeleni în secolul XVIII*, vol. I, Sibiu, 1920, p. 76.

86 N. Nilles, *op. cit.*, p. 386. (Sed et Episcopo ipsi nefaria puncta Unioni summe contraria proposuerunt subscribenda).

Până la 18 noiembrie 1711, când teologul iezuit Gabriel Hevenessy a silit pe Atanasie şi pe protopopi să depună o nouă mărturisire de credinţă în favoarea unirii cu Roma, aceasta fusese, practic, înlăturată.[87]

Această concluzie se impune şi o fundamentăm prin faptul că, după cum rezultă din însemnarea de pe antimisul imprimat acum de Atanasie, el s-a intitulat din nou „mitropolit al Mitropoliei Bălgradului".

Acest antimis este, aşadar, o dovadă ce nu poate fi tăgăduită asupra revenirii la Ortodoxie — chiar dacă numai pentru câteva luni — a lui Atanasie Anghel, precum şi a participării sale nemijlocite (pusă sub semnul întrebării de către unii istorici români moderni[88]) la acţiunea din 1711. Numai uneltirile iezuiţilor şi presiunile pe care aceştia le-au exercitat au făcut ca încercarea de înlăturare a uinaţiei şi de revenire la Ortodoxie, iniţiată în anul 1711, să nu dăinuiască.

Antimisul imprimat de Atanasie la timpul şi în împrejurările respective, se constituie ca mesagerul cel mai demn de crezare care, timp de peste trei secole, de pe masa Sfântului Altar, a îndemnat şi a chemat pe români transilvăneni la refacerea unităţii bisericeşti, sfâşiate prin actul din anul 1701.

5. *Antimisul episcopului Dionisie Novacovici (1761—1767)* *— anii: 1762, 1763, 1765 —*

Este imprimat pe pânză albă de in, având căptuşeală maro şi verde. Dimensiunile sunt variabile, în funcţie de exemplar.

Toate antimisele imprimate de episcopul Dionisie Novacovici în anii 1762, 1763 şi 1765 reproduc, iconografic, pe cel imprimat la Viena în anii 1733 şi 1751.

Pe antimise, alături de însemnarea propriu-zisă, mai sunt scrise cuvintele: „Eu dorm şi inima mea priveghează" (deasupra capului lui Iosif din Arimateea). De asemenea, în limba sârbă, este scris troparul „Iosif cel cu bun chip . . .", (Blago obrazmîi Iosifas dreva snema precistoe tielo tvoe Padşaniţeiu cistoiu obviva iconami, Vogrobia novia pokriva poloji". Însemnarea este scrisă în limba română: „Dumnezeiescul şi sfântul oltar al Domnului nostru Iisus Hristos, sfinţit cu darul Prea Sfântului şi de viaţă făcătorului Duh, prin mâna şi blagoslovenia Prea osfinţitului Kyr DIONISIE Novacovici pravoslavnic episcop al Budii şi a tot Ardealul, a să sluji pre dânsul dumenzeiasca Liturghie, în hramul . . .
Cu nevoinţa şi cu toată chiltuiala celui mai sus numit. La anul de la Hs. 1762".

Şi pe celelalte antimise, imprimate în 1763 şi 1765, se găseşte aceeaşi însemnare. Singura diferenţă o prezintă anul imprimării, menţionat şi el.

Trebuie să remarcăm faptul că antimisul episcopului Dionisie Novacovici este primul imprimat de un ierarh ortodox în Transilvania, după suprimarea Mitropoliei Transilvaniei de către Habsburgi, în martie 1701, în urma nefastului act al „unirii" cu Roma.

87 *Ibidem*, p. 387.
88 David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, Bucureşti, 1984, p. 147.

6. *Antimisul episcopului Ghedeon Nichitici (1784—1788)*
— anul 1784 —

Este confecționat din pânză de in, albă. Are dimensiuni variabile, în funcție de exemplare. Iconografic este identic cu cel al lui Dionisie Novacovici.

Însemnarea în limba română: „Dumnezeescul și sfântul oltar al Domnului nostru Iisus Hristos, sfințit cu darul Prea Sfântului și de viață făcătorului Duh, prin mâna și blagoslovenia Prea osfințitului Kyr Ghedeon Nichitici, pravoslavnic episcop al marelui Principat al Ardealului a să sluji pre dânsul dumnezeiasca Liturghie în hramul... Cu nevoința și cu toată chiltuiala celui mai sus numit. La anul de la Hs. 1784".

7. *Antimisul episcopului Gherasim Adamovici (1789—1796)*
— anii 1792, 1793, 1794, 1795 —

Este imprimat pe pânză albă de in. Are diferite dimensiuni. Iconografic reproduce identic antimisul episcopului Dionisie Novacovici.

Însemnare: „Dumnezeescu și sfințitul oltar al Dumnezeului nostru Iisus Hristos, sfințit cu darul Prea Sfântului și de viață făcătorului duh, prin măna și blagoslovenia Prea osfințitului Kyr Gherasim Adamovici pravoslavnic EPISCOP al Marelui Principat al Ardealului, a să sluji pre dănsul dumnezeeasca Liturghie. În hramul... Cu nevoința și cu toată chiltuiala celui mai sus numit, la anul de la Hs. 1792 (1793, 1794, 1795)".

Menționăm faptul că unele din antimisele imprimate de episcopul Gherasim Adamovici vor fi sfințite și dăruite de către episcopul Vasile Moga unor parohii transilvănene.

8. *Antimisul episcopului Vasile Moga (1811—1845)*
— anii 1815, 1829, 1837 —

Imprimat pe pânză de in, unele cu căptușeală de mătase (1829) are diferite dimensiuni. Reproduce antimisul înaintașilor săi în scaunul vlădicesc de la Sibiu: Dionisie Novacovici, Ghedeon Nichitici și Gherasim Adamovici.

Însemnare: „Dumnezeescul și sfințitul oltar al Dumnezeului nostru Iisus Hristos, sfințit cu darul Prea Sfântului și de viață făcătorului Duh, prin mâna și blagoslovenia Prea osfințitului Kyr Vasile Moga, preavoslavnic EPISCOP al Marelui Principat al Ardealului, a să sluji pre dănsul Dumnezeiasca Liturghie, în hramul... Cu nevoința și cu toată chiltuiala celui mai sus numit, la anii de la Hs. 1815 (1829, 1837)".

9. *Antimisul episcopului apoi mitropolit (din anul 1864)*
Andrei Șaguna (1846—1873)
— anii: 1848, 1850, 1860, 1862, 1866, 1868 —

Grija deosebită pe care a arătat-o turmei sale duhovnicești, reiese și din numărul mare de antimise pe care vlădica Andrei Șaguna le-a impri-

mat în timpul păstoririi sale. Confecţionate din pânză, având diferite dimensiuni, reproduc antimisul episcopului Dionisie Novacovici şi ale urmaşilor acestuia. Cele imprimate în anii 1848, 1850 şi 1859 sunt identice. Au următoarea însemnare: „Dumnezecsul şi sfinţitul altar al Domnului nostru Iisus Hristos, sfinţit cu darul prea sfântului de viaţă făcătorului Duh, prin mâna şi blagoslovenia Prea osfinţitului Kyr Şaguna, pravoslavnic Episcop al Marelui Principat al Ardealului, a să sluji pre dânsul dumnezeiasca Liturghie în hramul... Cu nevoinţa şi cu toată chiltuiala celui mai sus numit la anii de la Hs. 1848 (1850, 1859)."

Şi antimisele din anii 1860, 1862, 1866 şi 1868 sunt, iconografic, identice cu cele anterioare. Nu mai sunt însă imprimate pe ele diferitele indicaţii ca: „Ierusalim", „Dealul Căpăţânii", „Eu dorm..." precum şi troparul „Iosif cel cu bun chip...".

Însemnarea de pe antimisele imprimate în anii 1860, 1862 şi 1866 este următoarea: „Cu darul Prea Sfântului şi de viaţă făcătorului Duh s-au sfinţit acestu antimis prin sfinţirea Preasfinţitului Domn, Andreiu, episcopul Bisericei dreptmăritoare în Ardealu, spre întrebuinţare la Slujba dumnezeiască în s(fânta) biserică din... hramul... Sibiu, în Tipografia diecezană, 1862, 1866)".

În însemnarea de pe antimisul din 1868 Şaguna îşi trece titulatura arhierească dobândită în anul 1864: „Cu darul Preasfântului şi de viaţă făcătorului Duh s-au sfinţit acestu antimis prin sfinţirea Preasfinţitului Domnu Andreiu, arhiepiscop şi mitropolit al românilor de religie dreptmăritoare în Ardealu şi Ungaria, spre întrebuinţare la slujba dumnezeiască în S(fânta) Biserică din... hramul...

Sibiu, în Tipografia diecezană, 1869".[88 bis]

10. *Antimisul mitropolitului Miron Romanul1 (1874—1899)*
— după anul 1874 —

Confecţionat din pânză albă, cu căptuşeală violetă, este identic cu cel imprimat de mitropolitul Andrei Şaguna în anul 1868. Dimensiunile exemplarelor nu sunt identice. Nu se menţionează pe nici un exemplar anul imprimării antimisului. Acesta este scris cu cerneală, fiind de fapt anul în care mitropolitul Miron a sfinţit antimisul pe seama uneia din parohiile din cuprinsul eparhiei sale.

Acest fapt reiese din însemnarea scrisă pe antimis: „Altariu dumnedeesc pentru a se face pe el nesângeroasele ierurgii sânţit prin arhiepiscopul Transilvaniei, metropolitul MIRON ROMANUL şi dăruit Bisericii... din comuna... la...".

În anul 1875, pe un antimis provenind de la mitropolitul Andrei Şaguna, Miron Romanul a lipit următoarea însemnare; tipărită pe o bucată de pânză: „Altariu dumnedieescu pentru a se face pe elu nesângeroasele ierurgii în biserica Adormirea Prea santei Născătoarei de Dumnedieu din

88 bis) Vezi şi Pr. Prof. T. Bodogae, *Despre antimisele mitropolitului Andrei Şaguna şi despre unele semnificaţii speciale ale lor*, în rev. M.A., an. XXIX, 1984, nr. 1—2, p. 103—107.

Foltu santitu în Reşinari, la 15 iuniu 1875 prin arhiepiscopulu şi mitropolitulu (urmează semnătura autografă: Miron Romanul).

Deci mitropolitul Miron Romanul a imprimat antimisul într-un singur an, fără a-l menţiona, completându-l la data sfinţirii acestuia pe seama bisericilor parohiale din Mitropolia Ardealului.

11. *Antimisul mitropolitului Ioan Meţianu (1898—1916)*

În anul 1899 a dăruit unor biserici antimise imprimate de către mitropolitul Miron Romanul. Apoi în anul 1900 şi-a imprimat antimisul, reproducând, din punct de vedere iconografic, pe cel al înaintaşilor în scaunul mitropolitan al Ardealului.

F) EPISCOPIA (MITROPOLIA) BLAJULUI

1. *Antimisul episcopului Ioan Patachi ales (1715, instalat 1723—1727)*
— după anul 1723 —

Este confecţionat din pânză albă de in. Din punct de vedere iconografic este identic cu antimisul mitropoliţilor ortodocşi de Alba Iulia: Ioasaf, Varlaam, Teofil şi Atanasie.

Însemnare: „Jărtăvnicul dumnezeiesc preste carele să obrşesc dumnezeieştile slujbe. Blagoslovitu-s-au şi s-au sfinţit de preasfinţitul Ioanu, vlădica Făgăraşului în zilele înălţatului împărat Carolus VI".

2. *Antimisul episcopului Inochentie Micu (1732—1744)*
— fără an —

Este imprimat pe pânză albă de in. Are diefrite dimensuni. Eiscopul Inochentie Micu preia şi reproduce întocmai antimisul Mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei.

Însemnarea este scrisă în limba română, cu majuscule chirilice: „Acest dumnezeiesc jertvenic pre carele se săvârşaşte dumnezeiasca cea fără de sânge şi sfinţita slujbă, s-au blagoslovit şi s-au sfinţit de prea luminatul şi Pre osfinţitul domnul Ioan Inochentie episcopu Făgăraşului în zilele înălţatului împărat Carolus VI.A.S.A. Domnului".

3. *Antimisul episcopului Petru Pavel Aron (1754—1764)*
— fără an —

Este imprimat pe pânză albă de in. Dimensiunile exemplarelor diferă. Iconografic, reproduce întru totul antimisul mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei.

Însemnare: „Acest dumnezeiesc jertvenic pre carele se săvârşeşte dumnezeiasca cea fără de sânge şi sfinţita slujbă s-au blagoslovit şi s-au sfinţit de prea luminatul şi Prea osfinţitul Domnu Petru Pavel Aron, vlădicul Făgăraşului în zilele înălţatei chesaro-crăiese Mării Therezii".

4. *Antimisul episcopului Atanasie Rednic (1765—1772)*
— fără an —

Antimisul episcopului Atanasie Rednic a cunoscut două imprimări, la date diferite. Un exemplar este confecţionat din pânză albă de in şi imprimat cu cerneală neagră. Are dimensiunea 42×56 cm. Celălalt antimis este imprimat pe pânză albă, cu cerneală roşie şi are dimensiunea de 39×46,5 cm.

Din punct de vedere iconografic ambele antimise reproduc pe cel al mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei.

Însemnare: „Acest dumnezeesc jertvennic pre carele se săvârşeşte dumnezeiasca cea fără de sânge şi sfinţita slujbă, s-au blagoslovit şi s-au sfinţit de prea luminatul şi Prea osfinţitul Domn Athanasie Rednic, vlădicul Făgăraşului, în zilele înălţatei chesaro-crăesii Mariia Teresiia".

5. *Antimisul episcopului Grigorie Maior (1773—1782)*
— fără an —

Este întocmai ca cel al Mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei.

Însemnare: „Acest dumnezeesc jertvenic pre carele se săvârşeşte dumnezeiasca cea fără de sânge şi sfinţita slujbă, s-au blagoslovit şi s-au sfinţit de prea luminatul şi Prea osfinţitul Domn Grigorie Maier, mitropolitul Făgăraşului, în zilele înălţatei chesaro-crăesii Mării Theresii".

Observăm că în titulatura pe care episcopul Grigorie Maior o imprimă pe acest antimis se numeşte „mitropolitul Făgăraşului". Ori se ştie că Episcopia Blajului a fost ridicată la rang de Mitropolie în 26 noiembrie 1853, pe vremea episcopului Alexandru Sterca Şuluţiu.

6. *Antimisul episcopului Ioan Bob (1784—1830)*
— anii: 1784, 1794, 1798, 1806 şi 1827 —

Antimisul a cunoscut mai multe imprimări, pe pânză albă, de diferite dimensiuni. Reproduce întocmai, iconografic, antimisul mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei.

Primul antimis a fost imprimat începând, probabil, cu anul 1784.

Însemnarea de pe acest antimis este următoarea: „Acest dumnezeesc jertvennic pre carele se săvârşeşte dumnezeiasca cea fără de sânge şi sfânta slujbă s-au blagoslovit şi s-au sfinţit de prea luminatul şi Prea osfinţitul Domn Ioan Bob vlădicul Făgăraşului în zilele înălţatului împărat Iosif al doilea".

Antimesele imprimate în anii 1794, 1798, 1806 şi 1827 amintesc în însemnare faptul că au fost sfinţite de „prea luminatul şi Prea osfinţitul Domn Ioann Bob vlădicul Făgăraşului în zilele înălţatului împărat Franţisc II, la văleat"... (urmează anul imprimării).

7. *Antimisul episcopului Ioan Lemeni (1833—1850)*
— *anii: 1833, 1834, 1836, 1837, 1838, 1839, 1841, 1842 și 1847* —

Cele 28 de antimise provenite de la episcopul Ioan Lemeni sunt imprimate pe pânză albă, cu cerneală tipografică neagră. Au diferite dimensiuni. Reproduc antimisul mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei. „Acest dumnezeesc jertvennic pre carele se săvârșește dumnezeiasca cea fără de sânge și sfințita slujbă s-au binecuvântat și s-au sfințit de măria sa prea luminatul și Prea osfințitul Domn Ioan Lemeni vlădicul Făgărașului în zilele înălțatului împărat Francisc 1833".

Celelalte antimise au fost imprimate de „măria sa prea luminatul și prea sfințitul Domn Ioan Lemeni, episcopul Făgărașului în zilele înălțatului împărat Ferdinand I 1836" (și ceilalți ani mai sus menționați).

Faptul că atât episcopul Ioan Bob cât și Ioan Lemeni au imprimat în atâtea ediții antimisul se datorează amăgirilor la care au recurs precum și presiunilor autorităților de stat cu ajutorul cărora au fost trecute la uniație zeci de parohii aparținând Bisericii Ortodoxe din Transilvania.

Aceste antimise nu au fost imprimate dintr-un adevărat zel pastoral, numai pentru nevoile clerului și credincioșilor, ci și din necesități practice produse de măsurile mai sus menționate.

8. *Antimisul episcopului (apoi mitropolit) Alexandru Sterca Șuluțiu (1851—1867)*
— *anii: 1855 și 1857* —

Episcopul Alexandru Sterca Șuluțiu nu mai urmează tradiția înaintașilor în scaunul Făgărașului, în ceea ce privește iconografia antimiselor. El renunță la modelul mitropolitului ortodox Teodosie al Ungrovlahiei, imprimând un alt tip de antimis în anii 1855 și 1857. Acesta îmbină diferite elemente ce apar pe antimisele ierarhilor ortodocși români. Dimensiunile diferă, în funcție de exemplare. Toate sunt imprimate pe pânză albă, cu cerneală tipografică neagră.

În planul întâi, în mijlocul antimisului, este înfățișată scena punerii în mormânt. Mântuitorul Iisus Hristos, cu mâinile întinse pe lângă corp, este pus în mormânt având-u-i pe Iosif din Arimateia la cap și pe Nicodim, care ține, la picioare, giulgiul. Maica Domnului, cu brațele larg deschise, varsă lacrimi de durere. În dreapta sa, cu mâinile încrucișate pe piept, se află Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan. În stânga, Maria Magdalena și Salomea.

În planul al doilea se află crucea pe care este scrisă „vina" Mântuitorului: I.N.R.I. Pe cruce sunt sprijinite sulița, trestia cu buretele și cununa de spini. Din slava cerului, înconjurat de îngeri, Dumnezeu Tatăl primește jertfa Fiului și trimite pe Duhul Sfânt în chip de porumbel.

Deasupra crucii, de la stânga spre dreapta, este scris troparul: „Iosif cel cu bun tipu de pre lemnu luandu prea curat trupulu teu, cu pansa curata înfășurândulu, și cu miresme în mormentu nou îngropandulu l'au pusu".

În colţuri, în chenare pătrate, sunt reprezentaţi cei patru Evanghelişti, cu simbolurile lor.

Însemnarea este scrisă în limba română, cu caractere latine, după modelul ortografiei cipariene: „Aquestu Santu şi Dumnedeescu Antimis au santit în zilele fericitei Domniri a Augustului Imperat a Austrii, FRANCISCU IOSIF, şi a Augustei Imperetesei ELISABETHA prin Excellentia Sa Praesantitul Metropolitul Graeco Catholicu al Albe Iuliei ALEXANDRU STERKA SULUCZ de KERPENYES a S. Caeo Regie şi apostolice Mariri Consiliariu de Statu Actuale Intimu, Consiliariu tronului patriarcescu şi Comite de statulu papale, a Stralucitului Ordine a lui Leopold Comendatoru şi a Maritului Ordine Franciscu Iosif. Equite in Metropolitan Biserica din Blasiu în Anul 1855".

Antimisul imprimat în anul 1857 este identic, iconografic, cu cel din 1855.

Însemnare: „Aquestu Domniedieescu Antimisu sau santitu prin Excelentia sua Prea Luminatulu şi praesantitulu Domnu Contele Romanu Alexandru Sterka Sulucz de Carpenisiu, din îndurarea lui Domnedieu *Arhi-Episcopulu şi Metropolitulu Albei Iulie în Transilvania,* a S. Cos. R. şi A Majestati Consiliariu de Statu Actuale Intimu, alu Straluciteloru Ordine a Imperatileru Leopoldu Commendatore şi Franciscu Iosif I. Equite, Praelatulu Domesticu şi Asistentele Thronnului Pontificelui Romanu, a Societatiloru din Paris pentru Stergerea şi Emanciparea Sclaviei în Africa, Onorariului Praesidente şi pentru latirea S. Uniri în totu Orientele Comembru, la Anulu 1857".

9. *Antimisul mitropolitului Ioan Vancea (1869—1892)*
— anul 1870 —

Imprimat pe pânză albă, cu cerneală neagră, are diferite dimensiuni. Reproduce antimisul episcopului Ioan Alexi de Gherla, imprimat în anul 1858. Acesta va fi preluat apoi de toţi ierarhii eparhiilor Bisericii greco-catolice din Transilvania.

Însemnare: „S'A SANTITU de escelentia sa pre' santitulu parinte comite romanu IOANU VANCEA de Butésa archiepiscopulu şi metropolitulu gr. cat., alu Albei-Iulie şi alu Fagarasiului, consiliariu intimu de statu, prelatu domesticu şi asistente la soliulu pontificiu, doctoru de s. teologia s.c.l. sub dominarea înaltiatului imperatu alu Austriei şi rege apost. alu Ungariei FRANCISCU IOSIFU I IN ANULU DOMNULUI 1870".

G. EPISCOPIA GHERLEI

1. *Antimisul episcopului Ioan Alexi (1855—1863)*
— anul 1858 —

Este imprimat pe pânză albă, cu cerneală tipografică neagră, de către „Mich. Serban invenit. Augustu Grube, ces. reg. litografia de Curte Viena".

Scena punerii în mormânt este înfăţişată în manieră realistă. Mântui-

torul este pus în mormânt de către Iosif din Armateia și Nicodim. Maica Domnului, îndurerată, întinde mâinile asupra Mântuitorului. În stânga sa stă Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, cu mâinile împreunate pentru rugăciune. Trei femei mironosițe plâng și se tânguiesc.

În planul al doilea se află crucea, având pe ea cununa de spini, precum și „vina" Mântuitorului: I.N.R.I. În stânga, în spate, se zărește dealul Golgotei cu cele trei cruci. În dreapta se află cetatea Ierusalimului.

Din slava cerului, înconjurat de serafimi și tronuri, Dumnezeu Tatăl, binecuvintează jertfa dumnezeiescului Fiu, Duhul Sfânt, în chip de porumbel, plutește lângă Tatăl. Heruvimii și serafimii Îl preamăresc pe Dumnezeu cântând imnul trisaghion: „SANTU, SANTU È DOMNULU SABAOTH, PLINU È CERIULU ȘI PAMENTULU DE MĂRIRRA LUI, OSANA CELUI DINTRU INNĂLȚIME, BINE È CUVENTATU CELU CE VINE INTRU NUMELE DOMNULUI, OSANA INTRU CEI DE SUS".

În cele patru colțuri, în medalioane ovale, sunt reprezentați cei patru Sfinți Evangheliști. Între Sf. Evangheliști Ioan și Marcu, într-un medalion, sunt înfățișate punga cu prețul trădării săvârșite de Iuda, ciocanul, zarurile, mănușile, trestia, stâlpul de care a fost legat și biciuit Mântuitorul, biciul, snopul de nuiele, scara și cocoșul. În medalionul dintre Sf. Evangheliști Matei și Luca se găsesc următoarele: cămașa Mântuitorului pusă pe cruce, sulița și trestia cu buretele.

Jos, la picioarele crucii, se află vasul și ligheanul din care s-a spălat Pilat pe mâni, piroanele, cleștele și ciocanul.

Aceste două medalioane cu instrumentele torturii sunt înconjurate de troparul „IOSIFU CELU CU BUNU TIPU DEPRE LEMNU LUANDU PREACURATU TRUPULU TEU, CU PANSA CURATA ÎNFĂSURANDULU SI CU MIRESME IN MORMENTU NOU INGROPANDULU L'A PUSU".

Singurul element care deosebește acest antimis de cele imprimate de ierarhii români ortodocși din secolul trecut se află imprimat dedesubtul scenei punerii în mormânt. Este vorba de faptul că însemnarea apare scrisă pe o pânză străjuită de doi îngeri ce țin în mână două sfeșnice. În jurul lor se găsesc: o cruce, o mitră arhierească, un engolpion cu cruce, Evanghelia, o cârjă arhierească și o cădelniță. Pe un piedestal pe care sunt scrise inițialele Is.Hs.Ni.Ka, este așezat un potir, deasupra căruia se înalță un chivot.

Tot în acest registru este imprimată și icoana cea nefăcută de mână, cu chipul Mântuitorului Iisus Hristos.

Însemnare: „S'A SANTITU de pre'santitulu Parinte JOANN ALEXI anteiulu Episcopu alu Diecesei Gherlei, sub domnirea înnaltiatului imperatu FRANCISCU IOSIFU I, în anulu 1858".

2. *Antimisul episcopului Ioan Szabo (1879—1911)*
— *anul 1893* —

Este confecționat din pânză, cu căptușeală. Are dimensiunea de 45× 55 cm. Reproduce antimisul ierarhilor uniți, respectiv pe cel al lui Ioan Alexi.

Însemnare: „S'A SANTITU de Preasantitulu Parinte JOANU SZABO episcopu greco catholicu alu Diecesei Gherlei sub domnirea înaltiatului imperatu şi rege apostolicu FRANCISCU IOSIFU I în an 1893".

H. EPISCOPIA ORADIEI

1. *Antimisul episcopului Ignatie Darabant (1790—1805)*
— anul 1804 —

Este imprimat pe hârtie şi căptuşit cu pânză, de in, albastră. Are dimensiunea de 46×58 cm.

Reproduce, iconografic, antimisul mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei.

Însemnarea este scrisă cu majuscule chirilice, în limba română: „Acest dumnezeesc jertvennic pre carele se săvârşeşte dumnezeiasca cea fără de sânge şi sfinţita slujbă s-au blagoslovit şi s-au sfinţit de excelentia sa Prea luminatul şi prea osfinţitul Domn Ignatie Dorobont vlădicul Orăzii Mari în zilele înălţatului împărat Francisc al II-lea 1804".

2. *Antimisul episcopului Mihail Pavel (1879—1902)*
— anul 1890 —

Are dimensiunea de 45×56 cm şi este imprimat pe pânză albă.

Este identic cu cel al ierarhilor uniţi ai vremii.

Însemnare: „S'A SANTITU PRIN PARINTELE MICHAILU PAVELU Episcopului Diecesei gr. cath. de Oradea Mare, sub glorioasa domnire a imperatului şi Regelui Apostolicu FRANCISCU JOSIFU I, ANULU 1890".

I. EPISCOPIA VÎRŞEŢULUI ŞI CARANSEBEŞULUI

1. *Antimisul episcopului Ioan Georgievici (1741—1760)*
— anul 1766 —

Este confecţionat din pânză albă de in şi căptuşit cu acelaşi material de culoare verde. Are dimensiunea de 60×70 cm.

Prin stil, artă şi execuţie este un antimis realizat cu multă măiestrie. Figurile personajelor sunt vii, iar îmbrăcămintea este stilizată artistic, trădând gustul pentru frumos al realizatorului său.

În planul întâi este reprezentată punerea în mormânt a Mântuitorului Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, înfăşurat peste mijloc, stă întins pe giulgiul ţinut la cap de către Iosif din Arimateia şi la picioare de Nicodim. În faţă, în mijloc, stă Maica Domnului cu mâinile întinse. În dreapta are pe Maria Magdalena şi pe Salomea, iar în stânga pe Ioan B(o)goslov, care sprijină pe Maica Domnului.

În perspectivă, pe fundalul antimisului, se zăreşte cetatea Ierusalimului, în dreapta, şi dealul Golgota în stânga. În spatele dreptului Iosif,

trei femei mironosițe se îndreaptă spre mormântul Domnului, purtând vase cu aromate. Mormântul se găsește în spatele lui Nicodim. Pe piatra răsturnată a acestuia, deasupra, stă îngerul.

În planul al doilea se află Sfânta Cruce, cu tăblița pe care sunt scrise inițialele „vinei" Mântuitorului: I.N.Ț.I. Tot pe cruce se află și cununa de spini.

În cele patru colțuri sunt reprezentați, iconografic, cei patru Sfinți Evangheliști, cu simbolurile lor. Fiecare dintre ei ține în mână Sfânta Evanghelie. Pe fiecare Evanghelie se află scris un text în limba sârbă „Kniga rodstva Iis(u)sa Hr(i)sta" (Matei); „V nacialea ve slove, i slovo ve k B(o)gu" (Ioan); „Za cialo Ev(ange)lia Iis(u)sa Hr(is)ta S(i)na" (Marcu); „Peneje eybo mnogi naciaș ciniti" (Luca). În spațiul dintre medalioanele ce înfățișează Sfinții Evangheliști se află doi arhangheli care țin în brațe crucea cu obiectele de tortură (sulița și buretele cu trestia).

Pe marginea de sus, în mijloc, se află icoana cea nefăcută de mână a Mântuitorului, ținută de îngeri în zbor. În jurul acestora se află alte instrumente de tortură și anume: ghioaga, ciocan, halebardă, spadă, secure și făclii aprinse.

Într-un chenar lat de doi cm se află imprimat, cu majuscule, troparul: „Iosif cel cu bun chip" (Blago obraznîi Iosif s dreva siem precistoe telo tvoe, plaștanițeiu cisteiu obviv, I voniami, vo grobe nove pokrîv poleji").

Antimisul episcopului Ioan Georgievici reproduce, cu mici modificări de detaliu, antimisul patriarhului sârb Arsenie IV Cernoievici.

Însemnarea este scrisă cu majuscule, în limba slavo-sârbă: „Sei s(via)tîi i b(o)jestvennîi jertvennik ije na slujbu beskrovnuiu ploti i krove g(o)s(po)da B(o)ga i sp(a)sa n(a)șego Ii(su)sa Hr(is)ta popredaniiu s(via)tîia, sobornîia vostociniia ap(osto)ikia ț(e)rkve napeceatasiia bl(a)gosloveniem bl(a)jennieișago g(ospo)dina, g(ospo)dina, Arsenia Cetvertago arhiep(i)sk(o)pa Pekskago i vseh serbov, balgarov, pomoriia, bosni, obon poldunaia i tela(go) illyr(ika) patriarha.

Vtorimjetisienien dad eizobraziti preosviaștennîi Ioann Georgievici epskop Karansebișskii, Verșacikii, Logojski, Orșovomehadiskii i proci: leta 1766.

Incet vlast s(ve)ștennodestvovati vo hrame"...

Traducere: „Acest sfânt și dumnezeiesc jertvelnic care s-a imprimat pentru (săvârșirea) slujbei (jertfei) celei fără de sânge a Domnului, Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, după tradiția sfintei, soborniceștii și apostoleștii Biserici a Răsăritului, cu binecuvântarea Prea Fericitului Domn, Domn Arsenie al patrulea, Arhiepiscop al Peciului și Patriarh al tuturor sârbilor, bulgarilor, al celor de pe lângă Mare, al Bosniei, al celor de pe ambele maluri ale Dunării și al întregului Illyric.

Pentru a doua oară dat spre a fi imprimat (pictat) de către Prea Sfințitul Ioan Georgievici, Episcopul Caransebeșului, Vîrșețului, Lugojului Orșova-Mehadiei și celelalte. Anul 1766.

S-a sfințit prin mâinile ...".

J. EPISCOPIA ARADULUI

1. *Antimisul episcopului Ioanichie Martinovici (1710—1721) — anul 1715 —*

Este confecţionat din pânză albă de in. În colecţia Muzeului Arhiepiscopiei Sibiului se păstrează două exemplare, având următoarele dimensiuni: 38,5×45 cm şi 52×53 cm.

Iconografic este identic cu antimisul mitropolitului Ioanichie Vladislavievic (1715—1727) al Timişoarei.[89]

În planul întâi, Mântuitorul Iisus Hristos, cu mâinile împreunate pe piept, este înfăşurat în giulgiu, la picioare, de către Iosif din Arimateia. Maica Domnului, îndurerată, sprijină în mâini capul Mântuitorului. În spatele Fecioarei Maria plânge Maria lui Iacov. Cu capul plecat, sprijiniţi la picioarele crucii, plâng, privindu-L pe Iisus, Maria Magdalena şi Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan (Bogoslovul). Stând în spatele lui Iosif din Arimateia, plânge Nicodim. Scena punerii în mormânt este străjuită de Arhanghelii Mihail şi Gavriil, care ţin în mâini ripizi.

În planul al dolea este reprezentată crucea, având pe ea înscrisă „vina" Mântuitorului: I.N.Ţ.I. De cruce se sprijină scara, suliţa şi trestia cu buretele cu oţet.

Din înaltul cerului Domnul Savaot binecuvintează punerea în mormânt şi trimite — prin cuvânt — pe Duhul Sfânt în chip de porumbel.

În cele patru colţuri sunt desenate, în chenare ovale, simbolurile celor patru Sfinţi Evanghelişti: Matei şi Ioan, sus, Marcu şi Luca, jos. Între Evanghelişti, în două chenare, sunt desenate însemnele episcopale mitra, un engolpion cu cruce, în partea stângă, şi cârja episcopală, în dreapta. Întreaga scenă a punerii în mormânt este înconjurată de un chenar cu motive florale.

Însemnare: „Jertvenik i Bojestveni i s(ve)ştenii soverşisia C(e)rez samoe Boj(e)sştvenioe S(ve)ştenie deistvie osviaştenii B(o)j(e)stveinoiu bl(a)g(o)d(a)tiiu v estego i jivotvoreştago duha".

„Ruko deistvovat v ije prees(ve)ştenim IOANIKIOM MARTINOVICIEM B(o)jieim m(i)l(o)stiim MITROPOLITOM IOANO POLSKIM I VARADSKIIM I VASON SARANDSKOI I BIHARSKOI varmegyi si eje bist pri derjave Avgusti Ţesare Karule Petom Leata mirom daniia 7223 orjtvaje Hristova 1715 indik(t)om i klinci ale 7 krug slnţu 27 krug lune 3 epahta leta 5 M(e)s(a)ţa luniia 3 dan saverşise ştanpa od Antimisa".

Traducere: „(Acest) dumnezeiesc jertfelnic s-a sfinţit prin însăşi dumnezeieasca sfinţire cu harul sfântului şi de viaţă făcătorului Duh. Prin punerea mâinilor Prea Sfinţitului IOANICHIE MARTINOVICI din mila lui Dumnezeu MITROPOLIT al Ienopolei şi Oradiei şi al Zărandului întreg şi al judeţului Bihor cel care a fost sub domnia Augustului Cezar Carol V, anul de la facerea lumii 7223, iar de la naşterea lui Hristos 1715. Indictionul şi cheia literei 7, crugul soarelui 27, crugul lunii 3, începutul anului 5, luna iunie 3 ziua terminării imprimării Antimisului".

89 Gheorghe Cotoşman, *art. cit.*, p. 726.

2. *Antmisul eipscopului Procopie Ivașcovici (1852—1873)*
— anul 1869 —

Este imprimat pe pânză albă de in și este identic cu antimisul mitropolitului Andrei Șaguna din anul 1860.

Însemnare: „Dumnezeescul oltariu al Domnului nostru Iisus Hristos sfințit cu darul Preasfântului și de viață făcătorului Duh, prin Prea Sfințitul Domn, Procopie Ivașcovici, Dreptcredinciosul episcop al Eparhiei Aradului, spre a se sluji pe el Dumnezeiasca Liturghie în hramul ... (Pogorârii Duhului Sfânt) în comuna ... (Lunca Sprie, Arad), 8 Maio 1869.
Procopie Ivașcovici, Episcopul Aradului".

K. ANTIMISE PROVENIND DE LA ALȚI IERARHI

1. ANTIMISE GRECEȘTI

a) *Antimisul patriarhului Dositei al Ierusalimului*
— anul 1704 —

Imprimat pe pânză albă de in, cu cerneală neagră, antimisul are dimensiunea de 47×55 cm.

Din punct de vedere iconografic este aproape identic cu antimisul imprimat de către mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei. Singura deosebire între cele două antimise, privind reprezentarea iconografică a punerii în mormânt, constă din modul de dispunere a instrumentelor de tortură pe cruce.

Acest antimis este de o deosebită importanță pentru istoria relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu Patriarhia Ierusalimului, întrucât a fost imprimat la noi în țară în anul 1704, luna mai. El constituie o mărturie în plus asupra ajutoarelor de care s-au bucurat Bisericile surori din Răsăritul ortodox și implicit Patriarhia Ierusalimului, întrucât a fost imprimat la noi în țară în anul 1704, luna mai. El constituie o mărturie în plus asupra ajutoarelor de care s-au bucurat Bisericile surori din Răsăritul ortodox și implicit Patriarhia Ierusalimului, din partea ierarhilor și domnitorilor români.

Acest fapt ni-l mărturisește însăși însemnarea, scrisă în limba greacă, de pe antimis: „Thysiasterion theion kai ieron kathierothen kai agiasthen para tou Makariotatou kai Agiotatou Patriarhou tes agias tou Theou poleos Ierousalem Kyriou Kyriou Dositheou ... di Epigagis kai Sy ... ok ... mprotatou kai philochristou authentou kai igemonos pasis Ougkroylachias ... Ioannou Constantinou Bassaraba
1704, myn maio".

Datorită faptului că inscripția este deteriorată, având numeroase ștersături, nu am putut să o reconstituim în întregime. De aceea și traducerea ei este fragmentară: „Altar dumnezeiesc și sfânt dăruit și sfințit de către Înalt Prea Fericitul și Prea Sfințitul Patriarh al sfântului de Dumnezeu păzit oraș al (al sfintei de Dumnezeu păzite cetăți a) Ieru-

salimului, Domn, Domn Dositei . . . . şi de Hristos iubitoriu şi domn a toată Ungrovlahia . . . Ioan Constantin Basarab, 1704, luna mai".

b) *Antimisul grecesc imprimat la Viena în anul 1733*

Este confecţionat din pânză de in de culoare albă şi căptuşit cu pânză verde de in. Are dimensiunea de 48×59 cm.

Scena punerii în mormânt este redată cu deosebită expresivitate, personajele fiind stilizate artistic.

În faţă, în planul întâi, Mântuitorul Iisus Hristos, cu mâinile întinse, cu palmele sprijinite pe picioare, stă deasupra mormântului pe un giulgiu ţinut de cap de către Iosif din Arimateia (IOSIF kidevoi) iar la picioare de către Nicodim. Maica Domnului, cu braţele întinse, are în dreapta pe Maria Magdalena şi pe Marta. În stânga Fecioarei Maria, între doi îngeri, stă Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan.

În planul al doilea se află sfânta cruce, având pe ea tăbliţa cu vina Mântuitorului: I.N.B.I. , cununa de spini, suliţa şi trestia cu buretele rezemate de braţul orizontal al crucii. În unghiurile interioare formate din braţele crucii, sunt scrise iniţialele = IC. XC. NI. KA.

Sub braţul orizontal al crucii, de ambele părţi, sunt înfăţişaţi câte trei serafimi, iar deasupra câte trei heruvimi în cercuri înlănţuite. Aceştia au câte o cădelniţă la margine.

Sub braţul orizontal al crucii, de ambele părţi, sunt înfăţişaţi câte trei serafimi, iar deasupra câte trei heruvimi în cercuri înlănţuite. Aceştia au câte o cădelniţă la margine.

În cele patru colţuri sunt cei patru Sfinţi Evanghelişti, cu simbolurile lor. În spatele evangheliştilor, deasupra, se zăreşte culmea Golgotei cu cele trei cruci. La poalele Golgotei sunt înşiruite toate instrumentele torturii. În partea stângă se află cetatea Ierusalimului. Între Sfinţii Evanghelişti Matei şi Luca, pe margine, sunt scrise cuvintele: KLEGONTA KUVUKAION VOONTA" iar la stânga „O KIPOS KEKRAGOTA" — mormântul gol după Înviere. Lângă mormânt, în partea de jos, doi îngeri îngenunchiaţi ţin în mâini giulgiul deasupra căruia se află Mântuitorul. În spaţiul dintre cei doi îngeri, pe patru coloane, este imprimat în limba greacă troparul „Iosif cel cu bun chip . . .".

În partea superioară, deasupra scenei punerii în mormânt, în formă de semicerc, sunt scrise cuvintele: ta polliomata herouvia asigitois se emno is doxolonei" adică „Heruvimii cei cu ochi mulţi preaslăvesc cu cântări neîncetate cântând şi Serafimii cu câte şase aripi preaslăvesc cu glasuri neîncetate".

Într-un chenar cu lăţimea de 2 cm, în care întregul antimis este încadrat, se află următoarea însemnare: „EPITAFION IERON AKRIBOS KALLOPISTHEN KAI TYPO EKDOTHEN EPIMELEIY KAI DAPARI GEORGIU TRAPEZUNTIU Y POMENA AFIEROTHI PARA AVTOU TO PANAGHIO KAI ZOODOXO TAPO SYN AVTO TO HALKOGRAFIKO TIPO EIS (K(YRIU) K(YRIU) MELETIU I(ERUSA)LYM YPO MNISEI PAISIU PROIGUMENU AGIOTAFITOU: AN-

Christou tou Theon imon, kathierothen de para tou panierotatou agiou Ioannninon Kyrios, Kyrio, Kyrio Gavriil".

Traducere: „Altar dumenzeiesc şi sfânt pentru săvârşirea dumnezeieştii Liturghii, sfinţit prin dumnezeiescul har de către Prea sfântul şi de viaţă făcătorul Duh spre a avea puterea să se slujească prin el în orice loc, prin puterea lui Hristos Dumnezeul nostru, sfinţit de Prea sfinţitul Domn al Ianinei, Domn, Domn, Gavriil".

2) ANTIMISE SÂRBEŞTI

a) Antimisul patrirahului Moise Raiovici al Ipecului (1712—1725) — anul 1722 —

Are dimensiunea de 47,5×53,5 cm şi este imprimat pe pânză albă de in, cu căptuşeală albastră din acelaşi material.

Pe acest antimis, imprimat la „Ealiqum Gracise", scena punerii în mormânt este reprezentată într-un stil compoziţional deosebit de interesant. Desenul este lucrat în cerneală neagră, luminile şi umbrele de pe chipurile personajelor fiind redate prin haşurări foarte subţiri, executate în peniţă.

Mântuitorul Iisus Hristos (O N), cu mâinile întinse pe lângă corp, învelit peste mijloc, este pus în mormânt fiind purtat de picioare de către Iosif din Arimateia. Trei îngeri cu aripi — doi în faţă şi unul la capul Mântuitorului — plângând, înfăşoară pe Domnul Iisus Hristos în giulgiu. Un al patrulea înger, în spatele lui Iosif din Arimateia, plânge, ştergându-şi lacrimile cu o năframă. Cuviosul Nicodim stă aproape de cruce, ţinând giulgiul cu mâna dreaptă. Maica Domnului, cu braţele desfăcute, varsă lacrimi, îndurerată. În faţă, la capul Mântuitorului, în genunchi — fără a avea numele indicat — se află Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan care plânge. Lângă el se află un vas cu mir.

În planul al doilea se găseşte crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul Hristos. Pe ea stă scrisă „vina": I.N.Ţ.I. Rezemate de cruce, se văd instrumentele cu care a fost torturat Domnul: trestia cu buretele, suliţa, cununa de spini, biciul şi snopul de nuiele. În cele patru colţuri interioare ale crucii sunt scrise iniţialele: Is.Hs.Ni.Ka. Doi serafimi străjuiesc, de o parte şi de alta a crucii, punerea în mormânt.

Pe fundalul antimisului se zăresc soarele şi luna care şi-au ascuns faţa, cerul şi pământul întunecându-se.

În cele patru colţuri ale antimisului sunt înfăţişaţi cei patru Sfinţi Evnghelişti: Matei, Marcu, Luca şi Ioan. De jur împrejur, scena punerii în mormânt este încadrată într-un chenar lat de 1,5 cm, în care stă scrisă următoarea însemnare:

„B(o)jestvennîi i s(ve)ştenîi oltar G(ospod)a B(og)a i s(pas)a naşego I(isus)a H(rist)a os(vo)şten b(lago)d(a)tiiu va estago i jivotvoreştage duha".

Reyko deistvovat ije i bl(ago)s(love)nii jreos(ve)şteniin G(o)s(podi)nom i oţem Moyseom Raiseom pravo(s)l(a)vnim arhiepis()op Pec patriarh (i)je Srăbschii i Bolgarskii i procim, pravoiaanim vastočne ţ(e)rkvo grasgage

zakona po vlastiiu vsestlenşago Ţesara rişkago Leopolda prăvago vă leto 1722, av(gu)stva".

Traducere: „Dumnezeescul şi sfinţitul altar al Domnului, Dumnezeului şi Mântuitorului Iisus Hristos sfinţit şi binecuvântat cu harul sfântului şi de viaţă făcătorului Duh, prin punerea mâinilor şi binecuvântarea Prea Sfinţitului Domn şi Părinte Moise Raiovici, pravoslavnic arhiepiscop de Peci, Patriarh al Serbiei şi Bulgariei şi celelalte, a Bisericii ortodoxe răsăritene de rit grecesc. În timpul domniei prea luminatului împărat Leopold I, în anul 1722, august".

b) *Antimisul mitropolitului Arsenie IV al Ipecului (apoi patriarh)*
— anul 1743 —

Este confecţionat din pânză de in de culoare albă şi căptuşit cu acelaşi material de culoare verde. Are dimensiuni diferite.

În prim plan este reprezentată scena punerii Mântuitorului în mormânt Domnul Hristos, cu mâinile încrucişate pe piept, stă întins pe giulgiul care este ţinut în partea de la cap de către Iosif din Arimateia, iar la picioare de către Nicodim. Maica Domnului stă cu mâinile întinse, privindu-şi dumnezeiescul Fiu. În dreapta ei stau femeile mironosiţe: Maria lui Iacob şi Maria Magdalena. În stânga se află Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan.

În planul al doilea, în spatele Maicii Domnului, se află sfânta cruce, cu tăbliţa cu iniţialele vinei pentru care a fost judecat şi condamnat Mântuitorul: I.N.T.I. Tot pe cruce sunt puse: cununa de spini, suliţa şi trestia cu buretele.

Doi îngeri în zbor, purtând în mâini câte o ripidă cu serafimi, plutesc pe nori, deasupra scenei punerii în mormânt. Soarele şi luna se zăresc pe cerul întunecat, ascunzându-şi faţa lor. În zare, în dreapta, se vede dealul Golgotei, iar în stânga, sub picioarele îngerilor, se vede mormântul gol după Înviere, cu îngerul stând deasupra pietrii.

În cele patru colţuri sunt înfăţişaţi cei patru Sfinţi Evanghelişti cu simbolurile lor. Lângă mormânt se află un vas cu miresme şi o carafă.

Scena punerii în mormânt este încadrată într-un chenar de 4,8 cm lăţime, în care sunt imprimate instrumentele folosite la torturarea şi răstignirea Mântuitorului: scara, suliţa, cocoşul cântând etc. Tot în acest chenar se găsesc şi motive florale, îngeri purtând crucea Domnului şi năframa Veronicăi.

Din punct de vedere iconografic acest antimis va fi preluat şi de către unii din ierarhii sârbi ai Caransebeşului şi Vârşeţului. Între aceştia şi de către Ioan Georgievici, al cărui antimis l-am prezentat în paginile precedente.

Însemnare: „Sei s(vea)tîi o b(o)jestvenîi jrtvennik, ije na slujbu bezekrovnuiu (: ploti i krove G(o)s(po)da B(o)ga i sp(a)sa naşego Ii(su)sa Hr(i)sta, popredaniu s(vea)tîia vostocinîia t(e)rke: napeceatasia, bl(a)gosloveniem bl(a)jenneişago g(o)s(po)d(i)na Arseniia Cetvertego b(o)jieiu milostiiu arhiep(isko)pka Peksago, vseh serbov, bolgarov, pomoriia, bosni,

obol pol Dunaia, i telago Illyrika patriarhia, leta 1743— go: vo Vienne. Imeet vlast s(ve)ştennodeistvovati vo hrame... s(ve)ştennodeistvovan".

Traducere: „Acest sfânt şi dumnezeiesc jertfelnic care pentru slujba (jertfa) cea fără de sânge (: a trupului şi sângelui Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, după tradiţia Sfintei Biserici a Răsăritului). S-a tipărit cu binecuvântarea Prea Fericitului Domn Domn Arsenie al IV-lea, din mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Peciului şi patriarh al tuturor sârbilor, bulgarilor, al celor de lângă mare, Bosniei, al celor de pe ambele maluri ale Dunării şi al întregului Illyric, anul 1743, în Viena".

Are puterea pentru oficierea celor sfinte în biserica (spaţiu gol, completat la sfinţirea antimsiului).

S-a sfinţit prin...".

În colecţia Muzeului Arhiepiscopiei Sibiului se păstrează şase exemplare din antimisul imprimat de patriarhul Arsenie. Dintre acestea următoarele au fost sfinţite de către:

a) Episcopul Ioan Georgievici al Caransebeşului şi Vârşeţului, la 1756, pe seama parohiei Alibunari (azi în R.S.D. Iugoslavia).

„IMEET VLAST S(VIA)ŞCENNO DEISTVOVATI VO HRAME ţ(e)rkvi Blagoveşteniia Pres(via)tî B(ogoro)d(i)ţi v selu ALIBUNARU.

S(VIA)STENNODEISTVOVAN rukoyu preos(via)ştenn(im) IOANNOM GEORGEVICIEM EP(I)SK(O)POM KARANSEBÎŞSKIM VERŞA-(CISKIM) I PROCI PRAVOSLAVNI(M) 1756 ap(ril) 18".

„Are putere pentru săvârşirea celor sfinte în biserica cu hramul Bunavestire a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu din comuna Alibunari.

Sfinţit prin mâna Prea Sfinţitului Ioan Georgievici, episcop pravoslavnic al Caransebeşului, Vârşeţului şi celelalte, 1756, aprilie 18".

Tot episcopul Ioan Georgievici a mai sfinţit un antimis pe seama bisericii din Belobreşca (jud. Caraş-Severin).

„IMEET VLASTI S(VIA)ŞCENNODEISTVOVATI VO HRAME Ţ(E)RKVI S(VIA)TAGO VOZNESENIIA G(OSPODNIA v selu BELOBREŞCA.

S(VIA)ŞTENNODEISVOVAN rukoyu preos(via)ştenu(iu) IOANNOM EP(I)SK(O)PO(M) KARANSEBIŞSKIM VERŞA(CISKIM) i proci provoslavni(m) 17... (1756, april) 18".

„Are putere pentru săvârşirea celor sfinte în biserica cu hramul Sfânta Înălţare a Domnului din comuna Belobreşca.

Sfinţit prin mâna Prea Sfinţitului Ioan, episcop pravoslavnic al Caransebeşului şi Vârşeţului şi al celorlalte, 17...18".

b) Episcopul Ghedeon Nichitici:

„IMEET VLAST S(VIA)ŞCENNODEISTVOVATI VO HRAMUL: S(via)tago Nicolae y selu Moşna.

S(VEŞTENNODEISTVOVAN rukoyu GHEDEONOM NICHITICEM EPISCOPOM VELIKAGO KNAJESTVA TRANSILVANII V RESINARE, 8 iulie, 1784, leat".

„Are putere pentru săvârşirea celor sfinte în (biserica cu) hramul Sfântul Nicolae din satul Moşna.

Sfinţit prin mâna lui GHEDEON NICHITICI, episcop al Marelui Principat al Transilvaniei, în Răşinari, 8 iulie, anul 1784".

C) *Antimisul episcopului Visarion Pavlovici al Bacikăi — anul 1751 —*

Este confecţionat din pânză albă de in, căptuşit cu acelaşi material de culoare cărămizie şi are dimensiunea de 50×63 cm. Iconografia este executată în stil baroc, feţele personajelor fiind foarte expresive.

În planul întâi ni se înfăţişează punerea în mormânt a Mântuitorului Iisus Hristos care stă întins pe giulgiul ţinut de către Iosif din Arimateia şi cuviosul Nicodim. În mijloc, cu mâinile întinse, stă Maica Domnului având în stânga sa pe Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan, iar în dreapta pe Maria Magdalena şi Salomea.

În planul al doilea, pe sfânta cruce, sunt reprezentate: tăbliţa cu iniţialele „vinei" Mântuitorului I.N.Ţ.I., cununa de spini, suliţa şi trestia cu buretele.

Într-un chenar îngust, ce încadrează în semicerc scena punerii în mormânt, se află imprimat troparul „Iosif cel cu bun chip . . .". (Blago obraznîi Iosif(a)s Dreva siem precistoe telo tvoe, plaştaniţeiu cistoiu obviv i voinami vo grobu nove pokrî poloji). În cele patru colţuri sunt zugrăviţi cei patru Sfinţi Evanghelişti, cu simbolurile lor, în medalioane dreptunghiulare.

Însemnarea, scrisă pe registrul inferior al antimisului, are cuprinsul următor: „Jertvennik B(o)jestvennîi i s(via)ştennîi Sovresîsia Cerez B(o)jestvennoe s(ve)ştennodeistvie, os(ve)şten B(o)jestvennoiiu Bl(a)godatiiu vse S(via)tago i jivotvoriaştago D(uha) Imeet vlast S(vo)ştennodeisvovati vo hrame . . .

S(ve)ştennodeistvovan Preos(ve)ştennia G(o)spodinom Visarionom Pavloviciem pravoslavnîm Episkopom, Becikim, Segedi(nskim), Egar(skim), Novosadskim je i Somborskim Dne i M(ese)ţa September, leta G(o)s(po)dnia 1753".

Traducere: „Dumnezeiesc jertvennik sfinţit prin însăşi dumnezeiasca sfinţire cu harul sfântului şi de viaţă făcătorului Duh, are puterea pentru oficierea celor sfinte în biserica cu hramul. . .

S-a sfinţit prin Prea Sfinţitul Domn Visarion Pavlovici, pravoslavnic Episcop al Bacikâi, Seghedinului, Egarului, Novisadului şi Zamborului, luna septembrie, anul Domnului 1753".

3. ANTIMISE RUTENE

a) *Antimisul episcopului Mihail Manuil Olszavschi de Muncaci*

Este imprimat pe pânză albă de in şi are dimensiunea de 32×5×42 cm.

În planul întâi al scenei punerii în mormânt Mântuitorul Iisus Hristos este înfățișat cu mâinile întinse pe lângă corp, așezat pe giulgiul care este ținut la partea dinspre cap de către Nicodim, iar la picioare de Iosif din Arimateia. Maica Domnului,îndurerată, are în dreapta sa pe Sfântul Ioan Bogoslovul (Apostolul și Evanghelistul Ioan) și în stânga pe Maria Magdalena.

În planul al doilea se află crucea. Pe ea sunt scrise inițialele cu vina Mântuitorului I.N.Ț.I. Uneltele folosite la torturarea Mântuitorului — piroanele, trestia cu buretele, biciul, cununa de spini, snopul de nuiele, sulița — sunt rezemate pe sfânta cruce.

În cele patru colțuri, în chenare cu ornamente florale, în stil baroc, sunt imprimați cei patru Sfinți Evangheliști cu simbolurile lor. În spațiile dintre Evangheliști, pe laterale, sunt două medalioane. În cel din partea dreaptă sunt zugrăvite: cămașa Mântuitorului, sulița, trestia cu buretele, vasul cu oțet și o sabie. În partea stângă se găsesc: stâlpul având în vârful său cocoșul, două scări, biciul, snopul de nuiele, cleștele, vasul din care s-a spălat Pilat pe mâini.

Însemnarea este scrisă cu majuscule, în marginile de sus și de jos ale antimisului: „B(o)jestvennîi i S(v)eștennîi oltar G(ospo)da B(o)ga i sp(a)sa nașego Ii(su)sa Hr(i)sta os(ve)ștennîi Bl(a)godatiiu v estago i jivotvoreștaga Duha. Roykodeistven prei oseșteni gospodinom oțem MIHAILOM MANUILOM OLSAVSKII, episcopom Rosenskim, Mukaciovskim i Ungariem (. . . cuvinte șterse indescifrabile) B(o)jestvenniiu Li(tu)rghiiu. S eje s(ve)ștenno deistvovati vo hramu. . . (cifre indescifrabile, șterse). M(e)s(a)ța".

Traducere: „Dumnezeiesc și sfânt altar al Domnului, Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, sfințit și binecuvântat cu harul sfântului și de viață făcătorului Duh. Prin punerea mâinilor Prea Sfințitului Domn și Părinte MIHAIL MANUIL OLSZAVSKI, episcop al Ruteniei, Muncaciului și Maramureșului Ungariei (pentru a se sluji pe el sfânta și) dumnezeiasca Liturghie. Are puterea pentru oficierea celor sfinte în biserica. . .".

Din cele expuse în legătură cu Sfântul Antimis, rezultă importanța pe care acest obiect de cult o are din punct de vedere dogmatic, liturgic, istoric și chiar artistic.

Confecționat din pânză, pe care se află imprimată icoana punerii în mormânt a Mântuitorului Iisus Hristos și având în căptușeală părticele din moaștele sfinților, antimisul este obiectul sau odorul bisericesc ce stă pe Sfânta Masă, înlocuind-o, pentru ca pe el să se poată săvârși, de către sfinții slujitori, jertfa cea nesângeroasă.

Sfântul Antimis trebuie să stea totdeauna pe Sfânta Masă, întocmit și învelit în *Iliton*, având așezată Sfânta Evanghelie deasupra lui. El se desface numai la momnetul potrivit din Sfânta Liturghie.

Prin iconografia sa, antimisul simbolizează și actualizează jertfa Domnului Iisus Hristos adusă pentru mântuirea neamului omenesc, con-

ştientizând pe slujitorii sfintelor altare asupra faptului că în momentul săvârşirii celor sfinte este prezent însuşi Dumnezeu. Din această cauză şi în timpul săvârşirii Sfintei Liturghii preotului i se cere să aibă o atitudine plnă de evlavie şi de respect profund faţă de cele sfinte. Antimisului i se conferă funcţiunea de „sfânt şi dumnezeiesc jertfelnic" numai după ce este sfinţit şi semnat de către episcopul eparhiot, indicându-se biserica sau parohia căreia îi este consacrat pentru slujire, cu hramul şi data.

Slujba sfinţirii antimisului este săvârşită numai de către ierarhi, făcându-se prin ungerea cu Sfântul Mir şi având aceeaşi rânduială ca şi sfinţirea Sfintei Mese din Sfântul Altar. Această slujbă se poate săvârşi fie aparte, fie odată cu sfinţirea bisericii.

Obligativitatea folosirii antimsiului în cultul Bisericii ortodoxe constituie o înaltă expresie a păstrării succesiunii apostolice de credinţă, întrucât acest obiect liturgic îşi are originea în primele veacuri ale creştinismului. Despre aceasta ne oferă mărturii Sfinţii Părinţi şi scriitorii bisericeşti.

Din punct de vedere istoric, antimisele din colecţia Muzeului Arhiepiscopiei Sibiului ne oferă date preţioase asupra trecutului Bisericii noastre strămoşeşti, asupra legăturilor pe care le-a întreţinut şi sub acest aspect cu celelalte Biserici ortodoxe surori. Ele sunt mărturii ale continuităţii românilor pe aceste meleaguri, mărturii ale unităţii de neam, de limbă şi de credinţă a românilor de pretutindeni.

Sunt adevărate comori de artă, pentru că dovedesc stadiul la care iconografia bisericească a ajuns la vremea respectivă. Sub raport artistic se poate constata parcurgerea unor etape diferite în procesul de reprezentare iconografică a scenelor aflate pe sfântul antimis.

Exemplarele cercetate şi prezentate de către noi — constituind cel mai mare număr de antimise descrise până în prezent în literatura teologică românească, provenind de la 60 de ierarhi şi însumând un număr de peste 500 de bucăţi — ne-au permis ca şi sub acest aspect să tragem câteva concluzii importante.

Astfel, am constatat că cel mai răspândit antimis, preluat iconografic de către majoritatea ierarhilor din Ţara Românească şi Transilvania, dar şi de către alţi ierarhi, între care amintim pe patriarhii Dositei al Ierusalimului (1704) şi Silvestru al Antiohiei (1748), este cel al mitropolitului Teodosie al Ungrovlahiei.[90] Acesta va fi preluat şi de către episcopii Bisericii greco-catolice din Transilvania, ca expresie a unităţii de credinţă şi de neam cu toţi românii ortodocşi.

---

90 În această categorie se încadrează antimisele imprimate de către următorii ierarhi:
— Teodosie, Antim Ivireanul, Ştefan, Neofit Cretanul, Dositei Filitti, Grigorie IV Dascălul, Neofit şi Nifon, mitropoliţi ai Ungrovlahiei;
— Climent, Filaret şi Nectarie, episcopi ai Râmnicului;
— Costandie Filitti şi Chesarie, episcopi ai Buzăului;
— Inochentie Micu, Petru Pavel Aron, Atanasie Rednic, Grigorie Maior, Ioan Bob, Ioan Lemeni, episcopi ai Blajului;
— Ignatie Darabant, episcop al Oradiei;
— Dositei, patriarh al Ierusalimului;
— Silvestru, patriarh al Antiohiei.

Tot la fel de răspândit a fost în răsăritul ortodox şi mai ales la noi, modelul iconografic imprimat la anul 1733 la Viena,[91] câştigând în expresivitate şi realizare artistică pe parcursul vremii. Acest antimis este reprodus şi astăzi, la noi, de către un însemnat număr de ierarhi.

De asemenea, am constatat existenţa şi a altor grupe de antimise ce ce pot fi orânduite pe categorii de reprezentări iconografice similare,[92] precum şi a unor antimise cărora, în colecţia Muzeului Arhiepiscopiei Sibiului, nu le-am putut găsi un corespondent tipologic,[93] deşi, cu siguranţă, îl au.

Dar cercetarea noastră ne-a oferit posibilitatea întregirii şi alcătuirii unui tablou mai complet al antimiselor româneşti păstrate. Am dat la iveală pe această cale exemplare deosebit de preţioase, prin vechimea şi prin modul artistic în care sunt înfăţişate diferitele scene reprezentate. Cei ce se vor ocupa în continuare de studierea antimiselor româneşti, lărgind aria de cercetare a acestora, vor găsi în colecţia Muzeului Arhiepiscopiei Sibiului un izvor preţios din care se pot culege numeroase mărturii ce contribuie, şi pe această cale, la o mai bună cunoaştere a trecutului Bisericii noastre strămoşeşti şi al Patriei.

---

91 Din această categorie fac parte antimisele imprimate la Viena (1733 şi 1751), precum şi cele ale ierarhilor ortodocşi din Transilvania: Dionisie Novacovici, Ghedeon Nichitici, Gherasim Adamovici, Vasile Moga, Andrei Şaguna, Procopie Ivaşcovici, Miron Romanul şi Ioan Meţianu. De asemenea şi cele ale episcopilor de Râmnic: Climent (1746), Grigorie Socoteanu şi Filaret (1780).

92 Reproduc acelaşi antimis următorii ierarhi:

a) Ioasaf, Varlaam, Teofil, Atanasie Anghel, mitropoliţi ai Transilvaniei şi Ioan Patachi, episcop al Făgăraşului;

b) Damaschin Dascălul şi Ioanichie, episcopi ai Râmnicului;

c) Gavriil Calimachi şi Leon Gheucă, mitropoliţi ai Moldovei;

d) Calinic, episcop al Râmnicului şi Filotei, episcop al Buzăului;

e) Arsenie IV, episcop de Ipec şi patriarh şi Ioan Georgievici, episcop al Vârşeţului şi Caransebeşului, apoi mitropolit;

f) Ioan Vancea (Blaj), Ioan Alexi, Ioan Szabo (Gherla) şi Mihail Pavel (Oradea).

93 Din această categorie fac parte antimisele provenind de la: Varlaam, mitropolitul Ungrovlahiei; Ştefan, episcopul Râmnicului; Ioanichie Martinovici al Aradului (identic cu cel al lui Ioanichie Vladislavievici al Timişoarei); Antonie, mitropolitul Moldovei; Moise Raiovici, arhiepiscop apoi patriarh de Ipec; Visarion Pavlovici de Bacika; Mihail Manuil Olszavschi, episcop de Muncaci; Gavriil al Ianinei; Iosif Gheorghian, mitropolit primat.

PROIECTUL LEGII CULTELOR

— aspecte şi opinii —

I. ASPECTE ALE RAPORTULUI DINTRE STATUL DE DREPT ŞI CULTELE RELIGIOASE DIN ROMÂNIA

Problematica raportului dintre statul de drept şi cultele religioase, stringentă, acută şi de imediată actualitate în România, pune azi în discuţie relaţii cum sunt:

— relaţiile dintre dreptul comun sau de stat şi dreptul canonic sau bisericesc;

— relaţiile dintre Stat ca societate civilă şi Biserică ca societate religioasă sau cult religios, persoană morală cu personalitate juridică în cadrul statului;

— relaţia dintre gândire, conştiinţă şi credinţă religioasă;

— relaţia dintre libertate, independenţă şi autonomie;

— relaţiile dintre învăţământul de stat sau profan şi învăţământul teologic;

— relaţiile dintre patrimoniu sacru sau bisericesc şi patrimoniu laic sau al societăţii civile, a statului, etc.; şi

— raportul dintre misiune religioasă şi prozelitism religios.

Necesitatea aşezării acestor relaţii pe temeiuri de echitate, dreptate şi justiţie, îndeamnă, mai cu seamă astăzi, la calm, luciditate şi înţelepciune. Numai astfel, determinând diferenţele vom evita diferendele, identificând fapte vom contura concepte, analizând ceea ce a fost, aflăm ceea ce este, cunoscând adevărul putem construi adevăratul.

Esenţial implicat în acest efort, deopotrivă teoretic şi pragmatic, Statul de drept, ca participant al fiecăreia dintre relaţiile menţionate, cât şi ca factor de actualizare a echilibrului social, trebuie să-şi definească faţă de valorile spirituale şi materiale ale căror existenţă şi valabilitate este chemat să le asigure.

* * *

Un termen frecvent pentru a desemna poziţia instituţiilor de stat faţă de structurile ecclesiastice este cel de *„neutralitate"*.

Alcătuire logică complexă, cu o certă tendinţă spre categorial, „NEUTRALITATEA" îşi revendică note caracteristice ce descind, într-o primă aproximaţie, din: ontic, lincvistic, social, psihologic, logic şi juridic.

Conceptul discutat presupune:

— *ontologic*, cel puţin, „triada" în limitele căreia relaţia neutră se află la echidistanţă faţă de celelalte două;

— *lincvistic*, ea semnifică faptul că din doi nu este nici unul părtinit;

— *sociologic*, neutralitatea presupune calitatea de instituţie a comunităţilor sociale intrate în relaţie;

— iar *formal-logic*, se presupune că o expresie este neutră dacă nu poate fi considerată nici validă, nici contradictorie;

— în sfârşit, pentru *psihologie*, ideea de neutralitate vizează atitudinea şi comportamentul ce menţine echilibrul dinamic al unei serii bipolare;

— iar, pentru *jurişti*, conceptul în discuţie are o amplă funcţionalitate. Afirmăm aceasta, deoarece, alături de domenii în care conceptul discutat este deplin elaborat şi sistematic utilizat, apar situaţii juridice, ce îşi caută soluţia şi expresia în conţinutul şi sfera categoriei de neutralitate.

Dacă noţiunea de neutralitate, de pildă, în dreptul internaţional, este nu numai definită, dar şi calificată, în relaţiile Stat-Biserică, neutralitatea se aşteaptă să fie lămurită în totalitatea ei. Un asemenea travaliu devine cu atât mai necesar, cu cât termenul de neutralitate, ce apare în opera doctrinarilor, este folosit în aplicarea actului normativ şi se menţine constant în mentalitatea şi concepţia cetăţeanului şi credinciosului.

*

De aceea, a stabili poziţia Statului de drept faţă de Biserică înseamnă, în primul rând, să te referi: la lege, fapt religios şi raport juridic.

— Cea dintâi, *legea*, ca act normativ al fenomenului de drept, este instrumentul prin intermediul căruia formalizarea juridică reglementează relaţiile sociale şi asigură libertatea celor de esenţă sacră;

— *Faptul religios* delimitează credinţa şi cultul religios faţă de alte manifestări de cuget şi conştiinţă;

— Iar *raportul juridic* concretizează şi dă opozabilitate unora din actele spirituale şi materiale petrecute în societate ca şi în cadrul comunităţii de credincioşi.

Aşadar, nimic mai firesc, decât ca prin norma juridică, Statul de drept să recunoască şi să asigure credinţa religioasă şi actele prin care aceasta se exteriorizează. Nimic mai util decât delimitarea raportului dintre Stat şi Cult religios, dintre Statul de drept, Cult şi Culte religioase.

* * *

Raportul dintre Stat şi Cult este *generic*, pentru că se constituie între două categorii cu origine, mijloace şi scop diferite: — una de esenţă social-politică, Statul; cealaltă, de substanţă social-religioasă, Biserica; ca instituţie divino-umană.

Coexistente şi intrinseci aceloraşi fenomene de viaţă socială, fiecare din ele îşi determină caracteristicile şi amândouă îşi stabilesc interferenţele. În acest sens, Statul se detaşează prin dimensiune normativă, organizatorică şi coercitivă, iar Cultul religios prin comuniune de credinţă şi forme de exteriorizare a acesteia. Amândouă, în decursul timpului, funcţie de ev, epocă ori conjunctură, se întâlnesc, se opun sau se suprapun, se subordonează ori se completează, se reprimă, reduc sau se stimulează, prin secularizare, intoleranţă religioasă, ateism ori toleranţă de stat.

Raportul dintre Statul de drept, Cult religios şi Culte religioase este *specific*, deoarece vizează concepte derivate: — *conceptul Statului de drept*, structură social-politică, este menită să organizeze societatea prin norme ce recunosc şi asigură toate drepturile cetăţenilor săi; — *conceptul de cult religios* este constituit în statul de drept, ca formă logică ce exprimă o instituţie cultică a cărei existenţă şi activitate sunt recunoscute şi asigurate prin lege; — şi *conceptul de culte religioase*, sub incidenţa căruia cad diferitele forme de cult religios a căror calitate faţă de actul normativ este declarată prin legislaţie şi protejată de Stat.

* * *

Statul de drept, menit să satisfacă drepturile omului, respectă şi garantează libertatea religioasă care este reglementată prin acte normative ce recunosc şi asigură existenţa şi activitatea cultului ca şi regimul de egalitate a cultelor religioase faţă de lege.

Recunoaşterea cultului religios presupune, alături şi împreună cu dreptul de a împărtăşi şi schimba o credinţă şi convingere religioasă şi pe cel de exercitare liberă, potrivit cu regulile fundamentale de organizare legală, etică şi socială din Stat, a actelor de cult ca şi a celor de manifestare a convingerilor religioase nutrite de individ ori de comunitate.

Asigurarea exercitării actelor de cult de către Stat exprimă *„opozabilitatea juridică"* a acestora. Condiţie necesară şi suficientă a respectării de către terţi a faptelor de cult, opozabilitatea protejează formele de exteriorizare ale credinţei şi convingerii religioase, acordându-le, funcţie de specific şi importanţă, realizarea normativă corespunzătoare. La nivelul opozabilităţii, confluenţa intereselor urmărite de societate cu cele vizate de comunitatea religioasă dobândesc valoare juridică. Aşa se stabileşte compatibilitatea legală reciprocă a instituţiilor şi mijloacelor create şi folosite de Stat şi Biserică, acum se concretizează domeniile ce intră în competenţa exclusivă a fiecăreia din ele de cele în care cele două activităţi statală şi ecclesiastică, cooperează.

De aceea, pe lângă relaţiile de cult ce nu implică reglementări de drept comun, ci doar de normativitate comună şi de teologie morală, se delimitează categoria raporturilor juridice referitoare la organizarea, activitatea, învăţământul şi patrimoniul cultelor religioase. Fă-

ră să împieteze asupra vieţii interne a acestora, Statul de drept le stabileşte cadrul elementar — minim de formalizare juridică prin respectarea căruia credinţa religioasă şi manifestarea ei exteriorizată nu este periclitată şi nici nu periclitează.

Prin realizarea acestui tratament legislativ opozabilitatea juridică a cultelor religioase prind contur şi consistenţă iar egalitatea acestora în faţa legii se înfăptuieşte.

* * *

Pentru realizarea acestei finalităţi, legiuitorul Statului de drept a recunoscut cultului religios: — calitatea de persoană juridică: — i-a reglementat, prin norme de drept comun relaţiile patrimoniale; — şi a stabilit un cadru legal de liberă exercitare a misiunii religios-morale tuturor cultelor, în mod egal, conjugat cu cel de prevenire şi eliminare a prozelitismului religios.

— *Personalitatea juridică* atribuită unei organizaţii religioase, care prin aceasta devine cult religios, este consecinţa îndeplinirii unor formalităţi specifice, prevăzute de Constituţie şi Legea pentru regimul general al cultelor religioase, prin intermediul cărora, comunitatea de credincioşi, organizată sub forma unui cult religios, devine subiect de drept. Această transformare obligă entitatea cultică vizată la respectarea reglementărilor legale ce privesc, nu numai constituirea de unităţi organizatorice-administrative în cadrul cultului, ci şi pe cele ce privesc activitatea şi desfinţarea persoanei juridice, ceeace face ca:

— personalitatea juridică să fie recunoscută atât comunităţii religioase organizate ca cult religios, cât şi structurilor, la diferite niveluri, — de la parohie la patriarhie — ce o alcătuiesc;

— ca entităţile ecclesiastice vizate să se integreze, în universul faptic relaţional al colectivităţii sociale, ca unităţi juridice de sinestătătoare;

— şi ca desfinţarea persoanei juridice — cult sau unitate cultică —, dacă este cazul, să se producă în conformitate cu regimul juridic stabilit prin Legea privind persoana juridică şi Legea cultelor.

— *Relaţiile patrimoniale*, la rândul lor, cad sub incidenţa dreptului comun.

În acest sens:

— unităţile cultice şi componentele acestora, dispunând de personalitate juridică vor avea fiecare un „patrimoniu independent";

— operaţiile juridice referitoare la bunurile sacre (sfinte) şi sfinţite bisericeşti ori comune ale subiectelor de drept, parohii sau unităţi administrative bisericeşti superioare (protopopiat, eparhie, mitropolie, patriarhie) vor fi supuse reglementărilor legislative comune referitoare la dobândirea, exercitarea şi stingerea dreptului de proprietate;

— iar împărţirea patrimoniului, în cazul desfinţării ori divizării persoanei juridice — entitate cultică se va conforma dispoziţiilor legale în vigoare (Decret 177/1948 şi Decret 32/1954). Funcţie de modificările intervenite în structura organizaţiei cultice va fi vorba, fie

despre împărțirea, fie despre strămutarea patrimoniului. În ipoteza *împărțirii*, aceasta va opera fie între grupul ce rămâne și cel ce se desprinde de persoana juridică divizată, fie între toți membri fostei comunități (dacă comunitatea nu se mai menține sub nici o formă). In cealaltă situație *strămutarea* se va realiza prin trecerea întregului patrimoniu de la unitatea cultică desființată la cea pentru care a optat comunitatea vizată. O atare rezolvare, care va stabili și proporțiile aplicate împărțirii patrimoniale, este conformă cu regimul legal al persoanei juridice, respectă regulile de drept canonic (vezi art. 186 Statutul BOR, cf. și art. 28 Decret 177/1948; ca și canoanele: 1255, 1256, 1290 și 1547 Codex Juris Canonici, Roma 1983) și se menține în limita principiului echității ca fiecăruia să-i revină ceea ce i se cuvine (jus est ars boni et aequi (Celsus); juris prascepta sunt: honeste vivere, alterum non laedere, suum suique tribuere (Ulpianus).

— În fine așa cum menționam, opozabilitatea juridică asigurată comunității religioase, stimulează *„misiunea cu vocație apostolică a Bisericii"* și *previne, atenuiază ori elimină prozelitismul.*

Ocrotind, prin statutul de persoană juridică pe care l-a aplicat cultului religios, libertatea și egalitatea acestuia, Statul de drept a consacrat deopotrivă „Etosul misionar creștin ortodox" al Bisericii românești strămoșești, ca și al celorlalte culte religioase, în mod egal. Menit să-și îndeplinească „vocația apostolică de propovăduire a Evangheliei Mântuitorului nostru Iisus Hristos" misionarismul Bisericii noastre strămoșești — localizat, popular, ascetic, independent și harismatic — promovează *persuasiunea* sau convingerea, obținute prin liberă opțiune și adeziune, și *exclude prozelitismul coercitiv și fanatismul.* Dându-și seama de incompatibilitatea teologică, logică, axiologică și umană ce apare între ideea de misiune creștină a comunității creștine ortodoxe și celei romano-catolice ori protestante și neoprotestante, sau, în alți termeni, convinsă că, între Bisericile aceleași religii sau credințe religioase, prozelitismul nu poate acționa pentrucă toate entitățile ecclesiastice ale acestora sunt creștine, misiunea Bisericii creștine ortodoxe respinge orice formă a acestuia. Oricare i-ar fi modalitatea de realizare: teologică ori științifică; materială sau spirituală; economică ori socială, fie că se cantonează în domeniul exercitării dreptului de proprietate, fie că utilizează interpretarea doctă dar perfid derutantă a argumentului de text, și, oricare i-ar fi sorgintea: romano-catolică, protestantă sau neoprotestantă, prozelitismul religios nu este acceptat, ci dimpotrivă combătut de misiologia creștin ortodoxă.

În univers tensionat de interese și tendințe contrarii, Statul de drept și instrumentele legale de care acesta dispune sunt necesare, pentru că ele asigură egalitatea cultelor dându-le fiecăreia posibilitatea de a se constitui și acționa coerent și liber.

* * *

Prin acordarea calității de persoană juridică cultului religios și structurilor acestuia, ca și prin opozabilitatea pe care o asigură acte-

lor juridice încheiate de acestea, Statul de drept își definește neutralitatea, pentru că actele și faptele religioase ale comunității eclesiastice se desfășoară nestingherit de vreo ingerință statală ori de cult.

Concomitent, în măsura în care interesele statului coincid sau converg cu cele ale cultelor religioase în domenii cum sunt: învățământul de stat (laic) și confesional, instrucția și educația moral-religioasă și cea general-socială sau cea specifică anumitor colectivități, cum este și cea de pregătire a deserventilor de cult a diferitelor culte religioase, activitatea organelor de stat cooperează cu structurile specializate ale comunităților de cult.

Ne găsim, așadar, în fața unei neutralități cooperante, în limitele căreia, Statul de drept, egal îndepărtat și la fel de apropiat de fiecare cult religios, fără să părtinească sau să asuprească vreunul din ele, fără să rămână indiferent la viața entității eclesiastice ori să devină prea insistent în sprijinul pe care li-l acordă, acționează împreună cu structurile și credincioșii cultelor religioase spre acea ordine și pace socială, bazată pe norme juridice echitabile într-un stat de drept dorită și așteptată de toți, deopotrivă.

Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca

RECUNOAȘTEREA AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

— aspect canonic-istoric, administrativ —

Bibliografie selectivă

1. *Manuscrise:* Dosar nr. 78, Arhiva Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

2. *Lucrări:*

Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 538; Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, Drept Canonic Ortodox, Legislație și Administrație bisericească, vol. I, Buc. 1990, p. 376; vol. II, Buc. 1990, p. 476; Ioan N. Floca, Canoanele Bisericii Ortodoxe, Sibiu, 1993; N. Bălan, Chestiunea bisericească din România și autonomia bisericii noastre, Sibiu, 1910, p. 47; C. Brătianu, Vicina, vol. II, Buc. 1940; Carte românească de învățătură de la Pravilele împărătești, Iași, 1646; C. Costescu, Colecțiune de llegi, vol. I, Buc.; K. Delikanes, Patriarhika Engrafa, vol. II—III, Constantinopol, 1904—1905; Documente privind Istoria României: veacul XIII—XIV, Buc. 1951, p. 3; Ioan N. Floca, Originile Dreptului scos în Biserica Ortodoxă Română, Sibiu, 1969; Germanos, Métropolite de Ainos, Le Patriarcat Oecumenique et sa competence dans la Convocation du Con-

sile Panortodoxe, Paris, 1948; C. Giurescu, Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei, p. 680; C. C. Giurescu, vol. I, Buc. 1935; Îndreptarea Legii, Târgovişte, 1652; N. Iorga, Istoria Bisericii Române, vol. I, 1937; Maximos, Metropolite de Sardes, Le Patriarcat Oecumenique dans L' Eglise Orthodox, Etude Historique et Canonique, Paris, 1975 (Collection Theologie Istorique, 32), V. Pârvan, Contribuţii epigrafice la Istoria Creştinismului Daco-Roman, Bucureşti, 1919, p. 70; N. Scriban Scurtă Istorie şi Hronologie despre Mitropolia Moldovei, Paris, 1857; L. Stan, Î.P.S. Mitropolitul Nicolae al Ardealului şi Principiul Autonomiei Bisericii, Sibiu, 1940, p. 47; M. Păcurariu, Istoria Bisericii Române, Bucureşti, 1986.

3. *Articole:*

Ioan N. Floca, L'Autocéphalie dans l'Église Orthodoxe Roumaine, in Kanon, vol. II, V, Wien, 1981, p. 104—113; Ioan N. Floca, Bazele canonice de Organizare şi Funcţionare a Bisericii Ortodoxe Române, în Centenarul Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, Buc. 1987, p. 173—185; Gennadios, métropolite de Heliopolis, L'autocéphalie dans l'Eglise orthodoxe, in Rev. Orthodoxia, Istambul 1930; N. Şerbănescu, Optzeci de ani de la dobândirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, în Rev. Bis. Ort. Română 1965 nr. 3—4, p. 225; A. Kyriakos, Sistemul Bisericilor Ortodoxe Autocefale, în Rev. Bis. Ort. Rom., 1901—1902, p. 394; St. Lupşa, Biserica Ortodoxă Română din Ardeal şi Ungaria în veacul al XV-lea, în Revista Mitropolia Ardealului, 1957, nr. 3—4, p. 221; C. Pârvu, Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, în: Studii Teologice, 1954, nr. 9—10, p. 511—529; D. Radu, Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, în: Rev. Bis. Ortodoxe Române 1976, p. 390; A. Şaguna, Autonomia, în: Telegraful Român, 1886, nr. 5, p. 33; V. Seşan, Autocefalia, în: Candela, 1931, nr. 11—12, p. 241; V. Seşan, Autonomia, în Candela, 1931, nr. 11—12, p. 246; L. Stan, Autocefalia şi autonomia în Biserica Ortodoxă, în: Revista Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, 1952, nr. 7—8, p. 567—579; L. Stan, Autocefalia şi autonomia în Ortodoxie, în Revista Mitropoliei Olteniei 1961, nr. 5—6, p. 278—316; L. Stan, Despre autocefalia, în: Ortodoxia, v. 8, 1956, nr. 3, p. 369—394; L. Stan, Despre autonomia bisericească, în: Studii teologice, 1958, nr. 5—6, p. 376—393; L. Stan, Instituţie şi Instituţionalizare, în: Revista Mitropolia Moldovei şi Sucevei, 1970, p. 241—257; S. Stan, Instituţie şi instituţionalizare, în: Revista Mitropolia Moldovei şi Sucevei, 1970, p. 241—257; S. Stan, Obârşia autocefaliei şi autonomiei, teze noi, în: Revista Mitropoliei Olteniei, 1961, nr. 1—4, p. 80—113.; L. Stan; Pravila lui Alexandru cel Bun şi vechea autocefalie a Mitropoliei Moldovei, în: Revista Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, 1960, nr. 3—4, p. 170—214; Pan N. Trembelas, Arhai kratissarai en ti anakrisei tou autokefalon, in: Theologia, v. 35, 1957, nr. 1, S. Troiţki, O. Terkovnoi aftokefalii, in: Zhurnal Moscovskoi, Patriarkhii, v. 6, 1948, nr. 7, p. 33.

I. — *Noţiuni preliminarii. Istoric**

Se ştie că, prin cuvântul autocefalie (aftokéfalos, avtokéfalon), în limbaj canonic autentic, înţelegem starea de independenţă administrativă jurisdicţională sau de conducere a unei biserici ortodoxe faţă de alte unităţi bisericeşti, egale în drepturi, care se găsesc în stare de interdependenţă sub raport dogmatic, cultic şi canonic, formând împreună ortodoxia ecumenică[1], şi că autocefalia (independenţă, neatârnare sau suveranitate), reprezintă o realitate a vieţii bisericeşti, datând chiar din timpurile sfinţilor apostoli. Autocefalia constituind o formă tradiţională de organizare administrativă în cadrul Bisericii Ortodoxe, în sensul de cârmuire prin cap propriu (avtos, chefali), adică prin căpetenia proprie a unei Biserici, a luat forme mereu noi în epoca de desăvârşire a organizării Bisericii de-a lungul veacurilor.

Se ştie, la fel că Sfinţii Apostoli şi-au desfăşurat activitatea în mod independent şi că toate Bisericile întemeiate de ei se conduceau în chip autocefal. Astfel au fost Bisericile din Ierusalim, Antiohia, Efes, Tesalonic, Corint, Filipi, etc. Mărturie în această privinţă ne stau ştirile cuprinse în Faptele Apostolilor şi apoi însăşi existenţa şi cuprinsul epistolelor adresate de Sf. Ap. Pavel Romanilor, Galatenilor, Corintenilor, Tesalonicenilor, etc. Sf. Ap. Ioan în Apocalipsă pomeneşte în Asia 7 Biserici independente sau autocefale şi anume: Biserica din Efes, Smirna, Pergam, Tiatire, Sardes, Filadelfia şi Laodiceea (Apoc. I, 4, 11, etc.). La fel toate scrierile din epoca apostolică şi post apostolică ca şi cele de mai târziu (listele episcopilor, martirologiile) arată că unităţile bisericeşti episcopale, deci comunităţile bisericeşti în fruntea cărora se găsea câte un episcop se cârmuiau în mod independent unele de altele, adică erau autocefale, aşa încât episcopii din vremea aceea puteau fi numiţi pe bună dreptate *episcopi autocefali*[2].

Prin reorganizarea Bisericii după sistemul mitropolitan, autocefalia episcopilor se restrânge, ele rămânând doar autonome, cum sunt până azi, iar autocefalia devine un drept comun al mitropoliilor, adică al provinciilor bisericeşti formate din mai multe episcopii având în frunte un protos (în Asia) sau un primepiscop (primate) (în Africa), căruia din secolul al IV-lea i s-a zis mitropolit. Unitatea bisericească astfel constituită condusă de către sinodul episcopilor acelui teritoriu prezidat de către un episcop „protos" pe care ceilalţi trebuiau să-l socotească drept cap devine *unitatea autocefală tip*[3]. Această nouă formă de autocefalie se consacră prin rânduielile apostolice înscrise în can. 34 ap. şi îşi dobândeşte confirmarea în hotărârile sinoadelor ecumenice prin can. 8. III. ec., 12. IV. ec., etc.

Mitropoliile ca unităţi administrative provinciale s-au format, la început, ţinând seama de apartenenţa etnică a credincioşilor, princi-

1 — L. Stan, Autocefalia şi autonomia în Ortodoxie, rev. Mitropolia Olteniei, 1961, 5—6, 283.

2 — L. Stan, Obârşia autocefaliei, rev. Ortodoxia, 1956, 3. 374 ş.u.

3 — L. Stan, Obârşia autocefaliei şi autonomiei, rev. Mitropolia, 1961, 1—4, 86.

piu care a determinat la acea vreme împărţirea administrativă a imperiului roman.[4]

Reorganizarea administrativă a imperiului în vremea lui Diocleţian după principiul teritorial, ţinând seama nu numai de apartenenţa etnică ci şi de situaţia geografică, interesele economice şi culturale a determinat pe vremea lui Constantin cel Mare ca unităţile administrative bisericeşti să se reorganizeze şi ele în cadrul unităţilor administrative de tip nou ale statului, aşa încât în fruntea unei eparhii sau provincii politice stătea un mitropolit având o poziţie coordonată cu aceea a unui proconsul, guvernatorul politic al provinciei.[5]

Centralizarea organizaţiei bisericeşti în cadrul statului roman a determinat apariţia unor unităţi administrative şi mai mari numite dieceze. Mitropoliţii din capitala diecezelor au primit numele de arhiepiscopi, de exarhi şi mai târziu de patriarhi (can. 6. I. ec; 9. IV. ec.). Şi acestor unităţi li s-au recunoscut dreptul de unităţi autocefale (can. 6. 7. I. ec; 2. 3. II. ec; 9. 17. 28. IV. ec; 36. 38. 39. IV. ec.), patriarhiile tinzând şi izbutind uneori să-şi supună conducerii lor autocefale unele din exarhii (can. 17. 28. IV. ec.).

În decursul acestui proces de dezvoltare a organizaţiei bisericeşti, episcopiile şi-au pierdut autocefalia dar potrivit rânduielilor apostolice (can. 34. 37. ap.; 9. 12. 25. Ant., etc.) şi ale dreptului roman[6] şi-au păstrat dreptul de „autonomie" în cadrul mitropoliilor autocefale (can. 9. 13. 22. Ant.; 3. 11. 12.15. Sard., etc.) adică o independenţă restrânsă aşa cum aveau şi cetăţile ca unităţi administrative în cadrul imperiului. Istoria ne arată că în procesul de dezvoltare a organizaţiei bisericeşti prin constituirea diecezelor şi apoi a patriarhiilor cu excepţia Egiptului, nu anulează autocefalia mitropoliilor. Dovadă ne sunt şi can. 6. I. ec.; 8. III. ec. şi 12. IV. ec.).

Din veacul V apar şi arhiepiscopii autocefale prin reîmpărţirea unor mitropolii (can. 12. IV. ec.; Nov. lui Just. Nr. 131. 4).

Începând din secolul al X-lea, urmând până azi un proces continuu apar Biserici autocefale naţionale în cadrul statelor naţionale respective, cum sunt: Biserica Bulgară, Sârbă, Rusă, Română, Armeană, ş. a.

II. — *Creştinismul la români şi organizarea Bisericii în primele secole după Hr. (sec. I—III) sub forma de enorii independente (autocefale) pe pământul Daciei, România de azi*

Spre deosebire de toate popoarele vecine (bulgari, sârbi, ruşi, unguri şi altele) care au fost încreştinate prin voinţa unor conducători la o anumită dată binecunoscută a istoriei, românii au cunoscut creş-

4 + n. 29, p. 88, Mitropolia Olteniei, 1961, 1—4.

5 — L. Stan, Despre autocefalie, rev. Ortodoxia, 1. 376.

6 — L. Stan, Obârşia autocefaliei şi autonomiei, rev. Mitropolia Olteniei, 1961, 1—4, 88, n. 29.

tinismul în epoca de formare ca popor (secolele prime ale erei noastre) printr-o misiune neorganizată, dar firească, întreprinsă de creștinii dintre negustorii care au pătruns în nordul Dunării, în Dacia, cu mult înainte de cucerirea ei de către romani, de creștinii prizonieri aduși în Dacia de armatele de gherilă ale geto-dacilor în luptă cu romanii, de creștinii dintre soldații din armata romană de cucerire, de creștinii aduși ca coloniști în Dacia de Traian împăratul, de misionarii creștini trimiși de autoritățile Bisericilor de la sud de Dunăre, etc. Printre creștinii veniți în Dacia pe diferite căi, unii erau cu siguranță clerici: diaconi, presbiteri sau episcopi.

Printr-o acțiune de roire firească, numărul creștinilor pe pământul Daciei a crescut mereu. Faptul acesta a impus și organizarea lor în comunități independente una de alta sau autocefale de tipul parohiei (enoriei), așa cum existau în vremea de început a creștinismului și în alte părți ale lumii. Ceea ce a determinat organizarea de comunități parohiale (enorii) a fost nevoia credincioșilor de a săvârși Sf. Jertfă (Frângerea Pâinii, Fap. Ap. 2.24) și a se împărtăși împreună cu Trupul și Sângele Domnului, adică necesități de natură cultică care au dus apoi și la cele de natură administrativă.[6a] Comunitățile astfel formate și-au ridicat altare și biserici (basilici) și și-au creat organe proprii independente (autocefale) de conducere colegială, numite „sfaturi ale bătrânilor" (presbiterii), sub îndrumarea episcopilor și preoților.

Despre existența unor astfel de comunități creștine autocefale de tip parohial organizate teritorial pe raza de întindere a unei cetăți sau a unui sat (fossatum) se păstrează urme în conștiința poporului român care denumește până azi parohiile nu după hramul ce-l au bisericile ci după numele satului cu care parohia (comunitatea credincioșilor) forma un tot unitar armonios închegat din punct de vedere social-politic și bisericesc.

Că au existat astfel de comunități bisericești pe teritoriul României de azi, Dacia de altădată, se poate face dovada în vremea noastră cu existența atâtor cimitire în care s-au descoperit obiecte de cult și inscripții creștine datând din primele veacuri.[7]

III. — *Începuturile cunoscute de organizare centralizată a Bisericii pe pământul României sub forma de eparhii (episcopii) independente de sine stătătoare*

Despre începuturile răspândirii și organizării creștinismului la geto-daci și romani sau străromâni la nord de Dunăre în primele secole ale erei noastre fac mențiuni și scriitorii antici: Justin Filozoful[8],

---

6 a. — L., Stan, Instituție și instituționalizare, rev. Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1970.

7 Vezi Istoria Românilor vol. I.

8 Dialogul cu iudeul Trifon.

Hipolit[9], Tertulian[10], Origen[11], şi Eusebiu de Cezareea[12]. Două din sinoadele ecumenice (sin. II şi IV) (Sint. At. II, p. 280—281) vorbesc despre autocefalia bisericilor din „ţinuturile barbare", între care se include şi o parte din teritoriul jurisdicţional al Bisericii Ortodoxe Române de azi.

Sub o formă organizată ierarhic Biserica ne apare pentru prima dată la Tomis, în Sciţia Mică, Dobrogea de azi, unde este atestat documentar existenţa unui centru episcopal autocefal încă înainte de 313, din vremea împăratului Diocleţian sau chiar mai înainte. Existenţa acestei Biserici o atestă istoricul Sozomen (Mist. Eccl. 6. 21; P.G. 67. 1344), şi listele episcopilor alcătuite de Epifanie (650) şi Vasile (829),[13] şi este confirmată prin descoperirile arheologice de azi.[14] În aceeaşi perioadă au mai existat centre eparhiale şi în alte cetăţi din Dobrogea cum sunt: Tropaeum Traiani (Adamclisi), Axiopolis (Cerna Vodă), Traessmis (Igliţa), Novidum (Isaccea), ş.a.[15] care toate aveau o conducere de sine stătătoare (autocefală).

Din aceste centre de pe malul drept al Dunării au trecut cu siguranţă şi în Dacia Traiană misionari care au răspândit creştinismul şi au organizat comunităţi bisericeşti la fel independente.[16]

Libertatea religioasă şi cuceririle la Dunăre ale Împăratului Constantin cel Mare au determinat răspândirea în masă a creştinismului în Dacia şi organizarea lui corespunzătoare.

Existenţa unei Biserici organizate este atestată în Banat în sec. VIII când episcopul Ursu de la Cenad, capitala Avariei, participă la lucrările sinodului VII ecumenic (787)[17]. Mai târziu, secolul XI ducele român Ahtum, din Banat botezat la Vidin în legea grecilor (ortodox) (1002), organizează în capitala sa Orba Morisena o mânăstire şi probabil avea un episcop.[18]

În sec. XII este menţionată în Dobrogea mitropolia Celţiniei,[19] iar în sec. următor arhiepiscopia de Vicina (1264)[20] care se mută apoi la

9 Despre cei 12 apostoli. P. G. col. 951.
10 Împotriva iudeilor. P.L. 11. col. 611.
11 Comentarii la Geneză, cartea III. Vezi: Izvoare privind Istoria României, I, Bucureşti 1964, p. 713, 716.
12 Istoria bisericească III, 1.1; cf. Les Origines chrétiennes de l'empire romain, Paris 1918, p. 28.
13 Istoria Bisericii Române, I. p. 80—84.
14 V. Pârvan, Contribuţii epigrafice la istoria creştinismului daco-roman, Bucureşti, 1919, p. 70.
15 Vezi: Istoria României şi Istoria Bisericii Ortodoxe Române.
16 C. Giurescu, Istoria Românilor, I, Bucureşti, 1935, p. 198.
17 Istoria Bisericii Române, I. p. 104—5.
18 Legenda Snacti Gerardi, cap. 8, in Script. Reg. Hung. II, p. 490—492, cap. X, Ed. Englicher, p. 214—215; Chronica pictum, cap. 41.
19 Leon VI o aşează pe locul 56 între cele 81 mitropolii a Patriarhiei Ecumenice; vezi Enăceanu, Mitropolia Ungrovlahiei, rev. Biserica Ortodoxă Română, 1881, p. 135' M. Sesan, Organizaţia bisericească veche carpatică, rev. Mitropolia Ardealului 1959, 5—6, p. 361.
20 Documente privind Istoria României, veac. XIII, XIV, XV, B. Ţara Românească, D. 2.6.7.9.; C.C. Giurescu, Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei, p. 680, 685; G. Brăteanu, Vicina II, Bucureşti, 1940, p. 48.

Argeş (1359)[21] la cererea domnului român de aici şi binecuvântarea patriarhului din Constantinopol.[22]

În sprijinul dovedirii existenţei unor vechi organizaţii bisericeşti la românii transilvăneni se pot invoca azi câteva mărturii, din care se constată că în veacul X, pe teritoriul Transilvaniei există o organizaţie bisericească ortodoxă, integrată în unităţile social-politice româneşti cunoscute sub numele de ducate. Ducele Jula (950) cere un episcop hirotonit la Bizanţ[23]. O organizaţie bisericească exista şi la Dăbâca centrul politic al ducelui Gelu din moment ce se păstrează până azi basilici şi morminte. La fel la Alba Iulia capitala ducatului din sud a Transilvaniei. O organizaţie de tip episcopal a trebuit să existe şi la Beharia din moment ce Menumorut ducele român întreţinea legături cu Bizanţul aşa cum ne spune cronicarul Anonim al regelui Bella II al Ungariei.[24]

Existenţa unor organizaţii bisericeşti ortodoxe la românii din Transilvania este atestată şi de acţiunile prozelitiste romano-catolice printre români[25] ca şi de menţiunile făcute în scrisorile popilar Inocenţiu III (1204) şi Grigorie IX (1234) către episcopii latini de la Oradea şi Calocea în care se spune că românii erau păstoriţi de „episcopi" schismatici (ortodocşi).

În secolele XII şi XIII apar în Transilvania şi Ţările Române o mulţime de biserici şi mânăstiri construite din piatră care există până azi.[26] Existenţa unor astfel de construcţii presupun şi o organizaţie bisericească corespunzătoare. Menţionarea existenţei protopopilor în ducatul Haţegului presupune şi existenţa unui episcop. Menţiuni asemănătoare se fac şi pentru ducatele Chioar şi Bihor în aceeaşi vreme.

IV. — *Reorganizarea Bisericii în cadrul statelor feudale româneşti: Ţara Românească, Moldova şi Transilvania sub formă de episcopii şi mitropolii independente (autonome sau autocefale)*

Formarea statelor feudale româneşti independente mai cuprinzătoare de o parte şi alta a Carpaţilor în secolul al XIV-lea a impus cu necesitate şi reorganizarea Bisericii pe teritoriul lor. Astfel domnitorul Nicolae Alexandru Basarab I, la 1359, cu binecuvântarea patriarhului ecumenic din Constantinopol transferă sediul scaunului mitropolitan de la Vicina la Argeş, capitala Ţării Româneşti, împreună cu titularul lui mitropolitul Iachint, ca „să fie de acum înainte... legitim arhiereu a toată Ungrovalahia"[27].

---

21 Documente veac. XIII, XIV, XV, B. Ţara Românească, D. 9, 10; Istoria Ro mâniei, II, p. 156, 180.

22 Idem.

23 Idem.

24 Documente veac. XI, XII, XIII, C. Transilvania, I, p. 275.

25 Idem.

26 M. Păcurariu, Istoria Bisericii Române, p. 67.

27 Istoria Bisericii Române, I, p. 143—145.

Din nevoi practice şi pentru a stăvili propaganda romano-catolică la 1370 i-a fiinţă o nouă mitropolie pentru părţile dinspre Severin ale Ţării Româneşti, Transilvania şi Banat aflate sub dominaţie românească. În urma acestui act la 1381 mitropolitul de Argeş este ridicat la rangul de „exarh al plaiurilor şi a toată Ungaria"[28], ceeace înseamnează că ar fi putut exista şi alţi ierarhi sufragani.[29]

Actul de la 1359 de recunoaştere din partea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol a mitropoliei Ţării Româneşti ca şi actul de înfiinţare a celei de a doua mitropolii la 1370 şi apoi ridicarea mitropolitului de Argeş la rang de exarh (1381) sunt indicii certe că Biserica din Ţara Românească era la acea vreme independentă (autonomă sau autocefală), având un sinod propriu mitropolitan.

În acelaşi mod independent adică „nesupus niciunei patriarhii" se reorganizează şi Biserica din Moldova care este recunoscută ca atare la 1401 de patriarhul din Constantinopol şi împăratul bizantin Ioan VIII Paleologul (Cl. 391 Îndr. Leg.). Mitropolitul din Suceava a fost ridicat şi el la gradul de exarh.[30]

Autocefalia în acea vreme se afirma prin dreptul de a hirotoni arhierei locali fără amestec dinafară.[31]

Autocefalia Bisericii româneşti din Ţara Românească şi Moldova s-a afirmat ca o realitate şi în secolele următoare. Astfel pe vremea lui Radu cel Mare (1496—1508) când se reorganizează „după norme canonice" Biserica din Ţara Românească, se înfiinţează două noi episcopii la Râmnic şi Buzău şi se ţine un mare sobor (1503); pe vremea lui Mihai Viteazul când se realizează unirea celor trei provincii româneşti sub acelaşi sceptru şi se reorganizează Biserica românească în mod autocefal; pe vremea lui Leon Vodă care afirmă dreptul ţării de a-şi alege mitropolitul şi episcopii „cum au fost de veac"[32]; pe vremea lui Matei Basarab şi a lui Vasile Lupu (sec. XVII) când se reorganizează Bisericile româneşti, se ţine un sobor panortodox la Iaşi (1642) unde se aprobă Mărturisirea de credinţă a lui Petru Movilă şi se elaborează legile bisericeşti şi de stat numite pravile. Pravila lui V. Lupu şi Pravila lui M. Basarab (1648, 1652).

În Transilvania în sec. XIV şi XV Biserica era organizată sub formă de mitropolie cu mai multe episcopii. Dovadă avem în pomelnicul de la 1656 a lui Udrea.[33] Sediul scaunelor bisericeşti se mutau mereu datorită acţiunilor prozelitiste susţinute de principi (Feleac, Bălgrad, Vad, etc.), până la 1579 când în baza hotărârii Dietei Transilvaniei se recunoaşte dreptul românilor de a-şi alege pe „mitropoli-

28 Sintagma Ateniană, V, p. 502.

29 Lupşa St., Biserica Ortodoxă Română din Ardeal şi Ungaria în veacul al XV-lea, Rev. Mitropolia Ardealului, p. 1957, 3—4, p. 221 şi n. 6, 7.

30 L. Stan, Autocefalia, Mitropolia Moldovei 1961, 1—4, p. 98, n. 96.

31 L. Stan, Pravila lui Alexandru cel Bun şi vechea autocefalie a Mitropoliei Moldovei.

32 N. Iorga, Istoria Bisericii Româneşti, I, 281.

33 Cotoşman Gh., Contribuţii la trecutul Mitropoliei Morisenei şi Timişoarei, Rev. Mitropolia Banatului, 1958, 7—8, p. 147.

tul întregului ținut al Ardealului și Orăzii Mari", cu sediul la Bălgrad (Alba Iulia).

Mitropolia Ardealului făcea parte din exarhatul Țării Românești, dar se organiza independent, fapt menționat și în tratatul lui Mihai Viteazul cu Sigismund Bathory la 20 mai 1595.[34]

După o scurtă perioadă, epoca domnitorilor fanarioți, când autocefalia Bisericilor românești a fost diminuată datorită influenței grecești (sec. XVIIII), revoluționarii de la 1848 luptă nu numai pentru independența națională ci și pentru deplină independență bisericească sau autocefalie. Faptul acesta demonstrează că vechea autocefalie bisericească se păstra ca un deziderat în conștiința de sine a poporului nostru și va fi mereu actualizată.

V. — *Acțiunea pentru recunoașterea formală a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române din partea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol în sec. XIX*

Acțiunea aceasta s-a născut în perioada revoluției din 1848 și imediat următoare datorită amestecului în treburile interne a Bisericii Române din partea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol și încălcarea autonomiei bisericești a Bisericii noastre[35]. Acțiunea a culminat cu votarea de către Adunarea Divanului Ad-hoc din 1857 a dezideratelor în care se cerea printre altele și „recunoașterea neatârnării Bisericii Ortodoxe a Răsăritului din Principatele Unite, de orice chiriarhie, păstrând însă unitatea credinței cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor".[36]

Cererea oficială adresată de Adunarea Divanului Ad-hoc de către Conferința de la Paris a rămas o simplă dorință. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza dorind pe seama națiunii române libere o Biserică independentă, autocefală, a procedat la reorganizarea bisericească elaborând legea privind Biserica Română în care se precizează că: „Biserica Română e independentă de orice Biserică (avtokéfalos)" (art. 2).

La învinuirea Patriarhului din Constantinopol de reforme bisericești, mitropolitul, Nifon precizează în scrisoarea sa din 30 aprilie 1864 că *„Biserica Română a fost întotdeauna independentă în ceea ce privește activitatea ei internă"*.

Prin Decretul, organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile religiei române, din 3 decembrie 1864, se prevede expres că Biserica Ortodoxă Română este și rămâne independentă de orice autoritate bisericească străină, în tot ce privește organizarea și disciplina" (art. 1), păstrând „unitatea dogmatică cu

34 I. N. Floca, Originile dreptului scris, p. 37.

35 N. Dobrescu, Studii de Istoria Bisericii Române Contemporane, 1850—1895, București, 1905, p. 16—17.

35 a. Neofit Scriban, Scurtă istorie și chronologie despre Mitropolia Moldovei, Paris, 1857. Dosar 78, Arhiva Patriarhiei Române.

36 A. Sturdza și C. Costescu — Vartic — Acte și documente relative la Istoria Renașterii României, VI, 1, Buc. 1896, p. 154

Biserica de Răsărit, prin coînţelegere cu Biserica Ecumenică din Constantinopol (art. 3). Acum este pentru prima dată când statul legiferează neatârnarea bisericii noastre strămoşeşti.

La învinuirea Patriarhului Sofronie că s-a procedat necanonic prin proclamarea de sine a autocefaliei, domnitorul Cuza Vodă răspunde precizând că: „*Biserica Română e neatârnată de orice Biserică străină, în ce priveşte organizarea şi disciplina, având acest drept „ab antiquo“*, cum o dovedesc o seamă de străvechi mărturii". La fel afirma şi mitropolitul Nifon spunând că: „Biserica Română a fost din vechime şi cu totul independentă în ceea ce priveşte administrarea ei“ şi legile noi nu fac decât „să consfinţească din nou un lucru ce în realitate există; să canonizeze mai sigur această stare de lucruri". Mai mult, domnitorul Cuza declară că el în calitatea ce o are este chemat să apere „de orice ispite vechea autocefalie a Bisericii dacice“ şi va lupta pentru aceasta cu armele legilor şi canoanelor. Arată apoi că *Patriarhia Ecumenică „niciodată nu a făcut legi pentru Biserica Română, ci numai a dat binecuvântarea la alegeri de erarhi, făcute în ţară“*, ceea ce nu se împacă cu „dreptul de autoritate şi de amestec pe care ea şi-l pretinde acum“.[37]

VI. — *Recunoaşterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române din partea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol şi din partea celorlalte Biserici autocefale*

Deşi domnitorul Alexandru Ioan Cuza a fost detronat (11 febr. 1866) lupta pentru obţinerea recunoaşterii oficiale din partea Patriarhiei din Constantinopol a autocefaliei Bisericii Române continuă. Astfel în Constituţia din 30 iunie 1866 se declară că „Biserica Ortodoxă Română este şi rămâne neatârnată de ori ce chiriarhie străină, păstrându-şi însă unitatea cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privinţa dogmelor“[38]. Legea Organică pentru Biserica Română din decembrie 1872 numeşte Biserica Română „autocefală“ (art. 8. 9. 12) păstrând însă unitatea dogmatică şi canonică cu toate Bisericile răsăritului.

După recunoaşterea independenţei de stat a României în urma războiului din 1877—1878 s-a reluat acţiunea de obţinere a recunoaşterii formale din partea Patriarhiei din Constantinopol a autocefaliei Bisericii Române. Răspunzând Patriarhiei Ecumenice care pretindea că autocefalia Bisericii Române nu este canonică fiindcă n-a fost recunoscută de un sinod ecumenic, mitropolitul Calinic declarând autocefalia Bisericii Române „un fapt incontestabil şi indiscutabil“ respinge pretenţia Patriarhiei Ecumenice întrucât niciodată autocefalia unei Biserici n-a fost proclamată de un sinod ecumenic, şi afirmă că urmându-se principiul canonic relativ la organizarea Bisericii care în-

37 N. Şerbănescu, 80 de ani de la Dobândirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, rev. Biserica Ortodoxă Română, 1965, 3—4, p. 255.

38 Kiru C. Costescu, Colecţiune de legi, I, Buc., p. 13.

totdeauna urmează organizarea statului, Biserica Română este autocefală și în deplină canonicitate.

În 1882 procedându-se la sfințirea în țară a Marelui Mir Patriarhia Ecumenică din Constantinopol considerând acest act drept o totală desprindere de sub jurisdicția sa a ripostat vehement printr-o scrisoare sinodală. La aceasta se răspunde însă printr-o hotărâre a sinodului Bisericii Ortodoxe Române din 23 noiembrie 1882 care este o magistrală expunere a temeiurilor autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.[39] În acest răspuns se afirmă că „Biserica Ortodoxă Română a fost și este autocefală în cuprinsul teritoriului României și nici o autoritate bisericească străină nu are dreptul de a ne impune ceva. Nu avem nevoie să fie din nou recunoscută de cineva autocefalia noastră bisericească. Ea este un fapt istoric", și se declară că „Noi, apărând autocefalia Bisericii Române de orice presiune din afară, nu voim a ne despărți de întregimea Bisericii Ortodoxe. Noi păstrăm aceleași doctrine bisericești, aceeași disciplină, același cult divin care l-am moștenit de la părinții noștri și care sunt comune Bisericii Ortodoxe din toate țările".

În urma unui schimb de scrisori, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la 26 aprilie 1885 a cerut Patriarhiei Ecumenice recunoașterea formală a autocefaliei Bisericii noastre, păstrând principiile canonice ale Bisericii Răsăritului, în care se spune că „în unire cu datinile cele vechi Biserica Ortodoxă Română a fost declarată autocefală, bucurându-se de o independență egală cu aceea a celorlalte Biserici autocefale și dorește ca Patriarhia Ecumenică să binevoiască „a da binecuvântarea acestui fapt și a recunoaște Biserica autocefală a României ca soră în același rit și credință întru toate și să comunice „acest fapt celorlalte trei scaune patriarhicești a Răsăritului și tuturor Bisericilor autocefale"[40].

Prin acest act Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române declară că va ține intacte dogmele sacre ale Sfintei noastre credințe ortodoxe și tradiția Bisericii și va da preasfințitului tron ecumenic și patriarhicesc din Constantinopol întâietatea onorifică și va pomeni numele Patriarhului stând în legătură dogmatică și canonică cu acesta și cu toate Bisericile Ortodoxe Autocefale."[41]

Patriarhul Ioachim al IV-lea la 28 aprilie 1885 comunică că „luând în considerare" împreună cu Sf. Sinod Patriarhal cererea trimisă și „chibzuind asupra ei" a găsit-o „întemeiată în drept și corespunzătoare cu așezămintele bisericești", și binecuvântează Sf. Biserică a României „recunoscând-o autocefală și întru toate de sine administrată" și proclamă pe Sf. ei Sinod „de frate prea iubit întru Hristos". Totodată trimite și tomosul sinodal de recunoaștere și înștiințarea că a făcut cunoscut acest lucru și celorlalte Biserici ortodoxe autocefale.[42]

---

39 Revista Biserica Ortodoxă Română, 1882, 12, 738—737.
40 Dosar nr. 78, f. 18. v. — 20. V. V. Actele p. 7—8, în Arhiva Sf. Sinod.
41 Idem. 42 Idem.

În tomosul sinodal se spune textual „declarăm că Biserica Ortodoxă din România să fie şi să se zică şi să se recunoască de către toate, neatârnată şi autocefală, administrându-se de propriul său Sfânt Sinod", „să se administreze şi să se conducă de sine". În tomos se impune însă obligaţia Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române să pomenească pe căpeteniile celorlalte Biserici autocefale, să se înţeleagă cu acestea în toate chestiunile importante canonice şi dogmatice care au trebuinţă de o chibzuire mai mare, după sfântul obicei al părinţilor păstrat de la început".[43]

Rând pe rând prin scrisori trimise la Bucureşti şi celelalte Biserici Ortodoxe Autocefale au binecuvântat înfăptuirea acestui act prin care în mod oficial toate Bisericile Ortodoxe autocefale au recunoscut formal „independenţa de orice autoritate bisericească străină" a Bisericii Ortodoxe Române şi autocefalia sa.[44]

VII. *Concluzii*

Biserica Ortodoxă Română ca o instituţie social-religioasă în cadrul fostelor state feudale româneşti şi-a împletit viaţa la fiecare pas cu drumul istoric al poporului român însuşindu-şi forma de organizare după rânduielile vremii, orientându-se cu succes în timp fără să renunţe la substanţa ortodoxă, căreia i-a dat o haină românească, Pe fiecare filă a istoriei poporului nostru găsim în epoca feudală şi prezenţa Bisericii pusă în slujba intereselor statului şi poporului român. Prin aceasta Biserica Ortodoxă Română a devenit Biserica poporului român, conducându-se în mod independent, după legi proprii elaborate în baza normelor şi principiilor dreptului canonic ortodox, respingând orice influenţă străină.

Administrându-se şi conducându-se în mod autocefal Biserica Ortodoxă Română a păstrat totdeauna unitatea dogmatică, canonică şi cultică cu Biserica Ortodoxă a Răsăritului şi a recunoscut Patriarhiei Ecumenice a Bizanţului dreptul onorific de „prim reprezentant al Bisericii Ortodoxe" egal cu celelalte căpetenii ale Bisericilor Ortodoxe Autocefale.

După o acţiune îndelungată de lupte şi intervenţii s-a reuşit ca în veacul trecut să i se recunoască formal starea de independenţă adică autocefalia iar în veacul nostru şi dreptul de a ne organiza ca patriarhie autocefală.

Biserica Ortodoxă Română cuprinde mai pe toţi credincioşii români de religie creştin-ortodoxă din România, este o biserică autocefală şi unitară în organizarea sa, păstrând unitatea dogmatică, canonică şi a cultului cu Biserica Ecumenică a Răsăritului; are o conducere sinodală, ierarhică potrivit învăţăturii şi canoanelor Bisericii Ecumenice şi Tradiţiei Sale şi se administrează în

43 Revista Biserica Ortodoxă Română, 1910—1911, 7, p. 7—22—7—33.
44 Vezi N. 40 şi N. 43.

mod autonom prin organe proprii, alese de cler şi popor, respectând Statul şi Constituţia Ţării (Statut ar. 1—4).

Biserica Ortodoxă Română ca parte a Bisericii lui Hristos desfăşoară lucrarea sa mântuitoare în sânul poporului român drept credincios, servindu-se de mijloacele pe care le-a moştenit şi le-a păstrat din tezaurul tradiţiei sale, şi, prin întreaga sa legislaţie canonică şi actuală păstrează cea mai autentică tradiţie ortodoxă pe baza căreia conducerea actuală a Bisericii îşi îndreaptă mereu atenţia spre slujirea evanghelică a drept credincioşilor săi fii.

Arhid. Prof. Dr. N. Floca

PREDICĂ LA DUMINICA A 18-A DUPĂ RUSALII

„Doamne, toată noaptea ne-am trudit și nimic nu am prins, dar după cuvântul Tău voi arunca mrejele. Și aruncându-le nu mai puteau să le tragă de mulțimea peștilor“ (Luca 5, 5—6).

Suntem în zilele de toamnă ale anului, anotimpul care ne aduce în vederea ochilor priveliștea roadelor pământului, ale multelor și feluritelor roade care ne întâmpină privirea în grădini, pe câmpuri, dealuri și livezi. Și noi le privim și le primim cu mulțumire și bucurie atât pentru însemnătatea lor de bunuri materiale folositoare alimentației noastre, dar și, în lumina credinței și a convingerilor noastre creștinești, pentru importanța și rosturile lor mai profunde, așezate de Creator în baza legilor bio-chimice care le stăpânesc, adevărate miracole ale naturii vii.

În temeiul acestor legi, viața plantelor încolțește, crește și rodește din „mirabila sămânță“ spre folosul și hrana noastră a tuturor. „Doamne, Cel ce ai plinit toate cu cuvântul Tău și ai poruncit pământului să scoată multe feluri de roade spre hrana și desfătarea noastră“ — zice o rugăciune a Bisericii, exprimând cuvintele inspirate ale psalmistului David din psalmul 103, cu care se începe slujba vecerniei: „Cel ce răsari iarbă dobitoacelor și verdeață spre folosul omului“ (103, 15). Nu însă fără osteneala și munca omului, ci într-o împletire și colaborare permanentă, în care omul „coroană a creaturii“, purtând chipul Ziditorului în ființa sa, năzuiește continuu prin activitate să se asemene cu Cel ce l-a zidit, să devină „împreună lucrător cu Dumnezeu“ la menținerea și perpetuarea vieții, la înfrumusețarea și desăvârșirea sa și a făpturii care-l înconjoară.

Sf. Evanghelie care s-a citit astăzi, cu pescuirea minunată, ne întărește credința și convingerea că toate se împlinesc și rodesc prin osteneala și truda oamenilor, binecuvântată de ajutorul și ocrotirea lui Dumnezeu, atât cele de folos trebuințelor noastre trupești — pământești, cât și cele de folos năzuințelor noastre duhovnicești — veșnice. Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos se apropie, înconjurat de mulțime mare de popor de lacul Ghenizaretului. Văzând la țărm pe pescari spălându-și mrejele, se urcă într-una, a lui Simon și, șezând, învață mulțimile din corabie adevărurile și tainele Împărăției lui Dumnezeu. După ce i-a hrănit sufletește cu învățăturile Sale dumnezeiești, se îndreaptă spre ucenicii-pescari, care erau lipsiți de hrana lor trupească, „Mână — îi zice lui Simon Petru — la adânc și lăsați jos mrejele voastre, ca să pescuiți... Învățătorule, a răspuns Simon, toată noaptea ne-am trudit și nimic nu am prins; dar, după cuvântul Tău, voi arunca mrejele. Și făcând ei așa, au prins mulțime mare de pește, că li se rupeau mrejele... Și Simon Petru,

văzând minunea, a căzut la picioarele lui Iisus, zicând: „Ieşi de la mine, Doamne, că sunt un păcătos. Căci îl cuprinsese spaima pe el şi pe cei ce erau împreună cu el, pentru pescuitul peştilor pe care-i prinseseră. Şi a zis Iisus către Simon: Nu te teme; de acum înainte vei fi pescar de oameni" (Luca 5, 4—10).

*

Osteneala şi truda ucenicilor pentru vânatul peştelui într-o noapte fără nici un rezultat, urmată de o pescuire minunată, împlinită prin îndemnul Domnului Hristos, ne îndreaptă mintea şi gândurile la osteneala, truda şi munca tuturor oamenilor, care muncesc cu mintea sau cu braţele în toate sectoarele de activitate, împlinind porunca Ziditorului spusă primului om: „Întru sudoarea feţei tale vei câştiga pâinea ta" (Fac. 3, 19).

În lumina învăţăturii creştine, munca, în orice situaţie ar fi făcută, de la cea a omului de serviciu până la cea a savantului, orice muncă are în ea ceva nobil, sfânt, dumnezeiesc, care se răsfrânge atât asupra înfăptuitorului, cât şi a mediului în care se lucrează. Munca are rost dumnezeiesc pentru că însuşi Dumnezeu este activitate permanentă, după cum se exprimă Mântuitorul: „Tatăl meu până acum lucrează şi Eu lucrez" (In 5, 17). Iar Iisus Hristos, Cel ce ne-a descoperit nouă pe Tatăl, se numeşte pe Sine cu nume care exprimă anumite activităţi. Se numeşte pe Sine Semănător al cuvântului lui Dumnezeu, Învăţător al adevărului şi tainelor Împărăţiei lui Dumnezeu, Păstor al sufletelor credincioase, pe care le îndrumă spre cunoaşterea şi împlinirea voii Tatălui, Doctor al sufletelor şi al trupurilor, ca Cel ce are puterea să ierte păcatele şi să tămăduiască bolile trupului. Cea mai desăvârşită şi deplină activitate a împlinit-o Domnul în timpul Patimilor, a Răstignirii, când nu numai că a ostenit, ci Însuşi viaţa Sa şi-a dat-o răscumpărare pentru noi.

Din paginile Sf. Evanghelii ştim că Iisus Hristos a spus despre cel ce munceşte: „Vrednic este muncitorul de plata sa" (Luca 10, 7). Pe cei ce huzuresc în desfătări din truda şi munca altora, făcându-şi din avere şi plăceri egoiste scopul vieţii, i-a osândit spre pedeapsă veşnică în pilda bogatului nemilostiv şi a săracului Lazăr şi în cea a bogatului căruia i-a rodit ţarina.

Pentru continuarea activităţii Sale publice şi-a ales apostoli dintre muncitorii simpli, preţuind munca omului de jos, sufletul său curat şi mai receptiv la adevărurile divine. Unul singur a fost cu şcoală mai înaltă, un cărturar ales, Sf. Ap. Pavel, care lucra la împletit coşuri în călătoriile şi activităţile Sale misionare şi a rostit acele cuvinte, care pot figura în programe şi legi sociale din cele mai progresiste: „Dacă cineva nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănânce" (II Tes. 3, 10).

În lumina acestor dumnezeieşti învăţături, creştinul adevărat munceşte, urmând pilda Domnului şi a Sf. Apostoli, cunoscând că prin munca făcută cu suflet şi tragere de inimă se izbăveşte de gânduri şi pofte păcătoase, care izvorăsc din trândăvie, din lene, una din cele şapte păcate de moarte. Un asemenea lucrător, prin muncă, îşi sporeşte şi îmbogăţeşte toată zestrea sa psiho-fizică, toate vocaţiile şi talanţii, cu care a venit înzestrat de la înaintaşi.

Câtă înțelepciune și bogată semnificație cuprind maximele și proverbele, în care poporul nostru și-a exprimat convingerile sale despre muncă și rosturile ei. „Omul când muncește bine, e și Dumnezeu cu sine", „Omul sfințește locul", sau: „Dumnezeu îți dă, dar în traistă nu-ți bagă". În acestea și altele asemenea, se exprimă echilibrul spiritualității românești, în care munca și rugăciunea, osteneala și binecuvântarea lui Dumnezeu sunt într-o împletire continuă, după dictonul: „roagă-te și muncește sau „roagă-te muncind".

Așa viețuind creștinește, prin muncă și rugăciune, încredințați de ajutorul lui Dumnezeu care se revarsă asupra celor osârditori și ostenitori, credincioșii buni ai Bisericii noastre au parte de roade bogate, atât în cele de trebuință vieții trupești și pământești, cât și în agonisirea roadelor mântuirii și ale moștenirii vieții celei veșnice.

Înmulțindu-ne talanții cu care ne-a înzestrat Dumnezeu, vom fi vrednici ca prin activitate și muncă statornică, să primim chemarea Domnului, la trecerea peste pragul vieții acesteia: „Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost pus, peste multe te voi pune, intră întru bucuria domnului tău" (Mt. 25, 21). AMIN.

Arhid. Achim Băcilă

PREDICĂ LA DUMINICA A 25-A DUPĂ RUSALII

Text: *„Este un singur trup și un singur Duh, precum și chemați ați fost la o singură nădejde a chemării voastre..."*

„Un Dumnezeu și Tatăl tuturor, care este peste toate și prin toate și între noi toți" (Efes. 4, 3, 6).

Scrierile Sf. Ap. Pavel — patrusprezece la număr — au o deosebită însemnătate în istoria Bisericii creștine. În aceste scrieri, câte ne-au rămas de la acest mare cugetător al creștinismului, se dau îndrumări cu privire la sensul și organizarea Bisericii, precum și unele îndrumări referitoare la buna-viețuire între creștini.

Cu privire la Biserică, Sf. Ap. Pavel o socoate ca întemeiată de Mântuitorul cu scopul de a alcătui o unitate de credință și iubire între toți aceia care primesc cuvântul Domnului. În mod ideal, Biserica, fiind o legătură a omului cu Dumnezeu, este întemeiată prin jertfa pe cruce a lui Iisus, prin care sunt ispășite păcatele strămoșilor noștri. Biserica devine organism social, la Pogorârea Duhului Sfânt, prin primirea învățăturii expusă de Sf. Ap. Petru de către cei trei mii de neofiți.

Legătura între om și Dumnezeu prin jertfa golgotică este veșnică și pentru toți fiii oamenilor de pe acest pământ. Nimeni nu este respins de la acest ospăț al Crucii golgotice. Cei care intră în această corabie de mântuire devin frați întreolaltă, fiind renăscuți toți în Domnul Iisus Hristos.

Noi, oamenii, născuți pe acelaș pământ, suntem legați întreolaltă prin aceleași condiții de viață, având toți aceeași chemare, ca fii ai pământului, avem și o legătură cu Dumnezeu, prin Domnul Iisus Hristos,

care ne face fiii Săi iubiţi, prin faptul că „Dumnezeu fiind, Om s-a făcut pentru noi şi pentru a noastră mântuire".

În general vorbind, toţi oamenii suntem fraţi întreolaltă, având aceeaşi origine şi Acelaşi Tată, creator al lumii şi al nostru. El ne-a zidit pe toţi „după chipul şi asemănarea Sa". Este adevărat că sunt culori diferite ale pielii, dar toţi suntem alcătuiţi din aceleaşi elemente: trup, alcătuire pământească şi parte cerească, sufletul. Şi numai prin aceste două elemente putem vorbi de „OM". Fiind născuţi pe acelaşi pământ şi din aceleaşi elemente, suntem şi mădulare aceluiaşi trup.

Şi frumoasă comparaţie face marele apostol al neamurilor, zicând: că, aşa precum trupul unui om este alcătuit din mai multe mădulare, dar, toate având importanţa lor, tot astfel şi noi oamenii constituim acelaşi trup, fiind fiecare din noi un mădular în acest unic trup al umanităţii.

În general vorbind, acest trup ar fi constituit din omenirea întreagă, iar în mod mai propriu socotim Biserica, în comunitatea ei, formată din toţi cei renăscuţi în apă şi Duh, prin Sf. Taină a Botezului, iar capul trupului fiind însuşi Domnul Iisus. Dar precum mădularele trupului sunt toate de aceeaşi însemnătate şi nici unul nu este dispreţuit şi de prisos în trupul nostru, tot aşa şi noi, aceste mădulare alcătuitoare ale acestui trup duhovnicesc, avem însemnătatea deosebită şi chemarea de îndeplinit, în locul în care ne aflăm, împărtăşindu-ne toţi de darurile bogate ale capului nostru, care este Domnul Iisus. Nici unul dintre noi nu va spune că un mădular este ochi, altul urechi, unul este mână, altul picior, făcându-le pe unele mai de preţ şi dispreţuind pe altele, socotind că picioarele nu au preţul capului, pentru că picioarele poartă capul, precum capul este purtat de picioare.

Aceasta o spune Sf. Ap. Pavel, zicând: „Este un singur trup"... (Efes. 1, 4), iar în altă parte spune acelaşi dumnezeiesc apostol: „Căci precum trupul unul este, deşi multe mădulare are, iar toate mădularele trupului, cu toată mulţimea lor, alcătuiesc un singur trup, aşa este şi Hristos" (1 Cor. 12, 12).

Dar acest trup format din atâtea mădulare vii este încălzit de aceeaşi inimă. Aceeaşi inimă alimentează cu picuri de sânge fiecare fibră, fiecare muşchiuleţ şi nu se oboseşte mişcând mereu ca să întreţină viaţa întregului organism.

Şi inima caldă care bate mereu şi alimentează marele organism al Bisericii lui Hristos este: Duhul dumnezeiesc, care trimite prin Fiul Său iubit, căldura, lumina şi hrana duhovnicească spre a-i duce pe toţi la izvorul cel cu apă vie, care este împărăţia luminii lui Dumnezeu. Şi aceasta o spune tot Pavel, continuând: ... „este un singur Duh" (Efes, 4, 4).

Fiind mădulare ale aceluiaşi trup şi având acelaşi Duh care ne călăuzeşte şi încălzeşte, avem şi o chemare sfântă, ca aceste mădulare vieţuitoare aici pe acest pământ să ducem o viaţă de dragoste şi bună-înţelegere unul cu altul, aşa încât nici un mădular să nu sufere, iar dacă din diverse pricini sufere vreo rănire să-l sprijinim întru uşurarea suferinţelor lui. Aceasta necesită să manifestăm o deosebită dragoste şi receptivitate faţă de cel care ajunge în suferinţă, boală sau lipsă de orice fel ar fi. Şi pentru că sentimentul de iubire faţă de semeni, relatat şi în

concepția vechi-testamentară se alterase, preferați fiind numai cei de un neam, Mântuitorul va arăta că facerea de bine se extinde asupra oricărui semen al nostru, indiferent cine este și din ce neam face parte sau ce culoare are fața lui, relatând aceasta printr-o minunată pildă, care poartă, după cuprinsul ei, denumirea de: „Pilda samarineanului milostiv.

Pericopa evanguelică are următorul cuprins: Un învățător de lege s-a apropiat de Iisus, cu gândul de a-l ispiti, punându-i o întrebare esențială: „Învățătorule, ce să fac ca să moștenesc viața de veci?" (Luca 10, 25). Răspunsul Domnului nu se lasă așteptat, el vine prompt și plin de înțelepciune, trimițându-l la ceea ce este scris în lege. Altuia, care îi pune aceeași întrebare, Mântuitorul îi răspunde ca să păzească poruncile, pe care i le înșiră. De data aceasta se mulțumește cu răspunsul interlocutorului, care exprimă doar ceea ce este mai însemnat în lege: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuți" (Luca 10, 27). Dar, pentru că poruncile mozaice referitoare la aproapele își pirduseră conținutul inițial, reducându-se la iubirea și ajutorarea numai la cei de un același neam, respectiv evreiesc, învățătorul era curios să afle din gura lui Iisus cine este aproapele nostru.

Pentru a ilustra conținutul sentimentului de iubire, întins cât este cerul și pământul de întins, Mântuitorul se folosește de relatarea unei întâmplări, care poate fi reală în acele părți despre care relatează, pe unde mișunau dese atacuri la drumul mare față de călătorii ocazionali. Și continuă, zicând: Un oarecare călător se cobora din Ierusalim în Ierihon și tâlharii l-au prădat, luându-i tot ce avea și lăsându-l abia viu. Un rabin și un levit, ambii slujitori ai legii celei vechi, au trecut nepăsători pe lângă suferindul ce zăcea la margine de drum. Erau de același neam, dar nu i-a înduioșat starea lui. Imediat după ei trece prin acele locuri un samarinean, unul deci care era de alt neam; ba mai mult, unul pe care evreul îl disprețuia și nu voia să aibă nici o legătură cu el, nici măcar, bucata de pâine nu era permis să o primească din mâinile unui astfel de om. Ce face străinul samarinean? Nu se întreabă, cine este cum îl cheamă, de merită sau nu ajutor, ci a sărit, i-a legat ranele, l-a pus pe asinul său, l-a dus la o casă de oaspeți, a cerut să i se dea îngrijirea necesară, asigurându-l că, oricât va mai cheltui în scopul vindecării nenorocitului, el îi va da înapoi totul.

Acum pune Mântuitorul întrebarea învățătorului de lege: „Care dintre cei trei ți se pare că a fost aproapele celui ce căzuse între tâlhari?" (Luca 10, 36). Nimeni n-ar putea răspunde altfel decât, că acela care a făcut milă cu el. Așa a răspuns și învățătorul de lege. Iar Mântuitorul nu a făcut altceva decât să-l îndemne pe acesa cunoscător al legii să facă și el la fel, nu cum au făcut conaționalii săi, ambii slujitori ai legii celei vechi, ci cum a făcut acest samarinean, străin față de cel căzut între tâlhari.

Din cele expuse mai înainte asupra obârșiei noastre unice, ca fii ai aceluiași Părinte ceresc, a faptului că suntem membri ai aceluiași trup, rezultă, fără nici o îndoială că aproapele nostru este orice om, din orice

parte a pământului, orice culoare ar avea pe fața sa și oricum l-ar chema. Mântuitorul ridică barierele despărțitoare dintre fiii aceluiași pământ. În Iisus Hristos nu mai este „iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este nici parte bărbătească și parte femeiască, pentru vă voi toți una sunteți în Hristos Iisus" (Gal. 3, 28).

Timpurile pe care le trăim, cu marile descoperiri pe care mintea omului le-a făcut, prin darurile lui Dumnezeu, ne cheamă din ce în ce mai mult la conlucrare comună, la o viețuire frățească de pace și bună-înțelegere, de dragoste întreolaltă, împărtășindu-ne deopotrivă din bunurile materiale și spirituale. Și numai prin aplicarea unor astfel de principii, bazate pe învățătura Aceluia ce a coborât din înălțimea cerului, jertfindu-se și iubindu-ne cu iubirea cea mai desinteresată, ca să ne facă pe noi mai nobili, mai plini de iubire față de semenii noștri ajunși în suferință, ne verificăm autenticitatea noastră de adevărați fii ai Lui Dumnezeu și de frați întreolaltă.

Fără aceste împliniri ne dovedim sărăcia noastră sufletească și ne pierdem dreptul de a ne numi adevărați purtători ai „chipului dumnezeiesc", după care am fost creați.

Într-un sens alegoric, parabola samarineanului milostiv mai poate fi înțeleasă altfel, așa precum o interpretează unii dintre sfinții părinți ai Bisericii:

Cel căzut între tâlhari reprezintă omenirea întreagă, căzută între tâlharii păcatelor, prin căderea primei perechi de oameni, prin care edenul cel primar s-a pierdut.

Rabinul ar reprezenta legea cea veche și preoția veche, care n-a putut aduce îndreptarea ființei umane.

Levitul, învățătura și filosofia antică, neputincioase și ele întru îndeplinirea unor idealuri mai înalte pentru binele omenirii. Nici una, nici alta n-au putut salva neamul omenesc din tirania și osânda în care i-a adus ruperea legăturii omului cu Creatorul.

Apare samarineanul milostiv, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, se înduioșează de această făptură, care a fost alcătuită „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu", o privește cum se zbate în prăpastia neputințelor și a suferințelor și plin de iubire, se îmbracă El însuși în înfățișare omenească, pentru ca astfel s-o înalțe pe culmea de la care căzuse. S-o aducă din întuneric la lumină, din moarte la viață, și o așează „într-o casă de oaspeți", care nu este alta decât Biserica, pe care o va întemeia prin activitatea și jertfa din dealul Golgotei. Și prin mijloacele prin care a fost desfigurat de tâlharii păcatelor, prin aceleași mijloace, îl ridică la limanul vindecării. Prin femeie a venit ispita, din femeie se va naște Izbăvitorul. Prin lemn a venit căderea, prin lemnul din dealul Golgotei va veni izbăvirea.

O! Iisuse, Fiul Tatălui Celui ceresc, câtă iubire ne-ai arătat! Cum răspundem noi la această dumnezeiască iubire? Să-și întrebe fiecare dintre noi propria sa conștiință.

Pr. Ioan Chioar

PREDICĂ LA DUMINICA A XXVI-A DUPĂ RUSALII

„Aşa se întâmplă cu cel ce-şi adună comori sieşi şi nu se îmbogăţeşte în Dumnezeu"
(Lc. 12, 31)

Câştigarea bunurilor materiale necesare vieţii este o datorie de viaţă de la care nu are voie să se sustragă nimeni. Fiecare are obligaţia de-a înmulţi talanţii primiţi şi de a-şi agonisi cele necesare întreţinerii vieţii. Însă această obligativitate, datorită păcatului, s-a denaturat în cursul istoriei umanităţii, pentru unii devenind cea mai importantă preocupare, pentru alţii chiar singura preocupare care le ocupă tot timpul. Un astfel de om îşi clădeşte viaţa pe refuzul, pe excluderea lui Dumnezeu din sfera activităţii lui, trăind cu sentimentul unei independenţe totale de Dumnezeu. Netraducând în viaţă îndemnurile evanghelice: „Căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu...", „Nu vă îngrijiţi de ce veţi mânca...", şi uitând că „Nihil sine Deo", omul este stăpânit de sentimentul grijii (desigur în sens negativ). Este obsedat de ziua de mâine. Repetă mereu întrebarea: „Ce voi face?".

Această stare proprie celui care refuză o legătură vie cu Dumnezeu este definită de Sf. Părinţi „boală şi nepăsare", sau „moartea sufletului înainte de moartea trupului" (Sf. Ioan Scărarul).

Ce voi face? se întreba şi bogatul din Evanghelia de astăzi. Răspunsul a venit prompt: „Nebune! În această noapte voi cere de la tine sufletul tău. Şi cele ce ai pregătit ale cui vor fi?" (Lc. 12, 20). Prin urmare îndemnul este clar: „Păziţi-vă de toată lăcomia, căci viaţa omului nu stă în prisosul avuţiilor sale" (Lc. 12, 15).

Bogatul căruia i-a rodit ţarina se identifică şi astăzi în mii, sute de mii, chiar milioane de oameni. Pentru ei unica valoare este bogăţia, pentru unii indiferent cum se obţine. Banii n-au culoare, n-au miros. Bogăţia este idolul lor la care se închină de dimineaţa până seara, în zilele de peste săptămână şi chiar duminica. Aceştia îşi adună comori unde moliile le strică şi furii le sapă şi le fură.

Sf. Scriptură ne oferă multe exemple în care datorită lăcomiei s-au stricat bunele relaţii dintre cei apropiaţi, alţii şi-au găsit chiar moartea. Astfel: Avraam se desparte de Lot, nepotul său; regele Ahab l-a omorât pe Nabot pentru a-i lua via; Iuda Iscarioteanul L-a vândut pe Mântuitorul pentru treizeci de arginţi; Anania şi Safira şi-au găsit moartea, prin minciună, ei dosind o parte din banii obţinuţi în urma vinderii averii lor.

Şi în zilele noastre acest păcat al lăcomiei este foarte frecvent. Astfel întâlnim părinţi care sunt certaţi cu proprii lor copii din cauza averii; fraţi care apelează la judecata tribunalelor pentru împărţirea moştenirii; vecini care probabil nu au schimbat o vorbă mai dură între ei o viaţă întreagă sunt acum în judecată pentru o palmă de pământ. Ca să nu mai vorbim de cei care sunt gata să ia viaţa aproapelui pentru a agonisi mai mult.

Mântuitorul Iisus Hristos este foarte categoric în ce privește bogăția și lăcomia: „Nu puteți sluji la doi domni...", „Nu vă adunați comori pe pământ...", „Unde este comoara voastră acolo va fi și inima voastră...".

Bogăția nu este un impediment în calea mântuirii, ci reaua ei întrebuințare. Cunoaștem cazuri în care bogăția a adus mântuirea celor care o posedau. (Ex. Sf. Vasile cel Mare, Sf. Nicolae). Bogatul, însă, uită de Dumnezeu, se crede supraom, supraomul gândit de filosoful Neitzsche fără suport în realitate și fără un ideal în transcendent. Bogatul devine egoist, uită de cei din jur, uită și de sufletul său, este preocupat de „ce voi face?". Sufletului îi dedică câteva clipe pe zi, sau duminica, sau nici atât.

Îndemnul Sf. Scripturi „Păziți-vă..." ne îndeamnă să ne gândim și să ne agonisim o altă bogăție: cea spirituală. Să ne îngrijim și să ne „grijim" pentru a ne îmbogăți „în Dumnezeu". Această posibilitate și ocazie ne-o oferă perioada postului care a început de o săptămână. Postul înseamnă pază asupra gândurilor și faptelor noastre și întărirea omului nostru dinăuntru. Postul ne învață să ne jertfim, să renunțăm la noi înșine, pentru a ne bucura de slăvitul praznic al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos. Prin întrupare Hristos a luat firea noastră și ne-a cuprins virtual pe toți. Legătura potențială cu Hristos ni se face efectivă prin credința în El și forța Lui devine forța naostră. Asceza postului ne ajută să lepădăm omul cel vechi și să devenim fii ai luminii; „să lepădăm faptele cele fără de roadă ale întunericului" și să umblăm ca niște înțelepți „răscumpărând vremea".

În lungul drum pentru mântuire Sf. Părinți disting trei etape: purificarea, ilumniarea și îndumnezeirea. Prezența lui Hristos în acest efort, ca forță nevăzută, se face prin virtuți. Pentru aceasta este nevoie de eliberarea de patimi și de spălarea conștiinței prin Taina Spovedaniei. Marcul Ascetul spune: „Dumnezeu stă ascuns în poruncile Sale și pe măsura împlinirii poruncilor Îl descoperim pe Dumnezeu"! Deci, pentru a-L găsi pe Hristos și a fi alături de noi trebuie să ne mărturisim ținând cont de cele zece porunci dumnezeiești, de cele nouă porunci bisericești, de păcatele strigătoare la cer, de păcatele capitale și cele împotriva Duhului Sfânt, precum și de faptele milei trupești și faptele milei sufletești. Astfel elibearți de orice păcat putem să slujim aproapelui și „toată viața noastră lui Hristos să o dăm".

*

„De curge bogăția pârâu nu vă lipiți inima de ea" (Ps. 61, 10)! „Nu vă adunați comori pe pământ"... (Mt. 6, 19). Îmbogățiți-vă în Dumnezeu!!!. „Fiți dumnezei pentru săraci, imitând milostivirea lui Dumnezeu", căci „omul nu are nimic comun cu Dumnezeu decât facultatea de a face bine" (Sf. Grigorie de Nazianz). „Să nu întorci spatele celui lipsit; să faci parte din toate ale tale fratelui tău și să nu zici că sunt ale tale" (Didahia) deoarece „a avea milă și compasiune e mijlocul de a-L egala pe Dumnezeu" (Sf. Ioan Gură de Aur) și „acolo unde Dumnezeu întâlnește grija milosteniei El recunoaște imaginea propriei Lui bunătăți" (Leon cel Mare).

Urmând aceste sfaturi și cunoscând că patima bogăției ne îndepărtează de Dumnezeu și strică bunele relații dintre oameni să ne îmbogățim în Dumnezeu practicând postul, privegherea, rugăciunea, lecturile pioase, răbdarea neoazurilor și slujirea aproapelui. Să ne îmbogățim în credință și în nădejde, în iubirea adevărului și a dreptății. Astfel ceasul despărțirii de lume și marea întâlnire cu Stăpânul lumii ne va găsi cu jitnițele sufletești pline cu bogății pe care nici moliile, nici rugina nu le strică, nici hoții nu le fură, bunătăți strânse nu „pentru mulți ani" ci pentru veșnicie.

Pr. drd. Aurel Pavel

COLINDELE DE CRĂCIUN

În lumea atât de zbuciumată în care trăim, o rază de speranță se îndreaptă spre sufletele noastre, întâmpinând, cu emoția de totdeauna, praznicul bucuriei, al păcii și al iubirii dumnezeiești, praznicul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos.

În casele și mai cu seamă în sufletele noastre, simțim încă de acum bucuria unui fapt unic din istorie, care a împărțit veacurile în două perioade distincte: cea a lumii greco-romane, cu mentalitatea și moravurile ei, cu discriminările sociale cunoscute antichității și lumea creștină, care venea cu învățătura cea nouă a Celui care se va naște în Betleemul Iudeii, în centrul căreia stă porunca *iubirii* universale, a iubirii față de omul de lângă tine, în care trebuie să vezi un frate al tău, un fiu al aceluiași Dumnezeu.

Pentru noi, cei care ne mărturisim creștini sau ucenici ai lui Hristos — căci atributul acesta l-am luat din etimorul popular Chrestus — venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu este sintetizată în mărturisirea noastră de credință, în Crezul pe care-l rostim la fiecare Liturghie, din care aflăm că Iisus Hristos este cel „care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire s-a pogorât din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și s-a făcut om".

Adevărul despre întruparea mai presus de fire a Fiului lui Dumnezeu este primit de cei care-L mărturisesc, numai prin *credință*, pentru că mintea noastră nu poate să așeze un astfel de fapt în tiparele obișnuite ale cunoașterii omenești. De aceea spunea Sf. Apostol Pavel ucenicului său Timotei „Cu adevărat mare este taina dreptei credințe: Dumnezeu s-a arătat în trup, s-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, *s-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume* și s-a înălțat întru slavă" (I, Tim. 3, 16).

Cuvintele Apostolului neamurilor se pot urmări și în viața poporului nostru. În adevăr, „taina întrupării" și a „dreptei credințe" *a fost propovăduită* la strămoșii noștri geto-daci, prin predica Sfântului Andrei, primul chemat la apostolie sau la misiune, de către Iisus Hristos, apoi de urmașii săi — episcopi și preoți — în rândul populației

daco-romane şi, în sfârşit, între români. Iar această „taină" a dreptei credinţe, sau mai corect spus, credinţa cea nouă, a fost *„crezută"* sau acceptată de acest popor nou, născut creştin, pe parcursul a două mii de ani aproape. Că este aşa ne-o demonstrează, cu prisosinţă, între altele, ultimul recensământ, care a dovedit că în pofida a cinci decenii de ateism, am rămas un popor creştin, în proporţie de 98%, restul fiind evrei şi musulmani, cărora noi românii — indiferent de confesiune — le-am respectat întotdeauna crezul religios, pe când ateii reprezintă doar o minoritate infimă de 0,2%.

Dacă noi românii am rămas creştini timp de două mii de ani, acest lucru se datorează, în primul rând, Bisericii, prin slujitorii ei, care au ştiut să menţină credinţa creştină — în forma ei ortodoxă — în sufletele românilor, în ciuda atâtor vitregii ale vremurilor. Dar pe lângă ei, credinţa în Hristos, implicit în întruparea Sa din Fecioara Maria, s-a păstrat până azi şi datorită unor mici „misionari" anonimi şi anume copiii. Este un lucru de mult constatat că adevărurile de credinţă şi faptele prezentate în Sf. Scriptură sunt mai uşor acceptate de copii, cărora părinţii şi mai ales bunicii le povestesc despre Pruncul cel născut în Betleemul Iudeii. La rândul lor, ei înşişi duc vestea despre Naşterea lui Hristos — prin mijlocirea colindelor — pe la casele prietenilor şi cunoscuţilor.

Noi românii nu putem concepe sărbătoarea Naşterii fără colinde. Ele sunt o parte integrantă a spiritualităţii ortodoxe româneşti dar şi a folclorului nostru, încât formează un tot unitar cu doinele, baladele şi cântecele de vitejie, cu basmele, proverbele şi zicătorile. Au fost create de preoţi de ţară, de călugări, dar şi de simpli credincioşi care au „versificat" adevărurile de credinţă pe care le cunoşteau, unii din cărţi, alţii din predica preotului ori din lectura Cazaniei, încercând să le prezinte într-o formă accesibilă maselor de credincioşi fără învăţătură. A apărut astfel la noi, o „teologie populară", care, alături de cea „oficială", a Bisericii, a mărturisit în felul ei adevărurile de credinţă aduse în lume de Iisus Hristos. Puţine neamuri ale lumii au ştiut să însoţească „taina cea din veac ascunsă şi de îngeri neştiută" a întrupării Fiului lui Dumnezeu cu creaţii populare atât de duioase şi de instructive cum au făcut românii.

Colindele sunt vechi ca şi poporul român, s-au născut odată cu el. Vechimea Crăciunului şi a colindelor este dovedită chiar şi etimologic, pentru că ambele cuvinte sunt de origine latină, create aici pe teritoriul vechii Dacii, în perioada când ne-am format ca popor nou, cu o limbă nouă, dar şi cu o credinţă nouă, Cuvântul „Crăciun" nu este întâlnit în cărţile de slujbă, ci el este o creaţie populară, specific românească. Unii lingvişti îl socotesc ca provenind din *creatio* (acuz, creationem), deci ziua „naşterii Fiului". Alţii consideră însă că provine din etimonul *Calatio* (acuz. calationem), prin care se înţelegea convocarea poporului în templele păgâne, la început de lună, pentru anunţarea sărbătorilor din luna respectivă şi — prin extensiune — sărbătoarea însăşi. Cea mai importantă „calatio" era cea de la 1 ianuarie, deci de la începutul anului. Se ştie că până spre sfârşitul se-

colului IV Naşterea Mântuitorului se sărbătorea o dată cu Boboteaza, deci la 6 ianuarie, zi în care obişnuiau şi preoţii creştini să anunţe sărbătorile lor de peste an. Şi pentru că această sărbătoare era apropiată ca dată de cea păgână, calatio, cei de curând botezaţi din Dacia, dar şi din sudul Dunării, deci cei din teritorii în care se vorbea latina populară, au păstrat acest termen şi pentru sărbătoarea cea nouă, creştină, a Naşterii Domnului. Este interesant de menţionat că toate popoarele romanice folosesc termeni care derivă din Dies Natalis (fr. Noêl, ital. Natale), pe când termenul de Crăciun este folosit numai de noi, de aromânii şi de meglenoromânii din Peninsula Balcanică.

Cuvântul „colinde", vine din „calendaele" romane, în latina populară „colendă", prima zi a lunii la romani. Calendaele din ianuarie, deci de la începutul anului, se sărbătoreau cu cântări, urări şi petreceri, pe care creştinii nu le-au putut înlătura, ci le-au adoptat şi le-au „încreştinat". Aşa au apărut „colindele" creştine, ca semn al bucuriei pentru marile sărbători ale Naşterii şi Botezului Domnului.

Majoritatea colindelor au în centrul lar pe Iisus Hristos. Ele descriu Naşterea în Betleemul Iudeii, acolo unde Fecioara Maria îşi căuta un loc în care să nască. Iar Naşterea este confirmată de apariţia stelei care călăuzeşte pe magi, de închinarea păstorilor, de bucuria îngerilor, dar şi de tulburarea lui Irod, care a dus la fuga Mariei, cu dreptul Iosif şi cu Pruncul Sfânt în Egipt. Există însă colinde în care apar şi idei dogmatice, în legătură cu patimile, moartea şi învierea lui Iisus, cu Maica Domnului, cu păcatul strămoşesc şi cu răscumpărarea din robia diavolului, dar şi interesante viziuni asupra raiului, iadului şi judecăţii de apoi.

În majoritatea colindelor noastre se observă însă tendinţa de a-L face pe pruncul Iisus al nostru, al românilor. În multe din ele, acţiunea se petrece la noi, încât Sf. Fecioară îşi caută un loc în care să nască „lângă Mureş, lângă Tisa". Iar când este pusă în situaţia de a-şi salva Pruncul de urgia lui Irod, ea se refugiază în Carpaţi, „drept în munţi, la munţi cărunţi".

Românul îi primeşte în casa sa, la vatra sa, unde aprinde focul, îi ospătează şi îi odihneşte. Este o intimitate duioasă a cerului cu pământul. Păstorii care I se închină sunt numai trei la număr, ca şi în „Mioriţa". În unele colinde, ca şi în „pluguşorul" de Anul Nou, este prezent şi „bădica Traian", încă o mărturie că aceste creaţii folclorice — religioase au apărut curând după colonizarea Daciei de către împăratul care o cucerise.

Legendarul nostru domn Ştefan cel Mare, în imaginaţia populară, se închină Pruncului născut la Betleem: „Atunci Ştefan, domn cel sfânt / Despre pruncul auzind, / El pe dată a plecat, / Cu toţi I s-au închinat".

Magii de la Răsărit, sunt prezentaţi, mai cu seamă în Transilvania, ca nişte „crai", deci ca nişte regi medievali, veniţi să facă un act de supunere faţă de un „împărat" pe care Îl consideră cu mult superior lor. Copiii români îl poartă pe Pruncul Iisus în sufletele lor nevi-

novate pe la ferestre sau în casele credincioşilor de multe ori îmbrăcaţi în costume de ciobani, simbolizând astfel pe păstorii din jurul Betleemului care au venit să i se închine. Dumnezeu însuşi colindă împreună cu Sfântul Petru sau cu Moş Crăciun, care coboară din cer pe o rază de lumină, binecuvântând lumea şi pe credincioşi.

*

De sute de ani, copiii şi flăcăii au vestit Naşterea lui Hristos în casele înaintaşilor noştri, în satele româneşti de altă dată, care ne-au păstrat limba şi credinţa ortodoxă. Ei au vestit adevărurile biblice în versuri de mare sensibilitate şi frumuseţe artistică, încât dogmele Bisericii sunt prezentate în graiul local al fiecărei zone geografice a ţării. Acum, când suntem în pragul celei mai sfinte şi mai tainice nopţi ale anului când gândurile ni se întorc spre anii copilăriei, spre satele noastre, atât de frumoase şi pline de viaţa de altă dată, să încercăm să menţinem frumoasele tradiţii ale colindelor româneşti. Să deschidem poarta caselor pentru primirea colindătorilor, dar şi poarta sufletelor pentru primirea Pruncului Iisus. Să-I cântăm împreună cu îngerii: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pământ pace între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14). De două mii de ani preoţii — alături de credincioşii lor — preamăresc şi-L vor preamării mereu pe Dumnezeu Tatăl şi pe Fiul Său întrupat din Fecioara Maria. Conducătorii de state şi de popoare s-au străduit şi se străduiesc mereu — mai ales în ultimii ani — să aducă pacea pe pământ. Dacă „preamărirea lui Dumnezeu" şi „pacea pe pământ" sunt — într-un fel — numai în atribuţiile unora, atunci, fără îndoială că celălalt îndemn al îngerilor, „între oameni bună voire" ni se adresează şi nouă. Ni se cere ca măcar acum, în pragul sărbătorilor Crăciunului, Anului Nou şi Bobotezei, să încercăm să aducem între noi iubirea pe care a adus-o în lume Cel născut în Betleem şi corolarul acesteia, iertarea. Să încercăm să înlăturăm micile neînţelegeri dintre noi, iar în locul lor să aşezăm bunăînvoirea, armonia, frăţia. Numai aşa se va putea împlini — prin viaţa şi faptele noastre — urarea ce ne-o adresează colindătorii:

„Naşterea lui Hristos
Să ne fie de folos".

Pr. Prof. Mircea Păcurariu

NOUA EPISCOPIE ORTODOXĂ A COVASNEI ȘI HARGHITEI

În Ședința Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, din data de 9 ianuarie 1994, a fost pusă pe ordinea de zi de către Î. P. S. Sa Mitropolit *Antonie*, după discuții preliminare cu P. F. Părinte Patriarh *Teoctist* și membrii ai Sf. Sinod al B. O. R., înființarea unei Episcopii pentru zona Covasna-Harghita. Adunarea Eparhială a luat cunoștință cu mare bucurie această *inițiativă* a Î. P. S. Sale. Problema va fi pusă în discuția Sf. Sinod.

La data de 11 ianuarie 1994, Adunarea Națională Bisericească, a hotărât înființarea acestei noi Eparhii a Bisericii Ortodoxe Române.

Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat, în ședința din zilele de 22 și 23 martie 1994, la propunerea Adunărilor Eparhiale ale Arhiepiscopiei Sibiului și Episcopiei Alba Iuliei, organizarea și delimitarea teritorială a Episcopiei Covasnei și Harghitei, cu reședința în Miercurea Ciuc.

În temeiul prevederilor Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist* a convocat, pentru zilele de 12 și 13 iulie a.c., Colegiul Electoral Bisericesc, care a procedat la alegerea întâistătătorilor eparhiilor: *Covasnei* și *Harghitei, Dunării de Jos* și *Caransebeșului.*

Marți, 12 iulie 1994, orele 12 a fost ales titularul nou înființatei Episcopii a Covasnei și Harghitei, cu sediul la Miercurea Ciuc, sufragană a Mitropoliei Ardealului.

ÎNTÂIUL ALES

Președinția lucrărilor pentru alegerea episcopului de Covasna și Harghita a revenit Înalt Prea Sfințitului Dr. *Antonie Plămădeală*, în calitate de mitropolit al Mitropoliei Ardealului, în care se afla inclusă ca eparhie sufragană și Episcopia de Covasna și Harghita (a cincea, în ordine după Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopia Alba Iuliei, Episcopia Oradiei, Episcopia Maramureșului și Sătmarului).

Î. P. S. Sa ia cuvântul ca președinte rostind:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Mărit Colegiu electoral bisericesc

Biserica Ortodoxă Română își desăvârșește de la un an la altul, acum când în sfârșit o poate face, structura misionară prin care să răspundă

cât mai eficient cerințelor spirituale ale credincioșilor ei. Au fost organizate episcopii noi, pe lângă refacerea unor episcopii tradiționale pe care vitregia vremurilor le-a făcut să dispară, pentru o vreme, din istoria creștinismului românesc. Ar fi deajuns să pomenim de Arhiepiscopia Sucevei, de Arhiepiscopia Târgoviștei, de Arhiepiscopia Tomisului, de Episcopia Maramureșului și Sătmarului, de Episcopia Argeșului, dintre cele vechi, istorice, iar dintre cele mai noi, nou înființate, să ne amintim de Episcopia Sloboziei și Călărașului, ultima pe care a ctitorit-o Sfântul nostru Sinod și Adunarea Națională Bisericească.

Ei bine, acest privilegiu cronologic de tinerețe se va pierde astăzi de către Episcopia de pe meleagurile Bărăganului, și va trece asupra unei noi Episcopii care a luat ființă, de data aceasta în inima Țării, dincolo de munți, în Transilvania, unde se află leagănul de formare a poporului românesc.

Exigențele pastorației ortodoxe moderne obligă Biserica să-și modeleze din mers misiunea și s-o facă în așa fel încât, în condiții noi, într-o societate pe cale de o diversificare permanentă, într-o competiție grăbită de sistemele de gândire și de activități care antrenează modificări permanente în viața de toate zilele, într-o societate care solicită mai ales și mai cu înverșunare preocupările de dezvoltare materială, Biserica, ținând pasul cu ele, să înainteze odată cu acestea, și să mențină permanent viu și lucrător *criteriul spiritual* ca factor absolut necesar, ba chiar esențial unei bune și adevărate dezvoltări a vieții oamenilor.

După o lungă epocă de stagnare, în fapt de dare înapoi în viața societății românești, în numele unor false principii, după o epocă în care s-a încercat eliminarea absurdă a lui Dumnezeu din lume și din sufletul românilor, prin eforturi sterile de instalare în loc a unui umanism sec de orice consistență filosofică, și golit de orice conținut religios, iată că adevărul a învins. Se dovedește acum că zisa „epocă de aur" n-a fost altceva și mai mult, decât un spațiu gol de sens, o încercare luciferică de substituire a valorilor prin care pseudovalori, așa cum a fost și fapta luciferică originară care a dus, și ea, la o mare cădere din Paradis în infern.

În lumea noastră, după eșecul răsunător al unei filosofii destructive, prefăcută în instrument social-politic gata să prevestească tot ceea ce era pur și constructiv în gândirea și în modul de viață al oamenilor, iată că Dumnezeu ne-a dat șansa unei reașezări a valorilor în drepturile lor firești, și a refacerii comunicării cu El.

Odată cu alegerea de ierarh care vi se propune astăzi, în structura sinodală a Bisericii Ortodoxe Române va apare în mod concret noua *Episcopie a Covasnei și Harghitei* din cuprinsul Mitropoliei Ardealului, Crișanei și Maramureșului. Este și motivul pentru care, potrivit Statutului Bisericii Ortodoxe Române, îmi revine mie ca Mitropolit al numitei Mitropolii, dreptul și datoria de a prezida alegerea primului episcop al nou înființatei Eparhii transilvănene a Covasnei și Harghitei.

Mărit Colegiu Electoral,

Farmele și formalitățile statutare și cele practice care trebuiau să premeargă alegerea la care sunteți chemați astăzi, au fost din vreme în-

deplinite și, aș vrea să mulțumesc pentru aceasta Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* care a trecut prin procedurile necesare propunerile noastre, ale mele și ale P. S. Andrei de Alba Iulia, ambii cedând câte un județ pentru alcătuirea noii Eparhii. Atât Sfântul Sinod, cât și Adunarea Națională Bisericească au aprobat constituirea legală a noii Eparhii, din parohiile județelor Covasna și Harghita, cu sediul în orașul Miercurea Ciuc. Mulțumim, celor care ne-au asigurat Reședința episcopului și spațiul necesar administrației, precum și salarizarea întregii administrații și a clerului eparhiei, la nivelul cuvenit în această zonă, zonă care are absolută nevoie de o astfel de asistență.

În Transilvania există o instituție tradițională, dintre acelea generate de înțelepciunea și spiritul de prevedere și de stare sub lege, deci sub veșnicie și adevăr a țăranului român, instituție care nu e prevăzută în nici o lege, fiind din acea categorie a dreptului care consfințește cutuma, obiceiul tradițional popular, sfânt și fără drept de schimbare și alterare. Este vorba de așa-numitul *Protocol al bunei învoiri*, un contract nescris, cum sunt toate obiceiurile populare, dar cu atât mai puternic, pentru că are la temelie *cuvântul dat*. Sfântul cuvânt. Acesta se încheie între familiile care se încuscresc prin căsătoria copiilor lor, și care hotărăsc ce anume pun la dispoziția noii familii care se întemeiază.

Printr-un asemănător *Protocol al bunei învoiri*, Eparhia Sibiului și Episcopia Albei-Iulia, prin organele lor statutare competente au înzestrat noua familie, Eparhia Covasnei și Harghitei, cu câte un județ, prin consultarea și a reprezentanților clerici și mireni locali, și iată că astăzi suntem convocați în această istorică Sală sinodală pentru a alege, prin vot secret, pe Întâi Stătătorul noii familii, a noii Eparhii.

Mărit Colegiu Electoral,

Votul Dv. secret, — jumătate plus unu — va decide cui vom încredința organizarea și păstorirea noii Eparhii. Am obișnuit și cu alte prilejuri să fac celui care urmează a fi ales, un portret-robot. Va depinde de conștiința și de cunoștințele Dvs. pe cine veți recunoaște în acest portret. Numele aceluia îl veți scrie pe buletinul de vot și este de la sine înțeles, și nici n-ar mai trebui să spunem că, deși veți scrie pe buletinul de vot un nume, de fapt veți da o mărturie de conștiință personală, despre interesul pe care îl simțiți pentru o zonă de pe teritoriul Patriarhiei Române care are nevoie de un om destoinic, de un om menit să fie ctitor și păstor de conștiințe ortodoxe și românești, într-o Eparhie nou înființată. E nevoie acolo de o prezență vie, activă, aș îndrăzni să spun de un om plin de vigoare, înzestrat cu experiență în lucrarea cu oamenii și în întemeierea și consolidarea unei instituții căreia îi revin sarcini uriașe. Acestea reclamă inteligență, bună pregătire teologică și nu numai teologică. Lumea de azi cere cultură largă, îndemânare, spirit de sacrificiu și dăruire, știința navigării printre stânci, printre probleme de multe feluri, știința de a-ți face prieteni, cu răbdare și îndemânare, știința de a-ți converti neprietenii în prieteni, convingându-i că e mai bună pacea și respectul reciproc, decât dușmănia și pânda.



Omul pe care votul Dv. îl va trimite astăzi acolo ca ierarh, conducător spiritual al românilor ortodocși din zonă, va trebui să fie tare în convingerile sale ortodoxe, iubitor de neam și de glie românească și, în același timp, să fie deschis semenilor de alte naționalități și cu alte convingeri, religioase pe care să-i respecte în măsura în care și ei ne respectă neamul și convingerile noastre. Duhul comuniunii locale să prevaleze *„în toată vremea și în tot ceasul"*, împiedicând vrajba și dușmănia care sunt și nefirești și necreștine.

Se întemeiază acolo o structură admniistrativă bisericească, menită să răspundă *de aproape* nevoilor spirituale locale ale românilor ortodocși. Faptul că zona a fost îndepărtată de centrele eparhiale, până acum, a dus adesea la situații nefirești. Se știe că la situațiile nefirești au contribuit și măsurile silnice de convertire a românilor la alte confesiuni, distrugerea bisericilor, și acestea au avut ca rezultat stricarea limbii românești și pierderea conștiinței de neam a unora dintre românii violentați în trecut, înainte de Unirea din 1918, dar și sub Dictatul de la Viena. Poate că un centru Eparhial românesc, ortodox, s-ar fi impus mai de mult acolo. Faptul că el se înfăptuiește acum, trebuie să fie corect înțeles, ca o dorință a noastră de a ne păstra, pe pământ românesc, identitatea românească și credința moșilor și strămoșilor noștri. Ar fi o eroare care ne-ar îndurera, dacă anumite pasiuni necontrolate ale unora, ar înterpreta întemeierea acestei Episcopii altfel decât așa.

Episcopia ortodoxă a Covasnei și Harghitei va fi un factor de pace și bună înțelegere între creștinii și locuitorii din zonă. Omul care va promova acolo valorile credinței ortodoxe, ca instrumnete de mântuire și de bună conviețuire locală; omul care va reînvia și va reintroduce tradițiile ortodoxe și românești în viața românilor pe care îi va păstori, omul acesta, viitorul păstor duhovnicesc, există. El se află acum în conștiințele Dv., în iubirea Dv. de țară, în iubirea față de Biserica noastră srtăbună, ortodoxă, și se va întrupa prin vârful peniței Dv. care îi va scrie numele pe buletinul de vot.

Să fie sub binecuvântarea și sub inspirația și ajutorul lui Dumnezeu.

După obișnuitele consultări între electori, care se vor petrece într-o pauză de o jumătate de oră, ne vom revedea în această sală unde vom proceda la depunerea voturilor statutare, secrete, în urna pregătită anume pentru aceasta.

Aș dori, și vă fac chemarea ca în această jumătate de oră de consultări, conștiințele Dv. să se fixeze la cea mai înaltă tensiune a răspunderii, asupra omului potrivit pentru misiunea de *cel dintâi episcop al Episcopiei ortodoxe a Covasnei și Harghitei* din Mitropolia Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului.

Dr. Antonie Plămădeală
Mitropolitul Ardealului

S-au îndeplinit apoi formalitățile legate de alegere, constatându-se prezența a 127 de membri votanți.

După efectuarea votării, rezultatele au fost următoarele:

— Părintele arhimandrit *Ioan Selejan,* superiorul Așezămintelor Românești din Țara Sfântă a întrunit 120 de voturi.

— Părintele arhimandrit *dr. Modest Zamfir* a întrunit 6 voturi.

— *P. S. Teofan,* episcop vicar patriarhal a întrunit 1 vot.

Î. P. S. *Antonie* a făcut poftire noului ales spre a se prezenta în fața Colegiului Electoral Bisericesc, vestindu-i că prin voia lui Dumnezeu și sufragiul membrilor Colegiului Electoral a fost desemnat ca primul titular al nou-înființatei Episcopii a Covasnei și Harghitei.

Adresându-i-se, în continuare, noului ales, Î. P. S. Sa a arătat că decizia votanților a fost determinată de alesele calități și temeinica pregă-

tire cărturărească și duhovnicească de care s-a învrednicit. „Ați dobândit înalte titluri academice atât laice, cât și teologice — a precizat Î. P. S. Sa. Beneficiați și de o bogată experiență în domeniul vieții economice, fiind inginer de profesie, dar și în cel al vieții monahale. În Țara Sfântă v-au fost încredințate înalte responsabilități, în cadrul Așezămintelor Românești de acolo, de la care, iată, v-am chemat prea devreme.

Unde urmează să plecați acum Vă așteaptă sarcini și mai importante și desigur și mai grele. Dar, l-a asigurat Î. P. S. Sa, nu veți fi singur. Veți avea sprijinul neprecupețit și povățuirea P. F. Patriarh *Teoctist*, ale întregului Sfânt Sinod, ale Adunării Naționale Bisericești și ale Noii Adunări Eparhiale a Episcopiei Covasnei și Harghitei, care a fost bine selectată. La Mitropolia Ardealului veți găsi înțelegere, colaborare și ajutor, ca unul care veți face parte din Sinodul acestei Mitropolii.

Fiind vorba de o Episcopie nouă, trebuie luat totul de la capăt. Este în aceasta și un avantaj pentru că noul ales poate să-și rânduiască lucrurile după cum voiește . . .

O sarcină prioritară în noua eparhie este completarea parohiilor vacante. Datorită împrejurărilor vitrege se resimte acolo o acută lipsă de preoți. Întrucât resursele materiale din parohii nu sunt nici pe departe suficiente, s-a făcut o intervenție la guvern și s-a primit răspuns pozitiv în ce privește salarizarea clerului, de la episcop și până la ultimul preot. S-a obținut, de asemenea, o clădire pentru reșednița episcopală, ca și un sediu pentru Centrul eparhial. Ba mai mult, s-a asigurat un spațiu pentru un seminar teologic sau o școală teologică de scurtă durată, precum și pentru o fabrică de lumânări și o tipografie.

Nu este un secret pentru nimeni că datorită stărilor nefirești de lucruri în zona Covasnei și Harghitei, numărul ortodocșilor a cunoscut pe parcursul timpului o drastică diminuare, iar deznaționalizarea a dus la o prezență românească aproape insesizabilă. Menirea noii instituții eclesiale și a noului ierarh este de a contribui la crearea condițiilor pentru un curs firesc al vieții românești pe acele meleaguri. Nu se urmărește sporirea tensiunii interetnice, ci dimpotrivă, găsirea soluțiilor de conviețuire pașnică".

Î. P. S. *Antonie* a adresat noului ales felicitări și urări de rodnică arhipăstorire.

*

P. C. Arhim. *Ioan Selejan* s-a înfățișat înaintea Colegiului Electoral, având chipul marcat de solemnitatea momentului. Din primele fraze pe care le-a rostit, toți cei prezenți în sala sinodală și-au format pe deplin convingerea că pentru un post atât de important cum este cel de episcop al Covasnei și Harghitei a fost ales într-adevăr omul potrivit. Precum remarca Î. P. S. *Antonie*, Ierusalimul a început să dea Bisericii Ortodoxe Române tot mai mulți și, în același timp, vrednici ierarhi.

Impresia creată de noul ales a fost maturitatea sa și fermitatea caracterului.

Luând cuvântul, părintele arhimandrit *Ioan Selejan* a spus, între altele:

„Mărit să fie Dumnezeu, că într-o zi ca cea de azi s-a mai aprins încă o stea pe bolta Bisericii noastre strămoşeşti, adică a mai luat fiinţă o nouă episcopie.

De câţiva ani am făcut ascultare în Ţara Sfântă. Mi-am purtat paşii în Pustia Iudeiei, în Sahara şi Nitria. Acum, prin cuvântul şi votul Dumneavoastră, sunt chemat spre a sluji într-o parte a ţării noastre, care într-un fel este şi ea pustie, în sensul că, aşa cum s-a arătat, prezenţa românească a fost mereu diminuată. Mă voi duce să păstoresc acolo de unde izvorăsc Tigrul şi Eufratul românilor, adică Mureşul şi Oltul, râuri care în trecutele vremuri au purtat în undele lor lacrimile şi nu odată, şi sângele românilor. Aşa cum spun poeţii noştri, ele au făcut să se audă în tot spaţiul românesc suspinele noastre ale transilvănenilor. Dumnezeu a luat aminte la jalea noastră şi ne-a făcut dreptate, încât am rămas statornici pe vatra strămoşească.

M-am născut pe meleagurile Transilvaniei şi pot să spun că îmi sunt cunoscute realităţile de acolo. În împlinirea slujirii mele mă voi baza pe ajutorul lui Dumnezeu, pe sprijinul şi dragostea Dumneavoastră. Aduc cu mine din Eleon, muntele Înălţării Domnului la cer, *bucuria* şi *pacea*, care au fost vestite Apostolilor, ca pe nişte diamante pe care le voi oferi celor pe care îi voi întâlni acolo în Covasna şi Harghita.

În Israel, unde am activat în ultimii ani, mi-am făcut prieteni dintre mozaici, musulmani, budişti, şintoişti şi alte religii şi confesiuni. Sunt încredinţat că îmi voi face prieteni şi dintre oamenii în mijlocul cărora voi trăi de acum încolo, indiferent de credinţa sau naţionalitatea lor. De altfel, în spiritul acesta al *conciliarităţii şi ecumenismului* am fost format de către profesorii mei de la Sibiu. În acest spirit am trăit şi la Ierusalim.

Ştiu că slujirea la care sunt chemat nu este uşoară. Într-un fel, prin cele 120 de voturi pe care mi le-aţi acordat, aţi pus pe umerii mei 120 de cruci. Nădăjduiesc, prin ajutorul lui Dumnezeu şi dragostea Dumneavoastră, să le pot purta şi să nu fiu îngenunchiat de povara lor.

Mi-aţi spus că este deja pregătită şi casa în care voi locui. Mă voi strădui să pun şi eu temelie pentru orice zidire de care va fi nevoie acolo. Am experienţa construcţiilor şi renovărilor. Am deprins-o în Oltenia, unde am condus şi sprijinit lucrările de restaurare a unor mânăstiri — monumente istorice şi am construit lăcaşuri noi de închinăciune.

Sunt încredinţat că ne stă tuturor în faţă marea datorie de a lăsa pentru mileniul trei o ţară unită şi reîntregită, cu o Biserică drept-măritoare care să poată da bună mărturie înaintea lui Hristos, când va veni să judece limbile şi credinţele . . ."

Noul ales a adresat mulţumiri Prea Fericitului Părinte *Teoctist*, Patriarhul României, Înalt Prea Sfinţitului *Antonie*, Mitropolitul Ardealului, Înalt Prea Sfinţitului *Nestor*, Mitropolitul Olteniei, Prea Sfinţitului *Andrei*, Episcopul Alba Iuliei, tuturor membrilor Sf. Sinod, membrilor Colegiului Electoral Bisericesc, profesorilor de la Facultatea de Teologie din Sibiu şi tuturor care au luat parte la acel eveniment, pentru încrederea şi dragostea cu care a fost înconjurat.

DATE BIOGRAFICE

P. S. Ioan Selejan, care a fost ales în fruntea nou înființatei Episcopii de Covasna și Harghita, s-a născut în 1951 în județul Bihor (satul Pietraru) și a absolvit școala generală și liceul în „spațiul ardelean", în diverse localități în care s-a aflat cu familia. A absolvit Facultatea de *Instalații și Automatizări din București, apoi Facultatea de Teologie din Sibiu. În anii 1990—1994 a urmat cursuri de pregătire a doctoratului în Teologie la Ierusalim* (studii de teologie biblică, egiptologie și orientalistică). În viața monahală a intrat în anul 1979. Din 1990 a fost stareţul Mânăstirii Lainici, până în urmă cu câteva luni, când a devenit superiorul Așezămintelor românești de la Ierusalim și Iordan. În țară fiind, a avut contribuții de seamă la restaurarea unor mânăstiri din nordul Olteniei — Tismana, Polovragi, Lainici, Bucovăț și schitul Crasna. La Ierusalim, a ajutat la restaurarea Bisericii românești de aici și a reușit să picteze Biblioteca românească. S-a învrednicit să participe la schimbarea veșmintelor Sfântului Ioan Iacob Hozevitul, ale cărui moaște se păstrează la Ierusalim și pentru aducerea cărora în țară poartă tratative Î. P. S. Daniel, Mitropolitul Moldovei. Ioan Iacob Hozevitul este un sfânt al acestui secol, originar din ținutul Dorohoiului (nordul Moldovei) trecut la cele veșnice în urmă cu 34 de ani. Înainte de a candida pentru *postul de Episcop de Covasna și Harghita, Superiorul așezămintelor românești de la Ierusalim și Iordan primise alte două propuneri: să-și continue studiile de doctorat în Italia, ca arhimandrit, sau să fie Episcop în S.U.A. A ales însă România,* sperând să facă ceva durabil în județele Covasna și Harghita, unde ortodocșii sunt minoritari (sunt județe cu populație majoritar maghiară, reformată sau catolică, a cărei limbă P. S. Ioan o vorbește foarte bine). Sfințirea întru episcop a avut loc la mânăstirea Toplița, de ziua Sfântului Ilie (20 iulie). Reședința episcopiei — unde se va instala în septembrie proxim — se află la Miercurea Ciuc.

SFINȚIREA

În ziua de 20 iulie, sărbătoarea și praznicul Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul la Mânăstirea „Sf. Ilie" din Toplița s-a săvârșit hirotonirea P. S. Ioan Selejan ca episcop al Episcopiei de Covasna și Harghita.

În sobor au slujit: Î. P. S. Antonie — Mitropolitul Ardealului, Î. P. S. Nestor — Mitropolitul Olteniei, P. S. Andrei — Episcopul Alba Iuliei, P. S. Ioan — Epscopul Oradiei, P. S. Emilian — Episcopul Caransebeșului, P. S. Calinic — Episcopul Argeșului, P. S. Vincențiu — Episcop vicar patriarhal ca delegat al P. F. Teoctist — Patriarhul României, 34 de preoți și 10 diaconi.

După trisaghion a avut loc hirotonia întru arhiereu, care se face după un ritual asemănător cu cel al hirotoniei întru diacon și preot, respectiv înconjurul sfintei mese de trei ori cu cântările **„Sfinților Mucenici"**, **„Slavă Ție Hristoase Dumnezeule"** și **„Isaie dănțuiește"**, urmate de rugăciuni speciale, de invocare a Duhului Sfânt pentru cel chemat la treapta arhieriei.

Momentul s-a încheiat cu înmânarea de către Î. P. S. Antonie a însemnelor arhiereşti: sacos, omofor, engolpion şi mitră, noul arhiereu binecuvântând cu dicherotricherele pe credincioşii prezenţi în acordurile imnului arhieresc. De la acest moment, P. S. Ioan, înveşmântat arhiereu şi îmbrăcat cu puterea Sfântului Duh, a preluat protia fiind primul între arhiereii prezenţi la Sf. Liturghie şi oficiind toate cele rânduite pentru arhiereu, în sobor.

Cuvântările care s-au rostit au ţinut să sublinieze învăţătura care se desprinde din prăznuirea Sf. Prooroc Ilie, şi nu în mai mică măsură, din hirotonirea primului episcop al Covasnei şi Harghitei.

Î. P. S. Antonie — Mitropolitul Ardealului a făcut o scurtă biografie a P. S. Ioan Selejan, arătând că are 15 ani de trăire monahală, a lucrat la Mitropolia Olteniei pentru schitul Lainici, punând în practică cunoştinţele de inginerie care l-au dus la multe realzări. În urma vacantării postului de superior al Aşezămnitelor româneşti de la Ierusalim şi Iordan, în anul 1993, P. S. Sa a mers acolo, ocupând această importantă funcţie, fiind şi reprezentant permanent al Bisericii Ortodoxe Române pe lângă Patriarhia Alexandriei, ca unul care are trei ani de studii la Ierusalim. „Cu binecuvântarea P. F. Teoctist şi al Sf. Sinod, a spus Î. P. S. Sa, s-a săvârşit hirotonia P. S. Ioan şi va fi instalat în prezenţa P. F. Patriarh Teoctist şi a P.F.Partenios — patriarhul Alexandriei, în luna septembrie".

Adresându-se apoi P. S. Ioan, Î. P. S. Sa a spus: „Iată printr-un mare sobor de ierarhi — binecuvântat de Dumnezeu ţi s-a acordat cel mai mare rang — acela de arhiereu; va trebui să înveţi să propovăduieşti învăţătura Mântuitorului Hristos, să ai mărturie din Scriptură şi Tradiţie, să ai toată grija pentru Episcopia şi credincioşii încredinţaţi".

Apoi Î. P. S. Sa a adus în urechile tuturor îndemnurile pe care le face Sf. Apostol Pavel Episcopului Timotei (I Tim. şi II Tim.) stăruind asupra grijii pentru păstoriţi prin găsirea metodelor de pregătire a preoţilor pentru această zonă.

A continuat apoi spunând: „Vii P. S. Ioan într-o zonă cu mai multe confesiuni creştine şi în cadrul misiunii ecumenice trebuie să pornim de la relaţii umane şi de bună înţelegere pentru a sprijini organismele internaţionale pentru ca Biserica să fie iar o turmă şi un păstor". A continuat apoi cu îndemnuri adresate P. S. Ioan de a fi ascultător de Sf. Sinod şi pentru tot ce face să aibă mărturie din Scriptură şi Tradiţie; să nu neglijeze trebuinţele preoţilor şi credincioşilor".

Adresându-se apoi credincioşilor a pus accent pe milostenie pentru că „binele făcut întotdeauna se întoarce la cel ce l-a făcut" afirmaţia ilustrând-o cu o pildă, adevăr, pe care înţelepciunea românului a cuprins-o în proverbul „cine dă lui îşi dă". De asemenea, a mai spus câteva pilde foarte instructive prin care a prezentat un adevăr: „noi suntem, chiar şi când credem că suntem singuri — sub ochiul lui Dumnezeu".

Rezumând apoi a spus: „după ce v-am prezentat pe P. S. Ioan să plecaţi cu convnigerea că permanent suntem sub privirea lui Dumnezeu care ne ocroteşte şi că binele se întoarce la noi, reamintind că P. S. Sa Ioan, este omul evlaviei, al învăţăturii, cu o educaţie teologică creştină în ţară şi străinătate, şi Biserica Ortodoxă Română îşi pune mari nădejdi în dân-

sul. Asigurându-l de tot ajutorul, Î. P. S. Sa i-a adresat cuvintele: „Prea Sfinţite *Ioane* să fie această hirotonie cu ajutorul şi binecuvântarea lui Dumnezeu".

Î. P. S. Nestor — Mitropolitul Olteniei, pornind de la cuvintele „*bine este şi frumos când sunt fraţii împreună*" — adevăr mărturisit azi prin prezenţa tuturor — aduce mulţumiri lui Dumnezeu că „*a revărsat har după har*". Felicitând apoi pe P. Cuv. Arhimnadrit Mihail — stareţul mânăstirii, care a făcut aici, o adevărată lavră asemenea celei de la Neamţ, Putna şi Tismana. Î. P. S. Sa aduce apoi slavă lui Dumnezeu şi mulţumiri tuturor celor veniţi la hirotonirea P. S. Ioan pe care îl felicită pentru realizările multe, exprimând speranţa că „va face ca episcop lucruri şi mai mari".

P. S. Episcop Andrei a pregătit un gând de sufletu P. S. Ioan „cel ce are mireasă este mire, iar prietenul mirelui care stă şi ascultă se bucură foarte mult de glasul lui. Deci această bucurie a mea s-a împlinit" (In. 3, 29), amintind apoi că e legat sufleteşte de Mânăstirea „Sf. Ilie", prin metanie, unde va veni şi pe ai cărei ostenitori îi are în suflet. A încheiat cu urarea ca Dumnezeu să-i dea P. S. Ioan roade bune în pastoraţie ca ierarh al noii Eparhii.

P. C. Prot Constantin Gane — exprimă în scurte cuvinte dragostea şi ataşamentul pentru P. S. Ioan, pe care l-a asigurat de tot sprijinul fiind alături de dânsul, căruia i-a dorit „să aibă multe roade în păstorire".

P. C. Prot. Gheorghe Răţulea de la Covasna, în scurtul cuvânt a spus că cele două judeţe au aceeaşi configuraţie geografică şi multiconfesională: romano-catolici, reformaţi, unitarieni aflându-se în permanentă întrecere. Ochii tuturor fiind asupra noastră şi cu exigenţă, ne obligă să fim cu multă grijă. A încheiat spunând: „vă primim P. S. Episcop Ioan şi vă făgăduim ajutor".

P. S. Vincenţiu Ploieşteanul — Episcop vicar patriarhal — a dat citire mesajului P. F. Teoctist — Patriarhul României, care-l prezintă pe P. S. Ioan, ales de Sfântul Sinod şi Colegiul electoral, ca un om al studiului, al rugăciunii cu răspundere mare pentru preoţii şi credincioşii din Covasna şi Harghita pe care-i va păstori, adresându-i îndemnul „de a se desăvârşi în credinţă" cu încredinţarea: „acum eu cred că tu eşti omul lui Dumnezeu".

Mesajul s-a încheiat cu urarea ca P. S. Ioan să păstorească cu bune roade, îmbrăţişându-l ca arhiereu după chipul arhiereului veşnic Iisus Hristos.

În încheierea cuvântărilor a vorbit *P. S. Ioan* — noul hirotonit care a spus: „Mă reîntorc acasă din ţara Sfântului Ilie. În urmă cu patru săptămâni mă aflam pe coasta Mediteranei într-o peşteră a Sfântului Ilie, cu o vedere minunată spre mare. Am fost apoi pe Sinai şi la peştera unde a trăit şi s-a rugat Sf. Ilie cu 850 de ani înainte de Hristos.

În această peşteră s-au rugat şi Ioachim şi Ana şi mulţi cuvioşi între care Ioan Iacob Românul.

Am trecut, a spus P. S. Sa, prin locuri unde a trăit Sf. Ilie şi am ajuns tot la un loc sfânt Mânăstirea „Sf. Ilie" din Topliţa. Nu vă reţin cu alte amănunte. Dacă ne ajută Dumnezeu la anul voi veni la această va-

tră sub această boltă cerească sprijinită de cele două biserici — veche și nouă. Vreau să fac o mărturisire de credință: vin cu gânduri de pace și bucurie indiferent de etnie și culoare religioasă. Vă aduc pacea, bucuria și blândețea.

Port numele Apostolului Ioan și voi încerca să trec pragul iubirii, să iubesc pe toți. Doresc să ajung în fiecare colț al eparhiei unde mai e o biserică, mai e un clopot, mai e o cruce căci acestea i-au condus pe cei adormiți la mântuire — și la acea biserică și cimitir voi merge pentru o rugăciune. Mă voi ruga pentru ei căci suntem în comuniune de iubire și sunt încredințat că ne vom întâlni cu ei acolo sus, pe brațul lui Iisus.

Vă mulțumesc tuturor celor care ați venit și ați stat în trezvie.

Vă mulțumesc tuturor celor care ați făcut o cruce pentru mine ca să coboare harul Duhului Sfânt, care s-a făcut simțit prin hirotonia mea. S-a văzut temelia bisericii văzute și nevăzute. Mulțumesc domnului Opaschi V. — consilier prezidențial, domnilor miniștri, prefecților celor două județe, ierarhilor, care și-au înălțat rugăciunile și m-au hirotonit întru arhiereu. A fost un moment de trăire maximă a simțămintelor care mă încearcă. Vă mulțumesc tuturor și vă mărturisesc că doresc să-mi păstrez cu ajutorul lui Dumnezeu arhieria curată".

În încheiere a adresat tuturor rugămintea „de a îndeplini un testament al ctitorilor, săvârșirea unui parastas — aducând în final mulțumiri părintelui stareț Mihail Goia și tuturor pelerinilor pentru evlavia avută, pentru liniștea și ordinea în care au ascultat sfintele slujbe, exprimând dorința de a se revedea cu toți și în viitor".

La agapa care s-a dat de către Mânăstire au participat ierarhii și persoanele oficiale: dl. consilier prezidențial Victor Opaschi, domnii miniștri: Gheorghe Vlădutescu — Secretariatul de Stat pentru Culte și Dl. Valeriu Dorneanu — ministru pentru relații cu Parlamentul, domnii prefecți Adrian Cășuneanu — Covasna și Doru Voșloban — Harghita, precum și alți invitați oficiali locali.

Domnul ministru Valeriu Dorneanu — între altele spunea: „Cred că iluminații ierarhi vor identifica stările de fapt în zonă și cu gândul înțelept vor pune stavilă greutăților" pentru a se ajunge la „păstrarea tradițiilor și limbii noastre românești". Biserica având un rol important în rezolvarea unor probleme în zonă, Guvernul —, a spus, Domnia sa, cu toate greutățile a reușit să asigure noii Episcopii un sediu și încercăm să asigurăm și salarii pentru preoții din aceste zone".

A încheiat cu felicitări, reamintindu-i P. S. Ioan că este tributar Duhului marelui Mitropolit Andrei Șaguna și patriarhului Miron Cristea și că este dator să asigure liniștea și succesul pe care doresc să-l aibă".

A vorbit apoi *Dl. prefect Adrian Cășuneanu,* care a spus în scurte cuvinte: „Trăim un moment de mare bucurie și de parțială împlinire și nu totală pentru că e un drum greu". Accentuând rolul Eparhiei noi, de-a „păstra credința, cultura, tradițiile" a adus mulțumiri D-lui V. Dorneanu și Octav Cosmânca pentru sprijinul în obținerea sediului și a asigurat pe P. S. Ioan de colaborare „pentru că, a spus D-sa, misiunea este comună".

Dl. prefect Doru Voșlobanu cu sentimente de emoție prilejuite de participarea la eveniment a spus între altele: „manifestarea a fost posibilă

căci și voința a fost unanimă: credincioși, preoți, ierarhi, Sinod, iar pentru mine e prilej de mulțumire pentru toți cei ce au fost alături de noi, toți fiind „un suflet și o simțire". A încheiat exprimând pentru toți urări de sănătate și bucurie, iar pentru noul episcop multe și rodnice împliniri.

P. S. Andrei amintind de spusele părintelui Ilie Cleopa — că „unii se străduiesc să scrie alții să citească cele scrise și să vorbească frumos și unii care ascultă ce vorbesc alții și pun în practică" — a felicitat pe toți cu mulțumiri și cu încredințarea că „sufletul acesta romansec va spori mereu și vom ajunge la țărmul de liniște". A încheiat cu mulțumiri aduse viețuitorilor mânăstirii și cu urarea: „să dea Dumnezeu să rămâna o filă de istorie ziua de azi".

P. C. Prot. Constantin Gane a mulțumit Î. P. S. Antonie pentru sprijin iar P. S. Ioan i-a adresat aceste cuvinte: „e mare bucurie să ne păstoriți și că s-a înfiripat aici un semn al prezenței românești — Episcopia Ortodoxă Miercurea Ciuc, iar titular al acesteia e un om al Locurilor Sfinte, căruia vom fi supuși și îl vom urma ca pe un adevărat arhipăstor al nostru — fiind om de suflet ca și P. S. Andrei, om al rugăciunii; am vrut să-l avem și avem dovada că se mai înatmplă minuni". A încheiat cu urări de arhipăstorie rodnică pentru P. S. Ioan.

Dl. Ministru Gh. Vlăduțescu vorbind despre titularul noii Eparhii, P. S. Ioan care a fost stareț la Lainici „unde a plănuit și a realizat un monument după chipul și asemănarea sa" — ceea ce dă o speranță în suflet, a spus: „L-am cunoscut la Ierusalim unde prezența românească prin dânsul a fost fascinantă, P. S. Sa redescoperind Locurile Sfinte". Caracterizându-l ca „om de mare preocupare culturală", D. Sa a apreciat că în Israel a învățat multe și e omul potrivit; e omul care a sfințit locul, l-a resfințit". Reproducând apoi o mărturisire a P. S. Ioan „Dacă merg acolo să nu mă uite oamenii", Domnul ministru a spus: „Dacă îl uităm ne uităm pe noi", căci „ține de mersul firesc al lucrurilor să nu uităm ci să ajutăm eparhia, pentru că ține de firescul fizionomiei națiunii noastre". A încheiat cu urări adresate P. S. Ioan, de succese în noua misiune care i s-a încredințat.

Î. P. S. Antonie a ținut să mulțumească pentru prezență tuturor la această „ctitorie" — amintind că după Revoluția din 1989 s-au înființat Episcopii noi: a Sloboziei și Călărașului, a Caransebeșului și a Covasnei și Harghitei, — creații noi cerute de evoluția veții bisericești" — această Episcopie fiind „absolut necesară pentru populația românească care și-a pierdut în decursul timpului identitatea". Amnitind apoi despre hram, care a fost prilej de a aduna din Transilvaina, Crișana și de peste munți ierarhi și preoți pentru a participa la evenimnetul cel mare al hirotoniei episcopului pentru înființata Eparhie a Covasnei și Harghitei, Î. P. S. Sa a spus că e „important eveniment în viața credincioșilor din Transilvania și îndeosebi din zonă unde ierarhul trebuie să fie în mjlocul credincioșilor săi".

A continuat apoi zicând: „E lucru important căci îți asumi răspunderea unei sracini grele", dar sunt încredințat „că-ți vei da tot interesul și instalarea va da un impuls, o viață nouă cu care se va mândri și mulți

se vor întoarce pe făgaşul cel bun", prezenţa ierarhilor fiind un semn de bun augur. Î. P. S. Sa a încheiat cu bune urări de păstorirea P. S. Ioan, „de păstrare a relaţiilor cu celelalte confesiuni şi naţionalităţi din zonă, rugând pe toţi factorii pentru sprijinirea Episcopiei noi, şi a ierarhului ei — până la finalizarea bunei funcţionări a Eparhiei".

P. S. Ioan — Episcopul Covasnei şi Harghitei — luând cuvântul a spus: „Jertfa duce la Înviere" — şi dacă Sfânta lumină apare la Ierusalim, aici e o prelungire a atmosferei de după Înviere; dubii şi incertitudini ca şi la Sf. Apostoli. Mă întorc la Ierusalm să iau un pic de forţă — fiind cu biserica în pictură şi revenind aici în zonă voi începe o altă lucrare în acest spaţiu românesc. A făcut apoi amintire că fără spaţiu (sediu) nu e posibil un minim de activitate pastorală, din care să nu lipsească concerte de colinde acolo unde mai bate o inimă de români".

„Am purtat o cruce cu o piatră de la Golgota şi de la Sf. Mormânt, şi am nădejdea că românii vor rupe peceţile acum când începem ascultarea noastră". Doresc să ajungem la Hristos lăcrimaţi, jertfiţi dar cu dragoste faţă de bisericile noastre româneşti".

P. S. Sa a încheiat cu mulţumiri aduse ierarhilor, autorităţilor, prezenţa aceasta fiind un moment extraordinar. A ţinut apoi să amintească că în această zonă sunt două izvoare — doi fraţi Oltul şi Mureşul care e de dorit „să nu ducă numai suspine ci şi dorinţa naţiunii române care e foc ce arde în inimile credincioşilor din aceste ţinuturi româneşti care nu trebuie pierdute din punct de vedere spiritual cu atât mai puţin teritorial". Amintind de filosoful Lucian Blaga P. S. Sa spunea că, în multe sate din Ardeal este obiceiul ca la căpătâiul celor morţi să fie sădit un pom. Copii fiind, trecând prin cimitir luam câte o poamă: de era dulce ştiam că acolo se odihneşte un om bun, iar de avea un gust acru sau amar, de bună seamă acel om a fost unul rău. Aş vrea şi eu ca la sfârşitul vieţii, cu datoria împlinită, cei din urma noastră să-mi pună la căpătâi un pom, o cruce pe care să scrie „a fost un om al neamului său" şi atunci cine va simţi să mai aşeze câte o cununiţă de sânzâiene. — Veţi duce tot ce e autentic pentru această zonă românească. Dumnezeu să dea pace şi să intrăm noi românii cu fruntea sus în mileniul al III-lea".

INSTALAREA PREA SFINŢITULUI IOAN SELEJAN CA EPISCOP AL EPISCOPIEI COVASNEI ŞI HARGHITEI

Duminică, 25 septembrie1994, a avut loc la Miercurea-Ciuc, instalarea primului episcop al Episcopiei nou create a Covasnei şi Harghitei, în persoana Prea Sfinţitului Ioan Selejan.

Sfânta Liturghie a fost săvârşită de Pea Feicitul Părinte **Teoctist** Patriarhul României şi Prea Fericitul Patriarh **Partenie** al Alexnadriei — aflat în vizită în ţara noastră — împreună cu un mare sobor de mitropoliţi, arhiepiscopi, episcopi, preoţi şi diaconi.

Au slujit, Î. P. S. Mitropoliţi Daniel al Moldovei, Antonie al Ardealului şi Nestor al Olteniei, precum şi membrii delegaţiei Patriarhiei Alexandriei: Mitropoliţii Irineu de Cartagina şi Petros de Accra, şi Episcopul Theodoros de Cirene, împreună cu: P. S. Casian al Dunării de Jos, P. S.

Eftimie al Romanului și Hușilor, P. S. Andrei al Alba Iuliei, P. S. Calinic al Argeșului, P. S. Emilian al Caransebeșului, P. S. Timotei al Aradului, P. S. Ioan al Oradiei, P. S. Justinian al Maramureșului, P. S. Nifon al Sloboziei, P. S. Vincențiu, Episcop-vicar patrirahal, P. S. Teofan — Episcop-vicar patriarhal.

După citirea Sf. Evanghelii, P. S. Episcop Andrei a dat citire **Gramatei mitropolitane**, întocmită de **Î. P. S. Antonie** Mitroplitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului.

† ANTONIE

din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului, Crișanei și Maramureșului

Prea iubitului cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini din de Dumnezeu păzita Episcopie a Covasnei și Harghitei și tuturor ascultătorilor și cititorilor acestei gramate mitropolitane, har și pace de la Dumnezeu, Părintele nostru Cel din Ceruri, iar de la noi arhierească binecuvântare.

Se cuvine să facem cunoscut tuturor că Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos a așezat în Sfânta Sa Biserică scaune și vrednicii mici și mari și prin trimiterea din ceruri în chipul limbilor de foc a Prea Sfântului și de viață făcătorului său Duh peste Sfinții Ucenici și Apostoli i-a întărit pe aceștia întru propovăduirea Cuvântului Evangheliei Sale. Iar prin punerea mâinilor într-o neîntreruptă succesiune de la Sfinții Apostoli și până astăzi, pe toți slujitorii Bisericii îi face vrednici de a fi părtași darurilor Sale de multe feluri. Prea Fericirea Sa Patriarhul Teoctist al României, în vrednicia Sa de întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române văzând cererea clerului și credincioșilor din această parte a României de a avea aici o Episcopie pe temeiul art. 30 litera „g" și 130 din Statutul de organizare și funcționare al B.O.R., a convocat Colegiul Electoral Bisericesc pentru alegerea primului episcop al Episcopiei de Covasna și Harghita în ziua de 12 iulie 1994, orele 10,00, în Sala sinodală a palatului patriarhal din București. Acest colegiu prezidat după rânduiala canoncă de către mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului a ales în scaunul vacant pe P. C. Arhimandrit Ioan, originar din Bihor care cu 15 ani în urmă îmbrățișa cinul monahal la vatra de trăire duhovnicească a mănăstirii Lainici din Arhiepiscopia Craiovei. După studii de inginerie a făcut studii teologice la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu și specializare în domeniul biblistic la Ierusalim. Acolo fiind superior la Așezămintele românești de la Ierusalim și Iordan dând, în îndeplinirea tuturor însărcinărilor la care a fost chemat, dovadă de neclintită ascultare față de rânduielile bisericești. Sfântul Sinod, potrivit dispozițiunilor art. 10, 130 și 131 din Statutul de organizare și funcționare al B.O.R., făcând examinarea și cercetarea canonică a alegerii făcute de către Colegiul Electoral Bisericesc din ședința sa de lucru din 13 iulie 1994 a constatat că alegerea P. Cuv. Arhimandrit Ioan Selejan, în scaunul vacant de Episcop al Episcopiei Covasnei și Harghitei s-a făcut cu pázirea normelor legale și canonice, iar astăzi 25 septembrie 1994 în Catedrala episcopală din Mier-

curea Ciuc, după hirotonirea P. C. Sale întru arhiereu la 20 iulie a.c., la Mânăstirea Toplița, urmând rânduielile și datinile bisericești, în prezența binecuvântată a P. F. Patriarh Teoctist al B.O.R. și a P.F. Partenie — Papă și Patriarh al Alexandriei și a întregii Africi și a multor ierarhi a celor două biserici surori, noi Antonie — Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului, Crișanei si Maramureșului, înmânăm Prea Sfințitului Episcop Ioan, cârja arhierească și-l înscăunăm în scaunul de Episcop al Episcopiei Covasnei și Harghitei. Pe temeiul celor arătate mai sus al Sfintelor Canoane și al prevederilor cuprinse în art. 131 din Statutul de organizare și funcționare a B.O.R., emitem această gramată mitropolitană și dăm alesului episcop Prea Sfinției Sale Ioan Selejan împuternicirea canonică de păstorire ca Episcop al de Dumnezeu păzitei Episcopii a Covasnei și Harghitei cu toate orașele și satele care țin astăzi și vor ține și în viitor de această episcopie. Astfel Prea Sfinția Sa dobândind jurisdicția de episcop are darul și puterea de a așeza după rânduielile Bisericii noastre dreptmăritoare de răsărit: cântăreți, ipodiaconi, diaconi, preoți și protopopi pentru toate bisericile din Eparhia Prea Sfinției Sale, stareți și egumeni la mânăstiri și schituri și de a face toate câte i se cuvine ca ierarh spre zidirea duhovnicească a turmei sale. Din partea Prea Sfinției Sale așteptăm cinstire și ascultare către Sfântul Sinod al B.O.R., precum și lucrarea neobosită, pastorală și misionară, jertfelnicie și slujirea caritativă și socială, grijă pentru promovarea învățământului religios, înțelepciune și dragoste față de dreptcredincioșii creștini, și părintească îndrumare a tineretului ortodox, făcându-se tuturor călăuză întru păstrarea neștirbită a dreptei credințe și a rânduielilor Bisericii noastre străbune. Așadar, tuturor celor din cinul preoțesc și călugăresc, precum și tuturor dreptcredincioșilor din de Dumnezeu păzita Episcopia Covasnei și Harghitei, le recomnadăm cu căldură și dragoste pe Prea Sfinția Sa, Episcopul Ioan Selejan ca arhipăstor iubit al lor, povățuindu-i să-l cinstească, plecându-i-se cu toată voia, arătându-i în toate împrejurările supunere și ascultare întru îndeplinirea îndatoririlor lor de buni fii ai bisericii și de fii devotați ai patriei noastre. Cunoscând dragostea, și însuflețirea cu care slujtorii și dreptcredincioșii Episcopiei Covasnei și Harghitei au întâmpinat întotdeauna cuvântul ierarhului lor îi îndemnăm pe toți cu părintească povață ca sub cârmuirea noului arhipăstor să păstreze și să întărească unitatea dreptei noastre credințe, viețuind în pace și bunăînțelegere ca fiii adevărați, care cred cu statornicie într-una Sfântă și sobornicească și apostolească Biserică. Și astfel cu un cuget și cu o inimă să-l preamărim pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită. Amin!

† **ANTONIE**
Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit
al Ardealului, Crișanei și Maramureșului

A luat apoi cuvântul *Î. P. S. Antonie* care a făcut instalarea, adresându-se:

„Prea Sfințite Părinte Episcop Ioan primește mantia aceasta să-ți fie ocrotire în predicare.

„Primeşte şi toiagul acesta ca să păstoreşti turma lui Hristos cea încredinţată ţie. Şi celor ascultători să le fie de la tine toiag de pază şi întărire, iar pentru cei neascultători şi nestatornici să-l întrebuinţezi pe el ca toiag de deşteptare, toiag de cercetare".

Vrednic este, Axios, Dignus-est.

Dl. Victor Opaschi Consilier prezidenţial, a dat citire Decretului de recunoaştere în funţie a noului episcop:

D E C R E T

privind recunoaşterea în funcţia de episcop al Episcopiei Ortodoxe a Covasnei şi Harghitei a Arhimandritului Ioan Selejan

În temeiul art. 99, aliniatul 1 din Constituţia României şi al art. 21, aliniatul 1 din Decretul nr. 177 pentru regimul general al cultelor religioase din România, preşedintele României decretează:

ARTICOL UNIC: Arhimandritul Ioan Selejan se recunoaşte în funcţia de episcop al Episcopiei Ortodoxe a Covasnei şi Harghitei.

Preşedintele României
ION ILIESCU

Mesajul Domnului Preşedinte Ion Iliescu adresat participanţilor la festivităţile de instalare a P. S. Episcop Ioan Selejan.

„Ne bucurăm din toată inima că azi putem îndeplini o veche dorinţă a credincioşilor ortodocşi din acest minunat ţinut românesc, binecuvântat de Dumnezeu cu frumuseţi şi bogăţii naturale, dar mai ales cu frumuseţea şi bogăţia sufletească a celor ce-l locuiesc.

Schimbările radicale din decembrie 1989 au dus la deschiderea unui capitol nou în activitatea cultelor şi mai ales a Bisericii Ortodoxe strămoşeşti. Ea a fost chemată să-şi reia locul multiplu pe care l-a avut timp de aproape două milenii în viaţa neamului nostru, nu numai pe plan spiritual, ci şi naţional, social şi cultural.

În acest context s-a procedat şi la reînfiinţarea unor Eparhii desfiinţate după 1948, dar şi la înfiinţarea unor Eparhii noi acolo unde autoritatea bisericească a socotit că este necesar, cum e cazul cu noua Episcopie a Covasnei şi Harghitei. Ne punem mari nădejdi că întărind instituţiile bisericeşti, întărim astfel motivaţiile sufleteşti ale unui comportament civic autentic creştin, comportamentul fără de care e de neconceput speranţa noastră într-o lume mai bună, într-o Românie în care să domnească legea şi buna înţelegere între oameni. Ne dăm bine seama de complexitatea şi specificul aparte al problemelor cu care se confruntă locuitorii acestui ţinut. Fireşte, nicăieri omul nu-şi înţelege starea prezentă şi nu-şi concepe prospectiv viitorul fără să ţină seama de trecut. Acest trecut de convieţuire milenară a românilor şi secuilor ne pune mai ales în faţa unor momente sau perioade istorice de rodnică împreună lucrare, de solidarizare atât la bine cât şi la greu. Este de datoria, în primul rând

a preoților ortodocși sau de altă confesiune creștină să reînvie în sufletele credincioșilor de azi, acea stare de spirit care odinioară i-a făcut atât de des pe români și secui să fraternizeze. Acesta este rezumatul lui cel mai succint, lecția istoriei acestor locuri, minunat de frumoase, pe care siliți de vitregia istoriei, mulți români și secui au fost nevoiți să le părăsească pentru a-și salva libertatea sau viața.

Bine ar fi să nu uite nimeni că în acele clipe de grea restriște când mii de români și de secui au luat calea pribegiei, ei și-au găsit elanul și scăparea trecând munții în Moldova sau în Muntenia, adică în țară, în Țara Românească, căreia au știut și au simțit dintotdeauna că-i aparțin, români și secui deopotrivă. Spunem asta pentru a aminti una din nenumăratele dovezi că România este patria tuturor locuitorilor ei. Iar așa cum secuimea trăiește aici în inima pământului românesc, în județele Covasna și Harghita se află la ea acasă la fel și românii care trăiesc aici alături de secui se află la ei acasă cu aceleași drepturi și unii și alții, cu aceleași îndatoriri față de Dumnezeu și față de țară.

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

În aceste momente pline de o încărcătură sufletească aparte vă doresc să aveți și pe mai departe aceeași tărie morală și fizică pentru a izbândi în lucrarea pe care Biserica și-a asumat-o, aceea de a contribui la refacerea morală a națiunii, la constituirea unor puncte de încredere și speranță în depășirea greutăților cu care o țară întreagă se confruntă.

Prea Sfințite Părinte Episcop Ioan,

Am avut plăcuta ocazie să vă cunosc acum trei ani la Ierusalim. Sunt convins că zestrea spirituală și teologică dobândită în lucrarea bisericească în țară și ca superior al Așezămintelor românești de la Ierusalim și de la Iordan au făcut ca Măritul Colegiu Electoral Bisericesc să vă pună pe drept și pe merit în fruntea acestei noi Eparhii. Sunt convins că împreună cu ceilalți clerici și celelalte Biserici din zonă veți contribui la stabilirea unor relații de armonie interetnică și confesională. Doresc să vă asigur de toată prețuirea și înțelegerea noastră în susținerea treburilor Episcopiei Covasnei și Harghitei și să vă urez roade cât mai bogate în lucrarea nobilă și de mare răspundere la care ați fost chemat.

Prea Fericite Părinte Patriarh, și Papă Partenie al III-lea,

Salutăm prezența Prea Fericirii Voastre la acest important eveniment al B.O.R., și al societății românești. La fel cum v-am spus și când ne-am întâlnit la București, vă urez și cu această ocazie, bine a-ți venit în România.

Am dori ca întreaga lume ortodoxă și Întâistătătorii Bisericilor ortodoxe surori, să afle că Biserica Ortodoxă Română este Biserica marii majorități a poporului român, adevărată *Biserică națională și mamă a poporului român* cum a definit-o marele poet român Mihai Eminescu. La

fel vrem să se știe că celelalte Biserici și culte religioase legale din România se bucură de aceleași drepturi și libertăți.

Adresând aceste gânduri la această sărbătoare, permiteți-mi ca împreună cu ele să transmit urările mele de sănătate și bucurie, pace și bunăstare tuturor celor de față.

Președintele României
ION ILIESCU

A vorbit apoi *Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului:*

„Prin tradiționala gramată și prin cârja pastorală, am încredințat conducerea unei noi Eparhii din Transilvania, într-un loc care de mult avea nevoie de un ierarh, care să-i păstorească deaproape. Gramata spune aproape tot ceea ce aș fi dorit eu să vă spun. Adaug acum doar câteva cuvinte, și anume: Te îndemn să fii cu urechi deschise, cu inima deschisă față de toți protopopii, preoții, credincioșii acestei Eparhii nou înființate în Transilvania. Istoria poate nu ne va reține pe toți cei care participăm la acest mare și important eveniment. Dar fără îndoială va reține că primul ei episcop a fost Episcopul Ioan Selejan. Deci să fii cu ascultare către toți, cu bunăvoință către toți, cu dreptate către toți, să te bucuri împreună cu ei, să suferi împreună cu ei, și în momente de suferință să fii acela care le dă putere și încredere în ei înșiși și bineînțeles încrederea în harul lui Dumnezeu, Atotputernicul, Creatorul și Stăpân al nostru al tuturor.

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Vă suntem din inimă recunoscători că participați la acest eveniment extraordinar prin care instalăm aici pe primul Episcop al Covasnei și Harghitei. Așteptăm de la Prea Fericirea Voastră cuvântul cu care de mult ne-ați învățat la asemenea ocazii improtante. Vă mulțumim din inimă că în programul vizitei pe care l-ați organizat Prea Fericirii Sale Papă și Patriarh Partenie al III-lea al Alexandriei și al întregii Africi, ați venit aici la această festivitate împreună cu Prea Fericirea Sa.

Prea Fericite Patriarh și Papă al Alexandriei și întregii Africi,

Istoria va marca fără îndoială faptul că la întronizarea primului episcop al acestei noi înființate eparhii a luat parte și patriarhul Alexandriei și al întregii Africi. Este un eveniment cu totul deosebit, este un eveniment care ne bucură, iar pe mine personal mă bucură în mod deosebit, pentru că ne cunoaștem de atâta vreme, deoarece împreună am lucrat cu multe comisii, comitete și organizații internaționale (traduse pe scurt în engleză).

Mulțumim tuturor marilor ierarhi, tuturor ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, aproape întregului Sfântului Sinod pezent aici și bineînțeles Sinodului Mitropolitan al Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului prezent în totalitatea lui aici. Să-mi dați voie să adresez un cuvânt de mulțumire

Domnilor Miniștri, prezenți aici, domnului președinte al Parlamentului, domnilor deputați și senatori și nu în ultimul rând, pentru că au avut o contribuție deosebită, domnilor prefecți de Covasna și Harghita prezenți aici și altor domni prefecți din județele și Eparhiile limitrofe prezenți de asemenea astăzi aici la acest mare eveniment.

Împlinim aici o datorie care trebuia, poate, să o fi inițiat mai demult, întrucât era nevoie aici aproape de credincioșii și clericii acestei zone, era nevoie de un ierarh care să le cunoască îndeaproape problemele, care să le rezolve problemele împreună, cu care să dea acestei părți a pământului românesc din Transilvania strălucirea care i se cuvine.

Prea Sfințite Episcop Ioan,

Să cauți în toate să fii în sfătuire cu protopopii și cu preoții în bune relații cu celelalte culte, în relații frățești. Fiecare din noi are grijă de grădina sa. Dar trebuie să avem grijă ca grădina noastră ortodoxă din Transilvania să o cultivăm așa cum trebuie. Îți fac cele mai bune urări și-ți spun după tradiționala strigare bisericească, încă o dată, *„La mulți ani"* și *„vrednic este"*.

Luând cuvântul *P. F. Patriarh Teoctist,* a spus:

„Ziua de astăzi va rămâne adânc întipărită și va aminti întotdeauna de un act de restaurare a ființei noastre naționale, prin Biserică, în acest colț de țară. Ați auzit motivele binecuvântate ale înființării acestei Episcopii și atâtea alte lucruri foarte însemnate. M-aș opri, în aceste clipe însă, la semnificația ei, a zilei de azi, a duminicii care este atât de potrivită în prezența noastră a tuturor, nu numai a celor care ne aflăm aici, dar și cei care sunt în față și cei care ne privesc în acest ceas anume, că astăzi s-a citit Sfânta Evanghelie a chemării Apostolilor la predicare, de către Mântuitorul Iisus Hristos.

Această chemare s-a făcut atunci pentru totdeauna. Această chemare pe care a făcut-o Mântuitorul primilor Apostoli și care l-au ascultat și îndată l-au urmat este actuală nu numai pentru noi cei ce suntem înveșmântați în veșminte sfinte pentru liturghisire, dar pentru fiecare credincios în parte. Fiecare ființă care vine pe pământ, fiecare om nou născut vine cu o chemare, cu această chemare de a-L urma pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Și această chemare nu s-a îndreptat doar către cei patru Apostoli, sau către cei 12 sau 72 sau mai mulți, ci către întreaga omenire și către toți cei care Îl vor urma pe Mântuitorul Iisus Hristos chemare pe care a ascultat-o și părintele Ioan, fratele nostru iubit acum instalat în noua sa misiune de episcop al Covasnei și Harghitei.

Dumnezeu l-a rânduit ca să fie primul episcop, dar Dumnezeu a rânduit în același timp ca instalarea sa și prezența noastră aici să fie însoțită și de prezența unuia din Patriarhii actuali și Papi ai Răsăritului, Prea Ferictul Partenie al III-lea. Este lucrare dumnezeiască iubiți credincioși, este această călăuzire a Duhului Sfânt, a Bisericii pentru că Biserica se călăuzește de Duhul Sfânt prin ierarhi, preoți și credincioși

și nu numai credincioși, ci toți împreună toți suntem sub ocrotirea și călăuzirea Duhului Sfânt și El necontenit ne cheamă printr-o șoaptă pe care noi câteodată o înțelegem sau nu o înțelegem, câteodată o auzim sau n-o auzim dar ea ni se adresează de-a urma binele, de a cunoaște pe Dumnezeu, de-a înainta în viața de bunătate, în viața de iubire mai ales, că trăim pe pământ. Din acest colț de țară, din inima țării noastre — Covasna și Harghita — unde românii așteptau cu sete apăsătoare de sute de ani să aibă aici aproape de ei și împreună cu ei preoții de astăzi și mânăstirile, bisericile, unele în ruină, altele numai în temeliile lor. Toate parcă ridică un glas către Dumnezeu, și au ridicat multe decenii înainte ca să vină cineva să le vadă, să le slujească, să le întrețină, să facă pomenirea veșnică a înaintașilor noștri martiri. Iată chemarea la credință, chemarea aceasta care este mai vie acum și este și mai îndatoritoare pentru noi decât înainte când eram sub comunism, sub dictatura comunistă. Azi suntem în sfânta libertate și, libertatea așa cum cunoașteți, e un dar al Duhului Sfânt și dacă noi, libertatea aceasta nu vom ști să o folosim spre zidirea trupului Bisericii, spre zidirea trupului Bisericii, spre zidirea omenirii întregi, spre bine, spre pace, spre frățietate, aceasta va însemna un răspuns înfricoșat pentru noi toți, dacă nu vom folosi libertatea așa cum trebuie. Iată prezența Prea Fericitului și a însoțitorilor săi este o chezășie pentru noi toți, căci ceea ce am făcut noi este de la Duhul Sfânt și este împărtășită cu mare bucurie de către Patriarhia Alexandriei, de către toate Patriarhiile, așa cum anul trecut știți că Patriarhul Ecumenic Prea Fericitul Bartolomeos I a adus laude pentru evlavia, statornicia în credință a poporului român. Nu este prima dată în istorie legătura aceasta a noastră, a Țărilor Românești și a acestui colț de țară cu Patriarhiile Ortodoxe Apostolice din Răsărit. Din secolul XVII, foarte mulți patriarhi și mari învățați și-au făcut pe aici drumuri de cultură, de pace, de mediere și au adus mult folos creștinătății ortodoxe din această parte. Numai o pagină care ne privește mai ales astăzi și mai ales în locul acesta în Transilvania. Este amintit pe la 1628 de către cronicarul vremii, în legătură cu corespondența patriarhului Alexandriei Ciril Lukaris și cu prințul Ardealului Bethlen. Probabil că acesta nădăjduind că acest patriarh cunoscut în lumea creștină de atunci a determnat pe principii valahi de dincolo de munți să nu aibă nici o legătură cu Transilvania, căci legăturile erau foarte dese așa cum sunt și astăzi, Patriarhul înțelept al Alexandriei îi răspunde cu înalte argumente: *„Nu pot principe, nu pot să-ți dau sfatul acesta, nici nu pot, mai ales conștiința mea nici nu-mi dă voie ca să intervin către principii ortodocși ai Munteniei, ai Valahiei și ai Moldovei, pentru că și eu sunt ortodox. Dar în al doilea rând și pentru faptul că aceștia din Ardeal, din Transilvania care sunt sub călăuza ta, aceștia sunt români toți și aceștia au legătură cu ceilalți de dincolo de munți. Nimeni nu-i poate clinti, nimeni nu-i poate convinge ca să aibă o altă credință sau să aibă o altă cale decât cei de dincolo de munți".* Iată adevăruri care se actualizează, într-un mod neîncetat cu mare învățătură pentru noi ca să avem astăzi, să avem la această serbare prezența Prea Fericitului Patriarh și Papă Partenie al III-lea al Alexandriei și a toată

Africa în mijlocul nostru cu o bună parte din Sfântul Sinod al acestei Patriarhii. Adaug pentru dumneavoastră toți care sunteți de față și pentru mine personal că puterea lui Dumnezeu se arată în cele slabe, în ale celor puțini se arată puterea lui Dumnezeu care și înmulțește și întărește. Acolo unde nu se bănuia și nu se nădăjduia să fie un centru bisericesc, iată că Dumnezeu a făcut și a biruit toate și a făcut ca și această lumină cea pe care ne-a dat-o Dumnezeu astăzi mai ales, însă și pe cealaltă pe care o vedem cu ochii credinței și ai sufletului nostru. Să deschidem acești ochi mai bine și să vedem mila lui Hristos mai dreaptă și mai tare pentru noi toți.

Suntem încredințați, iubiți frați și surori din Episcopia nouă a Covasnei și Harghitei, că arhipăstorul dumneavoastră are experiență, că arhipăstorul dumneavoastră gândește la fel, că arhipăstorul dumneavoastră vorbește și același grai și are în inimă și în sufletul său ființa neamului de aici ca unul care s-a născut în inima Ardealului nostru. Nu se putea o lucrare mai frumoasă, o alegere mai bună aceea pe care Sfântul Sinod, Colegiul Electoral Bisericesc prin Duhul Sfânt a făcut-o aici. Adaug urările mele personale și gândul meu ca Dumnezeu să-i ajute să binecuvinteze și să răspundă toți fiii și fiicele sale la chemarea Bisericii și la Chemarea Mântuitorului Iisus Hristos. Amin — Felicitări Prea Sfințite".

Se obișnuiește a spus Prea Fericirea Sa ca la casă nouă să se vină cu câte ceva — insignele de episcop din partea Patriarhiei pe care le oferim, *crucea și englopionul.* Deopotrivă de semnificativă pentru slujirea Prea Sfințitului Ioan la Miercurea Ciuc „Vrednic este" *(de 3 ori).*

Pentru ca II. PP. SS. Mitropoliți care îl însoțesc pe Prea Fericitul Partenie să aibă un semn din partea noastră îi oferim englopionul Patriarhiei Române, Î. P. S. Teodor de Cirene care va fi purtat prin Africa, prin Libia, Cartagina și alte părți, care va vorbi întotdeauna de vrednicia credincioșilor ortodocși români — *„Axios" (de 3 ori).*

Același obiect sfințit pentru Î. P. S. Petru de Accra, care ne spune multe și în Istoria Bisericii Române și în Istoria Bisericii Universale. Să-l purtați cu sănătate. *„Axios" (de 3 ori).*

Î. P. S. Antonie a spus apoi:

Înainte de a-l invita să rostească un cuvânt de învățătură pe Prea Fericitul Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi, să-mi dați voie să spun un cuvânt de mulțumire pentru *mesajul prezidențial* și de asemenea, pentru prezența aici și citirea acestui mesaj de către dl. consilier prezidențial V. Opaschi. Dați-mi voie de asemenea să mulțumesc celor două importante organizații locale — *„Miron Cristea"* și *„Andrei Șaguna"* — cu care împreună tot așa și cu unii domni miniștri am putut să ctitorim această sfântă Eparhie.

Cuvântul *P. S. Partenie al III-lea:*

„Ziua este frumoasă, are cineva impresia că trăiește prima zi a creației, când *Dumnezeu a zis să fie lumină și a fost lumină.* Mulțu-

mesc Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist care a avut bunătatea să mă invite, să fiu alături de dumneavoastră în această zi. Este o zi binecuvântată de istoria dumneavoastră, de tradiția dumneavoastră, binecuvântată de Biserica dumneavoastră. Binecuvântată pentru că azi a fost întronizat un episcop nou într-o Episcopie nouă. Și acesta este primul episcop al acestei Episcopii. Este bucurie azi pentru noi toți. Este o bucurie. Dar îndeosebi bucuria poporului lui Dumnezeu din România. Cred în mod absolut că inima ortodocșilor români din întreaga Românie și chiar din afara României îl îmbrățișează acum pe noul episcop. Cred iarăși cu tărie că și sufletele martirilor sunt acum împreună cu noi. Cred încă că și cei care vor veni după noi își vor aminti și vor binecuvânta această zi.

Iubite frate episcop Ioan. Aici te-a chemat Biserica României, Patriarhul României, ierarhul acestei Mitropolii, ierarhii Sf. Sinod al Bisericii României și poporul României, să fiți modelul lui Hristos în locul lui Hristos. Aveți scaunul dumneavoastră aici. Vă îmbrățișează poporul întreg și datoria și sarcina în numele lui Hristos cred că va fi ușoară. Istoria acestei zile care continuă tradiția Bisericii Ortodoxe a României, va rămâne în veci în sufletele poporului lui Dumnezeu din România. Aveți nevoie întâi de toate de multă dragoste și încă de mai multă răbdare. Cred cu tărie în libertatea conștiinței din fiecare om de pe pământ. Dar nu pot îngădui ca alții să ia copii ai Ortodoxiei cu mijloace violente sau necinstite. Biserica noastră Ortodoxă niciodată în istoria sa n-a făcut prozelitism, nici n-a făcut vreodată cruciade. Toate acestea sunt necunoscute pentru Ortodoxie. Ortodoxia știe numai să se sacrifice pe sine, să-și dea sufletul său pentru poporul său. De aceea, prea iubite Ioane să nu te temi: să împrăștii dragoste, și prietenilor și vrăjmașilor. Să-i îngădui pe toți. Dar să rămâi cu străjnicie credincios Ortodoxiei noastre. Toate celelalte se vor adăuga. Dumnezeu să fie cu tine".

Prea Fericite Părinte Patriarh,

„Vă felicit pentru noul episcop. Este începutul unei noi istorii, în istoria dialogului păcii, cu toată lumea. Cred cu tărie în lupta dumneavoastră și în credința dumneavoastră".

Prea Iubite prieten Mitropolit al Sibiului,

„Ne leagă ani mulți. Suntem împreună Bisericile creștine în dialog cu Biserica Romei și în dialog cu toți oamenii. Întotdeauna am crezut în pacea lumii și în pacea pentru lume. Rămâneți totdeauna credincios Ortodoxiei, cel mai iubit dar de la Dumnezeu pentru noi. Deși suntem nevrednici, dar credem, iubim și ne luptăm pentru om, pentru Ortodoxie".

Iubit popor român ortodox,

„Să rămâneți credincioși tradiției dumneavoastră, să iubiți Ortodoxia, să iubiți neamul și să fiți gata de orice jertfă. Toate acestea fără violență, ci cu dragoste și dialog. Aș vrea, în fine să mă adresez cu multă dragoste președintelui Republicii, neamului românesc. Cuvintele lui mi-au mers la inimă. Îi doresc lui și tutror colaboratorilor ca lucrarea pentru pacea României, lucrările dânsului să urmeze calea păcii. Dumnezeu să-i dăruiască pace și ani mulți. Mi-aduc aminte de întâlnirea noastră. Este om smerit și doresc ca Dumnezeu să fie cu el. Mulțumesc mult".

Cuvântul Prea Sfințitului IOAN

„Fii pribegi ai țării mele
Rătăciți printre străini
Nu uitați menirea voastră
De creștini și de români".

Acestea sunt dulcile versuri care au izvorât dintr-un suflet românesc care s-a înălțat de curând pe bolta Ortodoxiei românești și anume Sfântul Ioan de la Neamț din pustia Hozevei. În pustiul Hozevei aflat printre străini, în durere și în necaz, văzând poporul român risipit în diaspora străină mi-a căzut o lacrimă într-o seară de vară târzie și din ea a izvorât aceste minunate versuri care vor rămâne eterne, scrise cu litere de aur în literatura religioasă a poporului român. M-am despărțit de Sfântul Ioan de câteva luni de zile, lăsându-l acolo în stâncile uscate ale Hozevei și m-am întors aici în inima României.

Ați ascultat cu toții Sf. Liturghie de astăzi, conținutul ei și acțiunea se petrecea pe Marea Galileii, în Țara Sfântă. Pe malul acelei Mări, Iisus și-a chemat Apostolii Săi. În urmă cu trei luni de zile mă aflam și eu pe malul acestei celebre Mări a Galileii. Și de acolo am fost chemat de Sfântul Sinod al B.O.R., să mă întorc acasă, aici în inima României. Așa că m-a ascultat Sfântul Apostol Andrei cel întâi chemat, așa cum a ascultat el, mi-am plecat și eu capul, deși gândurile mele se îndreptau, în urmă cu trei luni spre alte zări, spre alte munci care mi le programasem. Mi-am lăsat toată cariera universitară care îmi era în față și am venit aici la coasă și la plug în spațiul românesc. Am înțeles că aici este de secerat și timpul trece și recoltele trebuiesc puse în hambare, până nu-i târziu. *Frați români din aceste plaiuri ale Covasnei și Harghita.* Prin mila lui Dumnezeu mă aflu astăzi înscăunat ca prim episcop al acestei Episcopii. Toți care astăzi se află aici, vom rămâne pe una din numitele pagini ale istoriei neamului românesc. Căci istoria poporului român se va derula pagină cu pagină până la sfârșitul veacurilor; vom rămâne aici lipiți de munții noștri înfruntând toate vitregiile vremii așa cum le-au înfruntat și le-au urmat strămoșii noștri. Au trecut peste noi, peste piepturile strămoșilor noștri copita cailor năvălitorilor; au trecut apoi șenilele tancurilor din Occident și din Răsărit, au trecut și am răsărit ca firul ierbii și acum din nou suntem ca cei 23 de

milioane de arbori de stejari, stejari falnici răsăriţi în spaţiul românesc. Bunul Dumnezeu să reverse peste această minunată grădină, sfântă, peste aceste flori sfinte din spaţiul românesc roua harului Duhului Sfânt, alături de lumina blândă şi caldă a soarelui care face să răsară firul de iarbă şi spicul de grâu pentru pâine şi pentru Sf. Liturghie. Mulţumesc în acest moment de început Părintelui Patriarh Teoctist, Sinodului B.O.R., care după Revoluţie încearcă din răsputeri să dea o nouă faţă, să descopere chipul pierdut al Bisericii noastre de dinainte de război. Biserica a început să intre pe făgaşul ei normal, să nu rămână o instituţie ascunsă undeva după o perdea, ci să intre în sufletele credincioşilor de orice categorie socială. Nimeni nu poate acuza înfiinţarea acestei episcopii de alte dedesubturi pentru că este o ieşire firească a Bisericii noastre cu un dinamism specific Bisericii noastre şi care va fi până la sfârşitul veacurilor. Mulţumesc de asemenea Prea Fericitului Părinte Patriarh Partenie al III-lea cât şi celor care îl însoţesc, că au poposit astăzi şi au fost alături de noi la acest eveniment important din istoria Bisericii Ortodoxe Române.

Cunosc Alexandria unde în urmă cu trei ani mi-am plecat şi eu capul în oraşul întemeiat de Alexandru Macedon, în oraşul în care a fost propovăduit pentru prima dată Evanghelia lui Hristos, de Sf. Marcu şi de aceea alături de ceilalţi protectori ai mei, am să-l iau de astăzi şi pe Sf. Marcu ca ocrotitor al vieţii mele".

P. S. Sa aduce apoi mulţumiri tuturor care au venit să se închine la acest altar din spaţiul românesc şi a continuat spunând:

„Dumnezeu să dăruiască tuturor care conduc această ţară, tuturor care conduc toate popoarele lumii multă pace, sănătate şi înţelegere ca întru pacea lor, întru liniştea lor şi noi să avem acelaşi duh de pace şi să ne putem ruga pentru pacea lumii. Îi asigur şi pe cei de alte neamuri care trăiesc aici împreună cu noi căci clopotele Catedralei noastre nu va face şi nu va încerca să facă amuţite clopotele lor, şi atât clopotele bisericilor noastre cât şi clopotele bisericilor celorlalte confesiuni să atragă în zi de sărbătoare, să adune pe creştini de orice confesiune la rugă către Bunul Dumnezeu, ca sunetele clopotelor să înalţe spre Bunul Dumnezeu ruga noastră către acelaşi Dumnezeu viu, căruia ne închinăm toţi acum şi pururea şi în vecii vecilor Amin".

A dat apoi citire mesajului D-lui *Adrian Năstase*, preşedintele Camerei Deputaţilor: „Ne aflăm aici la o sărbătoare creştinească şi duhovnicească în egală măsură lucrare naţională; ne aduce aminte nu numai de istoria Bisericii noastre, ci şi de faptele ei în slujba neamului şi de datoriile pe care noi oamenii politici le avem faţă de Biserică şi faţă de oameni care cred cu tărie că ceea ce avem în comun slujitorii Bisericii şi oamenii politici trebuie să dâm ţării legile de care are trebuinţă, având grijă să punem întotdeauna legea mai presus de toate. Pe temeiul legii noi avem aceleaşi valori supreme pe care şi Biserica le propovăduieşte şi suntem luptători cu armele legii, cum spunea Avram Iancu, pentru a cere drepturi pe care şi Biserica le-a sprijinit fiind în consonanţă cu principiile ei.

Pe de altă parte ceea ce ne mai apropie e aplecarea către nevoile

adevărate ale oamenilor pe care trebuie să-i învățăm cum să și le împlinească. Ne apropie de asemenea obligația noastră de a-i învăța pe oameni cum să trăiască în bună înțelegere. Această sfântă Episcopie este a românilor ortodocși din ținuturile Covasnei și Harghitei pe care, de multe ori, dacă i-am uitat în preocupările noastre, Biserica îi unește și le dă putere, și-i ajută să trăiască în pace și bună înțelegere cu cei de alt neam rămânând ei și creștini ortodocși și români. Aceasta a fost menirea dintotdeauna a Bisericii noastre Ortodoxe. Ea a păstrat ființa neamului și a împodobit-o cu podoabele spiritului ferindu-le de deznaționalizare și pierderea noastră prin veac. Istoria toată a românilor ardeleni este o istorie a Bisericii și a faptelor ei pentru dăinuire în neam și în credință. Mai presus de toate Biserica le dă oamenilor hrană spirituală de care au atâta nevoie, mai cu seamă în vremuri de schimbare și în vremuri tulburi în care este atât de important să știi care-ți este drumul. De aceea întemeierea Sfintei Episcopii în aceste locuri este binevenită și așteptată. Ea este zidire în spirit pentru a exista în timp și pentru a ne împlini aspirațiile.

Și acesta este rolul sfintei Episcopii care nu s-a înființat aici întru scăderea altora sau împotriva altora ci pentru a aduce cuvântul Domnului și mângâiere și ajutor unor oameni care au nevoie de aceasta și care au dreptul să le ceară și de la Biserică și de la Stat și de la ceilalți oameni. Episcopia va fi de asemenea un foarte bun examen pe care-l vom da cu toți minoritari și majoritari în ceea ce privește respectarea drepturilor omului prin renunțarea la exclusivismul etnic și prin respectarea identității celuilalt.

Pe Prea Sfințitul Părinte Ioan îl cunosc și l-am întâlnit la Ierusalim unde grijea cu iubire și caldă simțire românească Biserica noastră de acolo. Am învățat multe de la el și știu că va fi păstor și părinte cu cretor. Îi urăm să-și împlinească toate dorințele spre binele Bisericii și al neamului și al oamenilor. Să trăiți întru mulți ani".

A vorbit apoi domnul *Ioan Solcan* vicepreședintele senatului spunând: „Prea Sfințite Părinte Ioan Selejan, întronizarea Prea Sfinției Voastre în scaunul episcopal al Covasnei și Harghitei ne oferă prilejul fericit de a vă transmite cele mai calde felicitări și cordiale urări de sănătate pentru buna păstorire a credincioșilor ortodocși din această binecuvântată zonă a României. Poporul român care s-a născut creștin, a menținut veșnic aprinsă candela credinței în pofida tuturor vicisitudinilor care s-au abătut asupra sa, iar slujitorii altarelor au fost aceia care au însuflețit și întreținut în permanență iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele său, dragostea pentru glia și limba strămoșească. Ne închinăm cu smerenie în fața celor care s-au jertfit pentru păstrarea acestor valori care reprezintă scumpul odor al neamului, cu încrederea că Biserica, împreună cu alte instituții ale statului, va contribui la formarea generațiilor prezente și viitoare în spiritul moralei creștine, al iubirii, armoniei și păcii între oameni.

În această aleasă zi vă urăm o viețuire frumoasă în cinste și dreptate spre a fi o permanentă pildă vie în fața oamenilor și pentru o binemeritată răsplată de la Bunul Dumnezeu.

Întru mulți ani Prea Sfințite Părinte Ioan Selejan de înțeleaptă păstorire în de Dumnezeu dăruita Episcopie a Covasnei și Harghitei".

A vorbit apoi dl. *Gheorghe Tinca, ministrul Ap. Naționale* spunând: „Cu smerenie vă cer îngăduința să transmit Prea Sfinției Sale Părintelui Ioan o scrisoare semnată de *primul ministru al României Nicolae Văcăroiu* adresată Prea Sfinției Sale, dar și Bisericii Ortodoxe Române. N-aș vrea să las ca această sărbătoare a noastră a românilor să se sfârșească, n-aș vrea ca întreaga adunare a românilor de aici să se risipească fără să vă transmit ideea de bază cea a mulțumrii și satisfacției guvernului român față de ceea ce lucrează, ceea ce construiește Biserica Română Ortodoxă, în această țară pentru fericirea neamului românesc și pentru unitatea sa.

Aș vrea de asemenea să citesc din scrisoare un pasaj care este adresat direct Prea Sfinției Voastre, Părinte Ioane:

„Începându-vă păstorirea în acest moment de mare importanță pentru B.O.R. guvernul României vă asigură în continuare de întregul său sprijin urându-vă tuturor clericilor și credincioșilor acestei Episcopii ai întregii noastre Biserici naționale pace și bunăstare, sănătate și împliniri duhovnicești, Întru mulți ani fericiți".

Aș vrea de asemenea să cer îngăduința să folosesc acest prilej pentru a asigura pe Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist,* cât și pe dvs. de întregul sprijin al armatei române în acest vrednic seceriș creștinesc pe care ni-l propuneți și Vă felicit în numele armatei române și vă urez ca lucrarea Dvs. să fie încununată de succes spre binele și fericirea tuturor credincioșilor care cred în unicul nostru Dumnezeu, care locuiesc în această parte a pământului românesc. Vă mulțumesc".

Luând cuvântul *Prea Fericitul Teoctist Patriarhul României,* a mai adăugat că prezența noastră aici nu trebuie să supere, dimpotrivă atunci când credința este manifestată întotdeauna și în fiecare localitate atunci este și apropierea între creștini de diferite credințe. Ați reținut sunt încredințat, cum a spus Prea Fericitul Papă și Patriarh Partenie că Ortodoxia este deschisă, că Ortodoxia n-a învrăjbit vreodată pe nimeni. Ea a suferit, Ortodoxia a suferit. Dacă o privim Ortodoxia pe hartă anume, vom găsi că-n fiecare loc unde este Ortodoxie au fost și probleme grele și sunt și probleme grele chiar din zona de unde vine Prea Fericirea Sa cu mitropoliții care îl însoțesc și de aceea prezența noastră a tuturor este cred o încurajare pentru Prea Sfințitul Episcop Ioan. Totdeauna Prea Sfințite când vei fi amărât, când se vor strecura în gândurile, în cugetul frăției tale, nemulțumirea, că avem nemulțumiri, nu suntem mulțumiți de ceea ce facem, să te gândești totdeauna la noi, să te gândești la credincioșii de aici care te-au îmbrățișat astăzi în mod neobișnuit de frumos și creștinesc. Te vei bucura de sprijinul lor. Sunt încredințat iubiți frați și surori că nu-l veți lăsa singur aici. De altfel dânsul nu va putea să stea că în chip simbolic a fost instalat azi, întronizat într-un jilț portativ nu în Biserică unde înseamnă statornicie, ci înseamnează rugăciune și contemplare stând pe loc. Această instalare pe care i-a făcut-o Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Antonie* aici, înseamnează spiritul misionar de

care este deja stăpânit Prea Sfinţitul Ioan şi însemnează că această mişcare şi această călătorie de credincioşi mai trăim timpurile când credincioşii să ne caute să vină la noi dar noi trebuie să-i căutăm pe credincioşii noi, trebuie să-i găsim, ierarhii bisericii noastre şi o spun pentru mine în primul rând; o spun şi pentru părinţii care sunt aici părinţi slujitori, maicile şi călugării mânăstirilor. Trăim vremuri de frământări, recunoaştem cu toţii şi suntem în căutare. Dar atâta vreme cât Îl avem, pe Hrstos, cât avem Biserica, şi atâta vreme cât noi gândim la Hristos şi la Maica Domnului şi la sfinţii Lui noi să fim încredinţaţi că chiar dacă pentru moment nu ni se îndeplinesc ceea ce dorim în final Dumnezeu ne mângâie. De aceea folosesc împrejurarea aceasta ca să fac apel către toţi creştinii, mamele, părinţii, să-şi dea copiii la şcoală. Am deschis anul şcolar frumos cu rugăciuni, cu credinţa în Dumnezeu. Nu-i de ajuns numai atât iubiţi credincioşi, că trebuie să facem eforturi. Faceţi cum puteţi dvs. fiecare familie şi nu lăsaţi copilaşii să nu meargă la şcoală din pricina marilor cheltuieli, căci sunt cheltuieli într-adevăr le ştim cu toţii, dar preţul unei persoane în viaţa aceasta şi preţul unei persoane în lumea aceasta care se clădeşte acuma cu durere, cu chinuri şi cu suferinţe va trebui să licărească în sufletul oamenilor lumina ştiinţei în general dar şi lumina credinţei în Dumnezeu îndeosebi. De aceea rog pe părinţii parohi, pe profesorii de religie să nu slăbească, să se încurajeze chiar dacă pe ici pe colo întâmpină unele rezistenţe sau unele maniere necorespunzătoare din partea unor persoane, trebuie să le trecem cu vederea pentru că lumina trebuie să lumineze pretutindeni. Şi câteodată lumina vine cum a fost şi în ziua de astăzi. A venit şi ne-a luminat dar lumina cealaltă a lui Hristos pătrunde acolo în suflete acolo unde pătrunde numai puterea lui Dumnezeu. De aceea stăruiţi iubiţilor şi daţi copiii la şcoală, stăruiţi şi daţi-le hrană aici cu această hrană a cărţii ei vor petrece veacurile mai departe şi vor deschide secolul următor. Ei copilaşii şi cei care ne-au însoţit astăzi aici şi care ne-au dat flori nouă ei sunt simbolul viitorului nostru, simbolul Bisericii, simbolul neamului nostru.

De aceea am folosit această împrejurare ca să îl încredinţăm cu toţii pe Prea Sfinţitul Ioan că nu va rămâne singur, şi nu va rămânea că aşa-i firea lui, dar şi noi îl vom ajuta. Şi ca prim semn de comuniune şi de dragoste încă din partea noastră un rând de sfinte vase în care se pregătesc Sfintele Taine să le aibă din partea Sfintei Patriarhii ca mărturie a credinţei, a comuniunii, a untăţii noastre veşnice, simbolul credinţei, simbolul jertfei, al rugăciunilor zilnice. Catedrala de aici, este catedrală a Episcopiei de Harghita şi Covasna.

Vă dorim Prea Sfinţite Părinte Ioane să cădelniţaţi cu voie bună, cu bucurie totdeauna, cu credinţă a Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Vă binecuvântăm din toată inima, cu toţii, vă îmbrăţişăm şi vă dorim sănătate şi putere tuturor. Transmiteţi tuturor celor dragi ai caselor, ai inimilor dumneavoastră binecuvântarea noastră pentru că este un caz unic ca să primiţi binecuvântarea a două Patriarhii Apostolice. Dumnezeu să vă binecuvinteze cu darurile Sale. Amin".

Sub privirile întregii mulţimi de credincioşi pe feţele cărora se putea citi bucuria, satisfacţia împlinirii pentru lucrarea săvârşită, soborul de ierarhi în frunte cu cei doi patriarhi s-au îndreptat conducând pe P.S. Episcop Ioan la noua reşedinţă episcopală împărtăşind credincioşilor binecuvântări pe tot parcursul drumului făcut.

*

S-a încheiat astfel o mare sărbătoare pentru românii de aici şi pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română cu speranţa că păstorirea Prea Sfinţitului Părinte Ioan va fi cu roade bogate în ogorul credinţei străbune păstrată cu jertfe pe aceste minunate plaiuri transilvane.

Asociem la urările făcute şi urarea noastră: *„Pomeneşte Doamne pe Prea Sfinţitul Episcop Ioan al Covasnei şi Harghitei pe care-l dăruieşte sfintelor tale biserici în pace, întreg cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept învăţând cuvântul adevărului Tău"*.

REDACŢIA

---

* Materialul a fost preluat din: „Telegraful Român", „Credinţa Străbună" şi „Vestitorul Ortodoxiei".

„Uite-l pe Dumnezeu"

POETUL VASILE VOICULESCU LA 110 ANI DE LA NAŞTERE

Motto: „Minunat este Dumnezeu întru Sfinţii Săi".

Ne răsună în urechi cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: „Fiţi sfinţi, precum şi Tatăl vostru sfânt este". Şi nu ne mirăm când citim în Noul Testament adresările Sf. Apostoli: „Sfinţilor din Efes ... etc., etc.". Creştinul prin definiţie este sau ar trebui să fie un năzuitor la sfinţenie, la această stare vecină cu a lui Dumnezeu, pe care consacraţii sfinţi ai calendarului nostru creştin (şi mulţi alţii neştiuţi) şi-au dobândit-o.

Dar dacă „Dumnezeu este cel care-i păzeşte pe prunci" — tot Dumnezeu este cel care îi preaslăveşte pe sfinţi. Îi preaslăveşte în cer, dar îi preaslăveşte şi pe pământ. Dar slava aceasta de pe pământ nu întotdeauna este sesizată de oameni. E necesară o deschidere, o fereastră curată ca prin ea să se străvadă luminile cerului. Dar mai e necesar ca ochii — aceste ferestre ale duhului — să fie curaţi, pentru ca imaginea reflectată să nu fie alterată. Şi cine poate avea ochi mai curaţi, mai lipsiţi de viclenie şi prejudecăţi decât copiii? Mântuitorul Iisus Hristos a remarcat acest lucru, iar cuvântul Sau: „că a unora ca acestora este Împărăţia cerului" e plină de semnificaţii. Cine ştie dacă nu cumva — alături de multe alte virtuţi — nu şi pentru aceasta aflăm din versetele Scripturii Sfinte că „Dumnezeu a ruşinat minţile celor înţelepţi şi a descoperit tainele Sale pruncilor".

Am început cu această digresiune pentru că acum, când se împlinesc 110 ani de la naşterea poetului VASILE VOICULESCU, răsfoind unele monografii care încercau să-i contureze profilul complex, mi-a rămas în minte exclamaţia menţionată de Florentin Popescu în monografia dedicată poetului[1]. Este vorba de perioada în care, moşneag albit de zile", Vasile Voiculescu se plimba cu nepoţica prin Bucureşti şi când glăsciorul câte unui copilaş dă frâu liber impresiei puternice pe care chipul dinafară (care de atâtea ori face să se străvadă cel dinlăuntru) îl făcea, atrăgând atenţia celor care-l însoţeau: *„Uite-l pe Dumnezeu!"*

Mulţi dintre cei care l-au cunoscut pe poet aduc o completare care merită a fi luată în seamă în acest context: ochii poetului expri-

1 Florentin Popescu în monografia dedicată poetului, Bucureşti, 1984.

mau atâta milă și bunătate, încât te trimiteau fără să vrei la prototipul bunătății, milei și iubirii, care este Dumnezeu.

Merită remarcat și portretul de tinerețe pe care I. Voiculescu i-l conturează: „Era un bărbat zvelt, mic de statură, căruia nu-i puteai ghici ușor vârsta din pricina unei bărbuțe castanii, care-i umbrea obrazul. *Ochii îi erau ageri și pătrunzători, dar foarte blânzi*" (s. n.).[2]

Cei care au încercat să-i studieze trecerea sa pe pământ au mai notat însă și alte amănunte semnificative care fac să se adeverească faptul că cele dinlăuntru se revarsă în afară, iar cele dinafară le oglindesc pe cele dinlăuntru. Este vorba de negrăita milă a autorului „Sotetelor închipuite" față de orice vietate. Semnificativă era mila față de păianjeni, a căror pânză nu îndrăznea s-o rupă poetul pentru ca nu cumva să atenteze la viața lor sau exemplul cu șoricelul din bibliotecă, pe care descoperindu-l poetul, a avut grijă să nu mai lase de atunci pisica să intre acolo.

La prima vedere aceste lucruri par nimicuri. Dar în aceste nimicuri se oglindește o înaltă ținută morală. Citindu-i biografia, așa cum a putut fi ea prinsă pe hârtie, nu se poate să scapi de fiorul admirației. Vasile Voiculescu pare un sfânt mai apropiat de noi. Un sfânt accesibil nouă. Un sfânt care s-a confruntat cu aceleași — ori poate chiar cu mai multe greutăți de fieacre zi ca și noi. Dar ce e sfântul? E acela — în concepția populară — care le rezolvă pe toate în spiritul poruncilor lui Dumnezeu, iar chintesența poruncilor dumnezeiești este iubirea. Așa deci, sfântul e acela care le rezolvă pe toate în spiritul iubirii lui Dumnezeu. Fiecare amănunt din viața lui Vasile Voiculescu confirmă acest adevăr.

De la copilăria, în care pătrundem ca într-un sanctuar, vegheată de cucernicia unor părinți evlavioși, despre care însuși poetul spunea: „Părinții mei, oameni simpli, au fost pioși, de o credință neabătută de nici o clipă de șovăire sau de îndoială. Practicanți moderați, fără habotnicie, religia a fost însă pravila, enciplopedia vieții lor practice. În casa noastră — afirma poetul însuși — s-a citit mult, mai ales cărțile religioase și rituale, Biblia cu Vechiul și Noul Testament, viețile Sfinților, mineele, pe care le împrumutam lunar de la biserică"[3], copilărie în care înmuguriseră atâtea virtuți de mai târziu și din care se desprinde un chip de copil care l-ar face să se simtă mândru pe orice părinte.

Tânărul de mai târziu, care păstrase în sufletul său toate frumusețile ce-l înconjuraseră din frageda pruncie va fi însă pus de timpuriu să aleagă. Să aleagă jertfind. Și nu jertfind orice, ci năzuința spre care se îndreptase sufletul său. Va trebui să renunțe la Facultatea de litere, la care se înscrisese, frecventând și primul an, spre a urma și Medicina, după dorința părinților. Dar nu va regreta. De fapt viitorul a demonstrat că nici măcar n-a fost vorba de o adevărată renunțare. Ea apărea astfel doar pentru moment în sufletul întristat al stu-

2 Op. cit., pag. 118.
3 Confesiunea unui scriitor și medic, Gândirea nr. 8, 1935, pag. 402.

dentului ce presimțea că acest domeniu îi este sau trebuie să-i fie propriu. Coordonatele ființiale ale tânărului Voiculescu aveau însă premize ce anunțau că o împletire între artă și medicină nu va fi artificială. Este într-un fel o împletire a spiritualului cu materialul în una și aceeași persoană. Nu este de mirare însă cum s-au îmbinat aceste două coordonate într-o singură persoană. De mirare însă este faptul că ambele au strălucit.

Ca medic, Vasile Voiculescu și-a afirmat competența deosebită, încălzită de o mare iubire de oameni. A înțeles năzuința părinților săi: de a reuși să aducă puțina alinare în poporul care era bântuit de atâtea suferințe trupești. În ciuda faptului ca situația-i familială nu era strălucită, se dovedește un „doctor fără de arginți". Iată ce-i scria soției într-o scrisoare: „Dragă Lica, sunt zece ceasuri dimineața, abia am sosit din Izvoare, unde m-a chemat un bolnav, bineînțeles — pe gratis — chiar eu vreau să se învețe lumea așa, de aceea le spun la toți să nu se sfiască a mă chema, în cazuri mai grave, căci vin degeaba"[4].

Dar cumplita suferință umană doctorul Vasile Voiculescu a avut posibilitatea să o micșoreze în timpul războiului, când este mobilizat la Bârlad, spre a se îngriji de răniții aduși de pe front. Experiența aceasta va fi zguduitoare. Ca orice suferință — pentru că era și el părtaș la uriașa suferință colectivă a celorlalți — ea îl va maturiza înainte de vreme pe tânărul medic de plasă. Se va întoarce medaliat la sfârșitul războiului, dar cu schije ale războiului pătrunse în sufletul său. Urmele acestor răni se pot vedea în ciclul „Din Țara Zimbrului", în care răzbate tristețea spectacolului țării și al locuitorilor ei. Semnificativă este poezia „Patru Brazi", poezie ce ne amintește parsă — dar la o altă scară — de „Trei, Doamne, și toți trei" a lui Coșbuc.

Pecetea sufletească cu totul particulară a lui Vasile Voiculescu nu putea să nu se imprime asupra operei. Era imposibil ca un profil de excepție să nu fie urmat de o operă de excepție. Sufletul poetului, ca o vioară acordată la simfoniile cerești, va avea rezonanțe particulare pentru tot ceea ce pe pământ l-a impresionat.

Fire căreia puternicele ancore primite în casa părintească i-au dat o mare stabilitate sufletească, Vasile Voiculescu nu este poetul neliniștilor acute, al zbuciumului intens al căutării. El știe că „te caut fiindcă te-am aflat". De aceea chiar și din cele mai patetice versuri ale sale se vede, dorința de împăcare cu sine și cu dumnezeirea. Grăitoare în acest sens sunt versurile pline de semnificații din poezia „De profundis":

Am căzut fiindcă m-ai smuls Tu din Tine
Pentru că m-ai szârlit am căzut...
Așa striga toată eternitatea din mine.
Umple-mă cu păcat, umple-mă cu rușine,
Sfânt am fost, sfânt rămân ca la început,
Vina mea s-a iscat în lut.

---

4 Scrisoare datată 28 februarie 1911, aflată in Arhiva familiei, în Fl. Popescu op.

Eu, a patra-ți ipostază, țip din ruine:
Cine, Doamne, mă va pune la loc? Cine?
Nu dragoste, nu milă, nu iertare,
Vreau dumnezeiasca mea stare
Dă-mi-o, dă-mi înapoi ceea ce am avut,
Întregește-mă și întregește-te, Doamne iar cu mine.

S-a afirmat adesea că vol. „Poeme cu îngeri" marchează o nouă etapă în poezia voiculesciană. La o citire atentă însă opera poetului apare extrem de unitară. Nu au loc schimbări spectaculoase. Coordonatele spirituale ale poeziei lui Vasile Voiculescu străbat întreaga poezie de la un capăt la altul, chiar dacă forța de expresie se maturizează treptat, căutându-și făgașul propriu. O evoluție ascendentă în materie de operă poetică este ușor sesizabilă la orice poet adevărat, chiar genial. Și e firească șlefuirea maestrului dornic să prindă în mărginit nemărginirea. El va încerca la început să-și cânte dorurile inimii în ritmuri deja cunoscute, dar treptat va găsi drumul propriu pe care se va avânta.

Erau deci inerente unele influențe ale poeților — înaintași sau contemporani — care i-au hrănit mintea și inima în tinerețe. Voiculescu ilustra astfel o întreagă tradiție poetică din care își hrănise dorul de inefabil. Cei pe care i-a admirat fără rezerve (Eminescu, Pillat, Goga, Coșbuc, Arghezi, Blaga, Maniu) nu se putea să nu-și lase amprentele pe începuturile poeziei sale, și chiar mai târziu, când în cine știe ce poezie câte un vers îți amintește de cine știe care poet. Acest lucru, confirmă, dacă ar mai fi nevoie, faptul că Vasile Voiculescu se ridica ca o tânără mlădiță dintr-o pleiadă de poeți, că nu venea de pe un teren cultural sterp, nu micșorează valoarea particulară a scrierilor — în special a poeziei — sale.

Fiecare scriitor îmbogățește tezaurul culturii și literaturii noastre cu ceva particular, cu o trăsătură dominantă. Această trăsătură dominantă va rezista cu cât va ști să prindă general-umanul în tonuri mai specifice. Avem multe astfel de exemple (sentimentele general-umane sunt cântate de poeți în limbaje specifice, astfel că fiecare cititor își regăsește o trăire, o frântură de trăire sau de aspirație în opera lor).

Coordonata spirituală a poeziei lui Vasile Voiculescu se simte din primele cicluri de poezii. Și e de ajuns să deschidem primul său volum: „Poezii" din 1916, pentru ca viziunea sa de poet al inefabilului să poată fi cu ușurință sesizată, încă din prima strofă a poeziei:

„Cerească floare, albă, strălucită
Cu blând miros de rai, e Poezia
Sămânța ei de îngeri e zvârlită
Și brazdă caldă-i e copilăria".

(Poezia)

Concepția despre poezie și poet, conturată în prima sa poezie se va îmbogăți în continuare.

Astfel, dacă imaginea păstorului în literatura religioasă este încărcată de semnificații, la Voiculescu ea are o notă aparte, nebănuită:

Prin versurile: „Păstor şi frate — al poeziei mele,
O mân la şesuri şi o urc la munte“ intrăm într-un spaţiu mioritic, pentru ca apoi să continue:
„S-o răcorească vânturi, ploi s-o spele
Şi-n zori pornim cu soarele în frunte“.

Imaginea înălţării poeziei pe munte, pentru ca „vântul“ harului s-o umple de putere, iar „ploile“ umilinţei poetului s-o spele, pregătind-o ca „-n zori“ să pornească „cu soarele în frunte“ este deosebit de semnificativă pentru întreaga creaţie voiculesciană.

Poezia „Pe drumul ciobanilor“ este o adevărată „ars poetica“. Ea dezvăluie unele taine ale „meşteşugului“, relevându-ni-l pe poet ca pe un artizan migălos, exigent cu sine însuşi zăbovind pentru a căuta expresia cea mai potrivită:

„Port zile-ntregi un vers plăpând în glugă
Şi strofa ruptă, până să se-nchege,
O duc pe umeri singur, fără slugă
Cum duc ciobanii oile betege“

Evoluţia poeziei sale singur şi-o mărturiseşte:

„Şi slobodă şi-alege-n drum popasul
La ape dulci sub braţe de troiţă“

pentru ca în final

„Din albe piscuri de singurătate
Luăm drumul sufletului şi ieşim din lume“.

Motivul sufletului, constanta poeziei voiculesciene, îşi face apariţia imediat după prima poezie. În poezia „Stă sufletul fără iubire“ intuim parcă o prefigurare a întregii evoluţii poetice ulterioare pe scara spiritualizării:

„Ajuns în creştetul tăriei, a stat o clipă-n jos să cate,
Şi ochii-i ageri străbătură prin văile întunecate
. . . .
Cu pieptul plin zvâcnind puternic, ca un vulcan bătut de lavă,
Tăcutul şoim plutea-n lumină şi mut se înălta în slavă!“

Poezia „Ca pe un diamant“, pare o interferenţă originală între năzuinţa lui Goga — poetul pătimirii noastre — şi maniera poetică a lui Blaga de a oglindi multiplicând tainele chiar dureroase ale vieţii:

„Curând apoi chemaşi asupra-mi tăişul aspru al durerii
Şi mi-ai cioplit în mii de feţe amarnic sufletul din mine
Ca pe un diamant, Stăpâne, ce şi-a sporit harul puterii,
Căci înmiit va să răsfrângă lumina ce-a cuprins în sine...“

Suflet sensibil la durerile altora, Vasile Voiculescu nu este antrenat de valul bucuriilor superficiale. Ritmul de bocet al poeziei lui Goga se face parcă auzit şi în versurile poeziei „Orfanii ţării“, în care, printr-un tablou zguduitor, poetul atrage atenţia asupra miilor de orfani ai ţării rămaşi după război, „Copii ce n-au căzut în lupte“, al căror spectacol dureros creează o antiteză bucuriei provocată de sfârşitul războiului:

„Mărunţi şi slabi, cu haine zdrenţuite,
Sfiala-i ţine pururi la o parte,
De sărbătoarea ţării fericite
Atâtea lacrimi încă îi desparte".

În ultima strofă a poeziei se atrage atenţia că aceşti orfani pribegi „din casă-n casă" ce „Căpşorul palid n-au unde să şi-l plece" „Trec goi, flămânzi, cu chipurile supte,
Acum în vremea sfântă a-nălţării.

Ca şi la Blaga, contemporanul său, poetul luminii, vom găsi şi la V. Voiculescu o poezie tinzând spre lumină, o poezie în care lumina devine metaforă cu multiple valenţe. Din multiplele exemple edificatoare în acest sens mă opresc doar asupra poeziei „Sentinţa":

„Izbeşte amnarul de albele cremeni
Să vezi cum ţâşneşte şi foc şi lumină...
Oţelul voinţei căleşte-ţi asemenei
Lovit cu-ndârjire şi fără de vină
Scântei strălucite în preajma-ţi să semeneni
La orice lovire să scaperi lumină", de astă dată găsind pentru noţiunea de „suflet" o metaforă deosebit de plastică: „amnarul".

Idealul spre care ţinteşte poetul cu toată fiinţa sa transpare cu pregnanţă din versurile sale în numeroase poezii dintre care amintim poezia testament „Prometeu", poezie ce are la bază antiteza:

„Am năzuit mereu să-mi fac o lume
Dar nu m-am înjosit ca Prometeu
Spre-a-nsufleţi plămada mea de hume,
Să fur din cer un foc ce nu-i al meu
Ci, neîncetat ciocnindu-mă cu mine,
M-am străduit să scapăr singur eu."

Nemulţumit că nu şi-a atins ţinta continuă:

„Aş vrea scânteia, licăru-nfocat
Când va ţâşni din suflet să răsară
Să nu m-aprind ca un păiş uscat"

Dorinţa sa arzătoare este:

„Să pot purta în mine jar şi pară,
Nemistuit de propriul meu foc
Să luminez şi-n mine şi-n afară".
Să nu fiu mie însumi un obroc", iar
„Când vulturul trimis să mă sfâşie
Va tăbără cu groaznicul său cioc
Din inima-mi să rupă o fâşie
Să-şi vadă pliscul negru luminat
Şi-aprins pe loc de-atâta bucurie
Să ducă-n ceruri taina ce-a aflat".

Aşa cum am mai amintit, chiar dacă găsim uneori teme care par a ne trimite la Arghezi sau oarecum ne amintesc de el, din poezia lui Vasile Voiculescu nu răzbate zbuciumul, neliniştea, incertitudinea caracteristice lui Arghezi. Căutările lui Vasile Voiculescu sunt pentru

aflarea a mai multă lumină sau iubire. Ele emană — cum am mai amintit — liniştea omului în care căutările s-au transformat în certitudini, ca în poezia: „Părinte, unde să te caut?" care deşi începe arghezian, poate puţin mai îndulcit de apelativul: „Părinte, unde să te caut şi pentru ce te-ascunzi mereu?!... Pe urma ta în brazda vieţii alerg de la-nceputul lumii...", încheie: „Părinte, unde să te caut şi când porenşti la secerat?"

Această nostalgieă întrebare apare dar sub o altă formă şi în poezia alegorică „Mărgăritarul bolnav", boala mărgăritarului nefiind alta decât dorul de reîntoarcere la locul de cinste avut iniţial.

În aceste nostalgii parusiene se întrevede ceva din năzuinţele marilor personalităţi spirituale.

Poet al metaforelor inedite, Vasile Voiculescu realizează tablouri de neuitat în pastelurile sale, ca de pildă în poezia „Noapte de iarnă", unde luna „părea un sloi rătăcitor de gheaţă" sau în „Amurgul", care, „Cerescul ghem de aur întreaga lui urzeală
Şi-a depanat-o-n fire de foc strălucitoare...
Ajuns la pragul zării gol, fără de beteală
Rostogolit din ceruri, apune pe ponoare".

Pe măsură ce înainta în timp, poemele cu conţinut religios ocupă tot mai mult spaţiu în opera lui Vasile Voiculescu, conferindu-i astfel titlul de „cel mai mare poet religios al nostru" — cum îl considera Ioan Rotaru[5].

Ar fi necesar un spaţiu mult mai mare pentru a lua în discuţie temele abordate în poezia sa religioasă. Nu este acum locul pentru un studiu critic al acestor poeme. Ne mărginim a spune doar că tema fundamentală a poeziei sale religioase, pornită din străfunduri de simţire este tema căderii dar şi tema veşnicei aspiraţii spre locul pierdut. O prefigurase deja înainte, aşa cum amintisem, în poeziile „Mărgăritarul bolnav" ş.a., dar o afirmă cu claritate în „De profundis", pe care am citat-o la început.

Treptat ajunge la contemplarea liniştită din poezia:
„Nimic nu mă-nspăimântă, că mor sau că viez
Eşi început a toate şi tuturor sfârşitul
De când m-am rupt de tine şi nu mai încetez
Cumplita mea cădere ce umple infinitul
M-apropii tot de tine pe cât mă depărtez".

Ultimul poem din ciclul „Clepsidra", intitulat „Nemurirea" este parcă un testament întors al operei post-mortem:
„Râvneşti să pui un capăt luptei grele
Şi prin tumultul lumilor să treci
Cu binele ce-ai săvârşit în ele
Să te aşezi în liniştea de veci?
Ci-n van aştepţi răsplata viitoare
Ca o odihnă după un sfârşit

5 I. Rotaru, Scriitori români comentaţi, V. Voiculescu, Ed. Recif, Buc., 1993.

Nu: nemurirea nu este o stare
Ci o lucrare fără de sfârşit".

Ultima strofă este de o mare actualitate. Pentru noi, cei de astăzi, opera lui V. Voiculescu invită la „o lucrare fără de sfârşit", la o analiză şi interpretare în care de fiecare dată descoperim alte şi alte nebănuite sclipiri ale „mărgăritarului" cioplit cu sârg. Descoperim străluciri pământeşti făurite, dar şi străluciri cereşti inspirate, purtătoare de har. Poate de aceea poezia sa ne transpune, ne înalţă, ne luminează cu o lumină aparte, împrumutată „din lumina dintâi" — cum ar spune L. Blaga.

Prin complexa sa activitate Vasile Voiculescu s-a străduit să ofere atât trupului omenesc, care este „templul duhului" remedii pentru a-l scoate din suferinţă şi mizerie, dar a reuşit să ofere prin valoroasele sale scrieri momente de înălţare şi sufletului cititorilor dintotdeauna.

*
* *

La acest moment aniversar nu intenţionăm să facem o analiză exhaustivă a operei voiculesciene. S-a scris despre ea la timpul potrivit şi se va mai scrie de condeieri mai iscusiţi. Acum şi aici am încercat doar să punem în lumină câteva aspecte particulare atât ale omului cât şi ale poetului deosebit care a fost Vasile Voiculescu.

Opera lui Vasile Voiculescu va exercita mereu o atracţie deosebită atât pentru iubitorii de poezie, cât şi pentru doritorii de spiritualitate, oferind clipe de deosebită delectare sufletească cititorilor.

Pomenindu-l pe Vasile Voiculescu, trebuie să mulţumim lui Dumnezeu că a dat daruri atât de minunate unuia dintre membrii poporului nostru, care a îmbogăţit tezaurul literar românesc cu o operă de mare ţinută atât morală cât şi literară.

Prof. Michaela Petian

BELGRAD: REACŢII ORTODOXE LA VIZITA PAPEI ÎN CROAŢIA — După anularea călătoriei sale la Sarajevo, Papa Ioan Paul II a făcut o vizită în Croaţia (10—11 sept.) cu prilejul aniversării a 900 ani de la crearea eparhiei catolice din Zagreb. La această vizită, nu a asistat nici un reprezentant al Bisericii Ortodoxe Sârbe, Mitropolitul Iovan de Zagreb fiind exilat de trei ani la Belgrad. Cât priveşte o eventuală vizită a Papei la Belgrad, aceasta a fost considerată inoportună de către Î.P.S. Iovan, ţinând seama de „luările de poziţie anti-sârbeşti" ale Vaticanului. Episcopul Irineu de Backa, purtătorul de cuvânt al episcopatului sârb, a apreciat că papa va trebui să fie „extrem de prudent", din cauza eventualelor încercări de interpretare politică şi mediatică a vizitei sale.

Cei cca 30 000 de ortodocşi care se mai află încă în Zagreb s-au declarat în general mulţumiţi de vizita Papei, regretând totodată faptul că preşedintele Franjo Tudjman a încercat să exploateze politic vizita în favoarea sa, interpretând-o ca o încurajare la recucerirea Krajnei, ceea ce nu face decât să deterioreze relaţiile dintre Vatican şi Serbia. De altfel, ortodocşii din Zagreb reproşează Papei că nu aplică aceleaşi criterii tuturor, atunci când susţine dreptul croaţilor şi bosniacilor de a se separa de fosta Iugoslavie dar refuză sârbilor dreptul de a face acelaşi lucru faţă de Croaţia şi Bosnia, ignorând totodată cu bună ştiinţă faptul că actualele frontiere au fost trasate arbitrar de Tito. De asemenea, sârbii au fost afectaţi de faptul că Papa a îngenunchiat la mormântul Cardinalului Stepinac, personalitate foarte controversată din cauza atitudinii sale din cel de-al doilea război mondial, când sârbii şi numeroşi istorici îl consideră a fi fost complicele regimului pronazist, ale cărui atrocităţi comise cu sprijinul unei părţi ale clerului croat nu le-a condamnat suficient. Nădăjduind că cuvintele Papei cum că „a venit momentul ca Biserica Croaţiei să ierte şi să ceară iertare" vor fi auzite de cei în cauză, ortodocşii din Zagreb s-au arătat totodată ofensaţi de modul în care presa occidentală a relatat călătoria Papei; în timp ce anumite ziare au mers până la a afirma că „Biserica Ortodoxă îi sprijină pe ulii" (Nouvel Observateur/15—21 sept.) şi că patriarhul Pavle i-ar îndemna pe sârbi la luptă, ei au amintit că dimpotrivă patriarhul a condamnat foarte ferm orice violenţă, din orice parte ar veni, ceea ce însă nu mai menţionează nici un ziar occidental. Până şi Marele Muftiu al Belgradului a recunoscut că patriarhul Pavle a făcut „tot ce este cu putinţă" pentru a-i ajuta pe cei de alte confesiuni. De asemenea, presa occidentală, atunci când

menţionează bisericile catolice şi moscheile distruse în timpul actualului conflict, uită întotdeauna să pomenească despre cele 157 de biserici ortodoxe distruse din 1991 până la începutul lui 1993 numai în Croaţia, şi de cele 128 deterioarate şi jefuite. Până şi reşedinţa de la Zagreb a mitropolitului Iovan a fost dinamitată în 1992.

(cf. SOP/sept. oct. 1994)

M. ALEXANDRESCU

ARGENTINA: POZIŢIE ÎMPOTRIVA HOMOSEXUALITĂŢII — Cardinalul Antonio Quarracino, Arhiepiscop de Buenos-Aires şi preşedintele Conferinţei Episcopilor argentinieni, s-a pronunţat în favoarea unei „marginalizări consecvente a homosexualilor". După părerea sa, „aceştia ar trebui să trăiască închişi într-o ţară îndepărtată", societatea putând fi astfel „debarasată de o pată dezonorantă". Exprimându-şi aceste opinii la televiziune, înaltul prelat a admis că ar putea fi acuzat de discriminare, dar ar fi „o discriminare în slujba libertăţii".

(cf ARM/15 sept. 1994)

ROMA: SINODUL EPISCOPILOR, CONSACRAT VIEŢII MONAHALE — Duminică, 2 octombrie 1994, Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea a săvârşit slujba religioasă de deschidere a celei de-a IX-a Adunări ordinare a Sinodului Episcopilor Bisericii Romano-Catolice, ale cărei lucrări au început a doua zi, luni, 3 octombrie, fiind axate pe tema: „Viaţa monahală şi misiunea sa în Biserică şi în lume". Ceremonia s-a desfăşurat în bazilica Sf. Petru din Roma, în prezenţa membrilor Sinodului, a numeroşi cardinali, episcopi, preoţi, monahii şi credincioşi.

La această adunare au participat, în calitate de auditori, şi reprezentanţi ai unor Biserici Ortodoxe, cu îndelungată tradiţie în domeniul vieţii monahale, şi anume:

— P. S. ISIDOROS, Episcop de Tralles, exarh patriarhal şi egumen al mânăstirii Sf. Ioan din Patmos (Patriarhia Ecumenică);

— Ierom. ELIAS, stareţul mânăstirii Deir-El-Harf (Patriarhia Greacă Ortodoxă a Antiohiei, Liban);

— Arhim. Iosif PUSTOUTOV (Patriarhia Ortodoxă a Moscovei);

— Arhim. Bartolomeu Valeriu ANDRONE (Patriarhia Ortodoxă Română, Roman).

(cf. L'Osservatore Romano/11 oct.)

— Pr. Barnaba EL SORYIANI, conducătorul comunităţii copte ortodoxe din Roma;

VARŞOVIA: NOI PROBLEME PRIVIND RESTITUIREA MÂNĂSTIRII SUPRASL — Deşi aprobată de guvernul polonez, restituirea mânăstirii Suprasl (din apropiere de Bialystok), Bisericii Ortodoxe, continuă să fie împiedicată de către Biserica Catolică, aceasta căutând să blocheze acţiunea de restituire prin toate mijloacele şi desfăşurând o adevărată campanie de denigrare. În manifestele distribuite în acest scop la ieşirea din cate-

drala catolică din Bialystock, ortodocşii din Polonia sunt acuzaţi a fi „unelte ale Moscovei", iar Ortodoxia, „acolo unde se consolidează, un pericol real pentru independenţa popoarelor vecine". Episcopul Stanislas al eparhiei catolice de Bialystok acuzase şi el ortodocşii într-un interviu apărut în presă, că sunt „în slujba Moscovei.

În sept. 1993, guvernul polonez a semnat un document oficial prin care mânăstirea Suprasl era restituită ortodocşilor, asigurându-i pe deputaţii ortodocşi din Dietă că documentul a obţinut în prealabil acordul Papei. Cu toate acestea, Biserica Catolică din Polonia a făcut recurs şi, dată fiind influenţa sa crescândă asupra Puterii, ortodocşii se tem să nu blocheze definitiv intrarea în vigoare a deciziei iniţiale, pentru a instala o comunitate de uniţi, deşi în regiune nu mai există actualmente nici un unit.

Mânăstirea Suprasl, ctitorită în 1498 de către nişte credincioşi ortodocşi, este un important centru al Ortodoxiei din Polonia. Între 1614 şi 1838, a fost ocupată de o comunitate unită, apoi, în 1923, a fost închisă de autorităţi, nefiind redată ortodocşilor decât parţial după 1944. Deşi o comunitate ortodoxă se află deja instalată, mânăstirea nu a fost atribuită în întregime ortodocşilor decât în sept. 1993, în urma unei petiţii semnate de 120 deputaţi din Dietă.

(cf. SOP/sept. oct. 1994)

M. ALEXANDRESCU

VARŞOVIA: BISERICA ORTODOXĂ DIN POLONIA PLĂTEŞTE RĂSCUMPĂRARE PENTRU O ICOANĂ FURATĂ. — Unul din cele mai preţioase obiecte de artă ale ortodoxiei poloneze, icoana Sf. Onufrie din mânăstirea Jableczna, datând din sec. XVI, a fost recuperată în bună stare, în toamna acestui an, după ce fusese furată în septembrie 1990. Un purtător de cuvânt al Episcopiei de Lublin a confirmat că, pentru recuperarea acestei icoane, a fost plătită o răscumpărare de peste 200 milioane de zloţi (10.000 dolari SUA), în condiţii care nu au fost dezvăluite. În acelaşi timp,, a fost restituită şi o icoană a Maicii Domnului, datând din sec. XIX. După recuperarea sa, icoana Sf. Onufrie a fost readusă în mânăstirea Jableczna de către Episcopul Abel de Lublin-Chelm, iar festivităţile închinate reinstalării acestei preţioase relicve au fost prezidate de ÎPS Sava, arhiepiscop ortodox de Bialystok-Gdansk, în prezenţa credincioşilor ortodocşi veniţi cu acest prilej atât din ţară, cât şi din Belarus şi Ucraina.

Conform tradiţiei, icoana Sf. Onufrie, foarte venerată de ortodocşii polonezi, ar fi venit de la Constantinopol la Jableczna cu mai multe veacuri în urmă, plutind pe apele Bugului. De acum înainte, în fiecare an vor fi înălţate rugăciuni de mulţumire pentru revenirea sa în mânăstirea Jableczna.

Furtul de la Jableczna se înscrie într-o lungă serie de furturi de icoane, din bisericile ortodoxe poloneze, dintre care cel mai important a fost comis în februarie 1993, când 18 icoane, eva-

luate la 1,2 milioane dolari SUA, au fost furate dintr-o biserică ortodoxă din Plock.

Comisia socială pentru protecția comorilor de artă ortodoxe a lansat un apel în vederea finanțării lucrărilor de restaurare și conservare a lăcașurilor de cult. Conform inventarului întocmit de această Comisie, 80% din bisericile ortodoxe din Polonia sunt în ruină, iar dintre cele 500 rămase, 80 necesită lucrări urgente de restaurare. Până și lăcașul cel mai sfânt al ortodoxiei poloneze, cel de la Grabarka, a fost distrus în 1991, de către incendiatori necunoscuți.

Menționăm că Biserica Ortodoxă autocefală din Polonia numără cca 570.000 membri (majoritatea de origine bielorusă și ucraineană), șase eparhii și peste 250 preoți. Întâistătătorul acestei Biserici este Prea Fericitul VASILE, Mitropolit al Varșoviei și al întregii Polonii.

(cf. ENI/26 sept. 1994)

M. Alexandrescu

LONDRA: CONVERTIREA ȚIGANILOR LA CREȘTINISM SE INTENSIFICĂ. — Asistăm actualmente la un adevărat val de convertiri religioase în cadrul etniei romilor din lumea întreagă, anumiți conducători ai acestei mișcări a „țiganilor creștini convertiți" susținând că aceasta este dovada vie a unei profeții din Noul Testament conform căreia țiganii se vor converti la creștinism, chiar înaintea celei de-a doua veniri a lui Hristos. În întreaga lume, acest nou interes al țiganilor pentru creștinism vizează 44 de țări. După părerea Past. Jackie Boyd, reprezentant al Bisericii țiganilor „Light and Live" din Kent, Anglia, această mișcare harismatică care a cuprins poporul său a fost prevăzută în parabola cu nunta fiului de împărat din Evanghelia după Luca. Țara în care această mișcare a cunoscut cea mai mare dezvoltare este Franța, unde, peste 25% din cei 280 de mii de țigani din țară sunt „creștini convertiți". În fiecare an, aceștia se întâlnesc la Saintes-Maries-dela-mer, în sudul Franței, unde, în cadrul unei procesiuni, se îndreaptă spre mare, purtând statuia neagră a Sfintei Sara, patroana țiganilor. După părerea Past. Boyd, aceste convertiri au dus la schimbări radicale în viața membrilor etniei. „Am străbătut mai multe veacuri de neîncredere și de persecuție", a amintit Past. Boyd. „La începutul acestui secol, mii de țigani au fost trimiși de Hitler în camerele de gazare. Astăzi ne pregătim pentru a doua venire a lui Hristos. Mai întâi, El a venit pentru evrei, apoi pentru Neamuri, iar, astăzi, după cum a prezis Sfântul Luca, vine pentru țigani".

(cf. ENI/noiembrie 1994)

M. Alexandrescu

KHARTOUM: PROPUNERE DE CREARE A UNUI CONSILIU MONDIAL AL RELIGIILOR — Peste 200 de reprezentanți ai religiilor lumii, întruniți la Khartoum în zilele de 8—10 oct. a. c. pentru o întrunire consacrată dialogului interreligios, au cerut, în Comunicatul dat publicității la

încheierea întrunirii, crearea unui Consiliu Mondial al Religiilor. Un astfel de Consiliu ar permite marilor religii să se asocieze pentru a oferi lumii materialiste şi secularizate de astăzi o alternativă credibilă. Propunerea susţinută îndeosebi de participanţii musulmani, reflectă dorinţa unui mare număr de musulmani din întreaga lume de a promova cooperarea între organizaţiile creştine şi musulmane, în urma Conferinţei ONU asupra populaţiei, ţinută la Cairo în septembrie a.c.

Printre participanţii la întrunirea de la Khartoum, veniţi din 30 de ţări, se numărau importanţi lideri islamici ai lumii politice şi religioase din Egipt, Libia, Pakistan, Yemen, Palestina, Iordania. Multe dintre organizaţiile creştine prezente au fost reprezentate la înalt nivel: Consiliul Bisericilor din Orientul Mijlociu, Biserica Anglicană etc. Vaticanul a fost reprezentat de Cardinalul Arinze, preşedintele Consiliului Pontifical pentru dialogul inter-religios.

Reprezentantul Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva Tarel Mitri, a relevat o schimbare de atitudine faţă de trecut, care s-a putut constata prin această deschidere a reprezentanţilor islamici către dialogul interreligios, care se află actualmente la ordinea zilei în preocupările lor. Conducătorul Frontului islamic naţional din Sudan, Hassan al Turabi, a chemat creştinii şi musulmanii să-şi unească eforturile pentru a oferi un alt model de societate şi a propune o nouă ordine politică mondială.

(cf. SPP/oct. 1994)

M. Alexandrescu

MOSCOVA: CEA MAI MARE BISERICĂ DIN MOSCOVA VA FI RECONSTRUITĂ: Guvernul rus a aprobat proiectul de reconstrucţie a celei mai mari biserici din Moscova, biserica Mântuitorului, ridicată în 1883 în cinstea victoriei armatelor ruseşti împotriva lui Napoleon. (1812) şi dărâmată în 1931, din ordinul lui Stalin. Conform presei ruseşti, decizia finală privind reconstrucţia a fost luată în septembrie, de către o comisie prezidată de primarul Moscovei şi de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Bisericii Ortodoxe Ruse. Preşedintele Boris Elţîn, care era de faţă, şi-a exprimat cu acest prilej nădejdea că atât guvernul cât şi autorităţile regionale ruseşti vor considera reconstrucţia acestei biserici drept „una din cele mai importante misiuni ale Statului". În opinia preşedintelui rus, amplul program de renovare a lăcaşurilor de cult ar putea facilita „eforturile consacrate realizării unui acord social". În august, Elţîn a fost ales membru de onoare al Bisericii Ortodoxe Ruse în parohia sa natală, de lângă Ekaterinburg, ca o recunoaştere a sprijinului acordat în redeschiderea bisericilor. Printre monumentele bisericeşti restaurate în ultimii trei ani, se numără catedrala Sf. Vasile şi biserica Kazansk, din Piaţa Roşie, biserica Adormirii din cartierul moscovit Arbat, numărul bisericilor orto-

doxe reconstruite în întreaga țară fiind de 600. Proiectul de reconstrucție a bisericii Mântuitorului, ultima din cele peste 130 de biserici ortodoxe redate cultului în Moscova — datează încă din 1988 din timpul sărbătoririi unui mileniu de la încreștinarea Rusiei, fiind amânat până acum din cauza problemelor financiare (costul operațiunii se ridică la 150 milioane de dolari).

Conform celor afirmate de arhitectul orașului Moscova, se speră ca odată cu reconstrucția monumentului, să fie recuperate și obiectele de cult și de artă care aparținuseră bisericii înainte de demolare, printre care un iconostas de aur, de 422 kg, care s-ar afla actualmente la Vatican. Pe de altă parte, nunțiul apostolic de la Moscova, Mgr. Colasuonno, a declarat că nu cunoaște nici un fel de acord încheiat cu Vaticanul în acest sens și nici nu poate confirma că iconostasul s-ar afla efectiv la Vatican.

În vara acestui an, conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse a solicitat restituirea a peste 30 000 icoane și lucrări de artă ortodoxe, care, după revoluția din 1917, fuseseră expuse în muzee. Reprezentanții Ministrului Culturii apreciază însă că operele de „importanță istorică" nu trebuie restituite, fiindcă bisericile nu ar fi suficient protejate împotriva umezelii și hoților. Legislația rusească permite Bisericii să-și revendice bunurile confiscate, dar prevede totodată că nu pot fi scoase obiecte din colecțiile muzeelor.

În urma plângerilor formulate de comunitățile romano-catolice și protestante, care au considerat că, în privința dreptului de proprietate Bisericile minoritare au fost tratate discriminatoriu, Parlamentul rus a acceptat să ia ulterior în discuție o legislație în acest sens.

(cf. ENI/10 oct. 1994)

Măriuca ALEXANDRESCU

CHINA: NOI PAROHII PROTESTANTE — De doisprezece ani încoace, apariția de noi parohii protestante cunoaște un ritm extrem de rapid: câte două la fiecare trei zile. Clădirile destinate cultului, circa 8000, au devenit insuficiente, astfel încât zeci de mii de grupuri de credincioși se întrunesc în case particulare, așa numitele „puncte de întâlnire". Numărul pastorilor, de circa 11.000, majoritatea vârstnici, a devenit și acesta insuficient și, în aprecierea unor eventuali noi pastori, activitățile legate de aceste „puncte de întâlnire" revin credincioșilor laici.

(cf. SPP/27 oct. 1994)

Măriuca Alexandrescu

BISERICA LETONĂ CONDAMNĂ HOMOSEXUALITATEA. — Consistoriul Bisericii Evanghelice Letone (LELB) a numit actele homosexuale „păcate de moarte" și a cerut comunităților din cadrul LELB să-i excludă de la Sfânta Împărtășanie pe homosexualii care nu se pocăiesc pentru păcatul lor. Potrivit publicației „Lutheran World Information" din Geneva, se consideră că acțiunea Consistoriului, care ajunge până la excomunicare, ar fi fără precedent în cadrul Bise-

ricilor Luterane din întreaga lume.

(cf. ENI/9 nov. 1994)

CONSTANTINOPOL: ÎNTÂLNIRE ÎNTRE ORTODOCȘI ȘI BAPTIȘTI. — La sfârșitul lunii octombrie, la sediul Patriarhiei Ecumenice din Fanar, a avut loc o întâlnire la nivel înalt între ortodocși și baptiști, pentru a discuta dorința exprimată de Alianța Baptistă Mondială, de inițiere a unui dialog teologic oficial cu Biserica Ortodoxă. Demersurile întreprinse în acest sens de către baptiști în ultima vreme par a fi primite cu surpriză, dar și cu prudență de către ortodocși. Mitropolitul Ioachim de Calcedon, care a primit delegația baptistă în numele Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic, aflat în călătorie, a apreciat că drumul care duce spre obiectivele comune ambelor confesiuni va fi „lung și dureros", partea ortodoxă precizând că orice decizie privind eventualitatea inițierii unui dialog teologic neputând fi luată decât după ce Bisericile Ortodoxe locale vor ajunge la un consens asupra acestui subiect, și aceasta după analizarea raportului întocmit, în acest sens, de Patriarhia Ecumenică.

Denton Lotz, secretar general al Alianței Baptiste Mondiale, prezent la Istanbul, a subliniat apropierile existente între cele două Biserici cu privire la aspectele teologice esențiale (Scriptura, Persoana Mântuitorului, Sf. Duh, Sf. Treime). În pofida elegiilor adresate ortodocșilor, Alianța Baptistă a relevat faptul că ortodocșii vorbesc de „prozelitism" și „furt de credincioși" atunci când se referă la prezența baptistă în regiuni considerate de ei drept „pământul țării lor" sau „teritoriul lor religios". După afirmațiile baptistului bulgar Theo Angelov, conducătorii ortodocși bulgari îi consideră pe baptiști drept „o sectă eretică".

În cursul ultimilor ani, în Europa Răsăriteană, conflictele între ortodocși și baptiști s-au amplificat, din cauza încercărilor acestora din urmă de a-și spori prezența în zonă, îndeosebi în Rusia, România și Bulgaria. Ortodocșii, tradițional majoritari în aceste țări, se simt lezați de eforturile altor bisenici de a-și atrage credincioși și de a „implanta" noi biserici în aceste locuri unde Ortodoxia există de atâtea veacuri.

Baptiștii speră că deschiderea unui dialog teologic oficial va fi în măsură să soluționeze toate aceste diferențe. La rândul său, „Patriarhia Ecumenică rămâne deschisă dialogului frățesc dintre Biserici. Rolul său este de a încuraja contactele și de a permite Bisericii Ortodoxe să-și îndeplinească „misiunea sa de reconciliere creștină, în scopul restabilirii unității pierdute a Bisericii", după cum a precizat George Tsetsis, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice la Centrul Ecumenic de la Geneva.

(cf. ENI 7 noiembrie 1994)

M. ALEXANDRESCU

ALBANIA: RESTRICȚII ALE LIBERTĂȚII RELIGIOASE. — Întâi stătătorul Bisericii Ortodoxe

din Albania, P. Fericitul ANASTASIOS, a cerut sprijinul comunității internaționale în fața pericolului pe care îl reprezintă proiectul noii Constituții albaneze care, după opinia sa, caută să restrângă libertatea religioasă în Albania.

Noua Constituție albaneză, recent publicată și care va face obiectul unui Referendum în luna noiembrie a.c., pretinde ca responsabilii „marilor comunități religioase" să fie cetățeni albanezi, născuți în Albania, și care locuiesc permanent în Albania de 20 de ani. Biserica Ortodoxă Albaneză consideră că această prevedere vizează exclusiv Biserica Ortodoxă, ținând seama că P. F. Anastasios este grec, iar tensiunile între Grecia și Albania s-au intensificat în cursul ultimelor luni.

Într-un Apel adresat Secretarului General al C.M.B., P. F. Anastasios îi cere să acționeze „astfel încât să fie evitată această restrângere a libertății religioase în noua Constituție a unui Stat recent stabilit, democratic și multireligios, cu o populație majoritar musulmană". Conform unor zvonuri care circulau la Tirana, Președintele Sali Berisha ar intenționa să-l expulzeze pe P. F. Anastasios, declarând că numirea P. F. Sale în fruntea Bisericii Ortodoxe nu ar fi decât una „temporară".

Biserica Ortodoxă Autocefală din Albania, desființată de regimul comunist, a fost reînființată în urmă cu trei ani, având de străbătut o perioadă extrem de dificilă, printre greutățile întâmpinate numărându-se și lipsa aproape totală a unui personal bisericesc cu pregătire adecvată. Consiliul Bisericesc al Bisericii Albaneze consideră tragic faptul că noua Constituție este „mai puțin modernă și mai puțin democratică decât cea în vigoare în timpul domniei Regelui Zog și decât Constituția valabilă în prima perioadă a regimului comunist, care măcar nu făceau nici o distincție între religii". Propunerile figurând în proiectul noii Constituții nu vizează decât marile Biserici, lăsând o mai mare libertate grupărilor religioase mai restrânse. „Astfel, comunitățile religioase tradiționale, care încearcă astăzi să se ridice din propriile lor ruine, fără să posede nici o bază economică sau culturală, sunt copleșite de restricții inutile, în timp ce, mici comunități religioase, care de abia își fac intrarea în viața spirituală albaneză, sunt acceptate", constată cu regret Consiliul Bisericesc, care precizează că, în prezent, în Albania, funcționează 70 de grupări protestante independente și organizații religioase din diferite părți ale lumii. Totodată subliniază Consiliul, prevederile privind conducătorii religioși sunt mai severe chiar decât cele care-l vizează pe Președintele țării (căruia îi sunt suficienți 10 ani de ședere în Albania) sau pe membrii Parlamentului (2 ani).

În răspunsul său, Consiliul Ecumenic apreciază că Biserica Ortodoxă din Albania, membră C.M.B., ar fi victima „unei grave discriminări, dacă o asemenea dispoziție ar căpăta putere de lege". P. F. Anastasios „a primit misiunea grea de a conduce credincioșii ortodocși în dificila perioadă care a urmat regimului

comunist, iar o eventuală îndepărtare a sa ar contraveni voinței Bisericii Ortodoxe Autocefale a Albaniei, principiului însuși al libertății religioase și al separării dintre Biserică și Stat, prevăzut de proiectul de Constituție, și ar fi o pierdere tragică nu numai pentru această Biserică, ci pentru întregul popor albanez", consideră C.M.B. Pentru aceste considerente, C.M.B. cere cu fermitate Guvernului Republicii Albania să retragă aceste dispoziții discrimitatorii și să nu caute să le aplice într-o legislație ulterioară sau în practicile administrative.

La rândul său, Secretarul General al KEK a transmis o scrisoare de protest reprezentantului permanent al Albaniei de pe lângă Oficiul O.N.U. de la Geneva, în care se subliniază că prevederile Constituției albaneze contravin unei alte clauze ale aceleiași Constituții, care prevede separarea dintre Biserică și Stat. KEK apreciază că acestea încalcă, de asemenea, acordurile semnate de Albania în cadrul Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, care garantează credincioșilor dreptul de „a alege, a numi și a înlocui" membrii personalului bisericesc. Noua Constituție albaneză ar trebui să evite să hotărască „cine poate și cine nu poate ocupa" funcții de răspundere în sânul comunităților religioase.

(cf. SPP/27 oct. 1994)

M. Alexandrescu

VIZITA REPREZENTANȚILOR KEK/CCEE ÎN REPUBLICILE DIN FOSTA IUGOSLAVIE. — În perioada 12—18 octombrie, o delegație de episcopi, reprezentând Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Conferințelor Episcopale Europene, a făcut o călătorie în Croația, Bosnia-Herțegovina și R. F. Iugoslavia, pentru a se întâlni cu creștinii, musulmanii, evreii și cei de alte confesiuni, în vederea sprijinirii procesului de pace în zonă.

Delegația s-a deplasat la Zagreb, Croația, și s-a întâlnit cu Cardinalul Kuharic și cu Conferința Episcopală Catolică adunată în ședință plenară, având și întâlniri cu franciscani și iezuiți, cu conducători ai Bisericilor protestante și ortodoxe și ai comunităților musulmane și evreiești.

La Osijek, delegația s-a întâlnit cu factorii responsabili ai comunităților protestante și evreiești și cu membri ai grupărilor pentru pace; apoi, s-a deplasat la Orasje, în Bosnia-Herțegovina, supusă zilnic tirurilor de obuze, pentru a vedea cum se desfășoară acțiunea umanitară comună musulmană și creștină, precum și gravele distrugeri suferite de oraș, inclusiv cele suferite de o mare biserică catolică modernă, dinamitată de milițiile sârbești în 1992 la Vidovice.

La Novi-Sad, delegația s-a întâlnit cu conducătorii Bisericilor ortodoxă, romano-catolică și protestantă, întâlnindu-se la Belgrad cu Patriarhul Pavle și unii episcopi ortodocși, precum și cu reprezentanți romano-catolici, musulmani și evrei.

La încheierea vizitei, delegația

a dat publicităţii următorul comunicat:

COMUNICAT

Noi, episcopii reprezentând marile Biserici creştine din Europa, am mers împreună, în octombrie 1994, în Croaţia, Bosnia-Herţegovina şi R. F. Iugoslavia, pentru a ne întâlni cu co-religionarii noştri creştini, cu fraţii noştri musulmani, evrei şi alţii. Ne-am dus pentru că „dacă un mădular al trupului suferă, toate mădularele suferă împreună cu el". Am aflat din nou de la cei pe care i-am întâlnit şi ascultat, că pacea şi dreptatea pot şi trebuie să fie restabilite progresiv în toată fosta Iugoslavie, pe următoarele temeiuri:

1. respectul celuilalt;
2. refuzul violenţei;
3. dialogul;
4. căutarea şi acceptarea reconcilierii.

I. RESPECTUL CELUILALT

Principii fundamentale

„Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi"

1. Suntem profund convinşi că unitatea în diversitate este posibilă şi necesară pentru naţiuni şi pentru religii. Conflictul din această ţară nu este un război religios.

2. Suntem convinşi că nu poate exista o adevărată identitate şi integritate internaţională decât cu condiţia să garanteze securitatea şi demnitatea minorităţilor. Identitate naţională nu înseamnă naţionalism îngust.

Nutrim convingerea că respectul diversităţii implică posibilitatea de autodeterminare dată tuturor. Democraţia uneşte, nu dezbină.

II. REFUZUL VIOLENŢEI

Recomandări urgente

„În religie nu există constrângere"

1. Recomandăm politicienilor de toate naţiile şi din toate partidele să aleagă calea tratativelor pentru a reglementa un conflict şi să meargă pe ea până la capăt, în loc să impună o soluţie prin forţă. Se poate câştiga pacea, dar nu războiul.

2. Sfătuim pe negociatori să aleagă calea compromisului şi a lipsei de rigiditate şi să nu lanseze ultimatumuri blocând orice discuţie, Un plan de pace poate fi îmbunătăţit.

3. Cerem tuturor conducătorilor religioşi şi credincioşilor să propovăduiască şi să pună în practică coexistenţa constructivă şi reconcilierea în locul alienării şi separării. Soluţia trebuie să includă religia.

III. DIALOGUL

Sugestii în vederea primilor paşi

„Pacea începe în inimă şi în minte"

1. Acordurile de încetare a focului, necondiţionate şi deplin respectate, trebuie să includă libertatea de mişcare pentru ajutorul umanitar şi libertatea de a călători pentru civili. Persoana umană este întotdeauna mai importantă decât teritoriul.

2. Trebuie dată prioritate instaurării şi menţinerii oraşelor deplin demilitarizate şi a zonelor şi coridoarelor sub proecţia forţelor ONU pentru a permite reabilitarea locuitorilor rămaşi pe loc şi întoarcerea celor care s-au

refugiat. Este necesară o creștere generoasă a ajutorului internațional în sprijinul refugiaților și a persoanelor deplasate și în vederea reconstrucției materiale. Oamenii au nevoie de ajutor pentru a se reinstala și a reconstrui.

3. Educația laică și învățământul religios, cu sprijinul mijloacelor de informare în masă, trebuie să-și fixeze drept scop ștergerea imaginilor dușmănoase și edificarea unei culturi a păcii. Educația pentru pace poate începe încă de acum pentru cei tineri și cei mai puțin tineri.

IV. CĂUTAREA ȘI ACCEPTAREA RECONCILIERII

Principii și valori pentru acum și pentru mâine

„Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri"

1. Nu putem și nici nu trebuie să negăm sau să uităm greșelile de pe urma cărora am suferit în trecut, dar trebuie să ne iertăm unii pe alții fără întârziere, stabilind astfel încrederea și reconcilierea pentru mâine. Reconcilierea conferă forțe și valori tuturor părților implicate.

2. Recomandând tuturor să se ierte unii pe alții, trebuie să avem curajul moral și onestitatea de a ne mărturisi și propriile noastre greșeli, lipsuri și fapte rele, ale noastre și ale comunităților noastre. Iertarea trebuie să fie în egală măsură acceptată și oferită.

3. Nădăjduind că toți se vor mărturisi și ierta necondiționat, trebuie să facem primii pași către reconciliere și chiar să ne asumăm riscurile în vederea restabilirii păcii și dreptății, apărării drepturilor omului și a demnității umane și repunerii în drepturi a valorilor morale și spirituale. Reconcilierea, chiar și necondiționată, cere să se facă tot posibilul pentru instaurarea unor relații juste și echitabile între popoare, națiuni și religii.

Cardinal DANNEELS, Arhiepiscop de Bruxelles și Malines (CCEE)
Mitropolitul MICHAEL STAIKOS, (Patriarhia Ecumenică) Viena
Episcopul HENRIK SVENUNGSSON, de Stockholm (KEK)
19 octombrie 1994
Trad. M. Alexandrescu/GS

ORTODOCȘII ÎN ȚARA SFÂNTĂ

Pelerinajul în Țara Sfântă nu se poate limita la descoperirea unor peisaje, monumente sau vestigii evocând trecutul biblic. Întâlnirea cu martorii vii ai Evangheliei este de neînlocuit: aceștia sunt verigile lanțului care ne unește cu Hristos.

În Israel — Palestina, creștinii constituie un mozaic de diferite Biserici: anglicani, armeni, catolici latini și orientali, copți, ortodocși, protestanți . . . Suprafața acestui mozaic se restrânge neîncetat în urma emigrărilor, dat fiind că urmările procesului de pace recent angajat între arabi și evrei nu pot fi încă prevăzute cu exactitate.

*

Din cei 120 000 de creștini care locuiesc în Israel, la Ierusalim și în teritoriile ocupate, ortodocșii sunt în număr de cca. 40.000, majoritatea arabi și trăind în Ga-

lileea; alte câteva mii trăiesc în teritoriile ocupate. Toţi se află sub jurisdicţia S. Sale, Patriarhul Diodor I al Ierusalimului.

Ierusalim şi Betleem

La Ierusalim şi în împrejurimi trăiesc cca. 8.000 de ortodocşi, dintre care o mare parte nu sunt de origine arabă. Conferirea Sfântului Mormânt şi majoritatea parohiilor sunt deservite de preoţi greci, dar există şi o parohie arabă, a cărei biserică este adiacentă bazilicii Sfântului Mormânt.

Majoritatea creştinilor care se mai află în Betleem sunt ortodocşi. În apropiere, la Beit Jala, trăieşte o comunitate ortodoxă foarte activă, ca şi la Beit Sahur (satul numit al păstorilor).

Cisiordania

Ramallah („Muntele lui Dumnezeu"), un orăşel cu 25.000 de locuitori, era odinioară „perla Ortodoxiei" din Ţara Sfântă. Comunitatea nu mai numără astăzi decât 5.000: arabii ortodocşi originari din Ramallah sunt mai numeroşi în Statele Unite decât în oraşul lor de baştină. Ortodocşi mai pot fi întâlniţi la Jifna şi la Bir Zeit.

Ierihonul a fost părăsit de creştinii săi, dar majoritatea dintre cei care au rămas sunt ortodocşi. Oraşul adăposteşte o biserică parohială şi o mânăstire.

În oraşul Naplouse, majoritar musulman, trăiesc cca. 1 000 de creştini. Micul sat Tayibe este în majoritate populat de ortodocşi.

Galileea

Până acum 40 de ani, populaţia Nazaretului era aproape în întregime creştină. Astăzi, creştinii au rămas o minoritate, iar printre aceştia se numără cca. 13.000 de ortodocşi. Biserica Ortodoxă a „Bunei Vestiri" face obiectul unei veneraţii deosebite. Comunităţi ortodoxe mai pot fi întâlnite în satele din apropiere, Yafa, Reineh şi Eliaboun.

În localitatea Kefer Yasif, din Galileea Occidentală, există o parohie ortodoxă foarte activă, cu peste 2.500 de credincioşi. La Cana (Kfar Kanna), 4/5 din populaţie sunt musulmani, dar există şi o mică comunitate ortodoxă.

Populaţia din Saint-Jean-d'Acre este în majoritate evreiască, iar creştinii nu reprezintă decât o mică minoritate printre arabi. Jumătate din aceşti creştini sunt ortodocşi.

Comunităţi ortodoxe mai pot fi întâlnite la Ibillin, Pke-eah, al Makr şi în câteva alte sate.

(cf. Chrétiens en Marche/octombrie — decembrie 1994)

M. Alexandrescu/GS

Prof. Giorgio Fedalto, „HIERARCHIA ECCLESIASTICA ORIENTALIS" Edizioni Messagero Padova, 1988, vol. I—II, 1208 pagini

Scopul lucrării Prof. Giorgio Fedalto, „Hierarchia Ecclesiastica Orientalis", apărută la „Edizioni Messagero Padova" în anul 1988, este cel de a face o prezentare a Bisericilor Răsăritului, venind în completarea lucrării „Oriens Christianum", în trei volume, publicată în 1740 la Paris de Michel le Quien, pe care încearcă să o actualizeze.

Criteriile urmate în întocmirea lucrării sunt cele utilizate de Konrad Eubel în „Hierarchia Catholica" și de Pius Bonifaciu Gams în „Series episcoporum ecclesiae catholica". Confruntat cu o mare dievrsitate de culturi, limbi, tradiții și rituri, precum și cu inexistența unor izvoare documentare asemănătoare celor existente pentru bisericile catolice, autorul a recurs la diverse surse: ediții critice ale operelor patristice și ale textelor sinodale, noi descoperiri arheologice, epigrafice, geografice, articole și studii monografice.

Diviziunea geografică utilizată este asemănătoare celei folosite de Le Quien. Structura repartizării ecleziastice o urmează pe cea a Imperiului Roman de Răsărit, cu modificările intervenite succesiv. După schema provincilor civile și respectivelor cetăți s-au stabilit și eparhiile bizantine; la rândul lor, patriarhiile răsăritene Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim nu au făcut altceva decât să se organizeze conform organizării politico-administrative a diocezelor civile romane, reconstituirea acestei structuri fiind necesară pentru a înțelege contextul, consecințele și relațiile care au decurs. Spre deosebire de alte lucrări existente, prezenta lucrare nu s-a limitat doar la enumerarea patriarhiilor respective (alături de cele patru patriarhii apostolice deja menționate, cele ale Bulgariei, Georgiei, României, Moscovei, Serbiei, apoi Bisericile din Cipru, Etiopia, Grecia, Macedonia, precum și celelalte Biserici ortodoxe din America, Finlanda, Polonia, Japonia, Bisericile armeană, melchită, siriană, caldeană), în conexiune cu situația actuală, ci a urcat până la origini pentru a le urmări dezvoltarea în funcție de evoluția lor de-a lungul veacurilor.

Îndeosebi în regiunile periferice ale fostului Imperiu Bizantin, s-au dezvoltat și alte Biserici, diferite de cea Ortodoxă, înregstrându-se o mare varietate de comunități creștine (de exemplu Damasc, Alep sau Beirut). În aceste cazuri, autorul a considerat oportun să enumere diferitele comunități din sânul aceleiași cetăți, în loc să enumere doar centrele aceleiași Biserici.

În organizarea materialului, s-a respectat deci *criteriul de subîmpărțire a celor patru mari patriarhii, din punct de vedere teritorial, în provincii* (ținând cont de structura Imperiului Roman de Răsărit), numerotându-le progresiv de la 1 la 100. În interiorul fiecărei provincii se precizează, printr-o a doua cifră, scaunele eipscopale și în fiecare din acestea este identificată Biserica.

Dat fiind suprapunerea de culturi și de limbi în teritoriile respective, în ortografierea numelor proprii autorul s-a raportat la *grafia existentă în izvoarele folosite* (de exemplu, pentru cele bizantine s-a folosit în general grafia latină), de asemenea, și pentru toponime, respectând evoluția limbii și formele cele mai uzitate.

Datările sunt în foncție de aceleași izvoare, raportate la calendarul georgian. În cazurile în care datele precizate nu sunt cele ale alegerii, numirii sau desemnării unui anumit ierarh sau ale încetării funcționării sale din diferite motive, s-a decis să se menționeze prima și ultima dată cunoscută, pe două coloane. În cazul în care izvoarele indică un ierarh anonim, s-au pus trei puncte în paranteză.

De precizat că lucrarea de față nu menționează și titularii Bisericii latine, care au funcționat în Răsărit în timpul Cruciadelor, aceștia putând fi găsiți în „La chiesa latina in Oriente, II. Hierarchia latina orientis" (Verona, 1976).

Măriuca Alexandrescu

IOAN BRÂNZEI: ISRAEL..., TIMIȘOARA, 1994

Iată o carte, care în vifornița prin care trecem, este o trimitere la Acela care este calea, adevărul și viața. Cartea constituie un capitol din istoria mântuirii, o căutare a căilor pe care le-a bătătorit Domnul nostru Iisus Hristos. Părintele Ioan Brânzei, distins slujitor al altarului din Mitropolia Banatului, descrie impresiile pe care le-a avut în urma unei călătorii în Israel, făcute recent. Autorul își grupează impresiile în următoarele capitole: Ulița copilăriei mele, Primii pași, Alături de Iisus spre mântuire, Ierusalim — orașul păcii, Închinare și slujire, La patriarhul Ierusalimului, Pe muntele măslinilor, Betania — la mormântul lui Lazăr, Betleem — Patria pâinii, Sfintele biserici ale Betleemului, Marea Moartă, Meditații pe muntele ispitirii Domnului, Ierihon — Cetatea palmierilor, Ozeva — lăcaș al sfințeniei, Nazaret — Cetatea crinilor, Pe muntele Tabor, Marea Tiberiadă, Drumul Crucii, Al XV-lea popas, Rugăciune de cerere, Darul lui George, Pâinea noastră cea de toate zilele.

Autorul arată, cum lăsând în urmă Bucureștiul cu parcurile și palatele lui și Bărăganul Dobrogei, trece peste Marea Neagră, falnicului imperiu bizantin, cu Justinian și Constantin cel Mare, cu cele 500 de moschei și măreața biserică Sfânta Sofie și sediul atâtor ierarhi celebri, în frunte cu Ioan Gură de Aur. Intrând în Marea Egeică, întâmpină insula zisă odinioară Tenedos cu mormântul lui Achile, vestitul viteaz al greci-

lor, de acum 3000 de ani, pe unde s-a desfăşurat războiul cu viteazul Paris pentru faimoasa Elena. Trece, apoi, pe lângă Smirna, Efes, Patmos, Rodos, Creta, Cipru, Mira Siciliei, unde a zăbovit Sf. Apostol Pavel, venind din Ierusalim şi unde a activat Sfântul Nicolae, în calitate de mare ierarh al Bisericii şi ajunge apoi la Ben Gurion, din ţara Israel, trece peste ţinutul biblic al filistenilor, patria faimoasei Dalila, peste Emaus, Ajalon, ajungând, în sfârşit la Cetatea istorică şi sfântă: Ierusalim, oraşul cetate zăvorâtă cu 7 porţi. Localităţile ţării sfinte, de care se leagă evenimente istorice, sunt descrise pe larg şi cu sentimentul pelerinului devotat, hagi, cum se numesc pelerinii în Ţara Sfântă, încât, cu tot dreptul, Înalt Prea Sfinţitul Dr. Nicolae Corneanu îl rânduie pe autorul cărţii de care ne ocupăm, alături de alţi scriitori de genul acesta, cum au fost: Grigorie Cristescu, Petru Fotoc, Olga Greceanu, Ioanichie Bălan ş.a. Din Precuvântarea pusă în fruntea volumului de către Î. P. S. mitropolit Nicolae se poate deduce uşor îndemnul de a cerceta Ţara Sfântă, pentru că ea evocă visurile fără seamăn „vraja lumii de dincolo...", lărgeşte frontul viziunii asupra vieţii, desăvârşeşte atenţia la mişcările sufletului şi luminează atitudinea faţă de eternul din om.

Cartea pr. Brânzei e scrisă ca să placă şi să fie utilă.

Pr. prof. Neaga Nicolae

PR. PROF. DR. TEODOR BODOGAE

Trecerea la cele veşnice a unuia dintre cei pe care i-am cunoscut şi mai ales a unuia dintre cei de care ne-am simţit apropiaţi, este pentru fiecare dintre noi, un prilej de a ne aminti, un adevăr fundamental al creştinismului şi anume, acela că, *a fi la capătul vieţii (pământeşti), nu înseamnă a fi la sfârşitul ei.* Într-o împrejurare ca aceasta, este firesc să facem un popas de gând, în legătură cu cel ce a fost omul deosebit, profesorul de Teologie şi teologul distins, scriitorul şi predicatorul talentat şi, nu în ultimul rând, preotul stimat şi iubit, Teodor Bodogae.

Deoarece atât *„Enciclopedia istoriografiei româneşti“* (Bucureşti, 1978, p. 63) cât şi volumul *„Două sute de ani de învăţământ teologic la Sibiu“* (Sibiu, 1987, p. 334—336), volum redactat de Păr. Prof. Mircea Păcurariu, decanul Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna“, ca şi *„Bibliografia istorică a României“* (vol. I—VII, Bucureşti, 1970—1990) şi alte publicaţii de profil din ţară şi străinătate, prezintă exhaustiv opera sa, iar unele ne oferă şi ample detalii biografice, în evocarea de faţă vom căuta să surprindem câteva aspecte mai semnificative din activitatea şi creaţia celui ce timp de 48 de ani a fost în slujba Bisericii strămoşeşti, din care 20, ca dascăl la Institutul teologic sibian.

Marele *„făcător de oameni“* — care a fost vrednicul de pomenire mitropolit Nicolae Bălan (1920—1955) —, sesizând remarcabilele calităţi intelectuale şi morale ale tânărului teolog, imediat după obţinerea titlului de licenţiat în Teologie, în 1934, îl trimite pentru mai mulţi ani la studii de specializare la Atena, Belgrad, Berlin şi Tübingen.

Înarmat cu o temeinică pregătire de specialitate şi lingvistică — pregătire dobândită în timpul anilor petrecuţi în cadrul marilor universităţi europene amintite — odată reîntors în ţară, Părintele Bodogae se va lansa pe tărâm didactic şi publicistic. Încă din tinereţe va publica o serie de studii, articole şi note de un deosebit interes, atrăgându-şi respectul şi preţuirea multora, inclusiv a unor specialişti de prima mână din străinătate, precum bizantinologul Paul Lemerle de la Paris.

Un adevărat eveniment l-a constituit în rândul specialiştilor, apariţia lucrării sale de doctorat, *„Ajutoarele româneşti la mânăstirile din Sf. Munte Athos“*, (Sibiu, 1940, LII + 354, pag.) despre care profesorul şi bizantinologul Alexandru Elian, menţiona că „foloseşte întreaga bibliografie până la anul imprimării“. Disertaţia era prima lucrare în limba română care se ocupa cu această problemă şi era bazată pe o vastă cerceatre şi informaţie, mai ales pe izvoare inedite, culese din arhivele mânăstirilor atonite. Din acest motiv, lucrarea s-a bucurat de elogioase aprecieri atât în ţară cât şi în străinătate.

De-a lungul timpului, preocupările păr. Prof. Teodor Bodogae s-au

diversificat, mergând în paralel pe mai multe direcţii de cercetare. Ne vom strădui să prezentăm — succint desigur —, câteva din jaloanele care individualizează aria preocupărilor sale cărturăreşti.

Primul jalon sau direcţie care caracterizează scrisul său a fost pasiunea vie pentru trecutul Bisericii strămoşeşti, pasiune concretizată într-o serie de studii în care analizează cu o deosebită acrivie: — patronajul românesc la Sf. Munte, în teza de doctorat amintită, precum şi în alte comunicări: *Die Rumänen und die Klöster vom Berge Athos* (Kirchliche Blätter, Sibiu, nr. 9/1981, p. 7); fie legăturile românilor cu sârbii (*Aus dem Briefwechser Şaguna mit Vuk Karadzić, „Revue des Etudes- Sud-Est europ"*. /1966, p. 593—601; *Un capitol din istoria relaţiilor culturale româno-sârbe". Acte inedite din corespondenţa lui Şaguna,* „Mitropolia Ardealului" (1970), nr. 7—8, p. 525—556), sau raporturile cu ruşii. (Un capitol din relaţiile româno-ruse): Mitropolitul Petru Movilă, „Revista Teologică" (1946), nr. 9—10, p. 403—419). A analizat apoi contextul istoric şi teologic în care s-a întrunit Sinodul ieşan din 1642 (*Din istoria Biserici Ortodoxe de acum 300 de ani.* Sinodul de la Iaşi, Sibiu, 1943, *de acum 200 de ani. Semnificaţia unui manuscris din 1765* (Sibiu, 1944, 70 pag.). Tot acestui cadru aparţin şi portretizările pe care unor mari figuri de ierarhi din trecutul Bisericii noastre: *Mitropolitul Varlaam ca teolog* („Mitropolia Moldovei şi Sucevei", (1957), nr. 10—12, p. 775—790); *Personalitatea mitropolitului Antim Ivireanul* („Mitropolia Banatului", (1966), nr. 7—9, p. 467—482); *300 de ani de la naşterea Sf. Sava Brancovici* („Mitropolia Ardealului", (1983), nr. 5—6, p. 369—372 etc.). S-a preocupat apoi şi de cercetarea unor momente din zbucumata istorie a neamului (*Câteva documente în legătură cu frământările sociale la românii ardeleni, în vara anului1848,* în „Omagiu lui Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului", Sibiu, 1956, p. 281—292); *Cucerirea independenţei de stat a României, în 1877, reflectată în presa germană din Transilvania,* în „Biserica Ortodoxă Română", (1977), nr. 5—6, p. 490—496 ş.a.m.d.), evenimente în care s-a făcut simţită prezenţa Bisericii şi personalităţii bisericeşti de prim rang ale vremii au avut un rol deosebit de important, căci, după afirmaţia marelui istoric Nicolae Iorga, „Ortodoxia a constituit una din formele de apărare a fiinţei naţionale în faţa dominaţiilor străine.

Al doilea jalon îl constituie preocupările privind istoria bisericească generală, literatura patristică şi post-patristică şi Bizantinologia, preocupări concretizate în lucrări de o profundă acrivie şi de o largă solicitare în acelaşi timp. La loc de cinste consemnăm manualul universitar de *„Istorie bisericească universală"*, vol. I, ed. III, Bucureşti, 1987 şi vol. II, Bucureşti, 1993, la ambele volume fiind alături de alţi doi regretaţi teologi şi istorici bisericeşti: Milan Sesan şi Ioan Rămureanu. Tot acestei sfere aparţin şi studiile: *Strădaniile Sf. Vasile pentru unitatea Bisericii,* „Mitropolia Banatului", (1963), nr. 11—12, p. 494—506; *O epistolă a patriarhului Fotie şi semnificaţia ei, Ibidem,* (1982), nr. 10—12, p. 613—623.

Al treilea jalon îl constituie valoroasele traduceri din Sfinţii Părinţi şi dintr-o serie de teologi contemporani. Amintim: *Sf. Grigore de Nyssa, Viaţa fericitei Macrina,* (Sibiu 1947, 67 p.). A lucrat apoi la tălmăcirea

câtorva volume din colecţia „Părinţi şi scriitori bisericeşti" (P. S.B.) şi anume Scrieri alese din Origen (4 vol. parţial în colaborare).

La partea I-a din Origen, Bucureşti, 1981, studiul introductiv şi notele aparţin Păr. Bodogae; Eusebiu de Cezareea, *Scrieri*. Partea a treia, Bucureşti, 1988, 1640 p. (în colaborare cu Pr. Constantin Corniţescu). La acestea adăugăm şi câteva lucrări de spiritualitate: Nicolae Cabasila, *„Despre viaţa în Hristos"*, Sibiu, 1946, 221 p. reeditată la Bucureşti, 1989, şi *Tâlcuirea Sfintei Liturghii* şi ea reeditată în colaborare cu regretatul D. Fecioru, Părintele Bodogae a tradus o altă lucrare celebră de spiritualitate: *Limonarul* lui Ioan Moshu, imprimată la Alba Iulia în 1991, 212 p. La fel mai are tradusă *„Viaţa Sf. Ioan cel Milostiv"*.

Trebuie să subliniez faptul că titlurile volumelor şi studiile consemnate în evocarea de faţă le-am făcut pe un criteriu selectiv, criteriu subordonat scopului urmărit de paginile de faţă, şi sunt numai o parte din impresionanta listă bibliografică a Păr. Teodor Bodogae. Toate aceste traduceri, comentarii şi studii de o deosebită acrivie ştiinţifică, sunt bazate pe texte originare patristice şi date de arhivă.

Nu putem încheia considerentele de faţă, lăsând într-un con de umbră un aspect esenţial al personalităţii celui pe care-l evocăm şi anume: *Preotul Teodor Bodogae*, deoarece a fost un destoinic păstor de suflete, apreciat de credincioşii săi, cărora le-a adus de atâtea ori cuvântul de mângâiere şi încurajare. În lunga sa slujire la altar, s-a remarcat ca un iscusit predicator, având pregătite pentru tipar două volume de predici.

În dialogul cu Arhim. Ioanichie Bălan, dialog consemnat în *„Convorbiri duhovniceşti"* (vol. I, ed. a II-a, Editată de Episcopia Romanului şi Huşilor, 1993), se reflectă câteva din calităţile şi crezurile de viaţă ale dascălului şi preotului Teodor Bodogae. Astfel întrebat fiind ce satisfacţii duhovniceşti a avut în calitate de profesor şi dascăl de Teologie şi cum a reuşit să câştige prestigiul şi să mişte inimile studenţilor teologi, răspunde: „Oricât am fi „sădit" noi profesorii în sufletul studenţilor, tot Dumnezeu este „Cel ce" face să crească". Dar faptul că majoritatea studenţilor noştri, au îmbrăţişat chemarea preoţească avem speranţa că am contribuit şi noi cât de puţin la formarea lor clericală şi teologică. Am căutat cât am putut să pun suflet în ceea ce predam. Apoi le oferearn (studenţilor n.n) cărţi bune şi informaţie bibliografică pentru lucrări şi pentru teza de licenţă. M-am silit ca preot şi profesor să cunosc sufletul studentului, să-i trezesc interes pentru studiu şi dragostea pentru preoţie. L-am încurajat părinteşte în muncă, l-am ajutat moral pe fiecare, după nevoie mai ales ca părinte şi duhovnic decât ca profesor. În general am pus mai mult crez pe caracterul moral şi pe sfinţenia preoţiei pentru care se pregătea decât pentru acrivia teoretică" (p. 233).

Fiind determinat apoi să se pronunţe dacă e mulţumit sufleteşte de activitatea teologică şi pastorală depusă. Păr. Profesor îşi îmbracă răspunsul în voalul smereniei: „Desigur s-ar fi putut împlini mai mult şi mai bine. Credincioşii doresc participare vie, sfinţită la sfintele slujbe. Nu voi uita niciodată observaţia unei bătrâne care m-a întrebat într-o zi

la biserică: „Ce ai avut azi părinte, de nu ţi-am putut simţi aceeaşi evlavie ca şi în alte zile? De fapt —, continuă părintele oricât de puţină carte ar avea credinciosul, simte şi doreşte să plece de la fiecare slujbă altfel decât a intrat, mai îmbunătăţit sufleteşte decât venise. Lui nu-i place nici slujbe rostite pe de rost sau rutinate, dar nici improvizate. Ci el vrea frumuseţea curată a adevăratei Liturghii Ortodoxe. Acest lucru l-am repetat adeseori şi înaintea studenţilor teologi" (p. 235—236).

La 22 noiembrie 1994, Păr. Prof. Teodor Bodogae a părăsit „cortul lumii acesteia", stingându-se asemenea unei lumânări la venerabila vârstă de 83 de ani, după ce, decenii de-a rândul s-a străduit să lumineze minţile şi să încălzească inimile. Prohodirea rămăşiţelor sale pământeşti a avut loc în noiembrie 1994 în Catedrala mitropolitană din Sibiu, de un sobor de preoţi şi diaconi, în frunte cu Prea Sfinţia Sa Andrei Andreicuţ, episcop de Alba Iulia. Din partea Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" a vorbit P. C. Decan Mircea Păcurariu, care a elogiat personalitatea adormitului în Domnul a cărui cuvântare o redăm mai jos

Nouă, celor care l-am cunoscut nu ne rămâne acum decât să-i păstrăm în sufletele noastre locul pe care şi l-a câştigat şi pe care l-a avut şi să-l recomandăm lui Dumnezeu, prin rugăciunile noastre ca pe „omul de care s-au bucurat mulţi".

Dumnezeu să-l odihnească cu drepţii!

Pr. Lector Ioan Mircea Elciu

„Preoţii care cârmuiesc bine să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc cu cuvântul şi cu învăţătura".

(I Tim. 5, 17)

Prea Sfinţite Părinte Episcop,
Îndureată familie,
Întristată asistenţă,

Ne pregătim cu toţii, prin post şi rugăciune, să-l primim în casele şi în sufletele noastre pe Pruncul ce se va naşte din nou în Bethleemul Iudeii, pe Iisus Hristos cel întrupat pentru noi şi pentru a noastră mântuire. Am fi dorit, mai cu seamă noi preoţii, ca să avem iarăşi printre noi, la praznicul bucuriei şi al păcii care va veni curând, pe acela care era mereu alături de noi la slujirea la altar, pe dascălul şi îndrumătorul celor mai mulţi dintre noi, pe părintele Teodor Bodogae. Ori, iată că de data aceasta, Dumnezeu cel ce toate le cârmuieşte după a Sa înţelepciune — neştiută şi necuprinsă de noi oamenii — a rânduit altfel, chemând la Sine pe vrednicul Său slujitor, la acest început de post premergător Naşterii Domnului. Noi, cei ce am rămas încă aici, ne pregătim să-l întâmpinăm cu creştinească cuviinţă pe Pruncul Iisus, iar părintele profesor este pregătit pentru întâlnirea supremă cu Iisus, Dreptul Judecător, spre a-i

înfățișa bilanțul faptelor sale de o viață, încărcată nu numai de ani — aproape 84 la număr — dar mai cu seamă de vrednicii, întru slujirea altarului, a catedrei, a stiinței istorice și a semenilor săi. Poate tocmai pentru „slujirea deplină" pe care a îndeplinit-o, Dumnezeu îl cheamă la Sine numai acum, la o vârstă patriarhală, după ce mulți dintre colegii și prietenii săi au fost chemați să se întâlnească în ceruri cu Hristos Domnul și cu sfinții Săi, cu mult înaintea lui.

Într-unul din troparele ce se cântă la slujba înmormântării preoților de mir, se prezintă, în câteva cuvinte doar — urmând celor recomandate de Sf. Pavel lui Timotei (I, Tim. 4, 12), chipul adevăratului preot, al celui care a știut „să-și înfrumusețeze viața" trăind „în credință și dreptate, în nădejde și în blândețe, în curăție și în vrednicie preoțească și cu bună cinste". În adevăr, cercetând curgerea vieții preotului și profesorului de teologie Teodor Bodogae, vom constata cu ușurință că a știut să-și împodobească viața cu toate aceste virtuți pe care Biserica le cere unui preot de autentică vocație. Născut la 10 martie 1911, în casa unor vrednici credincioși țărani din Cetatea de Baltă, pe Târnava Mică, străveche cetate românească stăpânită de Ștefan cel Mare și urmașii săi imediați, urmează cursurile Liceului „Sf. Vasile" din Blaj (1922—1929), apoi ale Academiei teologice „Andreiane" din Sibiu (1929—1933), completate la renumita Facultate de Teologie din Cernăuți, care i-a conferit licența în 1935. La Sibiu a avut marele noroc de a fi remarcat de ilustrul mitropolit Nicolae Bălan, îndrumătorul și ocrotitorul atâtor tineri înzestrați și dornici de afirmare, pe care i-a trimis la studii de specializare și care vor forma apoi o adevărată pleiadă de dascăli ai școlii teologice sibiene. Datorită acestui neasemuit ierarh, ctitor de suflete și de valori culturale, și-a putut desăvârși studiile la Facultatea de Teologie din Atena (1935/36, cu profesorii Hr. Andrutios, Sotiriu, P. Bratsiotis, Diovuniotis s.a.), iar câțiva ani mai târziu la Facultatea de Teologe din Belgrad (1939—1940), unde a audiat, între alții, pe renumitul bizantinolog G. Ostrogorski și pe teologul de prestigiu Iustin Popovici, iar în 1942/43 la Facultățile de teologie protestantă ale Universităților din Berlin și Tübingen. În vara anului 1935, a făcut intense cercetări în arhivele Muntelui Athos, greu accesibile pe atunci unor cercetători străini și cu atât mai mult pentru un tânăr teolog român în vârstă de numai 24 de ani. Rezultatul cercetărilor sale în arhive și biblioteci a fost acea inegalabilă teză de doctorat, susținută la Cernăuți în 1938, cu titlul „*Ajutoarele românești la mânăstirile din Sfântul Munte Athos*", tipărită la Sibiu doi ani mai târziu, lucrare cu peste 350 de pagini, apreciată nu numai la data aparției — între alții și de cunoscutul bizantinolog Franz Dölger — dar și astăzi ,căci în pofida atâtor noi investigații în arhivele Athosului, s-au descoperit prea puține lucruri noi față de cele cunoscute de dânsul.

Cu o asemenea zestre intelectuală, cu o voință de fier și cu o putere de muncă rar întâlnite, după căsătoria cu tânăra Livia Bălan, nepoată de frate a mitropolitului Nicolae, și după hirotonia întru preot, a funcționat trei ani ca profesor de Religie la Liceele „Domnița Ileana" din Sighișoara, „Andrei Șaguna" din Brașov și „Mihai Viteazul" din Alba-Iulia. În toamna anului 1940 a fost numit profesor suplinitor la catedra de Istorie biseri-

cească universală şi Patrologie la Academia teologică „Andreiană", la care va fi titularizat după trei ani. În această primă etapă a activităţii lui la Sibiu, în afara tezei de doctorat, a mai publicat o serie de lucrări, abordând teme de Istoria Bisericii româneşti, dar şi din literatura patristică şi postpatristică. Nu este lipsit de interes să menţionăm că-i aparţine din această perioadă — o excelentă traducere a cunoscutei lucrări „*Despre viaţa în Hristos*" a lui Nicolae Cabasia (Sibiu, 1946), precum şi „*Viaţa Sfintei Macrina*" a Sfântului Grigore de Nissa.

În 1952, la cererea autorităţilor de atunci — care nu i-au iertat o anumită orientare politică din anii tinereţii — a fost înlăturat de la catedră şi numit preot-paroh la biserica „Sf. Nicolae" din cartierul Sibiu „Lazaret", unde a păstorit până în 1973. Deşi nu avea experienţa vieţii de parohie, totuşi, s-a dovedit a fi un destoinic păstor de suflete, înţelegător faţă de necazurile enoriaşilor săi, majoritatea oameni simpli, muncitori ceferişti, cărora le-a adus de atâtea ori cuvânt de mângâiere şi de încurajare în necazurile sau bucuriile lor. S-a făcut astfel „pildă credincioşilor cu cuvântul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credinţa, cu curăţia", după cuvântul Sf. Apostol Pavel (I Tim. 4, 12). În lunga sa slujire la parohie s-a remarcat şi ca un bun liturghisitor şi mai ales ca iscusit predicator. În acelaşi timp, a fost un priceput şi neobosit îndrumător al lucrărilor de pictură în frescă şi de sculptură, executate la biserica respectivă, lucru explicabil pentru un om de cultură, care cunoştea atât de bine tradiţiile artistice ale Athosului şi ale ţărilor româneşti medievale.

În pofida atâtor obligaţii faţă de credincioşii din parohie, n-a nesocotit nici preocupările cărturăreşti, fiind mereu prezent cu studii, articole, recenzii, traduceri şi predici în periodicele bisericeşti, mai cu seamă cele de la Sibiu: *Telegraful Român, Îndrumătorul bisericesc* şi revista *Mitropolia Ardealului*.

În anul 1973 a revenit la Institutul teologic, de data aceasta ca titular al noii catedre de Bizantinologie, funcţionând până la pensionare, în 1982. Deşi era la o vârstă când alţii se gândesc la binemeritata odihnă, părintele Bodogae şi-a reluat munca la catedră cu o vigoare tinerească de invidiat, însufleţit de râvna sfântă de a fi cât mai folositor noilor generaţii de slujitori ai Bisericii noastre strămoşeşti. S-a impus în faţa studenţilor săi nu numai prin pregătirea sa istorică şi teologică de excepţie, dar şi prin însufleţirea cu care preda, având darul de a prezenta faptele istorice într-o formă vie, atrăgătoare, într-o limbă curat românească, accesibilă tuturor. Dar mai presus de toate, profesorul Teodor Bodogae a rămas în amintirea studenţilor săi prin aleasa sa *ţinută preoţească*. N-a fost duminică sau sărbătoare în care să nu-l fi văzut slujind — şi de cele mai multe ori predicând — fie la catedrală, fie la capelă, fie la alte biserici din oraş, cu evlavia preotului de vocaţie, pătruns de frumuseţea şi valoarea adevărurilor veşnice pe care le propovăduia. El a rămas astfel în conştiinţa atâtor generaţii de studenţi, ca profesor-*preot*, aşa cum trebuie să fie adevăratul dascăl de teologie. A fost un profesor cu suflet larg, cu inimă caldă şi deschisă, faţă de toţi, un om integru, iubitor de dreptate şi de adevăr, care ştia să aibă pentru fiecare student o vorbă bună şi înţeleaptă, un cuvânt părintesc de mângâiere şi de încurajare.

În felul acesta, părintele Bodogae a fost ultimul mare liturghisitor și predicator din generația sa, dar și ultimul mare profesor din „generația Nicolae Bălan", alături de colegul și prietenul său de viață, părintele Grigorie Marcu, pensionat cu un an în urma sa, dar plecat de mult dintre noi.

Și-a reluat acum, cu puteri sporite, cercetările istorice și patristice. Stau mărturie prelegerile sale din cele două volume din *„Istoria bisericească universală"*, publicate în colaborare cu alți colegi ai săi de la București și Sibiu, sau noile traduceri din literatura patristică și postpatristică: patru volume din marele teolog alexandrin Origen (unele din ele în colaborare cu fostul său profesor și apoi coleg, părintele Nicolae Neaga și Zorica Teodosia Lațcu), *Istoria bisericească* a lui Eusebiu din Cezareea, părți din opera Sfântului Vasile cel Mare, studii despre Andrei Șaguna, despre legăturile noastre bisericești cu sârbii și atâtea altele.

A fost invitat acum la diferite simpozioane și întruniri ecumenice peste hotare, mai cu seamă la lucrările Seminariilor de studii sud-est europene, organizate de prietenii săi de la Universitatea din Heidelberg, Friedrich Hayer și Adolf Martn Ritter (Sibenik în Croația, Tesalonic în Grecia) sau la Simpozioanele consacrate Sfântului Grigorie de Nissa (la Mainz și la Londra), prezentând, de fiecare dată, comunicări științifice deosebit de apreciate.

Întristată asistență,

Omul datoriei, omul muncii cinstite, în folosul păstoriților și al studenților săi, omul modest și fără astâmpăr care n-a știut niciodată ce este odihna, pleacă azi dintre noi pe drumul veșniciei. Am putea folosi acum cuvintele Sf. Apostol și Evanghelist Ioan: „Fericiți cei ce mor întru Domnul! Odihnească-se de ostenelile lor, căci faptele lor îi însoțesc" (cf. Apoc. 14, 13).

Să fim încredințați că aceste fapte îl vor însoți în fața lui Hristos Domnul și pe Părintele Bodogae și chipul său luminos de preot și cărturar va rămâne mereu printre noi. Iar studiile sale istorice, precum și traducerile din Sfinții Părinți, vor îmbogăți și pe viitor mințile și vor înnobila sufletele tinerilor teologi, dornici să cunoască adevărurile veșnice ale Scripturii și ale Tradiției, dar și marile valori cultural-artistice create de neamul românesc pe care l-a iubit atât de mult.

Pomenirea lui să fie din neam în neam!

Amin.

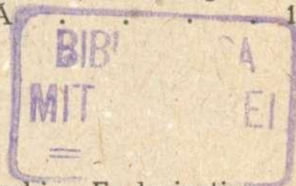
Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ

COMEMORĂRI

ÎNSEMNĂRI, NOTE, COMENTARII



RECENZII